

T.C.

Ardahan Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı

**TINİBEK CAPIYUULU'NDAN DERLENMİŞ *SEMETEY*
DESTANINDAN BİR BÖLÜM
(Söz Varlığı İncelemesi-Metin-Aktarma-Dizin)**

Eda ATICI

Prof. Dr. Mayrambek OROZOBAYEV

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2025

TINİBEK CAPIYUULU'NDAN DERLENMİŞ *SEMETEY* DESTANINDAN BİR
BÖLÜM
(Söz Varlığı İncelemesi-Metin-Aktarma-Dizin)

Eda ATICI

Prof. Dr. Mayrambek OROZOBAYEV

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2025

KABUL VE ONAY

Eda ATICI tarafından hazırlanan “Tınıbek Capıyuulu’ndan Derlenmiş *Semetey* Destanından Bir Bölüm (Söz Varlığı İncelemesi-Metin-Aktarma-Dizin)” başlıklı bu çalışma, 12.12.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Caştengin TURGUNBAYER (Başkan)

Prof. Dr. Mayrambek OROZOBAYEV (Danışman)

Prof. Dr. Şureddin MEMMEDLİ

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa ŞENEL
Enstitü Müdür

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Ardahan Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Ardahan Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

12/12/2025

Eda ATICI

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

** Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanı'nın **Prof. Dr. Mayrambek OROZOBAYEV** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Eda ATICI

ÖN SÖZ

Türk edebiyatında destan efsanelerden sonra ortaya çıkmış bir edebi türdür. Bilinen en eski destan olan *Gilgamiş* destanı MÖ 3000 yıllarında Mezopotamya’da ortaya çıkmıştır. Destan, kahramanlarının hayat hikâyelerini, vatan, milleti, aşkı uğruna yaptıkları mücadelelerini, olağanüstü eylemlerini, coşkulu bir şekilde anlatan manzum yapıtlar olup mitoloji, efsane, folklor ve tarihle ilgili öğeler içermektedir. Destanlar, ait oldukları toplumun yaşayış tarzlarını ve toplumun özelliklerini taşıdıklarından dolayı milli bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuşaktan kuşağa, nesilden nesile aktarıla gelen bu eserlerde genel olarak savaş, yiğitlik, doğa ve aşk konuları işlenmiştir. Destanlar genellikle yazıldığı dönemlerde yaşanmış ve halkın hafızasında iz bırakmış olayları içerir.

Destan için Kırgız Türkçesi’nde *comok*, *dastan*, *epos*, Azerbaycan Türkçesi’nde *dastan*, Başkurt Türkçesi’nde *dastan*, *epos*, Kazak Türkçesi’nde *dastan*, *epos*, *jır* Özbek Türkçesi’nde *dastan*, Kazan Türkçesi’nde *dastan*, *epos*, Türkmen Türkçesi’nde *epos*, *destan*, Uygur Türkçesinde *destan*, *rivayat* sözcükleri kullanılmaktadır (Yıldız, 2017).

Kırgız Türklerine ait olan *Manas* destanı, Kırgız halkının tarihi, geçmişi, etnik yapısı, kültür değerleri, inancı, dünyaya bakışı vb. pek çok konuyla ilgili oldukça zengin bilgi ve veriler içeren dünyanın en uzun epik eserdir. *Manas* destanının büyük Manasçılardan derlenmiş en kapsamlı varyantları *Manas*, *Semetey* ve *Seytek* şeklinde üç ana kısımdan oluşmaktadır. İlk kısmında destana ismini veren ve asıl kahraman olan *Manas*’ın hayatı ve kahramanlıkları yer alır. İkinci kısmında ise *Manas*’ın ölümünden sonra gerçekleşen olaylar, oğlu *Semetey*’in hayatı ve karamanlıkları ele alınmıştır. Sonuncu kısmında da *Semetey*’in oğlu *Manas*’ın torunu olan *Seytek*’in kahramanlıkları anlatılır. *Manasçı Sayakbay Karalayev*’in varyantına göre *Manas* destanının en kapsamlı olduğu bölüm *Semetey*’in anlatıldığı kısımdır.

Çalışmamızın konusu da destanın bu kısmıyla ilgilidir. Ancak destanın anlatıcısı 19. yüzyılın büyük Manasçılarından *Tınıbek Capıyuulu*’dur. Bilindiği üzere *Tınıbek Capıyuulu* (*Capıy* oğlu) Kırgızistan’daki Manasçılık geleneğinin gelişiminde ayrı bir yeri olan *Narın ekölünün* önemli temsilcilerindendir. Onun Manasçılık yeteneğiyle ilgili halk ağzında dilden dile nesilden nesle aktarıla gelmiş oldukça çok anlatı vardır. Ancak bu büyük Manasçıdan destan tam olarak derlenememiştir. Sadece ele aldığımız *Semetey* destanından kısa bir bölüm kayda alınmış ve 1925’te Arap alfabesiyle Moskova’da

Eşenaalı Arabay oğlu tarafından yayımlanmıştır. Bu eser daha sonra Raykul Sarıpbekov tarafından 1994'te Kiril alfabesiyle yeniden yayımlanmıştır. Çalışmamız eserin işte bu son baskısına dayanmaktadır. Bu açıdan söz konusu çalışmamızın önemi ve sorumluluğu büyüktür.

Yapmış olduğum bu çalışmamda benden hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen sayın danışman hocam Prof. Dr. Mayrambek OROZOBAYEV'e ve ayrıca eğitim sürecimde maddi-manevi destekleri ile beni yalnız bırakmayan babam Ömer ATICI ve annem Zübeyde ATICI ve kardeşim Av. Ramazan ATICI'ya da teşekkürlerimi sunarım.

Eda ATICI

Ardahan 2025

ÖZET

ATICI, Eda, *Tınıbek Capiyuulu'ndan Derlenmiş Semetey Destanından Bir Bölüm (Söz Varlığı İncelemesi-Metin-Aktarma-Dizin)*, Yüksek Lisans, Ardahan, 2025.

Kırgız Türklerine ait ünlü *Manas* destanının devamı, diğer bir deyişle *Manas* üçlüsünün ikinci önemli kısmı *Semetey* destanıdır. Bu destanda *Manas*'ın oğlu *Semetey*'in vatanı, milleti için vermiş olduğu mücadeleleri ve kahramanlıkları anlatılmaktadır. Bu tez çalışmamızda ele alınan konu işte bu *Semetey* destanının *Tınıbek Capiyuulu'ndan derlenmiş ve 1925 yılında Arap harfleriyle Moskova'da yayımlanmış olan Semetey Baatırdan Bir Bölüm. Tınıbek Comokçudan "Semetey Kahramandan Bir Bölüm. Tınıbek Destancıdan"* kitabıyla ilgilidir. Bu bölüm hem Türkiye Türkçesine aktarılmış hem metinde geçen sözcükler söz varlığı açısından ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Çalışmamızın içeriği *Giriş, İnceleme, Metin (Transkripsiyon ve Aktarma), Sözlük-Dizin, Sonuç, ve Kaynakça* bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, tezin konusu, amacı, kapsamı ve *Semetey* destanı ile ilgili genel bilgiler yer almaktadır. *İnceleme* bölümünde de söz konusu destan parçası söz varlığı açısından ayrıntılı olarak incelenmiş, gramatikal ve tematik sınıflandırılması yapılmış ve ayrıca sözcüklerin kullanım sıklığı da belirtilmiştir. Çalışmanın *Sonuç* bölümünde ise, söz konusu tez çalışmasının inceleme bölümünde elde edilen bilgiler özetlenmiştir. Diğer *Metin (Transkripsiyon ve Aktarma)* bölümünde söz konusu destan parçasının Kiril harflerinden Latin harflerine transkripsiyonu yapılmış ve metin Kırgızcadan Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Bu bölümün ardından gelen *Sözlük-Dizin* kısmında ise Türkiye Türkçesine yapılan çevirinin Kırgızca-Türkçe sözlük kısmı yer almaktadır.

Çalışmamız *Kaynakça* kısmı ile son bulmaktadır.

Anahtar Sözcükler:

Kırgız, Manas, Semetey, Söz Varlığı, Capiyuulu, destan.

ABSTRACT

ATICI, Eda, A Section from the Epic *Semetey* Compiled by Tınıbek Capiyuulu (Lexical Analysis-Text-Transcription-Index), Master's Thesis, Ardahan, 2025.

The continuation of the famous Kyrgyz epic *Manas* or in other words, the second important part of the *Manas* trilogy, is the epic *Semetey*. This epic recounts the struggles and heroism of *Manas*' son *Semetey* for his homeland and his people. The subject of our thesis is this *Semetey* epic, compiled by Tınıbek Capiyuulu and published in Moscow in 1925 in Arabic script, A Chapter from *Semetey* Baatır. Tınıbek Comokçu, “A Chapter from *Semetey* the Hero. Tınıbek the Epic Poet” (A Section from *Semetey* the Hero. Tınıbek the Epic Poet). This section has been translated into Turkish, and the words used in the text have been examined in detail in terms of their lexical content.

Our study consists of the following sections: *Introduction*, *Analysis*, *Text (Transcription and Translation)*, *Glossary-Index*, *Conclusion*, and *Bibliography*.

The introduction section contains the thesis topic, purpose, scope, and general information about the *Semetey* epic. In the analysis section, the epic passage in question is examined in detail in terms of vocabulary, classified grammatically and thematically, and the frequency of word usage is also indicated. The Conclusion section summarizes the information obtained in the analysis section of the thesis. In the Other Text (*Transcription and Translation*) section, the epic passage is transcribed from Cyrillic to Latin letters and translated from Kyrgyz into Turkish. The Glossary-Index section that follows this section contains a Kyrgyz-Turkish glossary of the Turkish translation.

Our study concludes with the *References* section.

Keywords:

Kyrgyz, Manas, Semetey, Vocabulary, Capiyuulu, epic.

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. metindeki kişi zamirlerinin çekimli halleri.....	18
Tablo 2. metindeki dönüşlölük zamirinin çekimli halleri	19
Tablo 3. metindeki işaret zamirlerinin çekimli halleri	20
Tablo 4. metindeki soru zamirlerinin çekimli halleri.....	20
Tablo 5. metinde geçen atasözleri ve çevirisi	31

KISALTMALAR DİZİNİ

Ar.	Arapça
bk.	bakınız
Far.	Farsça
Hlk.	Halk ağızı
Moğ.	Moğolca
MÖ.	Milattan önce
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	x
İÇİNDEKİLER	xi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	3
SEMETEY DESTANI VE TINİBEK CAPIYUULU.....	3
1.1. KIRGIZ DESTANCILIK GELENEĞİ VE MANAS DESTANI	3
1.2. SEMETEY DESTANININ MANAS ÜÇLÜSÜ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	4
1.3. TINİBEK CAPIYUULU’NUN HAYATI VE MANASÇILIK KİŞİLİĞİ.....	6
1.4. SEMETEY DESTANIYLA İLGİLİ YURTDIŞINDA YAPILAN İLK ÖNEMLİ ÇALIŞMALAR	9
1.5. SEMETEY DESTANIYLA İLGİLİ TÜRKİYE’DE YAPILAN BAZI ÖNEMLİ ÇALIŞMALAR	10
2. BÖLÜM.....	12
SÖZ VARLIĞI	12
2.1. METİNDE GEÇEN SÖZCÜKLERİN GRAMATİKAL İŞLEVLERİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI	12
2.1.1. Adlar	12
2.1.1.1. Yapı Bakımından Adlar	12
2.1.1.1.1. Basit Adlar	12
2.1.1.1.2. Türemiş Adlar	12
2.1.1.1.3. Birleşik Adlar	13
2.1.1.2. Köken Bakımından Adlar	13
2.1.1.2.1. Türkçe Kökenli Adlar	13
2.1.1.2.2. Moğolca Kökenli Adlar.....	14

2.1.1.2.3. Farsça Kökenli Adlar	14
2.1.1.2.4. Arapça Kökenli Adlar	14
2.1.1.2.5. Karışık Kökenli Adlar	15
2.1.1.3. Anlam Bakımından Adlar	15
2.1.1.3.1. Soyut Adlar	15
2.1.1.3.2. Somut Adlar	15
2.1.1.4. İşlevine Göre Adlar	16
2.1.1.4.1. Cins Adlar	16
2.1.1.4.2. Özel Adlar	16
2.1.2. Sıfatlar.....	17
2.1.2.1. Niteleme Sıfatı	17
2.1.2.2. Belirtme Sıfatı	17
2.1.2.2.1. İşaret Sıfatları	17
2.1.2.2.2. Sayı Sıfatları.....	18
2.1.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	18
2.1.2.2.2.2. Üleştirme Sayı Sıfatları	18
2.1.2.3. Belirsizlik Sıfatları	18
2.1.2.4. Soru Sıfatları	18
2.1.3. Zamirler	18
2.1.3.1. Kişi (Şahıs) Zamirleri.....	18
2.1.3.2. Dönüştürme Zamiri	19
2.1.3.3. İşaret Zamirleri.....	20
2.1.3.4. Belirsizlik Zamirleri	20
2.1.3.5. Soru Zamirleri	20
2.1.4. Zarflar	21
2.1.4.1. Zaman Zarfları	21
2.1.4.2. Yer-Yön Zarfları	21
2.1.4.3. Durum Zarfları	21
2.1.4.4. Miktar Zarfları.....	21
2.1.4.5. Soru Zarfları	22
2.1.5. Fiiller.....	22
2.1.5.1. Anlamlarına Göre Fiiller	22
2.1.5.1.1. İş (Kılış) Fiilleri	22
2.1.5.1.2. Durum Fiilleri	22

2.1.5.1.3. Oluş Fiilleri	22
2.1.5.2. Yapılarına Göre Fiiller	22
2.1.5.2.1. Basit Fiiller	22
2.1.5.2.2. Türemiş Fiiller	23
2.1.5.2.3. Birleşik Fiiller	23
2.1.6. Edatlar	24
2.1.7. Ünlemler	24
2.1.8. Bağlaçlar	24
2.2. METİNDE GEÇEN İSİMLERİN TEMATİK SINIFLANDIRMASI.....	24
2.2.1. Bitki Adları	24
2.2.2. Giyim-Kuşamla İlgili Adlar	24
2.2.3. Akrabalık ve Aile Adları	25
2.2.4. Kişi Adları	25
2.2.5. Hayvan Adları	26
2.2.6. Yer-Su Adları	26
2.2.7. Hayvan Türleri İle İlgili Adlar	26
2.2.8. Renklerle İlgili Adlar	27
2.2.9. Doğa İle İlgili Adlar	27
2.2.10. Yiyecek ve İçecek Adları	28
2.2.11. Eşya Adları	28
2.2.12. Savaşla İlgili Adlar	28
2.2.13. Mevsim Adlar	29
2.2.14. Organ Adları	29
2.2.15. İnanç ve İnanışlarla İlgili Adlar	29
2.2.16. Değerli Madde Adları	30
2.2.17. Deyimler	30
2.2.18. Anlam Aktarması Örnekleri	30
2.2.19. Etnik Adlar	30
2.2.20. Meslek Adları	31
2.2.21. Atasözleri	31
3. BÖLÜM.....	32
METNİN TRANSKRİPSİYONU VE TÜRKÇE AKTARMASI.....	32
4. BÖLÜM.....	157
SÖZLÜK-DİZİN	157

SONUÇ.....	404
KAYNAKÇA	407
EKLER.....	410
EK 1. ORİJİNALLİK RAPORU FORMU	410
EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU	411
ÖZ GEÇMİŞ.....	412

GİRİŞ

Tezin Konusu

Tezin konusu Tınıbek Capıyuulu'ndan derlenen ve 1925'te Arap alfabesiyle Moskova'da, 1943'te Latin alfabesiyle Berlin'de, 1994'te Kiril alfabesiyle Bişkek'te yayımlanmış Semetey destanıyla ilgili metnin Kırgızcadan Türkiye Türkçesine aktarımı, sözlük-dizininin oluşturulması ve söz varlığı açısından incelenmesidir.

Tezin Önemi ve Amacı

Çalışmamızın temel kaynağı olan metin Kırgızlardaki Manasçılık geleneğinin önemli temsilcilerinden olan Tınıbek Capıyuulu'na aittir. Büyük Manasçı Tınıbek Capıyuulu 1846 -1902 yılları arasında Kırgızistan'ın kuzey bölgesinde (Narın ve Isık-Göl) yaşamış ve kendi ekölünü oluşturmuş önemli bir isimdir. Ancak Kırgız sözlü edebiyatı ürünleri içerisinde maalesef ondan derlenmiş başka metin bulunmamaktadır. Dolayısıyla kendisinden derlenmiş yegâne bir metin olan bu kaynağın söz varlığı açısından araştırılması hem destanın genel özelliklerini (diğer varyantlarından farkını), hem Tınıbek Capıyuulu'nun kullandığı dili (dilsel malzemeleri) ve anlatım tarzını (üslubunu) görmemiz bakımından oldukça önemlidir.

Tezde Kullanılan Yöntem

Çalışmamızda söz konusu metinde kullanılan dil malzemesi söz varlığı açısından ele alınmış olup nitel araştırma özelliğine sahiptir ve tümevarım yaklaşımıyla betimsel analiz araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Tez Çalışmasının Kapsamı

Tez çalışmamızın kapsamı Tınıbek Capıyuulu'ndan derlenmiş ve *Semetey* destanının bir kısa parçası olan *Semetey Baatırdan Bir Bölüm* metni ile sınırlıdır. Bu destan parçasında geçen sözcüklerin leksik anlamı ve gramatikal görevleri tespit edilmiştir. Ayrıca söz konusu destan parçası Türkiye Türkçesine aktarılmış ve sözlük-dizini oluşturulmuştur. Çalışmamızın bu sözlük-dizin kısmında metinde geçen sözcüklerin kullanım sıklığına da ayrıca yer verilmiştir.

Tezin Araştırma Soruları ve Hipotez

Bu tez konusunun araştırılmasına neden olan soruların başında Manasçılık geleneğinin önemli temsilcilerinden olan Tınıbek Capıyuulu'na ait eski bir metnin dili ve içeriği nasıldı, Manas destanı ve Kırgızcanın tarihsel gelişimine ışık tutan ne gibi dilsel

ve kültürel unsurlar barındırıyor soruları gelmektedir. Çalışmamız en baştan itibaren özellikle bu soruların cevabının bulunacağı beklentisi içerisinde ilerlemiştir.

Tez Konusuyla İlgili Diğer Çalışmalar

Tınıbek Capiyuulu'ndan derlenen bu metnin derleyicisi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Oğlu Aktan Tınıbekov'un anlattığına göre bu metni kayıda geçiren Manasçı Tınıbek Capiyuulu'nun bizzat kendisidir. Söz konusu metin 1925'te ilk defa Eşenalı Arabay oğlu tarafından Arap alfabesiyle Moskova'da yayımlanmıştır. 1943'te Veli Kajum Chan, bu eseri Manas (*"Manas" dastanının ulandısı "Semetej"den bir bölüm*) başlığıyla Latin alfabesine çevirerek Berlin'de yayımlanmıştır. 1994'te de Raykul Sarıpbekov aynı eseri Kiril alfabesiyle Bişkek'te yayımlanmıştır¹. Eserin dil özelliğiyle ilgili henüz bir bilimsel çalışma yoktur. Dolayısıyla burada söz konusu metinle ilgili diğer dil bilimsel çalışmalardan bahsedemeyeceğiz.

¹ Sarıpbekov'un bu kitabında ayrıca Şokan Velihanov tarafından derlenmiş Manas destanının bir parçası olan "Kökötöy'dün Aşı" kısmı da yer almaktadır.

1. BÖLÜM

SEMETEY DESTANI VE TINIBEK CAPIYUULU

1.1. KIRGIZ DESTANCILIK GELENEĞİ VE MANAS DESTANI

Kırgız Türkleri arasında destan sözcüğü ‘comok’ veya ‘epos’ kavramları ile ifade edilir. Kırgız Türkleri arasında destan söyleyen kişiler için ‘comokçu, ırçı, akın, Manasçı’ terimleri kullanılır. ‘Comok’ kavramı Kırgızlarda hem destan kavramını hem de “masal” kavramını karşılamaktadır. Kırgızlar, destanı masaldan ayırmak için ‘cööcomok’ kavramını kullanmışlardır. ‘Epos’ sözcüğü Kırgız Türkçesine Sovyet dönemi zamanlarında girmiş kelimedir. ‘Epos’ sözcüğü “kahramanlık destanı” anlamında kullanılmaktadır. Kırgızlar arasında destan türü hacmi bakımından *çon epos* “büyük destan, (“Manas”, “Semetey” ve “Seytek” destanları) ve *kence epos* “küçük destan” (*Manas* dışındaki destanlar) olarak ikiye ayrılmaktadır.

Kırgız sözlü edebiyatında profesyonel destancı anlamına gelen terim *Manasçı* terimidir. *Manasçı* kavramı adını Kırgızların en büyük destanı olan *Manas* destanından almıştır. Bununla birlikte dünya literatüründe ilk defa destan kahramanı ve onun anlatıcısı için aynı adlar kullanmıştır. *Manas* destanının devamı olan *Semetey* destanını söyleyen kişilere de *Semeteyciler* denilmiştir. *Manasçı* terimi ilk defa 1930 yılında ortaya çıkmıştır (Çeribaş, M., 2012, s. 65-67).

Manas destanı, Türk destan geleneği içerisinde dünyanın en büyük destanı konumundadır. Bu destan Kırgızların Kalmuklar ve Çinliler ile yapmış oldukları savaşları, devletçilik geleneği, diğer Türk boylarıyla olan ilişkileri, örf ve adetleri, gelenek, göreneklere, insanların arasındaki sosyal ve akrabalık ilişkiler ve kendi içlerindeki mücadeleleri oldukça ayrıntılı bir şekilde anlatır. *Manas* destanı ile ilgili farklı görüşler de ortaya atılmıştır.

Destan geleneğimizin bu büyük eserinde *Oğuz* destanı ve *Dede Korkut* destanı ile benzerlik taşıdığı ve Türk boylarının mücadelesi ortak konular olarak ele alınmıştır. *Manas* destanı, Manas’ın doğumuyla başlayıp Manas’ın ölümüne kadar süren birinci bölümden sonra, Manas’ın oğlu olan *Semetey*’in doğumu ve *Semetey*’in ölümüne kadar

olan ikinci bölüm, Semetey'in oğlu olan Seytek'in doğumundan ölümüne kadar süren üçüncü bölüm olarak üç bölümden oluşmaktadır.

Manas destanı bir bütün halinde ilk defa W. Radloff tarafından adı belirsiz Manasçıdan derlenmiştir. W. Radloff'un derlediği *Manas* destanının çeşitli yerlerinde Rus Çarı *Ak Padişa* olarak nitelendirilmekte ve *Manasla* iyi ilişkileri olduğu vurgulanmaktadır. Kırgız Türkleri arasında *Manas* destanını ilk olarak dile getiren kişi *Manas*'ın kırk yiğidinden biri olan İraman'ın Irçıoğlu olduğu tahmin edilmektedir. *Manas* destanı üzerine yapılan ilk önemli çalışmaların büyük çoğunluğu Almanca ve Rusçadır.

Türkiye'de Abdulkadir İnan, *Manas* destanını nesir olarak yayınlamıştır. Zeki Velidi Togan da *Manas* destanı üzerine yazılar yazmıştır. Zeki Velidi Togan ve Abdulkadir İnan'ın çalışmalarının dışında da günümüzde Türkiye'de *Manas* destanı üzerinde yapılan oldukça çok çalışma bulunmaktadır.

1.2. SEMETEV DESTANININ MANAS ÜÇLÜSÜ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Semetev destanı, *Manas* destanın ikinci bölümünü oluşturmakta olup *Manas* destanının uzantısı niteliğindedir. *Manas* destanında olduğu gibi *Semetev* destanında da dış güçlere karşı mücadele vardır. Fakat bu destanda aynı zamanda iç güçlere karşı mücadelelere de çokça yer verilmiştir. *Semetev*'in dedesi Cakıp, amcaları Abıke ve Köböş ile mücadelesi, Ayçürök ile olan ilişkileri destanda önemli bir yer tutar (Akdeniz, F., 2001, s. 7-39).

Semetev destanı, Türk halk edebiyatının önemli epik destanlarından biridir. *Semetev* destanını sözlü geleneğin bir parçası olarak çok eski dönemlerden bu yana nesilden nesile aktarıla gelmiş ve zaman içinde çeşitli versiyonları (varyantları) oluşmuştur.

Manas destanını Semeteysiz hayal etmek olanaksızdır. *Manas* destanının birinci bölümünden tanıdığımız Bakay ve Kanıkey karakterleri *Semetev* destanında idealleştirilerek anlatılır. *Semetev* destanında *Manas* devrine olan özlemi de görebiliriz. *Semetev* destanı bir kahramanlık destanıdır. Destanda devlete bağlılık ve vatan sevgisini görebiliriz. *Manas* destanı gibi halkın örf-adet, gelenek-görenek, mitolojik unsurlar ve aşk teması çok iyi bir şekilde gösterilmiştir.

Kırgız Cumhuriyet Bilimler Akademisinde, *Semetey* destanının 25 varyantı korunmaktadır. Bu varyantlardan en iyileri Sayakbay Karalayev, Bayımbet Abdırakmanov ve Cusup Mamay'ın varyantlarıdır.

Manas destanının ikinci bölümü olan *Semetey* bölümünün genel özeti şöyledir:

- Semetey'in doğumu ve çocukluk çağı,
- Semetey'in ilk kahramanlıkları,
- Semetey'in Ayçörük ile evlenmesi,
- Semetey'in Kongurbay ile savaşı,
- Semetey'in ölümü veya kayboluşu, (Şerifoğlu Y. , 2003, s. 10-12)

Semetey destanda kahramanların mücadelelerinin yanı sıra *Manas* destanında olduğu gibi mistik olaylar, atalar kültü, totemizm, olağanüstü güçlere sahip kahramanlara çokça yer verilmiştir.

Bu destanda aslında Kırgız halkının kahraman Manas'a olan özlemini de görmek mümkündür. *Semetey* destanında başkahraman olan Semetey'in özelliklerinden bahsedilirken aynı kahraman Manas için kullanılan "aslan", "kaplan", "bozkurt", "kartal" gibi betimlemeler kullanılır.

Manas destanına göre *Semetey* destanındaki başkişilerin hayat anlayışı, düşünce tarzları, karakterleri, birbirleriyle olan sosyal ilişkileri daha derinlemesine işlenmiştir. *Manas* destanında olduğu gibi *Semetey* destanında da hümanizmi görüyoruz. Çünkü destanda Semetey halkı için mücadele eden bir kahramandır. Yani halkına rahat ve huzurlu bir hayat sunmak istemiş ve babası Manas'ın onlara bıraktığı mirasa sahip çıkmak istemiştir. *Semetey* destanında diğer destanlarda olduğu gibi Türkçenin tarihsel gelişim sürecine ışık tutan, sözcük hazinesini, kavram zenginliğini ortaya koyan pek çok sözcüğe rastlamak mümkündür. Örneğin, *Türk sözcüğü Semetey* destanında "kuvvetli, güçlü" anlamlarında kullanılmaktadır: *Aybandın türkün minipsiñ* "Hayvanın en kuvvetlisine binmişsin" (Sayakbay Karalayev).

Manas destanında olduğu gibi *Semetey* destanında da kahramanın giyim kuşamı, silahları, atı, Kumayık, Akşumkar gibi av köpeği ve kuşu önemli yer tutar. Semetey zırhını aldığı ve Taybuurul'a bindiğinde kurşunlara ve kılıçlara karşı dayanıklı olma özelliğine sahip olur. *Semetey* destanının hemen hemen her varyantında silahların özel bir ismi vardır. Semetey babası Manas'tan kalan mirası yani silah, kılıç ve mızraklar için ayrı bir mücadele vermektedir.

Semetey destanı, *Manas* destanının devamı olmakla birlikte içerik ve olay örgüsü bakımından daha farklı bir çizgide gelişmiştir. Bu destanın Kırgızistan'ın kuzey ve güney bölgelerinde söylenen varyantları arasında çok büyük fark yoktur. Destan hacim açısından *Manas* destanı kadar geniştir. *Semetey* destanı, *Manas* destanına göre günümüze daha yakındır. Dinleyenlerin algı ve psikolojisinde gerçeklik çok daha güçlüdür.

Milletinin birlik ve bütünlüğü için mücadele etmek *Semetey*'in ana ideolojisidir. *Manas* bölümünde olduğu gibi *Semetey* bölümünde de hep bir mücadele ve destan kahramanının aile başlangıcındaki ilk yerini yeniden tasarlama vardır. Fakat *Semetey* döneminde bazı sorunlar daha karmaşık bir hal almıştır. *Semetey*'in döneminde genel Türk boyları arasında birlik ve beraberlik zayıflamış, toplumun genel sosyal yapısı, milli ve insani değerleri bozulmuştur.

Semetey destanının birçok farklı varyantı vardır. Bu varyantlarda destanın ana olay örgüsü korunmakla beraber kimi farklılıklar (özel isimler, anlatım üslupları, vd.) görülmektedir.

1.3. TINİBEK CAPIYUULU'NUN HAYATI VE MANASÇILIK KİŞİLİĞİ

Manas Destanı'nın büyük ustası olan Tınıbek Capiyuulu 1846 yılında Isık-Köl'deki Kaynar köyünde dünyaya gelir. Babası fakir olan Tınıbek'in çocukluğu ve hayatı zorluklarla geçmiştir. Henüz 14 yaşındayken *Manas*'ı söylemeye başlamış ve 25 yaşında artık büyük bir *Manasçı* olarak tanınmıştır. Tınıbek kendi *Manasçılık* yeteneğinin ortaya çıkmasını diğer *Manasçılar* gibi rüya görmesiyle ilişkilendirmiştir. O, *Manas*'ın bütün bölümlerini büyük bir keyifle ve başarıyla söyleyebilen ve halkı tarafından sevilen bir *Manasçı* idi. Ancak 1898 yılında ondan derlenen sadece *Semetey* destanına ait bir parça günümüze ulaşmıştır. Ona ait olan bu örnek İşenalı Arabay oğlu tarafından 1925 yılında Moskova'da Arap harfleriyle yayınlanmıştır. Tınıbek, kendi döneminin büyük *Manasçıları* Çoñbaş (Narmantay), Keldibek, Akılbek, Balıkooz gibi kişilerden de etkilenmiştir. O aynı zamanda kendi çıraklarını da yetiştirmiş ve *Manas* destanının önemli varyantlarının bugünlere ulaşmasına vesile olmuştur. Örneğin 20. asrın önemli *Manasçılarından* Sagınbay Orozbak oğlu, Togolok Moldo (Bayımbet Abdrakmanov), Baybağış, Doñuzbay onun yetiştirdiği isimlerdendir. Halk ağzında onun özellikle

Semetey bölümünü büyük bir coşkuyla söylediği anlatılır. Tınıbek Capıyuulu 1902 yılında Narın'daki Baydılı merasının Tuyuk köyünde dünyaya gözlerini kapatmıştır.

Manas destanının en büyük yorumcularından olan Tınıbek, destanın yüzbinlerce dizesini ezbere bilme ve destana daha dramatize ve derinlik katmasıyla döneminde çok itibar görmüştür.

Tınıbek'in nasıl *Manasçı* olduğuyla ilgili oğlu Sooronbay'ın anlattığı şu hikaye bu günlere ulaşmıştır:

On sekiz yaşında, Karakol şehrine giderken yolda Bir-Bulak denen yerde kalan iki-üç haneli ailenin evine uğrar. Tınıbek, onlara türkü söyleyip keyif vererek otururken, gecenin yarısına doğru dışarıda, atının yanında uzanıp uyuyakalır.

Rüyasında, “Bir-Bulak’ın batı tarafındaki göl kıyısındaki tepelerde, görünüşleri farklı olan; büyük büyük atlara binmiş, kılıç, tüfek, mızrakla silahlanmış, çok heybetli, çok görkemli insanların arasında bulunduğunu, kendi kendine korkup titrediğini” görür. O topluluğun içinden, tilki gibi kır atlı, devenin yününden yapılmış boz cüppe giymiş, gözlerinden ateş çıkan, geniş alınlı, kalkık burunlu, yeni yeni çıkmaya başlayan sarı bıyıklı, ince dudaklı, orta boylu sarımtırak bir delikanlı:

— Ey Tınıbek, buraya gel, şöyle yaklaş, diye yanına çağırır. Burada duran halkın hepsini sana tanıtayım, iyi bak, iyice tanı, der. Sonra önündeki halkı tek tek eliyle işaret ederek, şiirle tasvir edip tanıtır. Baştan ayağa hayranlıkla bakıp duran Tınıbek’e gölün güney yakasını gösterip şöyle der: “Şu ilerde karaltı gibi görünen kalabalık halk Konurbay’ın ordusu. Bizi kovalayıp geliyorlar. Ama biz şimdi onları karşılayıp önlerinden yarıp geçerek perişan edeceğiz. Onlardan kaçıp uzaklaşmayacağız. Şimdi Tınıbek, yarın konakladığın yerde bir kara koyun kesilecek. Onu Manas bahadırın ruhuna ada. O koyunun kesildiği yerdeki halka Manas bahadırdan (*Manas Destanı*’ndan) söyle. Eğer bahadırı anlatmayı sürdürmezsen sakat kalırsın,” der. O sırada Manas bahadır:

“Ey Tınıbek, bizim bu seferimizi bırakmadan anlatıp dur,” diye dönüp baktığında, Tınıbek ona doğrudan bakamayarak:

— Peki, bahadır, diye ceap verir.

“Haydi gidelim, onu (düşmanı) karşılayacak vakit geldi,” diye güçlü, gür bir ses duyulur ve kalabalık halk hareketlenir. Yerin yüzü tozla kaplanır, nereye gittikleri anlaşılamaz olur, yer sanki gürleyip titrer.”

Tınıbek bir ara uykusundan sıçrayarak uyanır. Direğe bağlı duran atının yanında serilmiş yatağının üzerinde, tepeden tırnağa ter içinde kalmış, yorgun bir halde, yalınayak, başı açık oturduğunu fark eder. Sabahın erken vaktinde, atını suya götürüp rüyasında gördüğü yere giderse, tepenin etrafında orta ocak genişliğinde büyük at izlerini görür.

Ayrıca yalınayak bir adamın izini de fark eder ve şaşırarak çizmesini çıkarıp ayağını ölçtüğünde izlerin tam da kendi izine benzediğini görür.

Ertesi gün Şalba'daki yirmi kadar evin bulunduğu köye gelir ve orada geceler. Oradaki insanlar, Tınıbek'in sanatını (türkü, destan söyleyişini) dinlemek için bir koyun keserler. Kesilen koyun, gerçekten de rüyasındaki sarışın delikanlının söylediği gibi kara koyundur. Tınıbek, o koyunu içinden Manas'ın ruhuna adar ve coşkuyla *Manas* anlatmaya başlayıp sonunda bayılıp düşer. Bu, onun ilk kez kendi başına icra ettiği *Manas* destanından bir parçadır. O günden sonra Karakol'a giderken de dönerken de *Manas*'ı iki gün bir gece boyunca anlatır durur.

Eve geldikten sonra da söylemeye devam eder. Ancak halkın önünde açıkça anlatmaz, ancak yerlerde ya da gece çadırına uzanıp kendi kendine söyleyerek alıştırmaya yapar.

İki yıl geçtikten sonra, "Tınıbek *Manas*'ı söylüyormuş" şeklindeki sözler babası Capiy'ın kulağına ulaşır. O da köylüleri toplayıp, yeteneği yeni yeni uyanmakta olan Tınıbek'e *Manas*'ı söylettirir ve "Bu oğlumu büyük Manasçılara gönderip, onlardan örnek aldırıp sonra halka söyleyecek hale getireyim, diyerek, kendi zamanının en yetenekli anlatıcısı olan Çoñbaş (Narmantay) Manasçıya gönderir.

Ünlü anlatıcı Çoñbaş, çocuğun canlılığını ve zekâsını fark ederek onu yarım yıl kadar yanında gezdirip eğitim verir. Tınıbek onun icrasındaki üstün örnekleri yaratıcı şekilde içselleştirip kendine mal eder. Evine geldiği zamanlarda ustasından öğrendiklerini geliştirip halk arasında söyler. On-on beş gün ava giderek dolaşıp elde ettiği avını anne-babasına bırakır, sonra tekrar Çoñbaş'a gider. Tınıbek üstadı *Manas* anlattığında onun söyleyişini dinleyip, anlatmadığında ise *Manas* bahadırın tarihini sorgulayarak öğrenirdi.

O daha sonra göl başındaki Keldibek ve Akılbek denilen Manasçılara da gidip bir ay kadar kalır; onların *Manas*'ını dinleyerek daha önce öğrendiklerini iyice pekiştirir.

Kısacası, Tınıbek kendi döneminde Manasçıların çoğunu görmüş, bazılarıyla ders arkadaşı olmuş, bazılarından da örnek almıştır.

Tınıbek 25 yaşında Kırgız halkının gerçek Manasçılarından biri olarak kabul edilirdi. Bu dönemlerde Isık Göl'ün başında bir yarışmaya katılır. O bölgedeki bazı insanlar Nazar Irçı'nın *Manas'ı* iyi söylediğini iddaa ederken, Çınıbay bey “Hayır, Tınıbek iyi söylüyor,” - diyerek kendi aralarında bir iddaaya girerler. Sonra adam göndererek Nazar ile Tınıbek'i Karakol'a getirtir ve Manasçılara, Manas'ın mezarının inşasının yapımıyla ilgili kısmı söylemelerini isterler.

Bu kısmı Nazar ırçı bir buçuk günde söyleyip tamamlar. Bu kişi mezarı Nadir adlı bir ustanın yaptığını söyler. Ardından Tınıbek aynı olayı kendi ifadesiyle anlatır ve o da bir buçuk günde tamamlar. İki Manasçıyı değerlendirenler büyük ödülü Tınıbek'e verirler (Tınıbekov, 1991).

1.4. SEMETEV DESTANIYLA İLGİLİ YURTDIŞINDA YAPILAN İLK ÖNEMLİ ÇALIŞMALAR

1) W. Radloff, *Proben der Wolksliteratur*, V, Petersburg, 1885. (W. Radloff tarafından 1862-1869 yılları arasında Kırgızistan'ın Isık Göl bölgesinde kayıt altına alınarak yayımlanmış olan bu çalışma *Semetev* destanını da kapsamaktadır.)

2) 1911 yılında Tatarca yayımlanan *Şuro* dergisinde Nuretdin Mullagazin isminde bir asker tarafından hazırlanmış olan *Semetev* ve *Manas* destanlarıyla ilgili makale bulunmaktadır.

3) Arabay uulu, E. *Semetev Baatırdan Bir Bölüm. Tınıbek Comokçunuku*, Moskva, 1925.

4) 1931, 1936-1937 yıllarında *Semetev* destanının eksiksiz ve hacimli versiyonu C. İrisov, I. Abdırähmanov, K. Cumabayev adlı kişilerin katılımıyla kayıt altına alınmıştır.

5) B. Abdırähmanov, *Semeteydin Bukardan Talaska Kelişi* (Semetev'in Buhara'dan Talas'a Gelişi), Frunze, 1941

6) Veli Kajum Chan, *Manas (Manas dastanının ulandısı “Semetej”den bir bölüm)*, Berlin, 1943.

7) S. Karalayev, *Kanıkeydin Taytorunu Çapkanı* (Kanıkey'in Taytoru'yu Yarışa Sokması), Frunze, 1945.

8) B. Kerimcanova, *Semetev i Seytek*, Frunze, AN, 1961. 14

9) G. Almasy, “Proçşaniye geroya Manasa s sinom Semeteyem” (Kahraman Manas’ın Oğlu Semetey ile Vedalaşması), *Manas – geroişeskiy epos kirgizskogo naroda*, Frunze, 1968.

10) Jirmunskiy, B. M., *Tyurkskiy Geroişeskiy Epos*, Leningrad, 1974.

11) Aytmatov, Ç., Kırbaşev, K. Sarıpbekov, R. (ed.) *Semetey eposu* (Sayakbay Karalayevdin varyantı boyunca), Frunze, AN, 1987.

1.5. SEMETAY DESTANIYLA İLGİLİ TÜRKİYE’DE YAPILAN BAZI ÖNEMLİ ÇALIŞMALAR

1) Akdeniz, F., *Semetey (İsa Cumabek Varyantı) Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal Dizin*, (YL Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Ankara, 2001. 687 s. (İçerik olarak *Semetey* destanının iç ve dış yapısından bahsedilmiştir. *Semetey* destanının kısa özeti ve destanda geçen kişilere yer verilmiştir.)

2) Cumakunova, G., “*Semetey Destanı*”, *Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Ansiklopedisi*, c. 4, Ankara, 2003. s. 229.

3) Gölgeci, M. *Seytek (Külçoro’nun Semeteyge Colukkanı) giriş metin-aktarı-dizin*, (YL Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, İstanbul, 1995. 212 s.

4) Hatto, A. T., “*Semetey I*”, Çev. Lütfiye Oktar – Nevin Yıldırım, *Manas Destanı Üzerine İncelemeler (Çeviriler I)*, Ankara: TDK Yay., 1995. s. 73-106. 77.

5) Hatto, A. T., “*Semetey II*”, Çev. Lütfiye Oktar, Nevin Yıldırım, *Manas Destanı Üzerine İncelemeler (Çeviriler I)*, Ankara: TDK Yay., 1995. s. 107-152.

6) İnan, A. (1972). *Manas destanı*. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Türk Kültürü Kaynak Eserleri. MEB Yayınları, İstanbul.

7) İnan, A. (1985). *Manas Destanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

8) İnan, A. (1992). *Manas destanı*. MEB Yayınları, İstanbul

9) Kaya, Doğan, “*Semeteyci*”, *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yay., 2007, s. 645.

10) Koç, A. (2000) “*Bir Kırgız Destanı: Semetey*”, *Geçmişten Günümüze Destan Uluslararası Toplantısı*, 22-24 Kasım, İstanbul, 2000.

- 11) Koç, A., *Semetey*, (YL Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Trabzon, 1998. 338 s.
- 12) Küçükmehtemoğlu, Ö. ve N. ŞERİMBEKUULU (çev.), (2017). *Manas 'ın Oğlu Semetey*, Ankara: Akademi Titiz Yay.
- 13) Şerifoğlu, Y. *Manas 'ın Semetey kolunda (İsa Cumabek Ulu Varyantı). Çekimli Fiiller*, (YL Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Niğde, 2003. 288 s.
14. Yıldız, N. (1995). *Manas Destanı (W. Radloff) ve Kırgız Kültürü ile İlgili Tespit ve Tahliller*, Ankara, TDK Yay.

2. BÖLÜM

SÖZ VARLIĞI

2.1. METİNDE GEÇEN SÖZCÜKLERİN GRAMATİKAL İŞLEVLERİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

2.1.1. Adlar

2.1.1.1. Yapı Bakımından Adlar

2.1.1.1.1. Basit Adlar

añ “çukur”, *aral* “ada”, *arık* “kanal; ark”, *arkar* “yaban koyunu”, *aş* “yemek”, *ata* “baba”, *ay* “ay, kemer”, *ayak* “ayak”, *bag* “bahçe”, *bal* “bal”, *bala* “çocuk”, *balta* “balta”, *bark* “kıymet, değer”, *baş* “baş, kafa”, *bay* “efendi; zengin”, *bee* “kısırak, dişi at”, *bel* “bel”, *bet* “yüz, sima, çehre”, *bil* “fil”, *boy* “boy”, *buu* “buhar”, *caa* “yay”, *cak* “taraf, yön”, *can* “can; yan”, *car* “yar, ilan, duyuru”, *caş* “yaş”, *cek* “nefret”, *cem* “yem”, *ceñ* “yen, giysi kolu”, *cez* “bakır”, *cıl* “yıl”, *cılt* “parlak”, *cıt* “koku”, *cok* “yok”, *col* “yol”, *con* “sırt, bel”, *cün* “hayvanların yünü”, *çaç* “saç”, *çal* “ihtiyar”, *çañ* “toz, küçük ve hafif parçalara bölünmüş toprak”, *çat* “bacağın kalça kemiğiyle birleştiği yer”, *çer* “dert, gür orman”, *çoñ* “büyük”, *dal* “tam”, *dem* “nefes, soluk”, *din* “din”, *dos* “yakın dost”, *ece* “abla”, *eer* “eyer”, *el* “halk”, *ene* “anne”, *er* “yiğit, erkek”, *eski* “eski”, *et* “et”, *göl* “göl”, *gül* “gül”, *ini* “küçük kardeş”, *it* “köpek”, *iz* “iz, belirti”, *kıl* “kıl”, *kir* “kir, pislik”, *kol* “el”, *kök* “gök, sema”, *kul* “kul”, *küç* “fiziksel güç”, *mık* “mıh, çivi”, *nur* “nur, aydınlık”, *ok* “ok, yay”, *ot* “ateş”, *öç* “öç, intikam”, *san* “sayı”, *sır* “sır”, *söz* “söz”, *tal* “dal”, *taş* “taş”, *teke* “teke, keçinin erkeği”, *temir* “demir”, *tış* “dışarı”, *til* “dil”, *toguz* “dokuz”, *too* “dağ”, *tuu* “bayrak”, *tüş* “düş”, *uç* “uç”, *usta* “usta”, *uul* “oğul”, *ün* “ses, seda”, *üy* “ev”, *zak* “nem, rutubet” vd.

2.1.1.1.2. Türemiş Adlar

abake “ağabeycik”, *araç* “aracı”, *aşuu* “geçit”, *kiyim* “giyim”, *bügüm* “bükülmüş yer, kıvrım”, *cabdık* “araç-gereç”, *camandık* “kötülük”, *cargak* “koyun ya da keçinin

derisi”, *çokmor* “topuz”, *çömüş* “kepçe”, *elçi* “elçi”, *emçek* “göğüs, meme”, *eñkeniş* “havza, çukur, yer”, *kabarçı* “haberci”, *kaçkın* “kaçak”, *kargış* “beddua”, *karoolçu* “nöbetçi, bekçi”, *kölçük* “gölcük”, *kölmö* “gölet”, *küzdük* “güzdük, güzün ekilen tahıl”, *topçu* “topçu” vd.

2.1.1.1.3. Birleşik Adlar

adamzat “insanoğlu”, *akkañkı eer* “Manas’ın atının eyeri”, *al-cay* “durum”, *almabaş* “eski bir tüfek türü”, *arız-muñ* “derd, üzüntü”, *ak çopo* “beyaz kil”, *akolpok* “destanlarda kahramanların savaşta mızrak ve oklardan korunmak için giydikleri giysi”, *ak cılan* “bir tür yılan”, *ak kuu* “kuğu”, *ak nika* “nikah”, *ak ordo* “han karargahı” *ala karga* “alakarga”, *ay dalı* “geniş sırt”, *azık-tülük* “erzak”, *belboo* “kurdeleden veya renkli iplerden yapılan kemer”, *bel kurçoo* “kuşak”, *can algıç* “can alıcı, azrail”, *colum üy* “yol çadırı gibi”, *coo carak* “silah”, *çakmak taş* “çakmak taşı”, *çoñ ata* “büyük baba”, *eşik aga* “hükümdar sarayında protokol görevlisi”, *kara col* “at yolu”, *kayın ata* “kayın peder”, *kazan kap* “kazanın konulduğu kap”, *kıyamət cay* “kıyamet; ahiret”, *kor başı* “asker başı”, *kök ceke* “çizme, ayakkabı”, *kök celke* “ense”, *maani-cay* “mesele, nur kızı” “nur kızı”, durum”, *sok bilek* “havan tokmağı”, *ok cılan* “ok yılanı”, *olco katın* “esir kadın; cariyeye”, *tay torpok* “bir yaşındaki dana”, *tel kozu* “iki anneyi emen koyun yavrusu”, *tel torpok* “iki anneyi emen dana”, *töl boto // tel boto* “yağlı kil”, *tün uykusu* “gece uykusu”, *tal boyu* “esnek vücut” vd.

2.1.1.2. Köken Bakımından Adlar

2.1.1.2.1. Türkçe Kökenli Adlar

aş “yemek”, *ata* “baba”, *ay* “ay, kemer”, *ayak* “ayak”, *bala* “çocuk”, *balta* “balta”, *bark* “kıymet, değer”, *baş* “baş, kafa”, *çaş* “yaş”, *ceen* “yeğen”, *cem* “yem”, *ceñ* “yen, giysi kolu”, *cez* “bakır”, *cıl* “yıl”, *cılt* “parlak”, *cıt* “koku”, *cok* “yok”, *col* “yol”, *cün* “hayvanların yünü”, *çaç* “saç”, *ece* “abla”, *eer* “eyer”, *el* “halk”, *ene* “anne”, *er* “yiğit, erkek”, *eski* “eski”, *et* “et”, *ini* “küçük kardeş”, *it* “köpek”, *iz* “iz, belirti”, *kıl* “kıl”, *kir* “kir, pislik”, *kol* “el”, *kök* “gök, sema”, *kul* “kul”, *küç* “fiziksel güç”, *ok* “ok, yay”, *ot* “ateş”, *öç* “öç”, *taş* “taş”, *teke* “teke, keçinin erkeği”, *temir* “demir”, *tış* “dışarı”, *til* “dil”, *toguz* “dokuz”, *too* “dağ” vd.

2.1.1.2.2. Moğolca Kökenli Adlar

adır “tepe; engebeli arazi”, *añ* “çukur”, *aral* “ada”, *arça* “ardıç ağacı”, *baatır* “bahadır, yürekli”, *ceyren* “ceylan”, *maral* “dişi geyik” vd.

2.1.1.2.3. Farsça Kökenli Adlar

apta “hafta”, *ar* “her”, *arman* “içe dert olan şey, ukte”, *asman* “gökyüzü”, *aynek* “çare”, *azat* “azat, özgür, hür”, *baar* “gönül”, *bag* “bahçe”, *bagımdat* “sabah namazı”, *bakça* “bahçe”, *balban* “pehlivan”, *böödö* “beyhude”, *çara* “yiyecek, çare”, *dart* “dert”, *dem* “nefes, soluk”, *duşman* “düşman”, *dürbü* “dürbün, bakaç”, *gül* “gül”, *kalender* “budala”, *kelbet* “heyet, biçim, kılık”, *kem* “eksik, kem”, *nan* “ekmek, nan”, *nay* “ney”, *paygamber* “peygamber”, *pende* “bende, kul”, *şaar* “şehir, kent”, *şirin* “tatlı, bal gibi”, *tamaşa* “eğlence”, *taza* “temiz”, *tez* “tez, çabuk olan”, *şamal* “rüzgar”, *usta* “usta”, *yel*, *esinti*, *meymen* “misafir, konuk” vd.

2.1.1.2.4. Arapça Kökenli Adlar

acal “ecel”, *acayıp* “acayıp, olağanüstü”, *adam* “adam, insan”, *adamzat* “insanoolu”, *adeb* “edep”, *akıl* “akıl, düşünme”, *alla* “Allah”, *aman* “sağ, yaşamakta olan”, *amanat* “emanet”, *arak* “içki, alkollü içecek”, *aram* “haram”, *arbak* “atalar ruhu”, *arız* “dilekçe, şikayet”, *asili* “asla”, *asker* “asker”, *ayla* “çare”, *azap* “azap, çile”, *azır* “hazır”, *aziz* “aziz, sevgide üstün tutulan”, *bak* “baht, kader, talih”, *balaa* “bela” *bata* “fatiha”, *camagat* “cemaat”, *coop* “cevap”, *daarat* “abdest”, hastalık”, *dat* “pas; şikayet”, *dayar* “hazır, amade”, *din* “din”, *düniyö* “dünya”, *düynö* “dünya, yeryüzü”, *eles* “hayalet”, *esep* “hesap”, *kalaa* “kent, şehir, kale”, *kapır* “kâfir”, *karap* “hesap, yıkık, viran”, *kat* “mektup; kat, tabaka”, *kemer* “kemer”, *kıdır* “hızır”, *kılım* “asır, yüzyıl”, *kımbat* “pahalı”, *kıyal* “hayal”, *kızmat* “iş, birinden istenen hizmet veya birine verilen görev”, *kumar* “kumar, talih oyunu”, *kuran* “kuran”, *maal* “zaman, vakit”, *meke* “mekke”, *moldo* “molla, imam”, *müşkül* “sıkıntı”, *naalat* “lanet, beddua”, *nasat* “nasihat” *nike* “nikah”, *nur* “nur, aydınlık”, *oluya* “evliya, ermiş”, *parız* “farz”, *reket* “rekât”, *salam*

“selam”, *sebeb* “sebeb”, *ser* “sihir, büyü”, *sır* “sır”, *sünnöt* “sünnet”, *şart* “talep, istek”, *tanap* “ip, düğümlenmiş ip”, *tespe* “tespih”, *tozok* “cehennem” vd.

2.1.1.2.5. Karışık Kökenli Adlar

adezsiz (Ar.+T.) “edepsiz”, *beybak* (Far.+Ar.) “bahtsız”, *beybaş* (Far.+T.) “yaramaz, söz dinlemez”, *beyzat* (Far.+Ar.) “beyzade”, *kalksız* (Ar.+T.) “halksız”, *perizat* (Far.+Ar.) “peri kızı” vd.

2.1.1.3. Anlam Bakımından Adlar

2.1.1.3.1. Soyut Adlar

akıl “akıl, düşünme”, *alla* “Allah”, *aram* “haram”, *ayla* “çare” *azap* “azap, büyük sıkıntı, eziyet”, *baar* “gönül”, *bak* “baht, kader, talih”, *balaa* “bela”, *bukara* “birisinin hakimiyeti altında, gariban”, *caş* “yaş”, *cek* “nefret”, *cıl* “yıl”, *ak coltoy* “uğurlu”, *coruk* “karakter”, *çama* “güç”, *dañk* “nam, ün, şöhret”, *din* “din”, *doo* “dava”, *ıman* “iman”, *izat* “saygı, hürmet”, *kabar* “haber, bilgi”, *kalet* “yanlış, hata”, *karız* “borç”, *kaygı* “kaygı, tasa”, *köön* “gönül, sevgi”, *küyüt* “pişmanlık, sıkıntı, acı”, *maani* “mana, anlam”, *zorduk* “zalimlik” vd.

2.1.1.3.2. Somut Adlar

aybalta “aybalta”, *şaar* “şehir”, *adam* “adam, insan”, *alma* “elma”, *altın* “altın”, *arkan* “kendir, halat”, *asaba* “bayrak, sancak”, *at* “at” *ata* “baba”, *aynek* “cam”, *bag* “bahçe”, *bakta* “pamuk”, *bal* “bal”, *bala* “çocuk”, *balban* “pehlivan, güreşçi”, *bulak* “pınar, kaynak”, *buuday* “buğday”, *bürküt* “kartal”, *ceek* “kıyı, kenar”, *cığaç* “ağaç”, *cıldız* “yıldız”, *cük* “yük”, *çaç* “saç”, *çal* “ihtiyar, yaşlı adam”, *çopo* “kil”, *çöl* “çöl”, *dürbü* “dürbün”, *eer* “eyer”, *elçi* “elçi”, *er* “erkek”, *et* “et”, *etek* “etek”, *gül* “gül”, *kılıç* “kılıç”, *kir* “kir, pislik”, *köl* “göl”, *kuyruk* “kuyruk”, *kümüş* “gümüş”, *ot* “ateş” vd.

2.1.1.4. İşlevine Göre Adlar

2.1.1.4.1. Cins Adlar

alma “elma”, *aştık* “tahıl”, *bak* “ağaç”, *balatı* “genç, küçük çam ağacı”, *balır* “su yosunu”, *bars* “pars”, *bee* “kısırak”, *boto* “deve yavrusu”, *bozo* “boza”, *börü* “kurt”, *buka* “boğa”, *bula* “pamuk”, *bulan* “geyik türü”, *buuday* “buğday”, *bürgö* “pire”, *bürküt* “kartal”, *cığaç* “ağaç”, *cılan* “yılan”, *cılkı* “yılık atı”, *cibek* “ipek böceğinden elde edilen ip”, *colbors* “kaplan”, *corgo* “rahvan at”, *coru* “akbaba”, *çabak* “küçük balık”, *çınar* “çınar ağacı”, *çiy* “hasır otu”, *çürök* “dişi ördek”, *dañgıt* “iri erkek köpek veya kurt”, *dönön* “dört yaşında deve”, *elik* “karaca”, *eşek* “eşek”, *ilbirs* “kar leoparı”, *irik* “koyun”, *it* “köpek”, *kabılan* “kaplan”, *gül* “çiçek”, *kayın* “kayın ağacı”, *kaz* “kaz”, *kebez* “pamuk”, *kunduz* “kunduz”, *küçük* “köpek yavrusu”, *maral* “dişi geyik”, *nar* “tek hörgüçlü deve”, *nas* “ağızotu, ağız tütünü”, *ördök* “ördek”, *murç* “karabiber bitkisi”, *ot* “ot, bitki”, *şiber* “sık olarak yetişen kalın ot”, *şumkar* “şahin”, *enik*”, *tulañ* “çim, taze ot”, *taylak* “bir yaşını geçen deve yavrusu”, *teke* “keçinin erkeği”, *tınar* “alıcı kuş türü”, *toburçak* “büyük savaş atı”, *töö* “deve”, *tulpar* “hızlı at, asi at”, *tülkü* “tilki” vd.

2.1.1.4.2. Özel Adlar

Acıbay “Manas’ın kırk yiğidinden biri”, *Ak Sargıl* “Manas’ın diğer bir atı”, *Akşerbet* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Akşumkar* “Semetey’in av kuşu”, *Akunhan* “Ayçürök’ün babası”, *Alımkan* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Almambet* “Manas’ın yiğidi”, *Aruuke* “Almambet’in eşi”, *Ayçürök* “Semetey’in nişanlısı”, *Aymanboz* “atın adı”, *Begimcan* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Bölükbay* “Manas’ın arkadaşı, büyük usta”, *Böyön* “Semetey’in dedelerinden”, *Bukar* “yer adı”, *Burulca* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Burulkan* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Buudayık kan* “Muzburçak’ın babası”, *Çaçıkey* “Semetey’in eşi”, *Çatkal* “yer adı”, *Çinkoco* “Semetey’in düşmanı”, *İle* “nehir adı”, *Kaktelki* “atın adı, Abıke’nin atı”, *Kalıyça* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Kalyman* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Kambar* “Kaңoro’nun babası”, *Kaңoro* “Semetey’in yiğidi, Kambar’ın oğlu”, *Kanıkey* “Semetey’in annesi”, *Kanımcın* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Kanımcın* “Çaçıkey’in arkadaşı, Torpoktoy’un kızı”, *Karabay* “Kasıke’nin babası”, *Kara-Suu* “nehir adı”, *Kasıke* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Kasımcın* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Kaşgar* “yer adı”, *Koñurbay* “Manas’ın düşmanı”, *Köböş* “Manas’ın üvey kardeşi”, *Kökçö* “Kazak beyi,

Ümötöy'ün babası", *Kıtay* "Çin", *Kızıl Arstan Moldo* "Manas'ın arkadaşı", *Kokon* "yer adı", *Koyonali* "çocuk adı", *Kök buudan* "atın adı", *Köktelki* "Abıke'nin atı", *Köktoru* "Çaçıkey'in atı", *Külçoro* "Semetey'in yiğidi, Almambert'in oğlu", *Manas* "Semetey'in babası", *Margalan* "yer adı", *Meke* "Mekke", *Muzburçak* "Manas'ın arkadaşı", *Namengen* "yer adı", *Ombu* "yer adı", *Opol* "dağ", *Samarkan* "Semerkant", *Sarıala* "Almambet'in atı", *Sarıhan* "Manas'ın arkadaşı", *Surçolok* "atın adı", *Surtelki* "Köböş'ün atı", *Şaamerden* "koruyucu ruh", *Şaartemir* "Kanıkey'in babası", *Şıgay* "Çinkoco'nun babası", *Şoruk* "Akılay'ın babası", *Şumkartaş* "yer adı", *Talas* "yer adı", *Taşken* "yer adı", *Taybuurul* "Semetey'in atı", *Tekeçi* "kişi adı", *Tınımkan* "Ayçürök'ün arkadaşı", *Toktonbay* "kişi adı", *Toltoy* "Çinkoco'nun arkadaşı", *Torpoktoy* "Çaçıkey'in arkadaşı olan Kanımcan'ın babası", *Turum* "kadın adı", *Tuuçunak* "Sarı han'ın atı", *Urum* "Eski Roma", *Urumkan* "Ayçürök'ün arkadaşı", *Ümötöy* "Kökçö'nün oğlunun adı" vd.

2.1 2. Sıfatlar

2.1.2.1. Niteleme Sıfatı

suluu (kız) "güzel (kız)", *kalıñ (kol)* "kalabalık (ordu)", *keñ (Talas)* "geniş (Talas)", *keñ (ötük)* "geniş (çizme)", *kara (şaar)* "büyük (şehir)", *kızıl (dilde)* "kızıl (altın para)", *ak (çopo)* "beyaz (kil)", *boz (seki)* "boz (tepe)", *ak (cüz)* "beyaz (yüz)", *kıska (akılıñ)* "kısa olan (akılın)", *uzun (bulak)* "uzun (pınar)", *erke (katın)* "şımarık (kadın)", *ak coltoy (tuugan)* "uğurlu (doğmuş)", *kızıl (tuu)* "kızıl (bayrak)", *appak (çeti)* "bembeyaz (kenarı)", *çoñ (balta)* "büyük (balta)", *şirin (söz)* "tatlı (söz)", *şimbattuu (suluulugu)* "zarıflığı (güzelliği)", *attuu (Semetey)* "adlı (Semetey)", *ayaktuu (eki)* "ayaklı (iki)", *barktuu (kün)* "kıymetli (kün)", *beybak (men)* "bahtsız (ben)", *calduu (kök)* "yeleli (boz)", *cündüü (kırgool)* "tüylü (sülün)", *cüzdüü (nur)* "yüzlü (nur)", *ıktuu (Kaңçoro)* "becerikli (Kaңçoro)", *kalksız (kişi)* "halksız (kişi)", *bereneliüü (dürbü)* "perdeli (dürbün)" vd.

2.1.2.2. Belirtme Sıfatı

2.1.2.2.1. İşaret Sıfatları

bu (sözdü) "bu (sözü)", *bul (tüşümdü)* "bu (düşümü, rüyamı)", *uşul (kol)* "şu (kol)", *uşu (kapır)* "şu (kâfir)", *uşunday (akıl)* "şöyle (akıl)" vd.

2.1.2.2.2. Sayı Sıfatları

2.1.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

bir (söz) “bir (söz)”, *eki* (kanat) “iki (kanat)”, *üç* (bekzat) “üç (beyzade)”, *tört* (corgo) “dört (rahvan)”, *beş* (mamık) “beş (kuş tüyü yorgan)”, *altı* (kaz) “altı (kaz)”, *ceti* (kün) “yedi (gün)”, *segiz* (say) “sekiz (dere, vadi)”, *toguz* (topçu) “dokuz (düğme)”, *on iki* (kapka) “on iki (kapı)”, *on üç* (künü) “on üç (gün)”, *on beş* (kız) “on beş (kız)” *cıyırma* (çaştı) “yirmi (yaşını)”, *cıyırma beş* (çağında) “yirmi beş (yaşında)” *otuz* (kelin) “otuz (gelin)”, *otuz beşke* “otuz beş (yaşına)”, *kırk* (çaşına) “kırk (yaşına)”, *eliüü* (kündö) “elli (günde)”, *altımış* (dürkün) “altmış (türlü)”, *altımış eki* (nar) “altmış iki (deve)” *cetimiş* (kulaç) “yetmiş (kulaç)”, *seksen* (çaşka) “seksen (yaşına)”, *tokson* (sur) “doksan (boz at)”, *üç miñ* (atçandar) “üç bin (atlılar)”.

2.1.2.2.2.2. Üleştirme Sayı Sıfatları

segizden (bolup) “sekizer (olarak)”.

2.1.2.3. Belirsizlik Sıfatları

bir az (kankordun) “biraz (hünkârın)”, *bir top* (can) “epey, bir grup (insan)”, *eç* (camandık) “hiç (kötülük)”, *köp* (ördök) “birçok (ördek)”

2.1.2.4. Soru Sıfatları

kanday (beybaş) “nasıl (terbiyesiz)”, *kaysı* (ekeni) “hangisi (olduğu)”.

2.1.3. Zamirler

2.1.3.1. Kişi (Şahıs) Zamirleri

men “ben”, *sen* “sen”, *al* “o”, *biz* “biz”, *siz* “siz”, *alar* “onlar”

Tablo 1. metindeki kişi zamirlerinin çekimli halleri

Yalın hal	men “ben”
Belirtme hali	meni “beni”
İlgi hali	menin “benim”

Ayrılma hali	menden “benden”
Yalın hal	sen “sen”
İlgi hali	senin “senin”
Belirtme hali	seni “seni”
Yönelme hali	saga “sana”
Ayrılma hali	senden “senden”
Yalın hal	al “o”
İlgi hali	anın “onun”
Belirtme hali	anı “onu”
Yönelme hali	aga “ona”
Bulunma hali	anda “onda”
Ayrılma hali	andan “ondan”
Yalın hal	biz “biz”
İlgi hali	bizdin “bizim”
Belirtme hali	bizdi “bizi”
Yönelme hali	bizge “bize”
Ayrılma hali	bizden “bizden”
Belirtme hali	sizdi “sizi”
Yalın hal	alar “onlar”

2.1.3.2. Dönüşlülük Zamiri

Öz “kendi”, *özün* “kendin”, *özünö* “kendisini”, *özündö* “kendisinde ”

Tablo 2. metindeki dönüşlülük zamirinin çekimli halleri

Yalın hal	öz “kendi”
Belirtme hali	özün “kendin”
Yönelme hali	özünö “kendisini”
Bulunma hali	özündö “kendisinde”

2.1.3.3. İşaret Zamirleri

Tablo 3. metindeki işaret zamirlerinin çekimli halleri

Yalın hal	bu “bu”
Yalın hal	bul “bu”
Yalın hal	uşul “şu”
Yalın hal	uşu “şu”
Yalın hal	al “o”
Yalın hal	oşol “şu”
Yalın hali	bular “bunlar”
Belirtme hali	bulardı “bunları”
Yalın hal	oşolor “onlar”
Belirtme hali	munu “bunu”
Bulunma hali	mında “bunda” munda “bunda”
Ayrılma hali	mundan “bundan” mından “bundan”

2.1.3.4. Belirsizlik Zamirleri

alda kanday “nasıl olduğu bilinmeyen”, *baarı* “hepsi”, *bardığı* “hepsi”, *barça* “bütün”, *bir nerse* “bir şey”, *biröö* “biri”, *bütkül* “bütün”, *camı* “hepsi”, *eç kim* “hiç kimse”, *eç nerse* “hiçbir şey”, *eç kaçan* “hiçbir zaman”, *kee biröösü* “bazısı”, *tükünçö* “filanca”.

2.1.3.5. Soru Zamirleri

emne “ne”, *kay* “nereye”, *kaysı* “hangi”, *kim* “kim”, *ne* “ne”.

Tablo 4. metindeki soru zamirlerinin çekimli halleri

Yalın hal	kim “kim”
Yalın hal	kimisi “kimisi”
Belirtme hali	kimdi “kimi”
Yönelme hali	kimge “kime”

Yalın hal	ne “ne”
Yalın hal	emne “ne”
Belirtme hali	emneni “neyi”
Yönelme hali	kay “nereye”
Yalın hal	kaysı “hangi”

2.1.4. Zarflar

2.1.4.1. Zaman Zarfları

aş bışımga “bir müddet zaman dilimi içinde”, *anan* “sonra”, *añgıça* “aniden”, *bügün* “bugün”, *bugündön* “bugünden”, *bıltır* “geçen yıl”, *cayda/cayında* “yazın”, *dayım* “daima”, *erte* “erken”, *erteñ* “yarın”, *keç/keçinde* “akşam, akşamleyin”, *keeçe* “dün”, *kışında* “kışın”, *kiyin* “sonra”, *kiyinki* “sonraki”, *kündüz* “gündüz”, *küügüm* “havanın kararmaya başlaması”, *murun* “önce, eskiden”, *soñ* “sonra”, *şaşke* “öğleden önceki zaman”, *tün* “gece”.

2.1.4.2. Yer-Yön Zarfları

arı “öteki tarafa”, *arka* “arka”, *astı* “alt”, *beri* “bu yana, beri”, *kıbıla* “kıbleye doğru”, *mañday* “karşı taraf”, *mında* “burada”, *orto* “orta”, *öydö* “yukarı”, *tömön* “aşağı”, *üst* “üst”, *üstü* “üstü”, *üstündö* “üstünde”, *üstünö* “üstüne”, *üstünön* “üstünden”, *üstündöğü* “üstündeki”.

2.1.4.3. Durum Zarfları

akırın “yavaş”, *anday* “öyle”, *arañ* “zorla”, *baçım* “tez, çabuk”, *baçımırak* “daha çabuk”, *bat* “çabuk”, *bek* “sağlam”, *bekerge* “boşuna”, *betme-bet* “yüzyüze”, *birge* “birlikte”, *mınday* “böyle”, *uşunday* “şöyle”.

2.1.4.4. Miktar Zarfları

arbin “epey”, *ayabay* “pek çok”, *az* “az”, *bir-az* “biraz”, *buta atım* “nişan alınacak mesafe”, *dalay* “pek çok”, *eşik endüü* “kapı büyüklüğünde”, *kem* “eksik”, *köp* “çok”, *kulaç* “kulaç”.

2.1.4.5. Soru Zarfları

emne “ne”, *emneni* “neyi”, *kaçan* “ne zaman”, *kanca* “ne kadar, kaç”, *kanday* “nasıl”, *kantip* “nasıl”.

2.1.5. Fiiller

2.1.5.1. Anlamlarına Göre Fiiller

2.1.5.1.1. İş (Kılış) Fiilleri

açtır- “açtırmak”, *alış-* “mücadele etmek”, *ayt-* “söylemek”, *ber-* “vermek”, *buzuk sal-* “bozmak”, *çaldır-* “karıştırmak, otlatmak”, *çakır-* “çağırarak”, *de-* “diye”, *izde-* “aramak”, *kalkala-* “korumak, kalkan olmak”, *karma-* “tutmak”, *kıl-* “kılmak”, *kiygiz-* “giydirmek”, *köm-* “gömmek”, *köndür-* “alıştırmak”, *kör-* “görmek”, *mingiz-* “bindirmek”, *oylo-* “düşünmek”, *öltür-* “öldürmek”, *suuru-* “çekip çıkarmak”, *tartıp al-* “çekip almak”, *tiyip al-* “ele geçirmek”, *tüydür-* “dügümlemek”, *uk-* “duymak”, *ur-* “vurmak” vd.

2.1.5.1.2. Durum Fiilleri

ak bol- “hak olmak”, *añkosun-* “saf ayağına yatmak”, *ardan-* “utanmak” *bol-* “olmuş”, *cok bol-* “kaybolmak”, *colaş-* “düşman olmak”, *çet bol-* “karşılaşmak”, *kayt-* “dönmek”, *erik-* “üşenmek, sıkılmak”, *kuban-* “sevinmek”, *oñ-* “sağalmak”, *öl-* “ölmek”, *öt-* “geçmek”, *soolu-* “çökmek”, *tanda-* “şaşırmak”, *tol-* “dolmak”, *uç-* “uçmak”, *zak bol-* “hantallaşmak” vd.

2.1.5.1.3. Oluş Fiilleri

ayrıl- “ayrılmak”, *cetil-* “büyümek, olgunlaşmak”, *coyul-* “yıpranmak”, *çiri-* “çürümek”, *köñ bol-* “gübre olmuş”, *saz bol-* “sazlık olmak”, *semir-* “semirmek”, *soolu-* “çökmek, solmak”, *tunarıkta-* “bulanıklaşmak”, *tügön-* “tükenmek” vd.

2.1.5.2. Yapılarına Göre Fiiller

2.1.5.2.1. Basit Fiiller

ak- “akmak”, *al-* “almak”, *aş-* “aşmak”, *bar-* “gimek”, *ber-* “vermek”, *bil-* “anlamak, bilmek”, *cap-* “kapatmak”, *cet-* “yetmek”, *çap-* “vurmak”, *çık-* “yükselmek”, *de-* “demek”, *kaç-* “kaçmak”, *kal-* “kalmak”, *kayt-* “geri dönmek”, *kıl-* “yapmak”, *kir-* “girmek”, *kör-* “görmek”, *min-* “binmek”, *oro-* “sarmak”, *öl-* “ölmek”, *sal-* “koymak, salmak”, *uk-* “duymak”, *öt-* “geçmek”, *uç-* “uçmak”, *cürü-* “yürümek”, *sura-* “sormak”, *imer-* “çevirmek”, *kara-* “bakmak”, *kel-* “gelmek”, *kiy-* “giymek”, *koy-* “bırakmak, koymak”, *kül-* “gülmek”, *tüş-* “düşmek”, *ur-* “çarpmak, vurmak” vd.

2.1.5.2.2. Türemiş Fiiller

aldır- “getirtmek”, *bayla-* “bağlamak”, *çaçtır-* “saçtırmak”, *kagış-* “çarpışmak”, *bölün-* “bölünmek”, *ilin-* “ilişmek”, *kalkılda-* “yükselmek”, *kapta-* “kaplamak”, *kazdır-* “kazdırmak”, *kazıl-* “kazıtmak”, *kılayt-* “bir şeyin az bir kısmını göstermek”, *kırda-* “kenarlarını işlemek”, *kırıl-* “kırılmak, bozguna uğramak”, *kirde-* “kirlenmek”, *kordot-* “horlatmak, zulüm ettirmek”, *koydur-* “koydurmak”, *körgöz-* “göstermek”, *körün-* “görünmek”, *kubart-* “rengini değiştirmek”, *küygüz-* “yakmak”, *küyün-* “endişelenmek”, *oydur-* “kazdırmak”, *ornot-* “yerleştirmek”, *oynot-* “oynatmak”, *sapta-* “saplamak, sap takmak”, *soydur-* “kestirmek”, *sulat-* “işlemek, süslemek”, *süyün-* “sevinmek”, *şalpılda-* “ses çıkartarak sallanmak”, *teñet-* “denkleştirmek”, *turuş-* “birlikte durmak” vd.

2.1.5.2.3. Birleşik Fiiller

açuusu kel- “sinirlenmek”, *akıl kıl-* “akıl etmek, düşünmek”, *ala kör* “alagörmek”, *alıp kel-* “getirmek”, *aştık saldır-* “ekin ektirmek”, *at arıt-* “çok yolculuk yapmak”, *at oynot-* “at oynatmak”, *aytıp ber-* “söylettirmek”, *basa kör-* “adım atmak”, *basıp al-* “işgal etmek”, *basıp bar-* “yürüyerek varmak”, *bata ber-* “dua etmek”, *bata kıl-* “dua etmek”, *bayan kıl-* “beyan etmek”, *baykap tur-* “gözetlemek”, *bere al-* “verebilmek”, *bile al-* “bilebilmek”, *bölüp sal-* “ayırmak”, *can soogala-* “canının derdine düşmek”, *cem kıl-* “yem etmek”, *cılt et-* “parlamak”, *ciber-* “gönderivermek”, *cik түş-* “bozulmak”, *col al-* “yol almak”, *coluñ bol-* “yolun açık olmak”, *çet bol-* “karşılaşmak, rast gelmek, çarpışmak”, *ilgeri kıl-* “ilerletmek”, *kalk et-* “kalkıp çıkmak, görünmek”, *kayın bol-* “kaybolmak”, *kızmat kıl-* “hizmet etmek”, *koyup sal-* “bırakmak”, *köz caz-* “gözden kaçmak”, *kuday ur-* “Allah çarpmak”, *kün caa-* “yağmur yağmak”, *künü kıl-* “kuma yapmak”, *minip al-* “binmek”, *möör bas-* “mühür basmak”, *salam ayt-* “selam vermek”,

tartıp al- “çekip almak”, *tuş kıl-* “karşılaştırmak”, *ubalina kal-* “vebali altında kalmak”, *uçup kal-* “uçuvermek”, *uyat kıl-* “mahcup etmek”, *tuu takanda-* “bayrağa dayanmak”, *tün kat-* “gece dolaşmak”, *zak bol-* “hantallaşmak” vd.

2.1.6. Edatlar

da “da”, *için* “için”, *karay* “-e doğru”, *közdöy* “-a doğru”, *menen* “ile”, *öñdii* “gibi”.

2.1.7. Ünlemler

atañdan körü! “lanet olası!”, *attıñ!* “eyvah!”, *cok* “yok, hayır”, *ıras* “doğru”, *makul* “tamam”, *meyli* “tamam, kabul, olur”, *mınakey* “işte”.

2.1.8. Bağlaçlar

bolso “ise”, *ce* “ve ya, ya da, yoksa”, *ce bolboso* “ya da”, *da* “ve, da”, *ele* “da, daha”, *menen* “ile”.

2.2. METİNDE GEÇEN İSİMLERİN TEMATİK SINIFLANDIRMASI

2.2.1. Bitki Adları

alma “elma”, *aştık* “tahıl”, *bak* “ağaç”, *balatı* “genç, küçük çam ağacı”, *balır* “su yosunu”, *bede* “yonca”, *betege* “bitki”, *bula* “pamuk”, *buuday* “buğday”, *büldürkön* “çilek”, *ceken* “bitki”, *cığaç* “ağaç”, *çeken* “kamuş”, *çınar* “çınar ağacı”, *çiy* “hasır otu”, *gül* “çiçek”, *ırgay* “taş armudu”, *kamuş* “kamuş”, *karagay* “çam ağacı”, *kayın* “kayın ağacı”, *küçala* “bitki türü”, *ot* “ot, bitki”, *şiber* “sık olarak yetişen kalın ot”, *şooşak* “kamuş”, *tulañ* “çim, taze ot”, *örük* “erik, kayısı”, *tal* “söğüt ağacı”, *terek* “kavak ağacı”.

2.2.2. Giyim-Kuşamla İlgili Adlar

abay “at örtüsü”, *akolpok* “destanlarda kahramanların savaşta mızrak ve oklardan korunmak için giydikleri giysi”, *atılas* “ipek kumaş türü”, *bagelek* “paça”, *beldemçi* “kadın fistanı”, *börk* “hayvan derisinden yapılan başlık, börk”, *bulum* “değerli kumaş”, *ceñi* “yeni”, *cibek* “ipek kumaş”, *cokeri* “çizme”, *çaç monçok* “saç boncuğu”, *çalbar*

“şalvar”, *dambal* “şalvar”, *eleçek* “kadınların milli başlık türü”, *etek* “etek”, *ıştan* “içlik çamaşır”, *içik* “kürklü gocuk”, *kadek* “değerli bir kumaş türü”, *kalpak* “beyaz keçeden yapılan başlık”, *kandagay* “deri pantolon”, *kementay* “keçeden yapılan kıyafet”, *kete* “değerli bir kumaş türü”, *keten* “keten”, *kıcım* “bir tür kadife”, *kırım ması* “kırım çizmesi”, *köynök* “gömlek”, *kur* “kemer, kumaş”, *kürmö* “hırka”, *ması* “mes”, *nakeri* “çizme”, *ötük* “çizme”, *söykö* “küpe”, *şayı* “ince bir kumaş türü”, *telege* “pahalı kumaş”, *tomogo* “alıcı kuşlara giydirilen kösele başlık”, *ton* “kürk”, *torko* “ipek”, *tuulga* “miğfer”, *ürtük* “özenle süslenerek hazırlanmış at koşum takımı”.

2.2.3. Akrabalık ve Aile Adları

abake “amcacığım”, *aga* “ağabey”, *apake* “annecik”, *ata* “baba”, *ayal* “kadın”, *bala* “çocuk”, *baldız* “baldız”, *bel kuda* “beşik kertmesi”, *car* “eş”, *ceñe* “yenge”, *cezde* “enişte”, *cigit* “genç erkek”, *çoñ ata* “büyük baba”, *ece* “abla”, *eceke* “ablacık”, *ene* “anne”, *er* “koca”, *ini* “küçük kardeş”, *karı* “yaşlı, ihtiyar”, *kayın ata* “kayın peder”, *kız* “kız”, *kuda* “dünür”, *küyöö* “eş”, *tay ata* “dede(annesinin babası)”, *tay ece* “teyze”, *uul* “oğul”, *zayb* “eş, hanım”, *zayıp* “eş, hanım”.

2.2.4. Kişi Adları

Akunhan “Ayçürök’ün babası”, *Almambet* “Manas’ın yiğidi”, *Ayçürök* “Semetey’in nişanlısı”, *Begimcan* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Bektin* “Begimcan’ının babası”, *Bölökbay* “Manas’ın arkadaşı, büyük usta”, *Böyön* “Semetey’in büyük dedelerinden”, *Burulca* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Burulkan* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Cakıp* “Semetey’in dedesi”, *Çacıkey* “Semetey’in eşi”, *Çayan kan* “Böyön hanın oğlu”, *Çinkoco* “Semetey’in düşmanı”, *Kalıyça* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Kalıyman* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Kasıke* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Kambar* “Kançoro’nun babası”, *Kançoro* “Semetey’in yiğidi”, *Kanıkey* “Semetey’in annesi”, *Kanımcın* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Karabay* “Kasıke’nin babası”, *Kara kan* “Çayan han’ın oğlu, Semetey’in büyük dedelerinden”, *Karasart* “Nöbetçilerin başkanı”, *Kasımcın* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Köböş* “Manas’ın üvey kardeşi”, *Kökçö* “Kazak beyi, Ümötöy’ün babası”, *Külçoro* “Semetey’in yiğidi, Almambet’in oğlu”, *Manas* “Semetey’in babası”, *Oysalkın* “sarayda yetişmiş kız”, *Sarihan* “Manas’ın arkadaşı”, *Şaartemir* “Kanıkey’in babası”, *Şaamerden* “koruyucu

ruh”, *Tınımkan* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Tolgonay* “sarayda yetişmiş kız”, *Toltoy* “Çinkoco’nun arkadaşı”, *Urumkan* “Ayçürök’ün arkadaşı”, *Ümötöy* “Kökçö’nün oğlu”.

2.2.5. Hayvan Adları

Ak Sargıl “atın adı”, *Akşumkar* “Semetey’in av kuşu”, *Algara* “atın adı”, *Arçatoru* “atın adı”, *Boz Corgo* “atın adı”, *Buurul* “Semetey’in atı”, *Kaktelki* “atın adı”, *Kökala* “atın adı”, *Köktelki* “Abike’nin atı”, *Kökbuudan* “atın adı”, *Köktoru* “Çaçıkey’in atı”, *Sarıala* “Almambet’in atı”, *Surçolok* “Baybice’nin atı”, *Surtelki* “Köböş’ün atı”, *Tayburuul* “Semetey’in atı”, *Temirkök* “atın adı”, *Tuuçunak* “Sarı han’ın atı”.

2.2.6. Yer-Su Adları

Ak-Car “yer adı”, *Ak-İyneke* “yer adı”, *Ak Kıya* “yer adı”, *Ala-Köl* “göl adı”, *Alay* “yer adı”, *Almalduu-Bulak* “yer adı”, *Almaluu* “yer adı”, *Ancıyan* “yer adı”, *Ata Too* “dağ adı”, *Bar-Köl* “göl adı”, *Bukar* “yer adı”, *Carken* “yer adı”, *Cerge* “yer adı”, *Cerkent* “yer adı”, *Ceti-Köl* “göl adı”, *Çatkal* “yer adı”, *Çet Beecin* “Çinde bir bölge”, *Çoñ Opol* “dağ adı”, *Kaşgar* “yer adı”, *Kara-Bura* “yer adı”, *Kara-Suu* “nehir adı”, *Keñ-Kol /Keñ-Köl* “yer adı”, *Kıtay* “Çin”, *Kokon* “yer adı”, *Kulundu* “yer adı”, *Margalan* “yer adı”, *Meke* “Mekke”, *Namengen* “yer adı”, *Ombu* “yer adı”, *Opol* “dağ adı”, *Ördök köl* “göl adı”, *Samarkan* “Semerkant”, *Sarı Kol* “yer adı”, *Şumkar-Taş* “yer adı”, *Talas* “yer adı”, *Taşken* “şehir adı”, *Tört-Kül* “yer adı”, *Urum* “Eski Roma”, *Ürgönç* “nehir adı”.

2.2.7. Hayvan Türleri İle İlgili Adlar

acıdar “ejderha”, *ak cılan* “bir tür yılan”, *ak kuu* “kuğu”, *akmaral* “beyaz dişi geyik”, *ala karga* “alakarga”, *argımak* “cins at”, *aygır* “aygır”, *bagıldır* “erkek ceylan”, *baka* “kurbağa”, *balapan* “yavru ördek”, *balık* “balık”, *bars* “pars”, *baytal* “genç kısrak”, *bee* “kısrak”, *beren* “kartalın en yırtıcı türlerinden biri”, *boto* “deve yavrusu”, *börü* “kurt”, *buka* “boğa”, *bulan* “geyik türü”, *bulbul* “bülbul”, *buudayık* “efsanevi bir kuş”, *bürgö* “pire”, *bürküüt* “kartal”, *ceyren* “ceylan”, *cılan* “yılan”, *cılkı* “yılık atı”, *colbors* “kaplan”, *corgo* “rahvan at”, *coru* “akbaba”, *çabak* “küçük balık”, *çıçkan* “sıçan”, *çımçık* “kuş, serçe”, *çımın* “sinek”, *çürök* “dişi ördek”, *dañgıt* “iri erkek köpek veya kurt”, *doñuz* “domuz”, *dönön* “dört yaşında deve”, *elik* “karaca”, *erkeç* “enenmiş teke”, *eşek* “eşek”, *ılaçın* “laçın kuşu”, *ilbirs* “kar leoparı”, *irik* “enenmiş koç”, *it* “köpek”, *kabilan* “kaplan”,

kaman “yaban domuzu”, *kara kaşka tınar* “kartalın en yırtıcı türlerinden biri”, *karişkir* “kurt”, *kaz* “kaz”, *kemçet* “postu değerli hayvan türü”, *keskeldirik* “kertenkele”, *kırgıyek* “atmaca kuşu”, *kırgool* “sülün kuş”, *koçkor* “koç”, *koroz* “horoz”, *kozu* “kuzu”, *kulan* “yabani eşek”, *kulca* “dağ koçu”, *kunan* “iki yaşındaki at”, *kunduz* “kunduz”, *kuş* “kuş”, *kuzgun* “kuzgun”, *küçük* “enik, köpek yavrusu”, *kükük* “guguk”, *mal* “hayvan”, *maral* “dişi geyik”, *nar* “deve”, *ok cılan* “ok yılanı”, *ögüz* “öküz”, *ördök* “ördek”, *pil* “fil”, *sagızgan* “saksağan”, *şumkar* “şahin”, *tarançı* “serçe”, *tay* “tay”, *taylak* “bir yaşını geçen deve yavrusu”, *tay torpok* “bir yaşındaki dana”, *teke* “keçinin erkeği”, *tel kozu* “iki anneyi emen koyun yavrusu”, *tel torpok* “iki anneyi emen dana”, *toburçak* “büyük savaş atı”, *torgoy* “toygar kuşu”, *totu kuş* “papağan”, *töö* “deve”, *tulpar* “hızlı savaş atı, küheylan at”, *tuygun şumkar* “şahin türü”, *tülkü* “tilki”, *ular* “çil kekliği”.

2.2.8. Renklerle İlgili Adlar

ak boz “beyaza yakın boz”, *appak* “bembeyaz”, *boz* “boz, beyaz ile siyah karıştırıldığında meydana gelen açık olmayan soluk renk”, *çaşıl* “yeşil”, *ceerde* “sarıya, kahverengiye çalan kıvı”, *coşo* “kıvı kahverengi”, *kalduu kıvı* “siyah benekli kıvı”, *kara* “kara, siyah”, *kara buurul* “siyah benekli doru at”, *ker* “kahverengi”, *kıvı* “al, kıvı”, *kıvı buurul* “kıvı benekli doru at”, *kıvı çiykil* “kıvı çalan”, *kuu* “beyaz, ak”, *kula* “kula”, *sur* “siyah ile beyazın karışımından oluşan kül rengi, gri”, *surça* “boza çalan”, *tor* “doru”.

2.2.9. Doğa İle İlgili Adlar

aba “hava”, *añ* “çukur”, *aral* “ada”, *asman* “gökyüzü”, *bakça* “bahçe”, *balak* “pınar”, *beles* “tepe, dağın sırtı”, *boroön* “fırtına”, *böksö* “dağ etekleri”, *bulak* “pınar, kaynak”, *caka* “dağ etekleri”, *car* “uçurum”, *cayıt* “mera, otlak”, *cel* “yel”, *cer* “dünya, yer”, *curt* “göçüp gidilmiş, terk edilmiş yer”, *cayloo* “yayla”, *cıldız* “yıldız”, *coşo* “kıvı kil toprak”, *çalma* “çamur”, *çañ* “toz”, *dayra* “nehir yatağı”, *deñiz-teñiz* “deniz”, *tulañ* “çim, taze ot”, *çöl* “çöl”, *dayra* “nehir, ırmak” *dönüyö* “dünya”, *ılay* “çamur”, *kar* “kar”, *kıya* “dağ yolu”, *köl* “göl”, *kuyun şamal* “kasırğa”, *kün* “güneş”, *göl* “göl”, *kalaa* “kent, şehir”, *kaykı* “tümsek”, *keçüü* “geçit”, *kemer* “uçurum”, *möndür* “dolu”, *möñgü* “buzul”, *munar* “duman, sis”, *muz* “buz”, *oy* “ova”, *saz* “saz, bataklık”, *señir* “dağın sırtı”, *şaar* “şehir, kent”, *şamal* “rüzgar” *şıborgak* “çiseleyen yağmur”, *şıborgak şamal* “yağışlı

rüzgar”, *şiber* “sık olarak yetişen kalın ot”, *talaa* “tarla, arazi”, *taraza caldız* “terazi yıldız”, *taş* “taş”, *tokoy* “orman”, *tolkun* “dalga”, *too* “dağ”, *tulañ* “çim, taze ot”, *tüy* “düzlük, ova”.

2.2.10. Yiyecek ve İçecek Adları

alma “elma”, *arak* “içki, alkollü içecek”, *aş* “yemek, aş”, *bal* “bal, tatlı”, *bozo* “boza”, *çay* “çay”, *et* “et”, *kaymak* “kaymak”, *kazı* “atın göbek yağından pişirilmiş yiyecek”, *kımız* “Kırgızların milli içeceği”, *kışmış* “kuru üzüm”, *may* “yağ”, *meyiz* “kuru üzüm”, *murç* “karabiber bitkisi”, *nan* “ekmek”, *suu* “su”, *şeker-şerbet* “şeker-şerbet”.

2.2.11. Eşya Adları

akkañkı eer “Manas’ın eyeri”, *arkan* “kıl ya da yünden yapılmış kalın ip, kendir”, *argamcı* “urgan”, *aybalta* “aybalta”, *aynek* “cam”, *balta* “balta”, *cibek* “ipek böceğinden elde edilen ip”, *celek* “bayrak”, *cez komuz* “bakır kopuz”, *cibek* “ipek böceğinden elde edilen ip”, *cuurkan* “yorgan”, *cün* “yün”, *çelek* “fıçı”, *çırak* “gaz lambası”, *çilmerden* “tefe”, *çömüş* “kepçe”, *çulgur* “delik açan alet, matkap”, *dilde* “altın sikke”, *dombıra* “dombıra”, *doolbas* “davul”, *dürbü* “dürbün”, *eer* “eyer”, *kamçık* “heybe”, *kancığa* “eyer’in kayıştan yapılan bağcığı”, *kara tuu* “siyah bayrak”, *kayık* “kayık”, *kayış* “kayış”, *kazan* “kazan”, *kazık* “kazık”, *kemer* “kemer”, *kerebettüü* “kerevet”, *kerme* “çamaşır ipi; urgan”, *ketmen* “çapa”, *kın* “kın, bıçak”, *köşögö* “perde”, *köökör* “kımız için kullanılan deri kap”, *köpçük* “örtü”, *körük* “körük”, *kumura* “testi”, *kurcun* “heybe”, *kuş cazdık* “kuş tüyü yastık”, *kuyuşkan* “eyerin kuskunu”, *mık* “mıh, çivi”, *monçok* “boncuk”, *nakeri* “destanlarda yiğitlerin giydiği deri çizme”, *oozduk* “gem”, *selkinçek* “salıncak”, *surnay* “zurna”, *söykö* “küpe”, *taacı* “taç”, *taka* “nal”, *tastorkon* “sofra”, *tegirmen* “değirmen”, *tizgin* “dizgin”, *tuu* “bayrak”, *tuur* “kütük(kuşun konduğu yer)”, *tomogo* “alıcı kuşlara giydirilen kösele başlık”, *tüymö* “kumaştan yapılan düğme”.

2.2.12. Savaşla İlgili Adlar

albars “elmas kılıç”, *almabaş* “eski bir tüfek adı”, *asker* “asker”, *Ay baltaçı* “Aybaltay’ı iyi kullanan savaşçı”, *badana* “zırh”, *balta* “silah adı”, *bozkise* “hançer”, *carak* “silah”, *cebe* “ok”, *caa* “yay”, *cabdık* “savaşta kullanılan silahlar”, *cebe* “ok”, *çan* “kılıç veya hançerin sapı”, *çokmor* “topuz”, *çoyun baş* “topuz”, *çuu* “savaş”, *düşman*

“düşman, hasım”, *dürkün* “bölük”, *kamçı* “kamçı, kırbaç”, *kas* “düşman”, *kazat* “gaza”, *kılıç* “kılıç”, *kol* “ordu”, *koyçagır* “eski bir tüfek adı”, *multık* “silah”, *narkesken* “bir tür kılıç”, *nayza* “mızrak, silah”, *ok* “ok, yay” *saadak* “okluk, yay”, *sır baraň* “eski bir tüfek”, *soot* “zırh”, *toburçak* “büyük savaş atı”, *tümön* “sayısız, pek çok”.

2.2.13. Mevsim Adlar

cay “yaz mevsimi”, *cayı-kışı* “yaz-kış”, *caz* “bahar, ilkbahar”, *küz* “güz”, *taň* “şafak”, *tün* “gece”.

2.2.14. Organ Adları

akırek “omuz”, *alakan* “avuç içi”, *ay dalı* “geniş sırt”, *aydar* “erkeklerin tepesinde bırakılan perçem”, *azuu* “azı diş”, *barmak* “parmak”, *bet* “yüz”, *bilek* “bilek”, *but* “ayak, vücudun belden aşağı bölümü”, *caak* “yanak”, *cal* “yele”, *cambaş* “kalça”, *cürök* “yürek, kalp”, *cüz* “yüz”, *çatkayak* “arka ayaklarının arası”, *çeke* “alın”, *çıkanak* “dirsek” *çırım* “sinir dokusu”, *EEK* “çene”, *emçek* “göğüs, meme”, *erdi (erin)* “dudak”, *iyin* “omuz”, *kanat* “kanat”, *kaş* “kaş”, *kaşka tiş* “ön diş”, *kıl* “yele”, *kır arka* “sırt (omurgaların ön üst kısmı)”, *kızıl tili* “dil”, *kol* “kol, el”, *koltuk* “koltuk”, *köçük* “kalça”, *kök celke* “ense”, *kömököy* “damak”, *köt* “kış, göt”, *kulak* “kulak”, *kursak* “göbek”, *kuyruk* “kuyruk”, *moyun* “boyun”, *murun* “burun”, *murut* “bıyık”, *muştum* “yumruk”, *omuroo* “atın boynunun ön alt kısmı”, *örköç* “hörgüç”, *sakal* “sakal”, *samay* “kâkül”, *san* “bacak”, *sooru* “belin alt kısmı”, *sömöy* “işaret parmağı”, *sırt* “sırt”, *şıyrak* “hayvanlarda ayağın alt bölümü”, *taman* “ayak tabanı”, *tanoo* “atın burun deliği”, *teri* “deri”, *tiş* “diş”, *tomuk* “diz topuğu”, *töbö* “kafanın üst kısmı”, *tuyak* “toynak”.

2.2.15. İnanç ve İnanışlarla İlgili Adlar

acı “hacı”, *akıret* “ahiret”, *alla* “Allah”, *aram* “haram”, *arbak* “atalar ruhu”, *Babedin* “Bahaüddin’in ruhu”, *bagımdat* “sabah namazı”, *bata* “dua”, *beydarat* “abdestsiz”, *but* “put”, *can algıç* “can alıcı, Azrail”, *casın* “yasin suresi”, *caynamaz* “seccade”, *daarat* “abdest”, *din* “din”, *dooron* “ölenin günahlarının bağışlanması ve ruhun anısı için cenazesi kaldırılmadan önce dağıtılan hediye”, *dubana* “derviş”, *ıyık cal* “mübarek yele”, *İliyaz* “Hızır İlyas”, *kaday taala* “Allah’u teala”, *kapır* “kâfir”, *Kıdır* “Hızır”, *kocosan* “Hoca Hasan”, *kuran* “Kur’an”, *Meke* “Mekke”, *moldo* “molla, imam”,

musulman “müslüman”, *oluya* “evliya, ermiş”, *parız* “farz”, *pir* “pir, evliya”, *reket* “rekat”, *sünnöt* “sünnet”, *şariyat* “şeriat”, *şay* “şahimerden”, *şaytan* “şeytan”, *taala* “teala, yüce”, *tabarik* “tebareke”, *teñir* “tanrı”, *tespe* “tespih”, *tobokel* “tevekkül”, *tozok* “cehennem”, *tört car* “dört halife”, *tumar* “muska”, *tumarça* “küçük muska”.

2.2.16. Değerli Madde Adları

altın “altın”, *bermet* “inci, inciden yapılan süs”, *bolot* “polat, çelik”, *cakut/cakıt* “yakut taşı”, *cez* “bakır”, *çoyun* “dökme demir”, *kaukar* “cevher”, *kolo* “bronz”, *korgoş* “kurşun”, *korgoşun* “kurşun elementi”, *kümüş* “gümüş”, *kömür* “kömür”, *temir* “demir”.

2.2.17. Deyimler

boktu cebe- “boku yememek, lüzumsuz konuşmamak”, *cigittin gülü* “yiğitlerin merdi”, *coo börüsü* “cesur, savaşçı”, *kara mürtöz* “merhametsiz”, *kara saat* “uğursuz”, *karçıtınan kan tamgan* “tuttuğunu koparan”, *kaşka taman* “zavallı”, *kebiñdi it uksun* “sözünü kimse işitmesin”, *kıyamət colun aç-* “kıyamət yolunu açmak”, *kızıl tumşuk* “olgunlaşmamış”, *kızımтал бол-* “çakır keyif olmak”, *kol kuuşur-* “boyun eğmek, eğilmek, diz çökmek”, *kör azabın tart-* “ölmek”, *körgö kirgiz-* “öldürmek”, *köz bol-* “göz kulak olmak”, *kuu tumşuk* “talihsiz”, *kuba cülün* “beyaz tenli”, *mañdayga бүткөн şoru* “kötü kader, bahtsızlık”, *ölböy tirüü kalba* “rezil olmak, utancından yerin dibine girmek”, *tuulbay tuna çök-* “yok olmak, ölmek, doğmamayı istemek”, *tumşugu çok* “çekingen”, *ukuruk muyun* “uzun boyunlu”.

2.2.18. Anlam Aktarması Örnekleri

akkar ayak “dümdüz ayak”, *boto borbuy* “nazik kasıklı”, *buka moyu* “kalın boyunlu”, *buura kökül* “dik perçemli (at)”, *koy köz* “ela gözlü”, *kulca san* “kalın bacak”, *orok baş* “orak gibi eğik boyunlu (at)”, *taygan töş* “tazı göğüslü” vd.

2.2.19. Etnik Adlar

Cediger “boy adı”, *Kalmak* “Kalmuk”, *Kazak* “boy adı”, *Kırgız* “boy adı”, *Nogoy* “boy adı”, *Oyrot* “halkın adı”, *Sart* “boy adı”, *Argın* “boy adı”.

2.2.20. Meslek Adları

aşmaçı “aşçı”, *aştıkçı* “çiftçi”, *badaçı* “çoban”, *bazarçı* “tüccar”, *cılıkçı* “at çobanı”, *elçi* “elçi”, *kabarçı* “haberci”, *karoolçu* “nöbetçi, bekçi”, *kerbençi* “kervancı”, *köz baylooçu* “sihirbaz”, *küzötçü* “bekçi”, *sakçı* “bekçi”, *soodager* “tüccar”, *sugatçı* “tarlayı sulayan kişi”.

2.2.21. Atasözleri

Tablo 5. metinde geçen atasözleri

<i>At suramak sünnöttön</i>	“İsim sormak sünnettir.
<i>Er suramak kelbetten</i>	Erkeğe sormak görünüşündendir,
<i>Söz suramak izattan.</i>	Söz sormak saygıdandır.”
<i>Colooçu kişi col menen</i>	“Yolcu kişi kendi yolu ile
<i>Çooçun kişi siy menen</i>	Yabancı kişi kendi saygısı ile”

3. BÖLÜM

METNİN TRANSKRİPSİYONU VE TÜRKÇE AKTARMASI

TRANSKRİPSİYON	AKTARMA
<i>“Çinkoco, Toltoy elinen</i>	<i>“Çinkoco, Toltoy halkından</i>
<i>Er öltürüp salbasam,</i>	<i>Adam öldürmediysem,</i>
<i>Eski doogo kalbasam,</i>	<i>Eski davalı olmazsam,</i>
<i>Kündöy bolgon balamdı</i>	<i>Güneş gibi çocuğumu,</i>
<i>Küygüzüp karmap bergendey.</i>	<i>Canını yakarak tutuklatacak kadar.</i>
<i>Künü kılıp albasam,</i>	<i>Kuma yaparak almazsam,</i>
<i>Menin çamam kelbese,</i>	<i>Benim gücüm yetmezse,</i>
<i>Bul er Semetey baatırdın,</i>	<i>Bu kahraman Semetey yiğidin,</i>
<i>Ala turgan zaybı eken,</i>	<i>Alacak olan hanımıymış,</i>
<i>Ayçürök alsañ oñ bolboyt,</i>	<i>Ayçürök’ü alırsan iyi olmaz,</i>
<i>Asili işin cön bolboyt</i>	<i>Asla işin düzgün olmaz,</i>
<i>Uruşsañ uyat bolosuñ,</i>	<i>Kavga edersen rezil olursun.</i>
<i>Karmaşsañ, korduk körösüñ.</i>	<i>Savaşırsan hor görülürsün.</i>
<i>Er Semetey baatırdın</i>	<i>Kahraman Semetey yiğidin</i>
<i>Katınıñ alsañ ölösüñ.</i>	<i>Kadını alırsan ölürsün.</i>
<i>(92. sayfa)</i>	<i>(92. sayfa)</i>
<i>Kaytıp ketkiñ üyüñö,</i>	<i>Geri dönüp gidin evine,</i>
<i>Mineriñe at berem,</i>	<i>Bineceğine at vereyim,</i>
<i>Kiyeriñe ton berem,</i>	<i>Giyeceğine kürk vereyim,</i>
<i>On eki kapka şaarımdan</i>	<i>On iki kapılı şehrimden</i>
<i>Tandasañ suluu kız berem,</i>	<i>Güzel bir kız seç vereyim,</i>
<i>Alıstan kabar kep ugar</i>	<i>Uzaktan haber söz duyar</i>
<i>Er Semetey baatırıñ</i>	<i>Alp Semetey yiğidin</i>
<i>Ayçürök aldı dep ugar,</i>	<i>Ayçürök’ü aldı diye duyar,</i>

<i>Attanıp ıgar col alıp,</i>	Ata binerek yola ıkar,
<i>Altımış drkn kol alıp,</i>	Altımış trl asker alarak,
<i>Kısıp salar elidi,</i>	Sıkıştırır halkını,
<i>Ketirip salar belidi,</i>	İncitir sonra belini,
<i>Soyup salar atıdi,</i>	Keser senin atını,
<i>Coyup salar kalkıdi. ”</i>	Yok eder sonra halkını.”
<i>Akun handın bir szn,</i>	Akun Hanın bir sz,
<i>Kak uşunday dep aytıp,</i>	Tam Şu Őekildedir diye syleyerek,
<i>Eli keldi kep aytıp.</i>	Eli geldi konuşarak.
<i>Cedigerdin er Toltoy</i>	Cediger boyundan alp Toltoy
<i>akırıp keeş saldı deyt.</i>	ağırıp danıştı der.
<i>At kkln Őydrp,</i>	At kkln bağlayıp,
<i>At kuyrugun tydrp.</i>	At kuyruğunu dğmleyip,
<i>Atışarga mergendi,</i>	Ok atacak nişancıyı,
<i>Mltık atar erendi</i>	Tfek atacak erleri
<i>Bir başıka blp aldı emi.</i>	Diğerlerinden ayırdı Şimdi.
<i>Celekti cerden ktrp</i>	Bayrağı yerden kaldırarak
<i>Ceseki cesep kaldı emi.</i>	İstihbaratısı işe koyuldu Şimdi.
<i>Cekelep uuga kirgendi,</i>	Teketek savaşıa girecekleri,
<i>Coo caragin ilgendi,</i>	Silahlarını taşıyarak dolaşanı,
<i>Kıl kaday nayza kılaytıp,</i>	Sivri mızrak sallandırtarak,
<i>Casoo blp saldı emi.</i>	Ordu iin ayırdı Şimdi.
<i>abışarga balbandı,</i>	arpışacak pehlivanı,
<i>Caza appas mıktuunu,</i>	Yanlış vurmaz gly,
<i>Coogo tiyer ıktuunu,</i>	Dşmana saldırarak becerikliyi,
<i>abuldu koyup kaldı emi.</i>	Hcuma geti Şimdi.
<i>At oynotup turuşup,</i>	At oynatıp durarak,
<i>Akun kandın askeri</i>	Akun Han’ın askeri
<i>Astınan tozup uruşup,</i>	nne ıkıp savaşıarak,
<i>Karagay nayza kağışıp,</i>	Kknar mızrakla arpışıarak,
<i>Kak crkk malışıp,</i>	Tam kalplere sokarak,

<i>Kaçpay turup salışıp,</i>	Kaçmadan vuruşarak,
<i>Aybalta kolgo alışıp,</i>	<i>Aybalta</i> ² ellerine alarak,
<i>Ayanbay başka salışıp,</i>	Çekinmeden kafalara vurarak,
<i>Altından kılğan kalkandı</i>	Altından yapılmış kalkanı
<i>Talkalaşıp kalışıp,</i>	Parçalayarak bırakıp,
<i>Domburasın tars urup,</i>	Dombraya sert vurarak,
(93. sayfa)	(93.sayfa)
<i>Doolbasın kars urup,</i>	Davula tak tak vurarak,
<i>Çilmerdendi kaktırıp,</i>	Tefe vurdurarak,
<i>Şaymerden dep bakırıp,</i>	Şaymerden diye bağırarak,
<i>A kудaylap akırıp,</i>	Ey Huda diye haykırarak,
<i>Surnayın een tarttırıp.</i>	Zurnayı ayrıca çaldırarak.
<i>Tuu tübündö turuşup</i>	Bayrak dibinde birlikte durarak,
<i>Tuu takandap uruşup,</i>	Bayrağa dayanıp şavaşarak,
<i>Koo tübündö turuşup,</i>	Çit dibinde birlikte durarak,
<i>Koonu kandap uruşup,</i>	Çiti kana boyayıp şavaşarak,
<i>Aybalta tiyip çekege,</i>	Aybalta değerek alınına,
<i>Balta kirgen baatırdan,</i>	Balta saplanan yiğitlerden,
<i>Altımıştay cigitter</i>	Altmış kadar yiğit
<i>Sızıp ketti Mekege.</i>	Gitti öteki dünyaya.
<i>Ne kıların bile albay,</i>	Ne yapacağını bilemeden,
<i>“Er Semetey baatırdın</i>	“Yiğit Semetey kahramanın
<i>Katının tartıp alam”, - dep</i>	Kadınını çekip alacağım”, - diye
<i>Çinkoco kıldı til albay.</i>	Çinkoco yaptı söz dinlemeden.
<i>Eki kandın kalıñ kol</i>	İki hanın kalabalık ordusu
<i>Ayrılışıp kaldı emi.</i>	Şimdi birbirlerinden ayrıldı.
<i>Cazında aştık saldırbay,</i>	Baharda ekin ektirmeden,
<i>Küzündö egin aldırbay,</i>	Güzde tahıl toplatmadan,

² Bir tür savaşta kullanılan balta şeklindeki silah.

<i>“Ayçüröktü mintip catıp alam”-dep</i>	<i>“Ayçürök’ü şöyle zorlayarak alırım” - diye</i>
<i>Şıgaydın uulu Çınkoco</i>	<i>Şıgay’ın oğlu Çınkoco</i>
<i>Uşunday akıl kıldı emi.</i>	<i>Şöyle akıl etti şimdi.</i>
<i>Cayloogo çıkkın mal koyboy,</i>	<i>Yaylada hayvan bırakmadan,</i>
<i>Calpı tiyip aldı emi,</i>	<i>Hepsini ele geçirdi şimdi,</i>
<i>Kurcun ilgen cem kılıp,</i>	<i>Heybe taşıyanı yem ederek,</i>
<i>Altı san şaarın dem kılıp,</i>	<i>Şehri tamamen kuşatarak,</i>
<i>Kamap cattı bık etpey.</i>	<i>Kapattı hiç hareket ettirmeden.</i>
<i>Akun kandin Ayçürök:</i>	<i>Akun Han’ın Ayçürök:</i>
<i>“Olcogo tüşüp bargança,</i>	<i>“Ganimet olarak varmaktansa,</i>
<i>Olco katın bolgonço,</i>	<i>Esir kadın olmaktansa,</i>
<i>Mintip korduk körgönçö,</i>	<i>Böylece hor görülmeğe,</i>
<i>Er Semetey baatırdı</i>	<i>Alp Semetey yiğidi</i>
<i>Elinen izdep barayın,</i>	<i>Halkından aramaya gideyim,</i>
<i>Abdan baatır, er bolso</i>	<i>Çok cesur, kahraman ise</i>
<i>Çakırıp alıp keleyin.</i>	<i>Çağırarak getireyim.</i>
<i>Zorduk kılğan Toltoydun</i>	<i>Zalimlik gösteren Toltoy’un</i>
<i>Maani-cayın köröyün,</i>	<i>Durumunu göreyim,</i>
<i>Şıgaydın uulu Çınkoco</i>	<i>Şıgay’ın oğlu Çınkoco’dan</i>
<i>Çındap öçüm alayın.</i>	<i>Çerçek öcümü alayım.</i>
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	<i>Akun’un kızı Ayçürök</i>
<i>Ak kuu kebin kiydi emi.</i>	<i>Ak kuğu kılığına girdi şimdi.</i>
<i>Kanatın köngö kakkılap,</i>	<i>Kanadını güneşe çırparak,</i>
<i>Kuyrugun suuga çapkılap,</i>	<i>Kuyruğunu suya çarparak,</i>
<i>(94. sayfa)</i>	<i>(94. sayfa)</i>
<i>Kün batış közdöy uçtu emi.</i>	<i>Batıya doğru uçtu şimdi.</i>
<i>Ak kuuray başın saldırıp,</i>	<i>Beyaz evelik otunun başını sarsarak,</i>
<i>Asmandap uçup çıktı emi.</i>	<i>Göğe uçarak yükseldi şimdi.</i>
<i>Ancıyan menen Kulundu,</i>	<i>Andican ile Kulundu,</i>

<i>Almatı menen Çelekti,</i>	Almatı ile Çelekti,
<i>Uşundan beri kıldırıp,</i>	Oralara kadar dolaşarak,
<i>Keñ Talas öñdüyü cer tappay,</i>	Geniş Talas gibi yeri bulamayarak,
<i>Semetey öñdüyü er tappay,</i>	Semetey gibi yiğidi bulamayarak,
<i>Altı küni, ceti kün</i>	Altı gün, yedi gün
<i>On üç küni uçtu emi.</i>	On üç gün boyunca uçtu şimdi.
<i>Çet Beecindin oyunda,</i>	Çet Beecin'in ovasında,
<i>Cekendüyü köldün boyunda,</i>	Kamışlı gölün kıyısında,
<i>Surgaluusu san degen,</i>	Boz atların sayısı çok denen,
<i>Surmaluusu miñ degen,</i>	Damgalısı bin denen,
<i>Kulası ösüp bir tolgon,</i>	Kulası çoğalarak dolmuş,
<i>Koñurbaydın kur cılkı</i>	Koñurbay'ın semiz yılkı atı
<i>Catkan eken cer tolup,</i>	Yatmış yeri kaplayarak,
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	Akun'un kızı Ayçürök,
<i>Kız-kelinden kep ukkan,</i>	Kız, gelinden söz işitmiş,
<i>Semeteydın cılkı</i>	Semetey'in at sürüsü
<i>Kızıl buurul dep ukkan,</i>	Kırmızı lekeli diye işitmiş.
<i>Katın-kızdan kep ukkan,</i>	Kadın, kızdan söz işitmiş.
<i>Er Semetey cılkı</i>	Yiğit Semetey'in at sürüsü
<i>Kara buurul dep ukkan.</i>	Kara lekeli diye işitmiş.
<i>Keçee, kayın atam Manas ölgöndö</i>	Geçende kaynatam Manas öldüğünde,
<i>Abıke, Köböş eki aram</i>	Abıke ve Köböş iki haram
<i>Olco kılıp bölgöndö,</i>	Ganimet olarak paylaştıklarında,
<i>Aygırın surdan salganbı..</i>	Aygırını boz renge mi değiştirdi?
<i>Buurulunan buzulup</i>	Kırmızı lekesi bozularak
<i>Surça bolup kalganbı?</i>	Boz renkli mi olup kaldı?
<i>Bolboso körgön kişi calganbı..</i>	Yoksa gören kişi yalan mı dedi..
<i>Asmandan aylanıp boy-boylop,</i>	Gökyüzünden halklara bakarak,
<i>İzdep cürüp oy-oylop</i>	Ararken sürekli dolaşarak
<i>Koñurbay keldi cılkıga,</i>	Koñurbay geldi at sürülerine,
<i>Altı kalmak koşçu alıp,</i>	Altı Kalmuk yardımcısıyla,

<i>Algara minip bulkuntup,</i>	Algara atını görkemli yürüterek,
<i>Keñ ötük butta çoykoyup,</i>	Geniş çizmesi ayağında görünerek,
<i>Altından tubar çoñ kürmö</i>	Altından ipek büyük hırka
<i>Ay dalıda carkıldap.</i>	Geniş sırtında parlıyarak.
<i>Murundarın karasañ</i>	Burunlarına bakarsan
<i>Selebenin kabınday,</i>	Kılıcın kabı gibi.
<i>Muruttarın karasañ,</i>	Bıyıklarına bakarsan,
<i>Çoñ baltanın sabınday,</i>	Büyük baltanın sapı gibi.
<i>Arkasında aydarı</i>	Sırtındaki saç örgüsü
<i>Tor aygırdın calınday,</i>	Doru aygırın yelesi gibi.
<i>(95. sayfa)</i>	<i>(95. sayfa)</i>
<i>Munday kalmak başı bar.</i>	Böyle bir Kalmuk başkanı var.
<i>Murutu buurul boluptur,</i>	Bıyığı kır alaca olmuş,
<i>Özü seksen çaşka toluptur.</i>	Kendisi seksen yaşına gelmiş.
<i>Aydarı appak boluptur,</i>	Örülmüş saçı beyaz olmuş.
<i>Abdan boyu sooluptur.</i>	Boyu bedeni iyice çökmüş.
<i>Mundan kaytıp öttü emi,</i>	Bundan dönerek geçti şimdi.
<i>Andan uçup kıldırıp,</i>	Oradan uçup dolaşarak,
<i>Üç aşuunu aştı emi,</i>	Üç geçidi aştı şimdi.
<i>Ürümçü menen Manasta</i>	Ürümçü ile Manas'ta
<i>Kattoo menen bildi emi,</i>	Dolaşarak öğrendi şimdi.
<i>Kara şaar Kambıldı</i>	Büyük şehir Kambıl'ı
<i>Katarı menen kıldırıp,</i>	Sırasıyla dolaşarak,
<i>Kaşkardı közdöy uçtu emi,</i>	Kaşgar'a doğru uçtu şimdi.
<i>Opoldu aşıp tüştü emi.</i>	Opol'un üzerinden geçti.
<i>Çoñ Opoldun oyunda,</i>	Çoñ Opol'un ovasında,
<i>Sarı-Koldun boyunda,</i>	Sarı Kol'un kıyısında,
<i>Kanatı kündö kılğan</i>	Kanadını güneşe sallayarak
<i>Buudayık kandın Muzburçak</i>	Buudayık hanın Muzburçak

<i>Asmandan baykap sinagan:</i>	Gökyüzünden bakıp sinamış:
<i>Sakalının ağı eken,</i>	Sakalı beyazlamış,
<i>Sapar keter çağı eken,</i>	Artık sefere ³ gidecek yaştaymış,
<i>Murutunun ağı eken</i>	Bıyıkları beyazlamış
<i>Bukar keter çağı eken</i>	Öteki dünyaya gidecek yaştaymış
<i>Er Toltoydu dartınan,</i>	Yiğit Toltoy derdinden dolayı,
<i>Çinkoco kuldun zarpınan,</i>	Çinkoco kulun baskısından dolayı,
<i>Baştap alıp barganga</i>	Onu oraya götürmek için
<i>Barıp öçüm alganga,</i>	Gidip intikam almak için,
<i>Cıyrma beşte çağında</i>	Yirmi beş yaşında (olsaydı)
<i>Cigittin gülü er eken.</i>	Yiğitlerin merdi imiş.
<i>Munda kудay tuş kılса</i>	Tanrı bununla yüzleştirirse
<i>Tiybey turgan er beken?!</i>	Tam evlenilecek yiğit değil mi?!
<i>Kaçıp barıp kara bet</i>	Kaçarak gidip bu pek yüzlü
<i>Karıga tiydi deer beken?</i>	Yaşlıyla evlendi diyecekler mi?
<i>Mundan ötüp ketkende,</i>	Bu yaştan da geçtiyse,
<i>Otuz beşke cetkende,</i>	Otuz beş yaşında olursa,
<i>Munda kудay tuş kılса</i>	Tanrı bununla yüzleştirirse
<i>Tiybey turgan er beken?!</i>	Tam evlenilecek yiğit değil mi?!
<i>Mundan ötüp ketkende,</i>	Bu yaştan da geçtiyse,
<i>Kırk çaşına cetkende,</i>	Kırk yaşına gelirse,
<i>Munda kудay tuş kılса</i>	Tanrı bununla yüzleştirirse
<i>Koşulbay turgan er beken?!</i>	Birleşmeyecek yiğit değil mi?!
<i>Kaçıp barıp kara bet</i>	Kaçarak gidip bu pek yüzlü
<i>Kartka tiydi deer beken?!</i>	Yaşlıyla evlendi diyecekler mi?!
<i>Mundan kaytıp öttü ele,</i>	Bundan dönerek geçmiş idi,
<i>Alay basıp sızdırıp,</i>	Alay (dağlarını) iyice dolaşarak,
(96. sayfa)	(96. sayfa)

³ Sefer: öteki dünya, ahiret

<i>Ancıyan menen Taşkendi</i>	Andican ile Taşkent'i
<i>Aralap uçup kıldırıp,</i>	Arasından uçarak dolaşır,
<i>Kara-Buura, Çatkaldan</i>	Kara Bura, Çatkal'dan
<i>Kayta aylanıp çıktı ele.</i>	Tekrar dönerek yükselmişti.
<i>Asmanda curup oy-oylop,</i>	Gökyüzünde uçarken düşünerek,
<i>Semetey tappay boy-boylop,</i>	Semetey'i bulamadan dolaşarak,
<i>Asmandan baykap kördü ele:</i>	Gökyüzünden dikkatli bakıyordu:
<i>Tört-Köldün tömön cagında,</i>	Tört-Kül'ün aşağı tarafında,
<i>Törö Manastın tikken bağında,</i>	Yüce Manas'ın diktiği bağda,
<i>Kaynardın Kara közündö,</i>	Pınarın tam ortasında,
<i>Kak çınardın özündö,</i>	Çınar ağacının tam kendisinde,
<i>Keñ-Köldün mañday cagında,</i>	Keñ-Köl'ün karşı tarafında,
<i>Ayga bakkan ak saray</i>	Ay'a doğru bakan beyaz sarayı
<i>Abıdan körüp aldı ele,</i>	İyice bakıp görmüş.
<i>Asmandagan Ayçürök</i>	Gökyüzünde dolaşan Ayçürök
<i>İzdep kelgen Semeñdi</i>	Aradığı Semetey'i
<i>Oşo cerde taptı ele.</i>	Tam orada bulmuş.
<i>“Ayçürök tartıp alam”, - dep</i>	“Ayçürök'ü çekip alırım” - diyen
<i>Akun kandın şaarınan</i>	Akun han'ın şehrinden
<i>Çinkoco kuldun dartınan.</i>	Çinkoco kulun derdinden dolayı.
<i>“Tartuuga karmap beret”, - dep</i>	“Peşkeş çekip verecek” - diye
<i>Akıl(in)an şaşkandan.</i>	Aklını şaşıracak.
<i>“Cerdegen ceri Talas”, - dep</i>	“Oturduğu yeri Talas” - diye
<i>“Atası baatır Manas”, - dep</i>	“Babası kahraman Manas” - diye
<i>Ukkan eken ukmuştan.</i>	Duymuş imiş acayip söz.
<i>Baatır Manas ölgöndö,</i>	Kahraman Manas öldüğünde,
<i>Kalk çoğulup kömgöndö</i>	Halk toplanarak gömdüğünde
<i>Mekeden kelgen beş acı</i>	Mekke'den gelmiş olan beş hacı
<i>Cergeletip koydurup,</i>	Yere düzenli defnettirerek,
<i>Cerdi ketmen meneñ oydurup,</i>	Toprağı çapa ile kazdırarak,
<i>Ak sargıldı soydurup,</i>	Ak Sargıl atını kestirerek,

<i>Altı künü erikbey,</i>	Altı gün boyu üşenmeden,
<i>Kazanak kılıp oydurup</i>	Oyuk şeklinde kazdırarak
<i>Kızıl dilde çaçtırıp,</i>	Kızıl altın (para) saçtırarak,
<i>Kıyamət colun açtırıp,</i>	Kıyamet yolunu açtırarak,
<i>Doorongo tokson sur baylap,</i>	<i>Dooron</i> ⁴ için doksan boz at bağlayıp,
<i>Baarın birdey kur baylap,</i>	Hepsini de eşit şekilde bağlayıp,
<i>Cuma künü koydurup.</i>	Cuma günü defnettirerek
<i>Karılardan kep ukkan</i>	Yaşlılardan söz işitmiş.
<i>Akundun kızı Ayçürök:</i>	Akun'un kızı Ayçürök:
<i>“Katın da bolso Kanikey</i>	“Kanikey kadın olmasına rağmen
<i>Katuu kızmat kılğan”, - dep.</i>	Oldukça çok zahmet çekmiş” - diye.
<i>Ancıyandın astında,</i>	Andican'ın aşağısında,
<i>Namengendin üstündö,</i>	Namengen'in yukarısında,
<i>Kızıl Arstan Moldogo</i>	Kızıl Arstan Moldo'yla
<i>(97. sayfa)</i>	<i>(97. sayfa)</i>
<i>Kıyamattık dos eken,</i>	Ahiretlik dost imiş.
<i>Ürtüktön caap at bergen,</i>	Üzeri örtülü at vermiş,
<i>Möör basıp, kat bergen,</i>	Mühürleyerek mektup vermiş,
<i>Koyonalı balanı</i>	Koyonalı çocuğu
<i>Çabar kılıp aldırğan.</i>	Haberci olarak getirtmiş.
<i>Keñ Kaşgardın ar cagı,</i>	Geniş Kaşgar'ın öbür yanı,
<i>Çoñ özöndün belinen,</i>	Büyük vadinin belinden ,
<i>Tel botosun çaldırıp,</i>	Yağlı kili araştırarak,
<i>Narga cüktöp aldırıp,</i>	Deveye yükleyip getirterek,
<i>Törö Manas sarayın</i>	Yüce Manas'ın sarayını
<i>Dañaza kılıp kaltırıp,</i>	Yücelterek (miras) bırakıp,
<i>Töl botodon bek salğan.</i>	Yağlı kille sağlam yapmış.
<i>Kiyin baarı ölgönçö</i>	Sonra herkes ölene kadar

⁴ Ölenin günahlarının bağışlanması ve ruhun anısı için cenazesi kaldırılmadan önce dağıtılan hediye.

<i>Ceti kılım bolgonço,</i>	Yedi yüzyıl oluncaya kadar,
<i>Turar beken dep salgan.</i>	Ayakta dursun diye yapmış.
<i>Er Semetey baatırdın</i>	Yiğit Semetey kahramanın
<i>Atası Manas sarayın</i>	Babası Manas'ın sarayını
<i>Ak çopodon bek salgan.</i>	Beyaz kilden sağlam yapmış.
<i>Adamdın baarı ölgönçö</i>	Adamların hepsi ölünceye kadar
<i>Turar beken dep salgan</i>	Ayakta dursun diye yapmış.
<i>Sarayın cakşı saldırıp,</i>	Sarayını iyice inşa ettirerek,
<i>Oşondo körgön baatırlar</i>	O zamanın kahramanları
<i>Dañaza kılıp kaltırıp.</i>	Yücelterek bırakmış.
<i>Andan murun saray çok,</i>	Bundan önce saray yoktu,
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	Akun'un kızı Ayçürök
<i>Ukkan eken ukmuştan</i>	İşitmiş böyle acayip söz
<i>Saray bolso uşu dep,</i>	Saray ise şudur diye,
<i>Talas bolso uşu dep,</i>	Talas ise şudur diye,
<i>Asmandan körüp oy oylop:</i>	Gökyüzünden görünce düşünerek:
<i>“Kayın atam Manas baatırğa</i>	“Kayınpederim Manas kahramana
<i>Üstünön uçup bet bolup,</i>	Üzerinden uçarak yüzleşerek,
<i>Arbagına çet bolup,</i>	Ruhuyla karşılaşsam,
<i>Kantip uçup ötöm”, - dep</i>	Nasıl buradan geçerim”, - diye
<i>Ala-Too başın aylanıp,</i>	Ala Dağ'ın tepesinden dönmüş,
<i>Ar cagı menen uçtu deyt.</i>	Öteki yanıyla uçmuş der.
<i>Almalduu-Bulak, Şumkar-Taş</i>	Almalduu Bulak, Şumkar -Taş
<i>Aşıp uçup tüştü deyt.</i>	Uçarak geçiverdi der.
<i>Tört-Küldün tömön cagında,</i>	Tört Kül'ün aşağı tarafında,
<i>Baatırdın tikken bağında</i>	Kahramanın diktiği bağında
<i>Kaynardın kara közündö,</i>	Pınarın tam yakınında,
<i>Kak çınardın özündö,</i>	Çınar ağacının yanında,
<i>On eki kanat ordosun</i>	On iki kanatlı otağı
<i>Okçun tigip salıptır,</i>	Ayrıca görünür yere kurulmuş,
<i>Kermesinde at tolup,</i>	Urganında atlar çoğalarak,

<i>Curt kazandan kalıptır.</i>	Halk kalabalıklaşmış.
(98.sayfa)	(98. sayfa)
<i>Öyüz-büyüz eki ordo</i>	Nehirin iki tarafına iki karargâh
<i>Körünö tigip salıptır.</i>	Görünür şekilde kurmuş.
<i>Mañday cagı boz seki</i>	Karşı tarafı boz tepe
<i>Barıp tüşüp Ayçürök:</i>	Gidip konmuş Ayçürök:
<i>“Er Semetey baatırdın</i>	“Yiğit Semetey kahramanın,
<i>Kelbetin kantip köröm? - dep</i>	Yüzünü nasıl görebilirim? - diye,
<i>Kabardı kantip berem? - dep</i>	Haberi ona nasıl verebilirim? - diye,
<i>Kayıp barsam şaarıma</i>	Dönüp gidersem şehrim
<i>Çınkocodon ölöm”, - dep</i>	Çınkoco’dan ölürüm” - diye,
<i>Erke katın Çaçıkey</i>	Şımarık kadın Çaçıkey
<i>Ordodon çıktı mañkayıp,</i>	Karargâhtan çıktı boy göstererek,
<i>Ak kulcaday dañkayıp.</i>	Beyaz dağ koçu gibi görünerek.
<i>Nakeri butta taypayıp,</i>	Çizmesi ayağına yakışarak,
<i>Eleçek başta kaykayıp,</i>	Başlığı kafasında yukarıya bakarak,
<i>Altından kılğan çoñ söykö</i>	Altından yapılmış büyük küpeler
<i>Akırekte carkıldap.</i>	Omuzunda parlayarak.
<i>Şurudan takkan çaç monçok,</i>	Boncuktan oluşmuş saç tokası,
<i>May sooruda şarkıldap.</i>	Kalçası üzerinde ses çıkartarak.
<i>Uzun bulak bakçaga</i>	Uzun pınarlı bahçeye
<i>Basıp bardı Çaçıkey.</i>	Yürüyerek gitti Çaçıkey.
<i>Ceñi cerde süyrölgön</i>	Yeni yere sürüklenmiş
<i>Celbegey basıp üyröngön,</i>	Kolsuz giyime alışmış,
<i>Altınga boyun şılagan,</i>	Altına vücudu süslenmiş,
<i>Çaçıkeydi Ayçürök</i>	Çaçıkey’i Ayçürök
<i>Körüp turup kubangan:</i>	Görünce sevinerek:
<i>“Er Semetey baatırdın</i>	“Yiğit Semetey kahramanın
<i>Murunku zaybı uşu, - dep</i>	Önceki hanımı şu, - diye

<i>Özü urgaçı emespi,</i>	Kendisi dişi değil mi?
<i>Arız-muñumdu aytayın”.</i>	Derdimi (ona) söyleyeyim.”
<i>On beştegi kız bolup,</i>	On beşteki kıza dönüşerek,
<i>Oolcuy basıp bardı ele.</i>	Sallanarak (yanına) gitti.
<i>Bu peri kızınday beybaktı</i>	Bu peri kızı gibi talihsizi
<i>Körgönündö Çaçıkey</i>	Görünce Çaçıkey’in
<i>Cürögü ketti kabınan,</i>	Kalbi yerinden çıktı,
<i>Bilegi ketti sabınan.</i>	Bileği sapından çıktı.
<i>Irp eterge alı çok</i>	Hareket edecek hali yok
<i>Aylası ketip kaldı ele.</i>	Çaresizce kalakaldı şimdi.
<i>Ayçürök arka çaçın bulaytıp</i>	Ayçürök arka saçını göstererek
<i>Tamagın akşumkarday kılaytıp,</i>	Boynunu beyaz şahin gibi fark ettirerek,
<i>Canına basıp keldi ele:</i>	Yanına yürüyerek geldi işte:
<i>-Oo, Şaartemir kızı Çaçıkey,</i>	Ey, Şaatemir’in kızı Çaçıkey,
<i>Eceke, soo-salamat cürdüñbü?</i>	Ablacığım sağ salım yürüyor musun?
<i>Sagınbay bala süydüñbü?</i>	Özlemeden çocuk sevdin mi?
<i>Eceke, aman-esen cürdüñbü?</i>	Ablacığım, esen-sağ yürüyor musun?
 (99. sayfa)	 (99. sayfa)
 <i>Ermekke bala süydüñbü?</i>	 Uğraşacak çocuk sevdin mi?
<i>Karagay nayza boolaşıp,</i>	Çam mızrağı birlikte bağlayarak,
<i>Şıgaydın uulu Çınkoco</i>	Şıgay’ın oğlu Çınkoco
<i>Er Semetey baatırğa</i>	Kahraman yiğit Semetey’e
<i>Katuu aytıp coolaşıp.</i>	Sert sözlerle düşman olarak.
<i>Araga elçi salışıp,</i>	Araya elçi göndererek,
<i>Akıldaşıp alışıp,</i>	Danışıp konuşarak,
<i>Asmandan munar boz bolup,</i>	Gökyüzü boz pus olarak,
<i>Cedigerdin Toltoygo</i>	Cediger’in Toltoy’a
<i>Çınkoco barıp dos bolup.</i>	Çınkoco gidip arkadaş olarak,
<i>Toltoydon barıp col surap,</i>	Toltoy’a giderek yol isteyerek,

<i>On eki dürkün kol surap,</i>	On iki türlü asker isteyerek,
<i>Şaarımdı sabadı,</i>	Şehrime baskın yaptı.
<i>Cayı-kışı kamadı.</i>	Yazın kışın kuşattı.
<i>Cazda egin saldırbay,</i>	İlkbaharda ekin ektirmeden,
<i>Küzdö aşık aldırbay</i>	Sonbaharda tahıl aldirmeden
<i>Müşküldö emi kalgandan,</i>	Zor duruma bıraktığından,
<i>Kaçıp keldim arkalap,</i>	Kaçarak geldim gereye doğru,
<i>Çımunday canım kalkalap,</i>	Sinek gibi canımı koruyarak,
<i>Kalaamdı buzdu talkalap.</i>	Şehrimi bozdu parçalayarak.
<i>Ataşkanı Çüröktü</i>	Baştan sözleşmiş olan Çürök'ü
<i>Er Semetey baatırdıñ</i>	Cesur Semetey yığidin
<i>Talaşıp barıp alabı?</i>	Gidip kavga ederek alır mı?
<i>Toltoygo buzuk salabı?</i>	Toltoy'u bozacak mı?
<i>Ce kılğan işi çalabı?</i>	Veya yaptığı işi eksik mi?
<i>“Künü bolup kalat, - dep</i>	<i>“Künü⁵ olarak kalır, - diye</i>
<i>Küyütkö meni salat, - dep</i>	Bana sıkıntı yaratır, - diye
<i>Küygüzüp surap alat, - dep</i>	Gönlümü sorgular, - diye
<i>Künülökkö albagın.</i>	(Bana) kötü muamele yapmayın.
<i>Ördö üydü oñdoyun,</i>	Yokuşta evi düzelterim,
<i>Köçköndö tööñdü komdoyun,</i>	Göç ederken deveni hazırlayayım,
<i>Calgap aytsam oñboyun.</i>	Abartarak söyleysem sağ kalmayayım.
<i>Kırk cıl kızmat kılayın</i>	Kırk yıl boyunca hizmet edeyim
<i>Kırk cılda karıp ölörsüñ</i>	Kırk yılda yaşlanarak ölürsün
<i>Kıyamət cayın körörsün”</i>	Kıyameti görörsün”
<i>Arka çaçıñ bulayıp,</i>	Arka saçı savurarak,
<i>Ak cüzdörüñ kılayıp,</i>	Beyaz yüzü görünerek,
<i>Çaçıkey ırgıp turdu munu aytıp,</i>	Çaçıkey yerinden kalktı bunu söyleyerek,
<i>Karatıp koydu kubartıp:</i>	Kendine baktırdı rengini değiştirerek:
<i>“Kızıl kıygen toñorbu,</i>	<i>“Kızıl giymiş donar mı,</i>
<i>Atasının töründö</i>	Babasının başköşesinde

⁵ İki eşli erkeğin ikinci eşi

<i>Er izdegen oñorbu.</i>	Erkek arayan iyi olur mu.
<i>Caşıl kiygen toñorbu,</i>	Yeşil giyen donar mı,
<i>Atasının töründö</i>	Babasının başköşesinde
<i>Car izdegen oñorbu?</i>	Eş arayan iyi olur mu?
<i>(100. sayfa)</i>	<i>(100. sayfa)</i>
<i>Tiyerine er tappay,</i>	Evlenecek koca bulamayan,
<i>Sen er albagan eski,- dep</i>	Sen erkek bakmayan eskisin, - diye
<i>Kaşka taman keski, - dep</i>	Tabanı nasırlaşmış zavallısın, - diye
<i>Çaçı kuuday bolgonço,</i>	Saçı kuğu gibi beyazlaşana kadar,
<i>Tişi buuday bolgonço,</i>	Dişi buğday gibi sararana kadar,
<i>Akun kandin töründö</i>	Akun Han'ın evinin başköşesinde
<i>Köp oturup zak bolgon,</i>	Çok oturarak hantallaşmış,
<i>Samayıñ, kuuday ak bolgon.</i>	Şakakları, kuğu gibi beyazlaşmış.
<i>Er Semetey baatırdın</i>	Kahraman Semetey yiğidin
<i>Ataşkanı Çaçıkey</i>	Söz keseni Çaçıkey
<i>Suluulugu sumbatuu</i>	Güzelliği beğenilen
<i>Arzan menen kimbattay,</i>	Ucuz ile pahalı gibi,
<i>Çürök senden kem beken?</i>	Çürök senden eksik miymiş?
<i>Er Semetey baatırğa</i>	Yiğit Semetey kahramana
<i>İzdep tiydi deer beken?</i>	Kendisi arayarak evlendi demez mi?
<i>Araga kişi salganday</i>	Araya kişi sokacaksan
<i>Araçı kişi men emes,</i>	Aracı kişi ben değilim,
<i>Er Semetey baatırıñ</i>	Yiğit Semetey kahraman
<i>Seni aluuçu er emes,</i>	Seni alacak yiğit değildir.
<i>Ataşkanı Çaçıkey</i>	Söz keseni Çaçıkey
<i>Ayçürök senden kem emes.</i>	Ayçürök senden eksik değildir.
<i>Tatay kötök it uksun!”</i>	Bas git, (sözünü) köpek duysun!”
<i>Kayta bastı kagınıp,</i>	Geri döndü sinirlenerek,
<i>Bulumdan kılğan kök içik</i>	Değerli kumaştan yapılmış boz kürkü

<i>Bulastata camınıp</i>	Görkemli bir şekilde örtünerek
<i>Kayta bastı kagınıp.</i>	Geri döndü sinirlenerek.
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	Akunhan'ın kızı Ayçürök
<i>Uyalgandan ölbödü.</i>	Utancından ölecekti.
<i>Ölböy tirüü kalbadı</i>	Ölmeyip de canlı kalabilir mi?
<i>Tamanın cerden tartalbay,</i>	Ayaklarını yerden çekemeyerek,
<i>Közünün çaşın tögültüp</i>	Göz yaşları dökülerek
<i>Künülüktü bölüntüp,</i>	Kuma,
<i>Erke katın Çaçıkey</i>	Şımarık kadın Çaçıkey
<i>Eşiginen kirdi eñkeyip,</i>	Kapıdan girdi eğilerek,
<i>Üygö kirdi üşkürüp.</i>	İç çekerek eve girdi.
<i>Taza çıkkın Çaçıkey</i>	İyi (dışarı) çıkmış Çaçıkey
<i>Caman boldu buzulup,</i>	Bozularak kötü oldu,
<i>Sadagasın kaktırıp,</i>	Kurbanlığını keserek,
<i>El çogulup dürbödü,</i>	Halk toplanarak telaşlandı,
<i>Al añgiça bolbodu,</i>	O vakitte aniden,
<i>Külçoro meneñ Kañçoro</i>	Külçoro ile Kañçoro
<i>Keñ-Koldun başı kölmödö,</i>	Keñ Kol'un başı gölette,
<i>Catkan eken cılıkda.</i>	Duruyorlarmış atlara bakıp.
<i>“Er Semetey baatırdın</i>	“Yiğit Semetey kahramanın
<i>Amandığın bilem, - dep</i>	Esenliğini öğreneyim, - diye
 (101. sayfa)	 (101. sayfa)
 <i>Amandaşıp kelem”, - dep</i>	 Bir görüşüp geleyim”, - diye
<i>Salam aytıp cark etip,</i>	Selam söyleyerek giriverdi,
<i>Er Semetey baatırıñ</i>	Yiğit Semetey kahraman
<i>Irgıp turdu munu aytıp:</i>	Zıplayarak yerinden kalktı şöyle diyerek:
<i>“Kambardın uulu Kañçoro,</i>	“Kambar'ın oğlu Kañçoro,
<i>Almambettin Külçoro,</i>	Almambet'in (oğlu) Külçoro,

<i>Atamdan kalgan Akşumkar</i>	Babamdan kalan <i>Akşumkar</i> ⁶
<i>Çoro, etike kelgen çağı eken,</i>	Yiğit, etlenmiş durumdaymış,
<i>Sala turgan tabı eken,</i>	Avlanacak kıvamındaymış,
<i>Erteñ Talastı boylop kuş salam.</i>	Yarın Talas (nehri) boyunca kuşla avlanırım.
<i>Bügündön kalbay kaytıp bar,</i>	Bugün gecelemeden geri dön,
<i>Cılkıçıga aytıp bar,</i>	At çobanlarına söyle,
<i>Atamdan kalgan Kök buudan</i>	Babamdan kalmış Kökbuu'dan
<i>Köñülüñ kelse taptap min,</i>	Gönlün isterse hazırlayıp bin.
<i>Köñülüñ kelse bapta min,</i>	Gönlün isterse süsleyerek bin.
<i>Erteñden kalbay erte kel.</i>	Yarın gecikmeden erken gel.
<i>Erteñ kelseñ Külçoro,</i>	Yarın gelirsen Külçoro,
<i>Kara col menen çabarsıñ,</i>	Kara yolla koşturursun,
<i>Kara-Suudan tabarsıñ.</i>	Kara-Sudan bulursun.
<i>Kelip kalsañ Külçoro,</i>	Yetişirsen Külçoro,
<i>Ak-Car aldı çabarsıñ,</i>	Ak-Car önünden koşturursun,
<i>Ak-İynekten tabarsıñ.</i>	Ak-İynek'ten bulursun.
<i>Erteñden kalbay erte kel,</i>	Yarın gecikmeden erken gel,
<i>Külçoro cılkını közdöy kayttı, - deyt.</i>	Külçoro atlara doğru geri döndü, - der.
<i>Küügüm kire, kün bata</i>	Alacakaranlık düşerek gün batınca
<i>Altından kurgan taktaga,</i>	Altın'dan yapılmış tahtın üzerine,
<i>Mamıktan kılğan baktaga</i>	Pamuktan yapılmış yorgana
<i>Çaçıkey menen Semetey</i>	Çaçıkey ile Semetey
<i>Aykalışıp cattı deyt.</i>	Kucak kucağa yattı der.
<i>Arkar menen kulcaday,</i>	Dağ koçları gibi,
<i>Boto menen taylaktay,</i>	Deve yavruları gibi,
<i>Moyundaşıp cattı deyt,</i>	Sarılarak yattı der,
<i>Taraza cıldız battı deyt,</i>	Terazi yıldız battı der,
<i>Tañ agarıp attı deyt,</i>	Tan ağarıp attı der,
<i>Erke katın Çaçıkey</i>	Şımarık kadın Çaçıkey
<i>Keçeegi körgön Ayçürök</i>	Dün gördüğü Ayçörük'ü

⁶ Akşumkar “Beyaz sungur” (av kuşu)

<i>Kettibi eken ordunan?</i>	(Acaba) gitmiş mi yerinden?
<i>Turat beken ordunda?</i>	(Ya da) duruyor mu hâlâ yerinde?
<i>Basıp bardı şarkıldap,</i>	Yürüdü (aksesuarları) ses çıkartarak,
<i>Altın kılğan çoñ söykö</i>	Altından yapılmış büyük küpe
<i>Akırekte carkıldap,</i>	Omuzunda parlayarak,
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	Akun'un kızı Ayçürök
<i>Arka çaçın bulaytıp,</i>	Arka saçını savurarak,
<i>Ak tamagın kılaytıp.</i>	Ak boğazını göstererek,
(102. sayfa)	(102. sayfa)
<i>Tozup çıktı munu aytıp</i>	Karşıladi şöyle diye
<i>“Maanı-cayın aytayın.</i>	“Meseleyi söyleyeyim.
<i>Kabar salıp kaytayın.</i>	Haber vererek geri döneyim.
<i>Er Semetey baatırdın</i>	Yiğit Semetey kahramanın
<i>Taybuurul atın minebi?</i>	Taybuurul atına biner mi?
<i>Coodon korkpos er bolso</i>	Düşmandan korkmayan yiğit ise
<i>Ayçürök cayın bilebi?</i>	Ayçürök'ün durumunu bilir mi?
<i>Çinkoco menen Toltoyuñ</i>	Çinkoco ile Toltoy
<i>Ayçürök tartıp alabı?</i>	Ayçürök'ü çekip alacak mı?
<i>Ce Ayçüröktü berip Toltoygo</i>	Ya da Ayçürök'ü, Toltoy'a verip
<i>Talasta catıp kalabı?</i>	Talas'ta yatıp kalacak mı?
<i>Ce namısı çok balabı?</i>	Ya da namussuz bir çocuk mu?
<i>Aytçı, eceke, kebiñdi,</i>	Söyleyin abla sözünü
<i>Tappaysıñbı ebiñdi.</i>	Bulun bir çaresini.
<i>Erke katın Çaçıkey</i>	Şımarık kadın Çaçıkey
<i>Karmay kalıp bilekten:</i>	Tuttu hemen bileğinden:
<i>“Üç kubulgan karabet</i>	“Üç türlü değişen pek yüzlü
<i>Kalptı taap kelgeni,</i>	Yalan söz bulup gelmişmiş,
<i>Başta körgön cer bele?</i>	Daha önce görülmüş yer mi?
<i>Ce köz baylooçu ser bele?</i>	Ya da göz bağıcı sihir mi?

<i>Şaytandan kelgen elçibi?</i>	Şeytandan gelen elçi mi?
<i>Koynundagı küyöösün</i>	Koynundaki kocasını
<i>Ölböy turup berçübü?</i>	Ölmeden ona verir mi?
<i>Seni üygö süyröp barayın,</i>	Seni eve sürükleyeyim,
<i>Üy kızmatka salayın”</i>	Ev hizmetine sokayım”
<i>Oşondo korgoşunday köykölüp,</i>	O sırada kurşun gibi eriyerek,
<i>Koldon çıgıp Ayçürök:</i>	Elinden kurtulan Ayçürök:
<i>“Erke katın Çaçıkey,</i>	“Şımarık kadın Çaçıkey,
<i>Körgönüm bugün tün bolor,</i>	Bugün gördüğüm şey gece olacak,
<i>Er Semetey baatırdı</i>	Yiğit Semetey kahramanı
<i>Kabil bolso tilegim</i>	Kabul olursa dileğim
<i>Maa körgözgön kişi kim bolor?</i>	Bana gösterecek kişi kim olacak?
<i>Kayım arız kep aytkan</i>	Gaipten haber gelmiş.
<i>Uşu bugün Semetey</i>	İşte bugün Semetey
<i>Keñ Talastın oyunda,</i>	Kenîş Talas’ın ovasında,
<i>Ak-İynektin boyunda,</i>	Ak-İynek’in kenarında,
<i>Akşumkar salat, - dep aytkan.</i>	Akşımkar’la avlanacak, - diye söylemiş.
<i>Üydö kalsa seniki,</i>	Evde kalırsa senindir,
<i>Kuday taala buyursa,</i>	Allah izniyle,
<i>Talaaga çıksa meniki.</i>	Ovaya çıkarsa benimdir.
<i>Kara-Suunun boyunda,</i>	Kara-Su’yun boyunda,
<i>Ak bula bolup burulup,</i>	Beyaz pamuğa dönüşerek,
<i>Altı türlü kubulup,</i>	Altı türlü değişerek,
<i>Üç körünöp közünö,</i>	Üç defa gözüne görünerek,
<i>Sır körsötüp özünö,</i>	Sır vererek kendine,
 (103. sayfa)	 (103. sayfa)
 <i>Bula dep burap alganda,</i>	 Pamuk diye eline aldığında,
<i>Kapçığına salganda</i>	Heybesine koyduğunda
<i>Şumkarın koldon albasam,</i>	Sungurunu elinden almazsam,

<i>Akşumkar izdep barganda,</i>	Akşumkar'ı arayıp geldiğinde,
<i>Azapka başın salbasam.</i>	Başını belaya sokmazsam
<i>Andan ayla kelbese,</i>	Ondan çare bulunmazsa,
<i>Kara-Suunun kölçüktü</i>	Kara-Su'yun gölünden
<i>Tuura keçip ötköndö.</i>	Karşıya geçerken.
<i>Ak balık bolup kıltıldap,</i>	Beyaz balık olarak hareket ederek,
<i>Altınday bolup cıltıldap,</i>	Altın gibi parlayarak,
<i>Üç körünüp közünö,</i>	Üç defa gözüne görünerek,
<i>Sır körüntüp közünö,</i>	Sırr verip kendisine,
<i>Balık dep ilip alganda,</i>	Balık diye eline aldığında,
<i>Kancığaga çalganda,</i>	Eyerin yan kayışına bağladığında,
<i>Kolundagı şumkardın</i>	Elindeki sunguru
<i>Eptep karmap albasam,</i>	Bir şekilde yakalamazsam,
<i>Eliñe bülük salbasam.</i>	Halkını telaşa sokmazsam.
<i>Andan ayla kelbese,</i>	Ondan çare bulunmazsa,
<i>Ördök köldön ötköndö.</i>	Ördek gölünden geçerken.
<i>Er Semetey baatırñ</i>	Yiğit Semetey bahadırın
<i>Kuşun salar maalı ötköndö.</i>	Kuşuyla avlanma zamanı geçince.
<i>Cekendüü köldün ceeginde,</i>	Kamışlı gölün kıyısında,
<i>Şabırluu göldün çetinde</i>	Kısa kamışlı gölün kenarında
<i>Ak kuu bolup catpasam,</i>	Beyaz kuğu olarak yatmazsam,
<i>Başımdı kölgö salbasam,</i>	Kafamı göle sokmazsam,
<i>Balır suurup kalbasam,</i>	Su yosununu çekmezsem,
<i>Küülöp kuşun salganda,</i>	Sallayarak kuşunu gönderdiğinde,
<i>Mintip karmap albasam.</i>	Şöyle yakalayıp almazsam.
<i>Sala turgan şumkarın</i>	Avlanacak sungurunu
<i>Er Toltoygo saldırıp,</i>	Yiğit Toltoy'a vererek,
<i>Ala turgan Çüröktün</i>	Alacak olan Çürök'ü
<i>Çınkoconun aldında</i>	Çınkıcıo'nun huzurunda
<i>Namızın koldon ketirip,</i>	İtibarını zedeleyerek,
<i>Çın musulman uuluñda</i>	Gerçek Müslüman oğlu içinde

<i>Aralap cürgüz kılbasam,</i>	Dolaşamaz hale getirmezssem,
<i>Ayçürök bolboy ölöyün”.</i>	Ayçürök olmaktansa öleyim.”
<i>Ak kuu kebin kiydi emi,</i>	Beyaz kuğu kılığına girdi şimdi.
<i>Kanatın küngö kakkılap,</i>	Kanatlarını güneşe sallayarak,
<i>Kuyrugun cerde çapkılap,</i>	Kuyruğunu yere çırparak,
<i>Ayçürök asmandap uçup cönödü.</i>	Ayçürök göklerde uçmaya başladı.
<i>Kötörülgön Ayçürök</i>	Yükselince Ayçürök
<i>Kukuluktap uçup kaldı deyt,</i>	Kuğu sesini çıkartarak uçmuş der.
<i>Kuyun şamal saldı deyt,</i>	Fırtına gibi estirmiş der.
<i>Şaňkıldagan Ayçürök</i>	Yüksek ses çıkartan Ayçürök
<i>Şıpıldap uçup kaldı deyt,</i>	Hızlıca uçup gitmiş der.
<i>(104. sayfa)</i>	<i>(104.sayfa)</i>
<i>Şıbırgak şamal saldı deyt.</i>	Yağmurlu rüzgâr esti der.
<i>Böksönün möndürlöp</i>	Dağ eteklerine dolu yağdı
<i>Cakanın başı camgırlap.</i>	Ovanın başına yağmur yağdı.
<i>Asmandın baarın tundurup,</i>	Gökyüzünü tamamen kapanarak,
<i>Segiz say möndür kuydurup,</i>	Sekiz dere dolu yağarak,
<i>Aş bışımga küñ caadı,</i>	Bir müddet yağış oldu,
<i>Anan açılıp ketti cark etap.</i>	Sonra birden hava düzeldi.
<i>Karasa közgö bilinbey,</i>	Baktıki göze görünmeden,
<i>Kay ketkeni bilinbey,</i>	Nereye gittiği bilinmeden,
<i>Ayçürök kayım boldu ele.</i>	Ayçürök gözden kayboldu şimdi.
<i>Erke katın Çaçıkey</i>	Şımarık kadın Çaçıkey
<i>Şıpılday basıp bardı ele.</i>	Hızlıca yürüdü şimdi.
<i>Tay buurulday külüktü</i>	Taybuurul gibi küheylana
<i>Colborston ürtük captırıp,</i>	Kaplan derisinden örtü örterek,
<i>Cibekten kıcım taktırıp,</i>	İpekden pelüş taktırarak,
<i>Altın menen saptagan,</i>	Altın ile süslenmiş,
<i>Pil terisin kaptagan,</i>	Fil derisiyle kaplanmış,

<i>Çımın tiyse zañk etken,</i>	Sinek değse ses çıkaran,
<i>Kamçı menen çapkanda,</i>	Kamçı ile vurduğunda,
<i>Miltık atkan emedey</i>	Tüfek ile vurmuş gibi
<i>Too cañırıp dañk etken,</i>	Dağda sesi yankılanan,
<i>Altından kalgan doolbas,</i>	Altından olan davulu,
<i>Kayra baylap kapşırıp,</i>	Arkaya doğru sıkıca çekerek,
<i>Kancığaga tapşırıp,</i>	Eyer kayışına bağlanmış,
<i>Aldıñkı kaşı kark altın,</i>	Ön tarafı saf altından,
<i>Kiyinki kaşı çıl kümüş,</i>	Arka tarafı saf gümüşten,
<i>Eki kaptal en temir</i>	İki tarafı demirden
<i>Eptep kılğan akkañkı eer,</i>	Çok emekle yapılmış akkañkı eyer,
<i>Taybuurulga çak kañkı eer,</i>	Taybuurula çok uygun eyer,
<i>Basa tokup aldı deyt.</i>	Sağlam bir şekilde eyerlemiş, der.
<i>Kuymahuu altın üzöngü</i>	Altından dökme üzenği
<i>Teppey çurkap mindi deyt.</i>	(Ona) basmadan zıplayıp binmiş der.
<i>Taybuurul menen bulkuntup,</i>	Taybuurul'u görkemli yürüterek
<i>Şaybırına tundurup</i>	Güzel yürüyüşünden keyif alarak
<i>Basıgına köndürüp,</i>	Hızlı yürümeye alıştıarak,
<i>Er Semetey baatırñ</i>	Yiğit Semetey kahramanın
<i>Kuş salganı cürdü deyt.</i>	Kuşla avlanmaya gitmiş der.
<i>Akundun kızı Ayçürök,</i>	Akun'un kızı Ayçürök,
<i>Asmandan baykap kördü deyt.</i>	Gökyüzünden bakıp görmüş der.
<i>Er Semetey baatırñ</i>	Yiğit Semetey bahadırın
<i>Kara közdön nur cangan,</i>	Kara gözlerinden ışık saçan,
<i>Karçıtınan kan tamgan.</i>	Yan tarafından kan damlayan.
<i>Sakalı saadak kabınday,</i>	Sakalı yayın kabı gibi,
<i>Cakşı çıkkın murutu</i>	Güzelce bırakılmış bıyığı
<i>Çoñ baltanın sabınday,</i>	Büyük baltanın sapı gibi,
<i>(105. sayfa)</i>	<i>(105. sayfa)</i>

<i>Arkasında aydarı</i>	Sırtındaki perçemi
<i>Argımağın calınday.</i>	Cins bir atın yelesi gibi.
<i>Murutu çöldün kamaştay,</i>	Bıyığı çölün kamaşı gibi,
<i>Murunu toonun señirdey,</i>	Bıyığı dağın sırtı gibi,
<i>Közü köldün butkulday,</i>	Gözü gölün derinliği gibi,
<i>Tiktegenin cutkanday,</i>	Baktığını yutacak gibi,
<i>Çoñduğı töönün narınday,</i>	Büüklüğü yük devesi gibi,
<i>Tolkunu köldün şarınday.</i>	Gölün gürleyen dalgası gibi.
<i>İlebi caydın aptaday,</i>	Nefesi yazın sıcağı gibi,
<i>Suugu sırtın şamalday,</i>	Soğuğu dağın rüzgârı gibi,
<i>Kaçırğanı colborstoy,</i>	Saldırması kaplan gibi,
<i>Karmaganı ilbirstey,</i>	Yakalaması kar leoparı gibi,
<i>Keñdigin körsöñ Talastay.</i>	Genişliği Talas gibi.
<i>Erdigine karasañ</i>	Yiğitliğine baksan
<i>Atası ötkön Manastay.</i>	Ölmüş babası Manas gibi.
<i>Mandayına karasañ</i>	Önünden bakıldığında
<i>Kara kaşka tınarday.</i>	Kara akıtmalı alıcı kuş gibi.
<i>Corgo minip şarkıldap,</i>	Rahvan ata binip ses çıkartarak,
<i>Kete kiyip carkıldap,</i>	Keten giyip ışık saçarak,
<i>Cürör küñüm bir beken?</i>	Dolaşacak günüm olacak mı?
<i>Er Semetey baatırğa</i>	Yiğit Semetey bahadıra
<i>Tiyer küñüm bar beken?</i>	Varacak günüm olacak mı?
<i>Buurul at minip bulkuldap,</i>	Buurul ata binip ırgalanarak,
<i>Sır nayza koldo solkuldap,</i>	Renkli mızrak elde sallanarak,
<i>Basar küñüñ bar beken?</i>	Yürüyecek günün var mı acaba?
<i>Bulum kiysep Çüröktü</i>	Değerli kıyafet giyen Çürök'ü
<i>Alar küñüñ bar beken?</i>	Alacağın günün var mı ki acaba?
<i>Akşumkardı erikençe salarsıñ</i>	Akşumkar'ı sıkılınca salarsın
<i>Ördök koldon ketkende,</i>	Ördek elden gittiğinde,
<i>Er Semetey algandın</i>	Cesur yiğit Semetey
<i>Kuşun salar maalı ötköndö,</i>	Kuşu salacak zaman geçtiğinde,

<i>Ak ordo közdöy kaytarsıñ,</i>	Ak ordaya doğru döneceksin,
<i>Cekendüü köldün ceeginde...</i>	Kamışlı gölün kenarında...
(Bul cerde barak tüp nuskada cogolgon.)	(Burada bir sayfanın orijinali kaybolmuş.)
***	***
<i>Şabırluu köldün çatında,</i>	Kısa kamışlı gölün sonunda,
<i>Ukuruk moyun çoñ ak kuu</i>	Uzun boyunlu beyaz kuğu
<i>Başın kölgö saluuçu.</i>	Başını göle sokuyordu.
<i>Balırdı suurup kaluuçu,</i>	Yosunu çekip çıkarıyordu,
<i>Kukuluktap otton aluuçu,</i>	Kuğu sesini çıkartarak besleniyordu,
<i>“Akşumkar kuşun salam, deer</i>	“Akşumkar kuşunu salarım, der
<i>Kuunu aldırıp alam”. - deer.</i>	Kuğuyu yakalatırım.” - der.
<i>Akşumkar kuşun salbagın,</i>	Akşumkar kuşunu salmayın,
(106. sayfa)	(106. sayfa)
<i>Ak kuunu coldon albagın,</i>	Beyaz kuğuyu yoldan almayın,
<i>Erke ceñeñ Çaçıkey</i>	Şımarık yengen Çaçıkey
<i>Ubalına kalbagın,</i>	Vebalı altında kalmayın.
<i>Uşu kapır arız bolsun,</i>	Bu kâfir arz olsun,
<i>Kıyamatka karız bolsun,</i>	Kıyamete borç olsun,
<i>Aman bol uul col bolsun.</i>	Sağ ol oğul, yolun açık olsun.
<i>Külçoro Kaktelkini sanga saldı deyt,</i>	Külçoro Kaktelki'nin bacağına vurdu der.
<i>Er Semetey agasınan artınan</i>	Alp Semetey ağabeyinin arkasından
<i>Şartıldap cürüp kaldı deyt,</i>	Kararlı bir şekilde yürüyüp gitti der,
<i>Kara-Suunun boyunda,</i>	Kara-Su'yun kıyısında,
<i>Cekendüü köldün oyuna,</i>	Kamışlı gölün ovasında,
<i>Semeteyge cakındap,</i>	Semetey'e yaklaşıarak,
<i>Cetip bardı Külçoro,</i>	Yetiştirdi Külçoro,
<i>Eşik endüü ak bula,</i>	Kapı genişliğinde beyaz pamuk,
<i>Semeteydin aldında</i>	Semetey'in önünde

<i>Catkan eken burulup,</i>	Dolanarak yatıyormuş,
<i>Altı türlüü kubulup,</i>	Altı türlü kılık değiştirerek,
<i>Tüşö kalıp ala albay,</i>	Atından iniverip alamayıp,
<i>Üstündö catkan ördökkö</i>	(Gölün) üzerinde yatan ördeğe
<i>Akşumkar kuşun sala albay,</i>	Akşumkar kuşunu salamayıp,
<i>Kayır attarın çakırıp:</i>	Kararlı bir şekilde çağırarak:
<i>“Kambardın uulu Kaңoro,</i>	“Kambar’ın oğlu Kaңoro,
<i>Almambet uulu Külçoro</i>	Almambet’in oğlu Külçoro
<i>Çorom, ak coltoy tuugan abakeñ,</i>	Yiğidim, uğurlu doğmuş ağabeyin,
<i>Çorom ak bula tapsa aldınan</i>	Yiğidim, beyaz pamuk bulursa önünde
<i>Ak bula burup ala kör,</i>	O beyaz pamuğu alınız.
<i>Çorom, Ancıyandın astınan,</i>	Yiğidim, Andican’ın aşağısından,
<i>Namengendin üstünön,</i>	Namangan’ın yukarisından,
<i>Kötörmöçü soodager</i>	Mal taşıyan tüccar
<i>Tün katıp tündö ötkönbü?</i>	Geceleyin karanlıkta mı geçti?
<i>Kökcönün uulu Ümötöy</i>	Kökcönün oğlu Ümötöy
<i>Uşunu közdöy ketkenbi?</i>	Ona doğru mu gitti?
<i>Takaluu attın izin çal,</i>	Nallı atın izini takip et
<i>Tüşpöy ötkön sart bolso,</i>	(Bize) gelmeden geçen Sart ise
<i>Artınan kuup barayın,</i>	Peşinden kovarak gideyim,
<i>Takır talap alayın,</i>	Tamamen talan edeyin,
<i>Menin aydatar irigim az beken?</i>	Benim onlara verecek enenmiş koçum az mıymış?
<i>Soodager bizge kas bekep?</i>	Tüccar bize düşman mıymış?
<i>Sarı corgom cok beken?</i>	Sarı rahvan atım yok muymuş?
<i>Ümötöy menden tok beken?</i>	Ümötöy benden tok muymuş?
<i>Keçee atam Manas ölgöndö</i>	Dün babam Manas öldüğünde
<i>Atamdan kalgan Akolpok</i>	Babamdan kalan Akolpok ⁷
<i>Abıke kulga kalganda,</i>	Abıke köleye kaldığında,

⁷ Manas’ın savaş kıyafeti

(107.sayfa)	(107.sayfa)
<i>Bukara öskön aramdar,</i>	Olgunlaşmamış haramzadeler,
<i>Bulayt kiyin salıptır,</i>	Bölük pörçük etmiş,
<i>Tışi ketip cırtılıp,</i>	Dış tarafı yırtılarak,
<i>İçi ketip teşilip,</i>	İç kısmı delinerek,
<i>Kalğan eken Akolpok.</i>	Kalmış (şöyle) Akolpok.
<i>Uçmaktuu ceñeñ Çaçıkey</i>	Cennetlik yengen Çaçıkey
<i>Uz ekenin bileli.</i>	Ne kadar becerikliymiş görelim.
<i>Cadal bir tüşüp alagoy</i>	Hemen inip aliver
<i>Çorom, çak etkendey sözüñ cön,</i>	Yığidim, şimşek çakar gibi sözün yerinde,
<i>Çaçılğanday közüñ cön,</i>	Saçılmış gibi gözlerini iyi,
<i>Şay koldogon Külçoro</i>	Şahimerden koruyan Külçoro
<i>Bulanı körüp burulup:</i>	Pamuğu görünce dönüp:
<i>“Abake, coo kaçırğan emedey</i>	“Ağabey, düşmanı elinden kaçırmış gibi.
<i>Muñkanıp öñü kabulup,</i>	Sıkıntı içinde rengi değişerek,
<i>Ördökkö kuşun salbastan,</i>	Ördeğe kuşunu salmadan,
<i>Ördök-çürök albastan,</i>	Ördek, dişi ördek almadan,
<i>Kastık kılğan bolobu?</i>	Düşmanlık etmek doğru mu?
<i>Takaluu attın izi cok,</i>	Nallı atın izi yoktur,
<i>Caynap catkan ördökkö</i>	Yayılp yatmış ördeğe
<i>Kuşun salbay turabı?</i>	Kuşunu salmadan durur mu?
<i>Kuday sizdi urabı?</i>	Allah sizi çarpar mı?
<i>Ak bula kerek mal bolso</i>	Beyaz pamuk lazımsa
<i>Ak bulañdı çeneyin.</i>	Beyaz pamuğu ölçeyim.
<i>Men alayın debeyin,</i>	Ben alayım demeyin,
<i>Altımış ala corgo aydap</i>	Altımış ala rahvan at götürüp
<i>Ancıyanga kireyin,</i>	Andican’a gireyim,
<i>Altımış kulaç ak bula</i>	Altımış kulaç beyaz pamuk
<i>Alıp kelip bereyin.</i>	Getirip size vereyim.
<i>Cetimiş ceerde corgo alıp,</i>	Yetmiş sarı rahvan at alıp,

<i>Cerkentke barıp kireyin,</i>	Yarkent'e gidip geleyim,
<i>Cetimiş kulaç ak bula</i>	Yetmiş kulaç beyaz pamuk
<i>Alıp kelip bereyin".</i>	Alıp getireyim."
<i>Er Semetey baatırñ</i>	Alp Semetey kahramanın
<i>Sarı cibek tanap boosunan,</i>	Sarı ipekten yapılmış ip bağından,
<i>Akşumkardı tartıp aldı butunan.</i>	Akşumkar'ı ayağından çekip aldı.
<i>Kızıl cibek uzun buttan aldı deyt.</i>	Kızıl ipek uzun ayaktan aldı der.
<i>Tordop kılğan tomogo</i>	Örgüyle yapılmış tomogo ⁸
<i>Tartıp baştan aldı deyt.</i>	Çekip baştan aldı der.
<i>Torgoydoy bolgon şumkarñ</i>	Toygar kadar olan sungurun
<i>Tamanga kagıp kaldı deyt,</i>	Tabanına vurup kaldı der.
<i>Akşumkar asmanga ergip çıktı deyt.</i>	Akşumkar gökyüzüne süzülerek yükseldi der.
<i>Altından kılğan doolbas</i>	Altından yapılmış davul

(108.sayfa)

(108.sayfa)

<i>Er Semetey baatırñ</i>	Yiğit Semetey kahramanın
<i>Kars dedire kaktı deyt.</i>	Küt diye vurmuş der.
<i>Şabırda catkan köp ördök</i>	Sazlıkta yatan birçok ördek
<i>Caynap uçup kaldı deyt,</i>	Dağılarak uçup gitti der,
<i>Kançoro menen Semetey</i>	Kançoro ile Semetey
<i>Akşumkardın artınan</i>	Akşumkar'ın ardından
<i>Kubanıp karap kaldı deyt</i>	Mutlu bir şekilde bakakalmış der
<i>Almambettin Külçoro</i>	Almambet'in Külçoro
<i>Eşik endüü ak bula</i>	Kapı genişliğinde beyaz pamuk
<i>Cerden türüp aldı deyt.</i>	Yerden söküp aldı der.
<i>Kazıluu catkan oroogo</i>	Kazılmış olarak duran çukura
<i>Çalkasınan saldı deyt,</i>	Sırtüstü attı der,
<i>Tegirmendey kara taş</i>	Değirmen taşı gibi karataş
<i>Tegeretip üstünö</i>	Etrafını çevirip üzerine

⁸ Alıcı kuşlara giydirilen kösele başlık.

<i>Bek bekitip saldı deyt,</i>	Sıkıca bastırdı der,
<i>Külçoro Semeteydin artınan</i>	Külçoro Semetey'in ardından
<i>Salıp cetip keldi deyt.</i>	Yetişip geldi der.
<i>Er Semetey baatırñ</i>	Alp Semetey kahramanın
<i>Türeköy ördök, bila kaz</i>	Sıradan ördek, kazları
<i>Tuura salıp ildirip,</i>	Doğrudan yakalatarak,
<i>Kancıgasın kaz-ördökkö bildirip,</i>	Yan kayışına kaz-ördek ile doldurup,
<i>Balapın ördök, bala kaz</i>	Yavru ördek, yavru kaz
<i>Barkıratıp ildirip,</i>	Bağırtarak yakalatıp,
<i>Kara-Suunu aylanıp,</i>	Kara-Su'yu dolanarak,
<i>Altı çürök altı kaz</i>	Altı dişi ördek altı kaz
<i>Aldırıp alıp baylanıp,</i>	Avlanarak bağlanıp,
<i>Tayburulduu ter kılıp.</i>	Taybuurul'u terleterek
<i>Bagelegin kir kılıp:</i>	Paçalarını kirleterek:
<i>“Almambettin Külçoro,</i>	“Almambet'in (oğlu) Külçoro,
<i>Çorom kel, Kara-Suunun kölçükkö</i>	Yiğidim gel, Kara-Su'nun göletine
<i>Tuura keçip alalı,</i>	Direk geçelim karşıya,
<i>Özöndü boyloy kuş salıp</i>	Nehir boyunca kuş salarak
<i>Ördöktü kalıñ alalı,</i>	Ördeği çokça alalım,
<i>Kuş cazdıka salalı”.</i>	Kuş tüyü yastığa koyalım.”
<i>Kara-Suunun kölçükkö</i>	Kara-Su'nun göletine
<i>Tuura keçip öttü ele.</i>	Direk geçip gitmişti.
<i>“Columdan çıkkın ak kuuga</i>	“Yoluma çıkan ak kuğuya
<i>Ala turgan şumkarım,</i>	Alıcı sungurumu,
<i>Salbasam kудay urbaybı,</i>	Salmazsam Allah çarpamaz mı,
<i>Başıp cetip acırat,</i>	Çabuk yetişip ayırın,
<i>Çorom, moynun kıyıp salbasın,</i>	Yiğidim, boynunu kesivermesin
<i>Böödö ölüp kalbasın,</i>	Boş yere ölüp kalmasın,
<i>Acıratıp alalı.</i>	Ayırıp alalım.
<i>Çorom, aktaylaktay öñörüp</i>	Yiğidim, beyaz deve yavrusu gibi önümüze alarak

<i>Çaçıkeyge baralı.</i>	<i>Çaçıkey'e gidelim.</i>
<i>(109.sayfa)</i>	<i>(109.sayfa)</i>
<i>Aparıp mamık kılıp alalı,</i>	<i>Götürüp pamuk gibi yapalım,</i>
<i>Cañı tuygun şumkarga.</i>	<i>Yeni yetişmiş şahine.</i>
<i>Tirilep alıp salalı".</i>	<i>Tuzak yemi olarak kullanalım."</i>
<i>Çoro barbaymın dep ayta albay.</i>	<i>Yiğit, gitmiyorum diyemeyerek.</i>
<i>Abası Semetey köñülün kaytarbay,</i>	<i>Ağabeyi Semetey'i gönlünü kırmadan,</i>
<i>Akkuunu közdöp at koydu.</i>	<i>Kuğuya doğru at koşturdu.</i>
<i>At tabışın ukkanda</i>	<i>At sesini duyduğunda</i>
<i>Kuunu kудay urdu ele,</i>	<i>Kuğuya acayıp bir şey oldu,</i>
<i>Takandap öödö turdu ele,</i>	<i>Kendini toparlayıp ayağa kalktı,</i>
<i>Çagaraktuu altın boo</i>	<i>Halkalı altın bağcık</i>
<i>Cıya karmap alıptır.</i>	<i>Sıkıca tutup almış.</i>
<i>Çıkıratıp şumkardı</i>	<i>Çılgılık attırarak sunguru</i>
<i>Ak kuu booruna basıp alıptır.</i>	<i>Beyaz kuğu bağına basmış.</i>
<i>Külçoro kanattan cetip karmarda</i>	<i>Külçoro yetişip kanadından yakalarken</i>
<i>Asmanda uçup kalıptır.</i>	<i>Gökyüzüne uçup gitmiş.</i>
<i>Kukuldagan çon ak kuu</i>	<i>Kuğu sesini çıkartan büyük beyaz kuğu</i>
<i>Kukuldap uçup kaldı ele,</i>	<i>Guklayarak uçmuştu,</i>
<i>Kuyun-şamal saldı ele,</i>	<i>Kasırğa rüzgârı esti,</i>
<i>Şıpıldagan çoñ ak kuu,</i>	<i>Şarpıldayan büyük beyaz kuğu,</i>
<i>Şıpıldap uçup kaldı ele,</i>	<i>Şarpıldayarak uçup gitti.</i>
<i>Şıbırgak şamal saldı ele,</i>	<i>Hafif yağışlı rüzgâr çıktı,</i>
<i>Böksönün başı möndürlöp,</i>	<i>Tepenin başına dolu yağdı,</i>
<i>Uçsa karduu şamal şıbırgak.</i>	<i>Uçunca karlı rüzgâr esti.</i>
<i>Çapkılup boroon boldu ele,</i>	<i>Şıraklayarak fırtınaya dönüştü,</i>
<i>Asmandan munar kutulup,</i>	<i>Gökyüzünden duman yükselerek,</i>
<i>Segiz say möndür kuydurup,</i>	<i>Sekiz vadiye dolu yağdırarak,</i>
<i>Aş bışımga küñ caadı,</i>	<i>Bir müddet yağmur yağdı.</i>

<i>Açılıp ketti çayıttay.</i>	Hava tamamen açılıverdi.
<i>Karasa közgö ilinbey,</i>	Baktığında göze görünmüyor,
<i>Kuunun kay ketkeni bilinbey.</i>	Kuğunun nereye gittiği belirsiz.
<i>Er Semetey baatırñ:</i>	Alp Semetey bahadırın:
<i>“Almambettin Külçoro,</i>	“Almambet’in (oğlu) Külçoro,
<i>Çorom, uşu bir bugün üç kıldıñ,</i>	Yiğidim, şu bugün üç kere yaptın,
<i>Çorom, ayagında küç kıldıñ,</i>	Yiğidim, sonunda zorluk yaşattın,
<i>Çorom, ak bula kördüm albadıñ,</i>	Yiğidim, beyaz pamuk gördüm almadın,
<i>Çorom balıktı kördüm baspadıñ</i>	Yiğidim, balığı gördüm yanaşmadın
<i>Çorom basa kalıp tozboduñ,</i>	Yiğidim, üzerine atlayarak kapatmadın,
<i>Küdörüñdñ Çaçıkeyden üzbödüñ.</i>	Akılın hep Çaçıkey’de kaldı.
<i>Çorom, ayta koygun şumkardı,</i>	Yiğidim, anlatın sungur hakkında,
<i>Çorom, arıtpagın tulpardı.</i>	Yiğidim, yormayın küheylanı.
<i>Çorom kariyadan nasat kep uktum,</i>	Yiğidim, yaşlı adamdan bilgece sözler duydum,
<i>Çorom, moldodon şariyat köp uktum,</i>	Yiğidim, molladan şeriyatı çok duydum,
<i>Çorom, munday sonun ukpadım,</i>	Yiğidim, böylesine ilginç şey duymadım,
<i>(110.sayfa)</i>	<i>(110.sayfa)</i>
<i>Çorom, Akşumkar koldon ketkeni</i>	Yiğidim, Akşumkar elden gitmesi
<i>Çorom, menin acalımdın cetkeni,</i>	Yiğidim, benim ecelimin gelmesi,
<i>Taybuurul arıp ölgönçö,</i>	Taybuurul yorulup ölene kadar,
<i>Semetey karıp körgönçö</i>	Semetey yaşlanana kadar
<i>Akşumkar izdep körbösöm,</i>	Akşumkar’ı aramazsam,
<i>Colunda cürüp ölbösöm,</i>	Yolunda yürüyüp ölmezsem,
<i>Tuulbay tuna çögöyün,</i>	Doğmadan yok olayım,
<i>Bu körökçö ölöyün”.</i>	Bunun yerine öleyim.”
<i>Er Semetey baatırdın</i>	Alp Semetey bahadırın
<i>Açuusunun kelgenin</i>	Çok öfkelenildiğini
<i>Emi bildi Külçoro,</i>	Şimdi anladı Külçoro,

<i>Çaçıkeyden kep ukpay,</i>	Çaçıkey'e iyice sormadan,
<i>Ak kuunun cayın bek ukpay.</i>	Beyaz kuğu hakkında öğrenmeden.
<i>Surap alıp kuurabay,</i>	İyice netleştirmeden gelerek,
<i>Öpkösünö kaptaldı,</i>	Sinirine maruz kaldı,
<i>"Kuunun cayın kanday?-dep</i>	"Kuğunun durumu nasıl? - diye
<i>Baş-ayagın surabay.</i>	Önünü arkasını sormadan.
<i>Baykuş kalgan caş bala</i>	Zavallı küçük çocuk
<i>Surap alıp kuurabay.</i>	İyice netleştirmeden gelerek.
<i>Er Semetey baatırğa</i>	Alp Semetey bahadıra
<i>Körüp turup aytpasam,</i>	Gördüğümü söylemezsem,
<i>Kör azabın tartayın</i>	Kabir azabını çekeyim.
<i>Ak kuuga cetip turup atpasam.</i>	Beyaz kuğuya ulaşınca ancak söylemezsem.
<i>Bilbey turup abake,</i>	Tam bilmeden ağabey,
<i>Kaysını turup aytayın,</i>	Neyi size anlatayım.
<i>"Altı kazdı kaktayın,</i>	"Altı kazı pişireyim,
<i>Akşumkardın azabın</i>	Akşumkar'ın cezasını
<i>Bir kündö mintip tartayın,</i>	Bir günde işte böyle çekeyim,
<i>Akşumkar koldon kaçtı dep,</i>	Akşumkar elden kaçtı diye,
<i>Arzımdı kimge aytayın.</i>	Derdimi kime söyleyeyim.
<i>Akşumkar koldon kaçtı dep,</i>	Akşumkar elden kaçtı diye,
<i>Uyalbay kantip kaytayın.</i>	Utanmadan nasıl döneyim.
<i>Bügündön kalbay kaytıp bar,</i>	Bugünden geç kalmadan geri dön,
<i>Erke katın Çaçıkey</i>	Şımarık kadın Çaçıkey
<i>Salamımdı aytıp bar,</i>	Selamımı söyleyip git.
<i>Akkuunun cayın bilgendir,</i>	Beyaz kuğunun durumunu biliyordur,
<i>Aytıp bersin kuşumdu,</i>	Anlatsın benim kuşumu,
<i>İlgeri kılsın işimdi,</i>	İlerletsin işimi,
<i>Aytpay koyso kuşumdu.</i>	Söylemezse eğer kuşumu.
<i>Cergenin sarı talaada</i>	Cerge'nin sarı ovasında
<i>Sarı abama cetip bar,</i>	Sarı ağabeyime git ulaş.
<i>Bügündön kalbay kelsin de,</i>	Bugünden geç kalmadan gelsin de,

<i>Ayttırıp bersin kuşumdu,</i>	Söylettirsin kuşum hakkında,
<i>İlgeri kulsın işimdi,</i>	İlerletsin işimi.
<i>Aytpay koyso kuşumdu,</i>	Söylemezse eğer kuşumu,
(111.sayfa)	(111.sayfa)
<i>Çaçın kırkıp salsın de,</i>	Saçını kessin de,
<i>Çolok baytal mingizip,</i>	Kuyruğu kesik kırsrağa bindirerek,
<i>Kementaydı kiygizip,</i>	Keçeden kıyafet giydirerek,
<i>Kerbaytalga mingizip,</i>	Yağız kırsrağa bindirerek,
<i>Şaatemir kandın koluna,</i>	Şaatemir Han'ın eline,
<i>Erteñden kalbay salsın de.</i>	Yarına kalmadan göndersin de.
<i>Sarı abam tursun Talaska,</i>	Sarı ağabeyim kalsın Talas'ta,
<i>Kudayına sıyınıp,</i>	Allah'ına sığınarak,
<i>Erteñden kalbay erte kel,</i>	Yarına kalmadan erken gel,
<i>Külçoro menen Kañçoro</i>	Külçoro ile Kañçoro
<i>Cürüp berdi Keñ-Kolgo.</i>	Yürüyüp gitti Ken-Kol'a.
<i>Erke katın Çaçıkey:</i>	Şımarık kadın Çaçıkey:
<i>“Kuuga kuşun saldırıp,</i>	“Kuğuya kuşunu saldırtıp,
<i>Ne keçigip kaldı, - dep</i>	Neden gecikti, - diye
<i>Turgan eken meltirep.</i>	Duruyormuş sessizce.
<i>Arka çaçın bulaytıp,</i>	Arkasındaki saçını belirterek,
<i>Ak tamagın kılaytıp,</i>	Beyaz boynunu göstererek,
<i>Tozup çıktı munu aytıp:</i>	Karşıladı şöyle söyleyerek:
<i>-Canıñda ördök köp cüröt uul ay!</i>	-Yanında ördek çok varmış oğul hey!
<i>Ördökkö kuşuñ salganda, uul, ay.</i>	Ördeğe kuşunu saldığında, oğul, hey
<i>Suusasañ kımız iç deer uul-ay!”</i>	Susamışsındır, kımız iç oğul-hey!” der.
<i>“Şaatemir kızı Çaçıkey ceñe,</i>	“Şaatemir'in kızı Çaçıkey yenge,
<i>Ak kuuga kuşun salba”, - dep ceñe,</i>	Beyaz kuğuya kuşunu salma”, - diye yenge
<i>Aytpadıñbı barba, - dep ceñe,</i>	Demedin mi gitme, - diye yenge,
<i>Arıtpagın abamdın</i>	Yormayasın ağabeyimin

<i>Astındagı tulparın,</i>	Altındaki atını,
<i>Aytıp bergin şunıkarın.</i>	Anlatıver sungurunu.
<i>“Talaada erkek sen bolsoñ,</i>	“Ovada erkek sen olsan
<i>Üydökü zayıp men bolsom,</i>	Evdeki kadın ben olsam,
<i>Talaada kaçkan kuşuñdu,</i>	Ovada kaçan kuşunu
<i>“Taap bergin” - degeniñ,</i>	“Bul getirin” - demen
<i>Meni tamaşa kılıp kelgeniñ”,</i>	Benimle alay etmendir”,
<i>Kayra bastı Çaçıkey.</i>	Geri döndü Çaçıkey.
<i>Tolgomoluu çoñ kamçı,</i>	Dolamalı büyük kamçı,
<i>Tolgoy karmap aldı emi,</i>	Şimdi eline dolayarak tuttu,
<i>Kayta başkan dolunu.</i>	Geri dönen dik kafalı (kadının),
<i>Kaptalga basıp kaldı emi.</i>	Yan tarafına vurdu şimdi.
<i>Büldürkön ala köynöğü</i>	Çilek alacalı elbisesi
<i>Tal-talınan bölündü,</i>	Dal dalından bölündü,
<i>Camgırday caşı töğüldü.</i>	Gözyaşları yağmur gibi aktı.
<i>Beti menen cıgıldı.</i>	Yüzüstü yere düştü.
<i>Kulaçtay bolgon kara çaç</i>	Kulaç gibi olan kara saç
<i>Koluna karmap alıptır,</i>	Eliyle şimdi tutarak,
<i>Külçoro karsılatıp salıptır,</i>	Külçori hızlıca dövüvermiş,
<i>Torpoktoydun Kanımcan</i>	Torpoktoy’un Kanımcan
 (112.sayfa)	 (112.sayfa)
<i>Külçorodoy baatırdın</i>	Külçoro gibi bir bahadırın
<i>Kamçısın karmap kalıptır</i>	Kamçısından tutmuş imiş
<i>“Çındap tilek kılğanda,</i>	“Gerçekten talep ederek,
<i>Aytıp bergin, - dep kıstap”.</i>	Anlatıver, - diye ısrar ettiğinde.”
<i>Karabet aytpay koyso oñobu,</i>	Bahtsız (kadın)anlatmazsa sağ kalır mıydı,
<i>Kamçısın koyo berdi emi.</i>	Kamçısını şimdi bıraktı.
<i>Erteñ menen kep aytıp,</i>	Sabahleyin konuşarak,
<i>“Şaşkeden kalba - dep aytıp,</i>	“Öğlene kalma - diye söyleyerek,

<i>Ak bula catsa alba, -dep</i>	Beyaz pamuk yatıyorsa almayın, - diye,
<i>Ak kuuga kuşuñ salba, - dep</i>	Beyaz kuğuya kuşunu salma, - diye
<i>Basa aytıp kaldıñ keçinde</i>	İyice tembihledin akşamleyin
<i>Abakeme keçke bir uyat bolgonum.</i>	Ağabeyime akşama kadar hep mahcup oldum.
<i>Bu nemene korduguñ,</i>	Bu ne biçim aşağılama,
<i>Çaçındı kesip salbasam,</i>	Saçını kesip atmazsam,
<i>Çolok baytal kılbasam,</i>	Kuyruğu kesik kısırakla,
<i>Şaatemirdin koluna</i>	Şaatemir'in eline
<i>Bügündön kalbay salbasam.</i>	Bugünden itibaren göndermezsem.
<i>Külçoro bolboy ölöyün.</i>	Külçoro olmaktansa öleyim.
<i>Çaçıkeydin emi argası ketti ele,</i>	Çaçıkey'in artık çaresi tükendi,
<i>"Aytpasam da ölöm", - dep,</i>	"Söylemesem de ölürüm", - diye
<i>Aytıp berdi beybagıñ</i>	Anlatıverdi zavallı
<i>"Akundun kızı Ayçürök</i>	"Akun'un kızı Ayçürök
<i>Alıp ketti kuşuñdu.</i>	Alıp götürdü kuşunu.
<i>Aytpasam barbi men beybak</i>	Konuşmazsam olmaz ben bahtsız
<i>Amanat canga küiç keldi,</i>	Emanet cana güç geldi,
<i>Barganıñdan kelbey kal.</i>	Gittiğin yerden dönmez ol.
<i>Bazar üyün körböy kal,</i>	Pazar gibi evini görmez ol,
<i>Ketkeniñden kelbey kal,</i>	Gittiğin yerden gelmez ol,
<i>Kerben üyün körböy kal.</i>	Kervan gibi evini görmez ol.
<i>Er Toltoy alsın atıñdı,</i>	Yiğit Toltoy alsın atını,
<i>Çıngoco alsın ötündü,</i>	Çınkoco alsın ödünü,
<i>Ölgönçö men körböyün betiñdi."</i>	Ölene kadar görmeyeyim yüzünü."
<i>"Katındın kargışı erge cetpeyt", - dep</i>	"Kadının bedduası erkeğe dokunmaz", - diye
<i>Külçoro atka minip çuu koydu.</i>	Külçoro atına binerek sürüp gitti.
<i>Keñ-Koldo catkan köp cılkı</i>	Keñ-Kol'da yayılan çok at sürüsü
<i>Altından kılğan doolbas</i>	Altından yapılmış davulu
<i>Alkıldatıp köp urdu.</i>	Sert bir şekilde çalarak.
<i>Cılkını tiyip çoğultup,</i>	Atları sürerek toplayıp,
<i>Doolbas ünün ukkanda,</i>	Davulun sesini duyduğunda,

(113.sayfa)	(113.sayfa)
<i>Körgön coosun baylagan,</i>	Gördüğü düşmanını bağlayan,
<i>Arpasın küzdük aydagan,</i>	Arpasını güzün ekerek,
<i>Ayda carak şaylagan.</i>	Her ay silahını hazırlayan.
<i>Atışkan coosun caylagan,</i>	Vuruştugu düşmanını halleden,
<i>Altı san Argın, köp Nogoy</i>	Altı bölük Argın, çokça Nogay
<i>Aydap barıp at tokup,</i>	Atları getirip eyerleyerek,
<i>Surnay ünü bek çıgıp,</i>	Zurnanın sesi kuvvetle duyularak,
<i>Domburasın tars urup.</i>	Dombirasını sert çalarak.
<i>Ak asaba, kızıl tuu,</i>	Beyaz sancak, kızıl bayrak,
<i>Aykaylagan ızı-çuu,</i>	Yüksek yankılı-gürültü,
<i>Cürüp kaldı Külçoro.</i>	Yürüyüp gitti Külçoro.
<i>Külçoronun alganı</i>	Külçoro'nun aldığı
<i>Azık kılğan altı bee,</i>	Azık için seçtiği altı kısarak,
<i>Koş cüktögön tört corgo,</i>	Çift yük yüklenmiş dört rahvan,
<i>Koştogonu on tört at.</i>	Yedek olarak aldığı on dört at.
<i>Kak telki minip bolkoyup,</i>	Kaktelki atına binerek,
<i>Nakeri butta çoykoyup,</i>	Nakeri ⁹ ayağında ucu havaya bakarak,
<i>Sır nayza koldo koykoyup,</i>	Sır mızrak elinde yükselerek,
<i>Kılıç belde kiñgırap,</i>	Kılıcı belinde tıngırlayarak,
<i>Aybalta canda şıñgırap,</i>	Savaş baltası yan tarafında zangırdarak,
<i>Sır barañ condo carkıldap,</i>	Sır barañ ¹⁰ sırtında parlayarak,
<i>Asaba koldo kalkıldap,</i>	Sancak elinde sallanarak,
<i>Külüstön tuulgan Külçoro</i>	Asil soylu Külçoro
<i>Cürüp kaldı şartıldap,</i>	Yola koyuldu kararlı bir şekilde,
<i>Er Semetey baatırdın</i>	Yiğit Semetey bahadırın
<i>Külüstön keldi üstünö.</i>	Külçoro geldi yanına.

⁹ Destanda yiğitlerin giydiği deri çizme.

¹⁰ Eski bir tüfek türü

<i>“Akşumkar cayın bildiñbi?</i>	“Akşumkar’ın yerini öğrendin mi?
<i>Oynuñdu koyup, çınıñdı ayt,</i>	Oyununu bırakıp gerçeği söyle,
<i>Oynoboy, bışik sıırıñdı ayt,</i>	Şaka değil, kesin sırrını söyle,
<i>Çorom, şıldıñdı koyup kebiñ ayt,</i>	Yiğidim, alayını bırakıp sözünü söyle,
<i>Er Semetey baatırğa:</i>	Yiğit Semetey bahadıra:
<i>“Abake, sagan süyünçü,</i>	“Abiciğim sana müjde,
<i>Suktançu suluu seniki, töröm,</i>	Hayran olası güzel seninki, efendim,
<i>Suykaygan külük meniki, töröm.</i>	Zarif yarış atı benimki, efendim.
<i>Aytiluu suluu seniki, töröm,</i>	Ünlü güzel seninki, efendim,
<i>Aşkere külük meniki, töröm.</i>	Çok hızlı yarış atı benimki, efendim.
<i>Çüröktün cayın aytayın, töröm.</i>	Çürök’ün durumunu anlatayım, efendim.
<i>Köbük karday eti bar.</i>	Köpük kar gibi eti var.
<i>Kızıl kanday beti bar.</i>	Kırmızı kan gibi yüzü var.
<i>Kalemdey kara kaşı bar,</i>	Kalem gibi karakaşı var.
<i>Kunduzday suluu çaçı bar,</i>	Kunduz gibi güzel saçı var.
<i>Bermettey taza tişi bar,</i>	İnci gibi temiz dişi var.
<i>Curttan çıkkan işi bar,</i>	Halka ün salmış işi var.
<i>Urgaçıdan şok deseñ,</i>	Dişiden olağan dışı dersin,
 (114.sayfa)	 (114.sayfa)
 <i>Ukmuşta minday çok degen.</i>	 Böyle olağan dışılık yok demiş.
<i>Köp kişiden şok degen,</i>	Birçok kişiden üstün demiş,
<i>Körküñdö minday çok degen.</i>	Güzelliğin böylesi yok demiş.
<i>Perizattay meltirep,</i>	Peri kızı gibi gizemli,
<i>Nur kızınday möltüröp,</i>	Nur kızı gibi berrak,
<i>Eki ayaktuu pendeden</i>	İki ayaklı insandan
<i>Tabılbas asıl ne kerek.</i>	Bulunmaz asıl daha ne lazım.
<i>Ak kuu bolup uçat deyt,</i>	Beyaz kuğu olarak uçuyormuş derler,
<i>Kuday taala buyursa</i>	Allah Teâla buyurursa
<i>Ardaktuu abam kuçaktayt.</i>	Değerli ağabeyim kucaklar.

<i>Ataşkanı Çürök deyt,</i>	Sözlüsü Çürök derler,
<i>Alda taala buyursa,</i>	Allah Teâla buyurursa,
<i>Attanıp barıp alasıñ,</i>	Atla gidip alacaksın,
<i>Ataşkanıñ Çüröktü.</i>	Sözlün olan Çürök'ü.
<i>Çinkocogo aldırıp,</i>	Çinkoco'ya kaptırarak,
<i>Armanda kantip kalasıñ?"</i>	Niye pişman olup kalacaksın?"
<i>Er Semetey baatırıñ</i>	Yiğit Semetey bahadırın
<i>Atası baatır Manastı</i>	Babası kahraman Manas'ın
<i>Arbagın aytıp çakırıp,</i>	Ruhuna seslenip dua ederek,
<i>Oturdu emi er Semetey.</i>	Şimdi oturdu yiğit Semetey.
<i>Baatırdın ak asaba, kızıl tuu,</i>	Bahadırın beyaz sancağı, kızıl bayrağı,
<i>Aygaylagan ızı-çuu.</i>	Yüksek yankılı-gürültü.
<i>Er Semetey baatırdın</i>	Yiğit Semetey bahadırın
<i>Üstünö barıp tüştü emi</i>	Yanına geldi şimdi.
<i>Ak kurcun oozun açtı emi,</i>	Beyaz heybenin ağzını açtı şimdi.
<i>Sıyga keler sıy tonun</i>	Törene uygun giysisini
<i>Suurup alıp kiydi emi,</i>	Çekip alarak giydi şimdi.
<i>Cakası altın, ceñi cez,</i>	Yakası altın kolu bakır,
<i>İçi kabat, tışı boz</i>	İçi kat kat dışı boz renkli
<i>On eki topçu çok koygon,</i>	On iki düğmeli ve süslü,
<i>Koyçagır ogu cadagan,</i>	<i>Koyçagır</i> ¹¹ oku delememiş
<i>Manastan kalgan Akolpok</i>	Manas'tan kalan Akolpok
<i>Tışınan kiyip aldı emi.</i>	Üzerine onu da giydi şimdi.
<i>Çoñ-Opoldun kök teke</i>	Çoñ-Opol'un boz tekesi
<i>Eki baştuu bağıldır</i>	İki başlı yabani erkek oğlağını
<i>Almabaş menen atıptır.</i>	<i>Almabaş</i> ¹² ile vurmuş.
<i>Cayı-kışı malmaga</i>	Yaz-kış boyunca <i>malma</i> 'da ¹³
<i>Ceti çelek saldırıp,</i>	Yedi fıçının içine koydurarak,
<i>Ancıyanga kirgizip.</i>	Andican'a gönderip.

¹¹ Eski bir tüfek türü.

¹² Eski bir tüfek türü.

¹³ *malma*: deriyi yumşatmak için kullanılan çeşitli hububat türünden kaynatılarak yapılan sıvı.

<i>Alma kabık aldırıp,</i>	Elma kabuğunu getirterek,
<i>Çılgıy teri çağında,</i>	Islak deri durumdayken,
<i>Akı beri iletip</i>	Oraya buraya çektirerek
<i>Altımıştay balbanga.</i>	Altmış kadar pehlivana.
<i>Cayı-kışı sargayıp,</i>	Yaz-kış boyunca,
<i>Kan balası Kanikey</i>	Han soyundan olan Kanikey
<i>(115.sayfa)</i>	<i>(115.sayfa)</i>
<i>Catıp alıp aşatıp.</i>	Devamlı yumşattırarak.
<i>Aruuke suluu baş bolup</i>	Aruuke güzel yönlendirerek
<i>Üç aydın küünü tokson kun</i>	Üç ay boyunca doksan gün
<i>Erikpesten tiştegen</i>	Yorulmadan ısırılmış.
<i>Kaşka tişi coyulup.</i>	Ön dişleri yıpranmış.
<i>Kara közü oyulup,</i>	Kara gözü bulanıklaşmış,
<i>Karmap tartsa kandagay</i>	Tutup çekse <i>kandagay</i> ¹⁴
<i>Argamcıday çoyulup,</i>	Urgan gibi uzayıp,
<i>Koye berse kandagay,</i>	Bırakınca <i>kandagay</i> ,
<i>Muştumday bolup cıylgan.</i>	Yumruk gibi toplanmış.
<i>Otko salsa çok ötpös,</i>	Ateşe atsa köz geçmez,
<i>Milte atsa ok ötpös.</i>	Fitil atsa ok geçmez.
<i>Kandagay butka şımdanıp,</i>	<i>Kandagay</i> ’ı ayaktan giyerek,
<i>Çoñ kemer belge kapşırıp,</i>	Büyük kemeri bele sararak,
<i>Aldaga cayın tapşırıp,</i>	Allah’a canını emanet ederek,
<i>Akundun kızı Çüröktü</i>	Akun’un kızı Çürök’ü
<i>Körböy turup kubanıp,</i>	Henüz görmeden sevinerek,
<i>Köp Nogoydon bata alıp,</i>	Kalabalık Nogay’ın duasını alıp,
<i>Er çoro menen er Semeñ,</i>	Yiğit Çoro ile yiğit Semetey,
<i>Baatır tuugan er nemeñ,</i>	Bahadır olarak doğmuş yiğit,
<i>On tört külük at menen,</i>	On dört hızlı at ile,

¹⁴ İşlenmiş deriden yapılan bir çeşit savaş pantolonu.

<i>Attınıp çıktı Keñ-Koldon.</i>	Yola çıktı Keñ-Kol'dan.
<i>Alda özü bilbese,</i>	Allah kendisi bilmese,
<i>Aytanım calgan bolboso,</i>	Söylediğim yalan olmazsa,
<i>Aytayın bir az kankordun</i>	Anlatayım biraz hünkârın
<i>Arbaktarı koldoso.</i>	Ruhları koruyup kollayacaksa.
<i>Kankordun uulu er Semeñ,</i>	Hünkârın oğlu yiğit Semetey,
<i>Bala colbors er nemeñ.</i>	Kaplanın oğlu yiğidin,
<i>Cetim kalıp cetilgen,</i>	Yetim kalıp büyümüş.
<i>Ak bolottoy ketilgen,</i>	Beyaz çelik gibi keskinleşen,
<i>Temirkandın şaarına</i>	Temirhan'ın şehrine
<i>Tentip barıp çoñ bolgon,</i>	Dolaşarak gidip sultan olmuş.
<i>At kötörgüs zor bolgon.</i>	At kaldıramayacak kadar büyümüş.
<i>Kas sanagan düşmanı</i>	Kin besleyen düşmanı
<i>Kaçıp cürüp çok bolup,</i>	Kaçarak ortadan kaybolmuş.
<i>Cırgalduu Nogoy elinen,</i>	Huzurlu Nogoy halkından,
<i>Calgınduu Keñ-Kol cerinen,</i>	Kamışlı Keñ-Kol yerinden,
<i>Kaynardın kara közünön,</i>	Pınarın tam gözünden,
<i>Kak çınardın özünön,</i>	Çınarın tam kendisinden,
<i>Tört-Köldün tömön cagınan,</i>	Tört-Köl'ün alt tarafından,
<i>Törö Manastın saygan bağınan,</i>	Efendi Manas'ın diktiği bağından,
<i>Bar-Köldün mañday cagınan,</i>	Bar-Köl'ün karşı tarafından,
<i>Bakaydın salgan tamınan,</i>	Bakay'ın yaptığı kermeninden,
<i>(116.sayfa)</i>	<i>(116.sayfa)</i>
<i>Ceti-Köldün boyunan,</i>	Ceti Köl'ün kıyısından,
<i>Cekendüü sarı balırda,</i>	Kamışlı sarı sazda,
<i>Az oluya bar koldon,</i>	Az sayıda evliya var yerden,
<i>Kızı oluya Keñ-Koldon,</i>	Evliya kızı Keñ-Kol'dan
<i>Ala-Köldün kaşınan,</i>	Ala Göl'ün kıyısından,
<i>Ak şumkardı ala kaçtırap,</i>	Ak sunguru alıp kaçırarak,

<i>Ak belesti aştırıp,</i>	Beyaz geçidi geçirerek,
<i>Alıskı cerden kep ugup.</i>	Uzak bir yerden haber alıp.
<i>Ayçürök aldı dep ugup,</i>	Ayçürök aldı diye duyup,
<i>Arkasınan şumkarga</i>	Sungurunun peşinden
<i>Baramın dep dem urup.</i>	Gideceğim diye iç çekerek.
<i>Kan atası Bakaydan</i>	Han babası Bakay'dan
<i>Coldu surap kep urup:</i>	Yolu sorarak söz söyleyip:
<i>Coldu aytkın baram, - dep</i>	Yolu tarif edin, giderim, - diye
<i>Karabet Çürök doludan</i>	Pek yüzlü Çürök cadıdan
<i>Şumkardın coobun alam, - dep,</i>	Sungurun cevabını alacağım - diye,
<i>Akşumkardan ayrılıp,</i>	Ak sungurdan ayrılarak,
<i>Kuru kantip kalam, - dep,</i>	Nasıl eli boş kalırım, - diye,
<i>Ölböy tirüü bolgondo,</i>	Ölmeden diri olursam,
<i>Bir kabarin tabam dep,</i>	Bir haberini bulurum diye,
<i>Iras bolso alganı,</i>	Doğruysa (onun) aldığı,
<i>Çüröktün şaarın çabam, - dep.</i>	Çürök'ün şehrini bozarım, - diye.
<i>Tötölöp aytip, colgo sal,</i>	Ayrıntılı anlatarak yollayın.
<i>Karıgan Bakay abam, - dep,</i>	İhtiyar Bakay amcam, - diye,
<i>Mintip aytip alganda,</i>	Böyle söylediğinde,
<i>Körböy kaldık armanda,</i>	Göremeyip pişmanlık duyduk,
<i>Bakay aytpay kantip toktosun.</i>	Bakay söylemeden nasıl dursun.
<i>Coldu surap alganda,</i>	Yolu sorduğunda,
<i>Bakay turup kep aytat:</i>	Bakay o zaman söze başladı:
<i>“Karagım, ukkun”, -dep aytat,</i>	“Yavrum dinle, - diyerek,
<i>Çımırkanıp bek aytat, -</i>	Gayret edip vurgulayarak,
<i>Kurdaşım Manas barında,</i>	Arkadaşım Manas varken,
<i>Körbögöndü körgönümün,</i>	Görmediğimi görmüştüm,
<i>Ce oşo kezde ölbödüm,</i>	Ya o zaman ölmedim,
<i>Alda başka salgan soñ,</i>	Allah başa saldıktan sonra,
<i>Abikenin tuşunda,</i>	Abike'nin zamanında,
<i>Ar corukka köngönümün.</i>	Her davranışa alıştım.

<i>Asılım Manas barında,</i>	Değerlim Manas varken,
<i>Ar kaysını körgönümün.</i>	Türlü şeyi görmüştüm.
<i>Özüñ boygo cetkeni</i>	Kendin büyüdüğünden beri
<i>Eç camandık körbödüm.</i>	Hiç kötülük görmedim.
<i>Köz cazdımda kalbasa,</i>	Gözümden kaçmadıysa,
<i>Barbagan cerim kalbadı.</i>	Gittiğim yer kalmadı.
<i>Kurdaşımdın barında,</i>	Arkadaşım varken,
<i>Oşondo kудay albadı.</i>	O zaman Allah almadı.

(117.sayfa)

(117.sayfa)

<i>Col maanisin menden uk.</i>	Yolun anlamını benden duy.
<i>Menden uksañ kalet cok,</i>	Beni dinlersen sıkıntı yok,
<i>Attıñ! Kettiñ kanteyin</i>	Keşke! Geçti her şey ne yaparım
<i>Atañdın körü düynö bok!</i>	Lanet olası kirli dünya!
<i>Cıyırma beşte çağımda,</i>	Yirmi beş yaşımda,
<i>Tolup turgan tabımda,</i>	Gücüm kuvvetim kıvamında,
<i>Saadagım kırk kez ekende,</i>	Ok sadağım kırk kez ¹⁵ olsaydı
<i>Özüm baştap barganga,</i>	Kendim önderlik edip giderdim,
<i>Cıyırma beşte çağım cok.</i>	Yirmi beş yaşımda değilim.
<i>Aşıkpay cürsöñ, çırağım,</i>	Acele etmeden ilerlersen yavrum,
<i>Altımış kündö barasıñ.</i>	Altmış günde varırsın.
<i>Erikpey cürsöñ, çırağım,</i>	Bıkmadan ilerlersen, yavrum,
<i>Elüü kündö barasıñ.</i>	Elli günde gidersin.
<i>Esen bolsoñ, çırağım,</i>	Sağ olursan, sevgili oğlum
<i>Düşmandan kegiñ alasıñ.</i>	Düşmandan intikamını alırsın.
<i>Oylongun coldun azabın,</i>	Yolun zahmetini düşün,
<i>Oolukkan çunak balasın”.</i>	Azgın, yaramaz çocuksun.”
<i>Bakaydın sözün ukkan cok,</i>	Bakay’ın sözünü dinlemedi,
<i>Er Semetey çunagiñ.</i>	Yiğit Semetey huysuzun,

¹⁵ Uzunluk ölçüsü birimi.

<i>Emi tüşüp canbadı,</i>	Şimdi yola koyularak dönmedi.
<i>Coldun baarın kattadı.</i>	Yolun tamamını kayıda aldı.
<i>Az degenge kat alıp,</i>	Az denilecek yolu yazdı.
<i>Argından tandap Semetey</i>	Argın'dan seçerek Semetey
<i>Altı külük at alıp,</i>	Altı tane yarış atı alarak,
<i>Abakesi Bakaydan</i>	Amcası Bakay'a
<i>Coldon barıp bata alıp,</i>	Uğrayarak hayır duasını alıp,
<i>Manattan kılğan körpöçö</i>	Kırmızı kadifeden yapılmış eyer örtüsünü
<i>Basmayıldap tarttırıp,</i>	Eyer kayışıyla çektirerek,
<i>Corgogo koşun arttırıp,</i>	Rahvan ata yükünü yükleyerek,
<i>Nogoydon çıkkın tört atka</i>	Nogay'da meşhur olan dört ata
<i>Koş koloñun arttırıp.</i>	Çadırlarını yükleyerek.
<i>İçin kızıl sırdagan</i>	İçi kırmızıya boyanmış
<i>Kanıkeydin ordodon</i>	Kanıkey'in otağından
<i>Cürmök boldu çunagiñ.</i>	Yola çıkıyor huysuzun.
<i>Başınan kuday oñdogon,</i>	Başından beri Allah yardım eden,
<i>Cogotkon cogu şumkardı,</i>	Kaybettiği şeyi sunguru,
<i>Kazatka mingen tulpardı.</i>	Şavaş için binmiş tulparını.
<i>Aydaganı on tört at,</i>	Önünde sürdüğü on dört at,
<i>Arka kılğan Buurul at,</i>	Güvendiği Buurul at,
<i>İşengenim eki kul,</i>	İtimat ettiğim iki kul (adam),
<i>İzdegenim Akşumkar,</i>	Aradığım Ak sungur,
<i>Asınganım Akkelte,</i>	Sırtımda taşıdığım Akkelte,
<i>Añsaganım Ayçürök.</i>	İstedığım Ayçürök.
<i>Coboloñ tartıp, cok izdep,</i>	Eziyet çekerek yok olanı arayıp,
<i>Cogolup ketken coku izdep.</i>	Kaybolup giden şeyi arayıp.
<i>(118.sayfa)</i>	<i>(118.sayfa)</i>
<i>Coboldoñduu kızdı izdep,</i>	Olağan dışı kızı arayarak,
<i>At arıtıp, ton tozup,</i>	At yorultarak elbise eskiterek,

<i>Ala kaçkan kuştı izdep.</i>	Kaçırılan kuşu arayıp.
<i>Munu minday koyuñuz,</i>	Bunu böyle bırakınız,
<i>Attın sanın alıñız.</i>	Atın sayısını alınız.
<i>Kalduu kızıl, calduu kök,</i>	Siyah benekli kırmızı, yeleli boz,
<i>Toktombaydın tormoluu.</i>	Toktombay'ın doru atı.
<i>Tekeçinin Temir-Kök</i>	Tekeci'nin Temir-Kök,
<i>Terdebegen Kök ala.</i>	Terlemeyen Kök ala,
<i>Turum kız bergen Kök ala,</i>	Turum kızın verdiği Kök ala,
<i>Çaçıkeydin Kök-Toru</i>	Çaçıkey' Kök-Toru,
<i>Baybiçenin Surçolok</i>	Büyük hatunun Surçolok,
<i>Bakay kandın Boz corgo</i>	Han Bakay'ın Boz yorgası,
<i>Sarı kandın Tuuçunak,</i>	Sarı han'ın Tuuçunak,
<i>Acıbaydın Kartküröñ,</i>	Acıbay'ın Kartküröñ,
<i>Alamambettin Sarıala,</i>	Almambet'in Sarıala,
<i>Abikenin Köktelki</i>	Abike'nin Köktelki,
<i>Er Köböştün Surtelki</i>	Yiğit Köböş'ün Surtelki
<i>Azık artkan Akborçuk,</i>	Azık yüklenen Akborçuk,
<i>Koş cüktögön Kök borçuk.</i>	Çadır yüklenen Gökborçuk,
<i>Azık algan altı bee,</i>	Yiyecek için alınan altı kısarak,
<i>Altı cuurkan, beş mamık,</i>	Altı yorgan, beş kuş tüyü,
<i>Anı artkan Aymanboz.</i>	Onu yüklenen Aymanboz,
<i>Şooşaktın başın calmagan,</i>	İnce kamış başıyla beslenen,
<i>Corgo kelse aңdagan.</i>	Rahvan at gelirse fark edilen.
<i>Çekendin başın calmagan,</i>	Kamışın başını yiyen,
<i>Ceyrenge cetpey kalbagan.</i>	Ceylana yetişmeden kalmayan.
<i>Karañgıda kalt etpes,</i>	Karanlıkta ürpermeyen,
<i>Başka çapsa calt etpes</i>	Başına vursa da çekinmeyen
<i>Nogoydon çıkkın saytulpar.</i>	Nogay'da ün salmış saf tulparlar.
<i>Manastın uulu Semetey,</i>	Manas'ın oğlu Semetey,
<i>Kadıl kılbas er Çoro.</i>	 yiğit Çoro.
<i>Kaңçorosu at aydap,</i>	Kaңçoro'su at sürerek,

<i>Attın baarın katuu aydap.</i>	Atların hepsini hızlı sürerek.
<i>Abal kılbaş bat aydap.</i>	Durmadan hızlı sürerek.
<i>Külçorosu kuş alıp,</i>	Külçoro'su kuş yakalayıp,
<i>Körgön kişi tañ kalıp,</i>	Görenler hayretler içinde kalarak,
<i>Kökcaldar cürgön cerinin</i>	Bozkurtlar geçen yerlerin
<i>Topoloñ uyup, col çañdap,</i>	Toprak ezilerek yol toz duman olup,
<i>Kan Bakaydan bata alıp,</i>	Han Bakay'dan hayır dua alıp,
<i>Coldun baarın katkı alıp,</i>	Yolun tamamını kayda alarak,
<i>Nogoydon tandap at alıp.</i>	Nogay'dan seçkin at alarak.
<i>Bököydün böksö col menen,</i>	Bököy'ün alçak yoluyla,
<i>Börü cürbös col menen,</i>	Kurtlar geçmez yol ile,
<i>Kazagan kara col menen,</i>	Kazılmış kara yol ile,
<i>(119.sayfa)</i>	<i>(119.sayfa)</i>
<i>Kara tulañ çöp kelse,</i>	Kara gür otlı yere denk gelirse,
<i>Çaldırbay cürüp oturup,</i>	Otlatıp durmadan ilerleyerek,
<i>Kara bulak suu kelse.</i>	Kara pınar sulu yere denk gelirse.
<i>Kaptırbay cürüp oturup.</i>	İçirmeden ilerleyerek.
<i>Orugan appak şar menen,</i>	Fışkıran bembeyaz su akıntısı ile,
<i>On dört kündük col menen,</i>	On dört günlük yol ile,
<i>Ilaba kara tuu menen,</i>	 siyah bayrak ile,
<i>Akıl tappas col menen,</i>	Aklın ermediği yol ile,
<i>Tütündöy bolgon kara too</i>	Duman gibi olan kara dağ
<i>Tügönüp uçu col bolup.</i>	Tamamlanarak sonu yol oldu.
<i>Sanatı kırktay kün bolup,</i>	Sayımı kırk kadar gün oldu,
<i>Toktogon ceri çunaktın</i>	Durduğu yeri huysuzun
<i>İñir kirip, tün bolup.</i>	Karanlık çökerek gece oldu.
<i>Kayta ogun sanadı,</i>	Yeniden okunu saydı,
<i>Bakaydın katın karadı.</i>	Bakay'ın mektubuna baktı.
<i>Nogoydon çıkkın on dört at</i>	Nogay'da tanınmış on dört at

<i>Sümbödöy bolup caradı.</i>	Tüfeğin namlusu gibi inceldi.
<i>Çıkkın kündön berkisin</i>	Yola çıktığı günden bu yana
<i>Esep kılıp sanadı.</i>	Hesap yaparak saydı.
<i>Bakaydın colu boluptur,</i>	Bakay'ın dediği olmuş,
<i>Kak esepke toluptur,</i>	Tamamen hesabı uymuş,
<i>Too tügönüp uç bolup,</i>	Dağ tükenmiş sonuna gelmiş,
<i>Col ayrılıp, tüz bolup,</i>	Yol ayrılıp, düz olmuş,
<i>Cer tügönüp say bolup,</i>	Yer tükenmiş dere yatağı olmuş,
<i>Semeteydin içkeni</i>	Semetey'in içtiği
<i>Carkendin kızıl çay bolup.</i>	Yarkent'ten gelen kırmızı çaymış.
<i>Cegeni appak may bolup.</i>	Yediği bembeyaz yağmış.
<i>At arıktap tay bolup,</i>	At zayıflayarak tay gibi olmuş,
<i>Tün uykusun bölüptür.</i>	Gece uykusu bölünmüş.
<i>Baatırdın uulu çunagiñ</i>	Bahadır'ın oğlu huysuzun
<i>Cer sonun körüptür:</i>	Yerin güzelini görmüş:
<i>Bakası çardap kölündö,</i>	Kurbağası gölünde,
<i>Bulbulu sayrap colunda,</i>	Bülbülü yolunda öterek,
<i>Bulagı agıp taşıgan,</i>	Pınarı akıp taşan,
<i>Bulbulu sayrap tañşıgan,</i>	Bülbülü öterek cıvıldaayan
<i>Muñduu adam caşıgan,</i>	Hüzünlü insan duygulanan,
<i>Küküğü sayrap tañşıgan.</i>	Guguk kuşu neşeli öten.
<i>Küyüttüü pende caşıgan,</i>	Dertli insan duygulanan,
<i>Betegesi belden buralgan,</i>	Bitkisi insan beline kadar gelen,
<i>Bedesine karasañ,</i>	Yoncasına bakarsın.
<i>At boorunan ciregen,</i>	At karnına eğilen,
<i>Cıttasa cıtı buragan.</i>	Koklasan kokusu güzel olan,
<i>Örügü çirip köñ bolgon,</i>	Kayısısı çürüyüp gübre olmuş.
<i>Özöñdöy bulak saz bolgon,</i>	Irmak gibi pınar sazlık olmuş.
<i>Bulagı menen kölünö.</i>	Pınarıyla gölüne,
<i>(120.sayfa)</i>	<i>(120.sayfa)</i>

<i>Ördök menen kaz tolgon,</i>	Ördek ve kazlar dolmuş.
<i>Tekçeden gülü açılğan,</i>	Yamaçta çiçeği açılmış.
<i>Cemişi cerde çaçılğan.</i>	Meyvesi yere saçılmış.
<i>Coylogon ceri doñuzdun</i>	Yaban domuzunun gezdiği yer
<i>Kemegedey kazılğan.</i>	Çukur gibi kazılmış.
<i>Töşünö kayıp cayılğan,</i>	Dağın böğründe geyik otlayan,
<i>Sazı çöptüü cer eken.</i>	Sazlığı otlu yer imiş.
<i>Kayıñı köktü tiregen,</i>	Kayını göğü delen,
<i>Çırpıgı bar çınarday,</i>	Çalı çırpısı çınar kadar,
<i>Çınarı bar munarday,</i>	Çınarı var minare kadar,
<i>Çımçıgı bar ularday.</i>	Kuşları var Kafkas horozu kadar.
<i>Çımçıktardın ününö</i>	Kuşların sesine
<i>Çıdap pende turalbay,</i>	İnsanın dayanması mümkün değil,
<i>Taldarı bar türküktöy,</i>	Söğütleri direk kadar,
<i>Tarañısı бүркүттөй,</i>	Serçesi kartal kadar,
<i>Calğan aytıp koybosom,</i>	Yalan söylemediysem,
<i>Бүркүттөрү үзүктөй.</i>	Kartalları çadır örtüsü kadar.
<i>Çıçkandarı küçüktöy,</i>	Sıçanları köpek yavrusu kadar,
<i>Cekenderi celektey,</i>	Kamışları bayrak kadar,
<i>Kamıştarı bilektey.</i>	Kamışları bilek kadar,
<i>Or koyonu kulanday,</i>	Boz tavşanı yabani eşek kadar,
<i>Kulandarı kunanday.</i>	Eşekleri iki yaşındaki at kadar,
<i>Keskeldirik coyloso</i>	Kertenkele gezerken
<i>Kere kulaç cılanday.</i>	Kulaç kadar yılan gibi.
<i>Cergeliü pende kongondoy,</i>	Yerleşip insan yaşamış gibi.
<i>Celeni tartıp koygondoy.</i>	Tay bağlayan urgan çekmiş gibi.
<i>Üydü tigip salganday,</i>	Evi dikip kurmuş gibi.
<i>Semetey törö çunagiñ</i>	Semetey bey huysuzun
<i>Cerdi kördü ar kanday.</i>	Çeşitli yerleri gördü.
<i>Cetip barıp kankoruñ,</i>	Oraya ulaşınca hünkarın,

<i>Kabagın salıp zarkanbay.</i>	Suratını asarak tiksınmeden.
<i>Ademi törö kök calıñ</i>	Asil bey bozkurtun
<i>Attın başın burganı,</i>	Atın başını çevirdi,
<i>Çorogo aytıp turganı:</i>	Çoro'ya söyleyip durdu:
<i>“Kesteliüü kalpak, keñ çalbar</i>	“İşlemeli kalpak, geniş şalvar
<i>Keñeşim aytar caş baldar,</i>	Fikrimi söylüyorum çocuklar,
<i>Saymaluu kalpak, keñ çalbar</i>	Nakışlı kalpak, geniş şalvar
<i>Sanaamdı aytar caş baldar.</i>	Düşüncemi söylüyorum çocuklar.
<i>Altı küñü bolgonço,</i>	Altı gün oluncaya kadar,
<i>At sergitip alalı,</i>	Atımızı dinlendirip alalım,
<i>Anan Çürök baralı.</i>	Sonra Çürök'e gidelim.
<i>Ceti küñü bolgonço,</i>	Yedi gün oluncaya kadar,
<i>At sergitip alalı,</i>	Atımızı dinlendirip alalım.
<i>Cetip Çürök baralı.</i>	Çürök'e yetişip varalım.
<i>Artık tuugan Çüröktün</i>	Olağan üstü Çürök'ten
<i>(121.sayfa)</i>	<i>(121.sayfa)</i>
<i>Şumkardın cayın ugalı.</i>	Sungurun halini dinleyelim.
<i>Çoluksa Toltoy, Çinkoco,</i>	Karşılaşırsa Toltoy, Çinkoco,
<i>Ayanbay nayza salalı.</i>	Çekinmeden mızraklaşalım.
<i>Atabız Manas bolgon soñ</i>	Atamız Manas olduktan sonra
<i>Ayanıp kantip kalalı.</i>	Çekinerek nasıl geri durabiliriz.
<i>Urdanıp barganda,</i>	Sinsice giderek,
<i>Uktap catkan şaardı</i>	Uykuda olan şehri
<i>Uyalbay çaap alganda,</i>	Utanmadan talan edersek,
<i>Ataga naalat cetebi,</i>	Ataya lanet değmesin,
<i>Abiyiribiz ketebi”.</i>	Onurumuz zedelenmesin.”
<i>Çorolorgo kep aytıp</i>	Yiğitlere şöyle deyip
<i>Koştı tüşür - dep aytıp.</i>	Yükü indir - diye söylemiş.
<i>Töbözü biyik kök çatır.</i>	Tepesi yüksek mavi çadır.

<i>Tanaptarın tartırıp,</i>	Gergi iplerini çektirip,
<i>Cez buramalıu kazıktı</i>	Tunç burgulu kazığı
<i>Cerge mıktap kaktırıp.</i>	Yere sağlamca çaktırıp.
<i>Kermelerin çoydurup,</i>	Halatlarını gerdirip,
<i>Kemegesin oydurup,</i>	Kilerini oydurup,
<i>Ker baytaldı soydurup,</i>	Kahverengi kırsrağı kestirip,
<i>Attardın baarın kermege</i>	Atların hepsini sütuna
<i>Alıp kelip astırıp.</i>	Getirtip yukarıya bağlatarak,
<i>Kemegeni kazdırıp,</i>	Ocak için çukur kazdırıp,
<i>Kömkörmölüü kazandı</i>	Ters çevrilmiş kazanı
<i>Kemegege astırıp.</i>	Bu ocağa astırıp.
<i>Arçadan kılğan çömuştü,</i>	Ardıçtan yapılmış kepeçeyi,
<i>Et kotortup bastırıp.</i>	Eti karıştırarak bastırıp.
<i>Eki çoro, bir törö</i>	İki yiğit, bir bey
<i>Cata tursun beleste,</i>	Dağ belinde yatsın dursun,
<i>Munday koyup bulardı</i>	Bunları böyle bırakıp,
<i>Keleli emi Çürökkö</i>	Şimdi Çürök'e gelelim.
<i>Tañ agarıp atkanda.</i>	Şafak sökerken,
<i>Taraza cıldız batkanda,</i>	Terazi yıldızı batarken,
<i>Abanın celi zırkırıp,</i>	Havanın rüzgârı uğuldayarak,
<i>Oydo kulun çurkurap.</i>	Ovada tay kışneyip.
<i>Asmandagı cıldızdar</i>	Gökyüzündeki yıldızlar
<i>Kezek menen birkırıp,</i>	Sirayla dağılarak,
<i>Kamıştın başı kuudurap,</i>	Kamışın başı hışırdayarak,
<i>Torgoydun baarı çurkurap,</i>	Toygar kuşlar cıvıldayarak,
<i>Terektin başı dirildep,</i>	Kavak ağacının başı titreyerek,
<i>Candın baarı kibirap,</i>	Canlının hepsi hareketlenerek,
<i>Namaz maalı bolgondo,</i>	Namaz vakti olduğunda,
<i>Çürök turdu kaşkayıp.</i>	Çürök kalktı gülümseyerek.
<i>Almaday beti tastayıp,</i>	Elma gibi yüzü görünerek,
<i>Basıp suuga barganı,</i>	Yürüyerek suya vardı.

<i>Kolun suuga salganı,</i>	Elini suya soktu.
(122.sayfa)	(122.sayfa)
<i>Kol daaratın alganı.</i>	El abdestini aldı.
<i>Butun suuga salganı,</i>	Ayağını suya soktu,
<i>But daaratın alganı.</i>	Ayak abdestini aldı.
<i>Eki sünöt, eki parız,</i>	İki sünnet iki farz,
<i>Kuday taala kuduret</i>	Allah teala kudreti
<i>Ötpöy turgan çoñ karız,</i>	Geçmeyecek büyük borç,
<i>Özüñ körgön bagımdat</i>	Kendin gören sabah namazını
<i>Oturup okup alganı.</i>	Oturup okumuş oldu.
<i>Kaykalagan kara bet</i>	Dikkafalı pek yüzlü
<i>Kırk kızga cetip barganı.</i>	Kırk kızın yanına gitmiş.
<i>Kalıymanga kep aytat</i>	Kalıyman'a söz söyler
<i>Ecekeler dep aytat.</i>	Ablalar deyip başlar.
<i>Kiçüüsünö kep aytat</i>	Küçüğüne söz söyler
<i>Oy kurdaştar dep aytat:</i>	Ey arkadaşlar deyip başlar:
<i>“Tündö catıp tüş kördün,</i>	“Gece yatınca rüya gördüm.
<i>Bir acayıp iş kördüm.</i>	Bir acayıp iş gördüm.
<i>Baylandı buudan mamuma,</i>	Bağlandı cins at sütuna,
<i>Tartınbay cerdi kemirdi,</i>	Çekinmeden yeri eşeledi,
<i>Bayloodo turup semirdi.</i>	Baylı dururken semirdi.
<i>Bul emine boluçı?</i>	Bu nedir acaba?
<i>Bul tüşümdü coruçı.</i>	Bu düşümü yorumlayın!
<i>Buudayık konu tuuruma,</i>	Karakuş konu yerime,
<i>Tartınbay kündü bürködü,</i>	Çekinmeden güneşi kapattı,
<i>Bulbul konu talıma,</i>	Bülbül konu dalıma,
<i>Sayrabay boyum eeridi,</i>	Ötmese bile vücudum gevşedi,
<i>Bul emine boluçı?</i>	Bu nedi acaba?
<i>Bul tüşümdü coruçı</i>	Bu düşümü yorumlayın!

<i>Kösö kuyruk kök dañgıt</i>	Kısa kuyruk boz cins köpek
<i>Köçönün için coyloğu.</i>	Sokağın içini dolaştı.
<i>Körgön itter kınışdı,</i>	Gören köpekler inledi,
<i>Bul emine boluçu?</i>	Bu nedir acaba?
<i>Bul tüşümdü coruçu!</i>	Bu düşümü yorumlayın!
<i>Kara çaar kabılan</i>	Kara benekli kaplan
<i>Kalaanın için boylodu,</i>	Şehrin içini dolaştı,
<i>Kars etip itter koybodu.</i>	Köpekler ses çıkartamadı.
<i>Acıdardı men kördüm,</i>	Ejderhayı ben gördüm,
<i>Kayra attanıp kelgende</i>	Tekrar dönüp geldiğinde
<i>Kara menen teñ boldu,</i>	Kara ile denk oldu.
<i>Kayırgan şamal cel boldu,</i>	Döndüren rüzgâr yel oldu.
<i>Kalaadağı bizdin el</i>	Şehirdeki bizim halk
<i>Karap turup dal boldu,</i>	Bakıp durup hayran oldu.
<i>Kanduu suular böğöldü,</i>	Kanlı sular duruldu,
<i>Kalaadağı bizdin el,</i>	Şehirdeki bizim halk,
<i>Kara candan tüñüldü,</i>	Canından umudunu kesti,
<i>Bul emine boluçu?</i>	Bu nedir acaba?
 (123.sayfa)	 (123.sayfa)
 <i>Bul tüşümdü coruçu!</i>	 Bu düşümü yorumlayın!
<i>Cedigerdin Toltoyu</i>	Cediger boyundan olan Toltoy
<i>Cer mayışkan köp koldu.</i>	Yeri sarsan çok asker.
<i>Cetimiş corgo at alıp,</i>	Yetmiş yorga at alarak,
<i>Cibergen artıp cügüñdü.</i>	Göndermiş yükünü yükleyerek.
<i>Celekti tozup бүгүldü,</i>	Bayrağı karşılayarak eğildi,
<i>“Katın-balam alsın dep,</i>	“Kadın ve çocuğumu alsın diye,
<i>Kara canım kalsın. - dep,</i>	Değerli canım sağ kalsın, - diye,
<i>Can soogalap cügüirdü.</i>	Can derdine düşerek koştu.
<i>Aman kalıp turuştu,</i>	Sağ kalıp sağlam durdular,

<i>Altı kündöy uruştu.</i>	Altı gün kadar savaştılar.
<i>Köktön arbap tüşürdü,</i>	Gökten efsunlayarak düşürdü,
<i>Duşmandın işin bütürdü”.</i>	Düşmanın işini bitirdi.”
<i>Mintip aytıp kalganda,</i>	Böyle anlatınca,
<i>Uşunu körböy armanda,</i>	Onu görmeyen pişman olur,
<i>Otuz kelin, otuz kız,</i>	Otuz gelin, otuz kız,
<i>Oyrotto çok Kalıyman,</i>	Eşsiz güzel Kalıyman,
<i>Kırk kelin, kırk kız,</i>	Kırk gelin, kırk kız,
<i>Kızıl bettüü Kalıyman,</i>	Kızıl yüzlü Kalıyman,
<i>Eki kolu boorunda,</i>	İki kolu bağrında,
<i>İyni salık, moynu kez,</i>	Omuzu düşük, boynu uzun,
<i>İzdep tapkıs kara köz,</i>	Ararsan bulunmaz kara gözlü,
<i>İyile tüşüp kep aytat:</i>	Eğilerek şöyle diyor:
<i>“Eceke Çürök, -dep aytıp,</i>	“Ablası Çürök, - diyerek,
<i>Añkosunup kep aytıp,</i>	Çok safça hareket ederek,
<i>Apake Çürök, -dep aytıp,</i>	Anneciğim Çürök, - diyerek,
<i>Men coruyun tüşüñdü,</i>	Ben yorumlayayım düşünü,
<i>Oñdosun kuday işiñdi,</i>	Düzeltsin Allah işini,
<i>Kuday kolgo beriptir,</i>	Allah eline vermiş,
<i>Aşık bolgon kişiñdi.</i>	Aşık olduğun kişini.
<i>Baylansa buuday mamıña,</i>	Direğine savaş atı bağlandıysa,
<i>Tartınbay cerdi kemirse,</i>	Çekinmeden yeri eşelediyse,
<i>Bayloodo turup semirse,</i>	Bağlı halde semirdiyse,
<i>Bulçuñ eti buka moynunday,</i>	Kas etleri boğa boynu gibi,
<i>Buurul kele turganı.</i>	Buurul at gelecekmiş.
<i>Anın nesin aytasıñ?</i>	Onun nesini söylersin?
<i>Buudayık konso tuuruña,</i>	Alp kara kuş konsa yerine,
<i>Bulbul konso taliña,</i>	Bülbül konsa dalına,
<i>Arka cünü ak beder</i>	Arka yünü ak benekli
<i>Akşumkar turat koluñda</i>	Aksungur duracak kolunda
<i>Anın nesin aytasıñ?</i>	Onun nesini söylersin?

<i>Bulbul ündü, muñduu söz.</i>	Bülbül sesli, kaygılı sözlü.
<i>Semetey kele turganı</i>	Semetey gelecektir.
<i>Kösö kuyruk, kök dañgıt</i>	Tüysüz kuyruk boz köpek
<i>Köçönün oozun coyloso,</i>	Sokak girişinde dolaştıysa,
<i>(124.sayfa)</i>	<i>(124.sayfa)</i>
<i>Körgöndö itter kınışsa,</i>	Onu görünce köpekler çenilediyse,
<i>Külgönü kızdın ünündöy</i>	Gülmesi kızın sesi gibi
<i>Külçoro kele turganı.</i>	Külçoro gelecektir.
<i>Kara çaar kabılan</i>	Kara benekli kaplan
<i>Kalaanın için coyloso,</i>	Kalenin içini dolaştıysa,
<i>Kars etip itter koyboso,</i>	Hav diye köpekler ses çıkaramadıysa,
<i>Kan çoro kele turganı</i>	Kançoro gelecektir
<i>Acıdar sen körsöñ,</i>	Ejderhayı sen gördüysen,
<i>Kele turgan cezdekem</i>	Kelecek olan eniştem
<i>Acıdardan kem beken?</i>	Ejderden eksik miymiş?
<i>Toltoy menen Çınkoco</i>	Toltoy ile Çınkoco
<i>Cügünböy turgan er bele?</i>	Boynunu eğmeyecek yiğit midir?
<i>Kankordun uulu kan cezdem.</i>	Hünkarın oğlu han eniştem.
<i>Men ukkanmın karıdan,</i>	Ben duymuştum yaşlılardan,
<i>Erdi tüyrük, keñ kursak</i>	Dudağı çıkık, keñiş göbekli
<i>Nogoylordun baarınan,</i>	Nogayların hepsinden,
<i>Temirkandan kelgeni,</i>	Temirhan'dan geleli,
<i>Tentek çıktı dep uktum.</i>	Yaramaz çıktı diye işittim.
<i>Temir kiygen düşmanın</i>	Demir giyinmiş düşmanının
<i>Ceñip çıktı dep uktum</i>	Hepsini yeniyor diye işittim
<i>Kele turgan cezdemdin</i>	Gelecek olan eniştemi
<i>Colun tozup baralı,</i>	Yolda karşılayalım,
<i>Azık-tülük alalı,</i>	Yiyecek içecek alalım,
<i>Astın tozup kalalı.</i>	Önüne çıkarak karşılayalım.

<i>Kele turgan coluna,</i>	Gelecek olan yoluna,
<i>Keñ Ürgönçtiün boyuna,</i>	Keniş Ürgönç'ün kıyısına,
<i>Dayar bolup kalalı.</i>	Gidip hazır duralım.
<i>Kalıymandan kep keldi.</i>	Kalıyman fikrini söyledi.
<i>Karabet Çürök baş bolup,</i>	Pek yüzlü Çürök başta olmak üzere,
<i>Kalıñ kızga ep keldi.</i>	Kalabalık kıza uygun geldi.
<i>Ak çatırdı büktötüp,</i>	Beyaz çadırı katlatarak,
<i>Ak dönöngö cüktötüp,</i>	Dört yaşındaki beyaz deveye yükleterek,
<i>Kök çatırdı büktötüp,</i>	Mavi çadırı katlatarak,
<i>Kök dönöngö cüktötüp</i>	Boz dört yaşındaki deveye yükleterek
<i>Kol çatırdı kolgo alıp,</i>	Kol çadırı eline alarak,
<i>Konoguna corgo alıp.</i>	Misafirlerine rahvan at alarak.
<i>Tüştügünö bee alıp,</i>	Öğlen yemeğine kısarak alarak,
<i>Tündügünö kara bet</i>	Gecesine utanmaz
<i>Süt boto taylak töö alıp.</i>	Süt emen yavru deve alarak.
<i>Kalaadan arak aldırıp,</i>	Şehirden içki getirterek,
<i>Karkittagan köökörün,</i>	İçki saklayacak deri kaba,
<i>Cibekten boosun çaldırıp,</i>	İpekten bağcık taktırarak,
<i>Köl kurcunga saldırıp.</i>	Büyük heybeye koydurarak.
<i>Kagaz-kagaz çay alıp.</i>	Siyah kağıtlı çay alarak.
<i>Kabakka salıp bal alıp,</i>	Kaba koydurarak bal alarak,
 (125.sayfa)	 (125.sayfa)
 <i>Kaymakka bışkan nan alıp</i>	 Kaymaklı pişmiş ekmek alarak
<i>Sarı meyiz, kişmiştin</i>	Sarı kuru üzüm, kara üzümünden
<i>Sabaktarın terdirip.</i>	Saplarından toplatarak.
<i>Şeker- şerbet, şirin aş</i>	Şeker-şerbet, tatlı yiyecek
<i>Dayındatıp berdirip.</i>	Hazırlayarak verdirdi.
<i>Köökörgö kıımız aldırıp,</i>	Deri kapla kıımız getirterek
<i>“Küçü canıp kalat”.- dep-</i>	<i>“Etkisi azalmasın.” - diye</i>

<i>Küçala tuurap saldırıp.</i>	<i>Küçala</i> ¹⁶ otundan doğrayıp katarak.
<i>Ak-Kıyanın oyuna,</i>	Ak-Kıya'ın ovasına,
<i>Çoñ Ürgönçtüñ boyuna,</i>	Büyük Ürgönç'ün kıyısına,
<i>Manastın uulu çunaktın</i>	Manas'ın oğlu huysuzun
<i>Kele turgan coluna.</i>	Gelecek olan yoluna.
<i>Ölön aytıp ceñişip,</i>	Türkü söyleyip zafer kazanıp,
<i>Selkinçegin tepişip,</i>	Salıncakta sallanarak,
<i>Çatıraş oynop, dañ salıp,</i>	Çatıraş ¹⁷ oynayıp eğlenerek,
<i>Kazı koşup, cal salıp.</i>	Atın göbek yağıyla birlikte yelesini de pişirerek.
<i>Otuz kelin, otuz kız,</i>	Otuz gelin, otuz kız,
<i>Ortosunda Ayçürök.</i>	Ortasında Ayçürök.
<i>Şaardan çıktı bölünüp,</i>	Şehirden ayrılarak yola çıktılar,
<i>Carının kündöy körünüp.</i>	Parlaklığı güneş gibi görünüp.
<i>“Kankordun uulu kelet”, - dep</i>	“Hünkarın oğlu gelir”, - diye
<i>Çatırdı tigip kara bet</i>	Çadırı kurup pek yüzlü
<i>Keñ-Ürgönçtüñ boyunda,</i>	Keñ-Ürgönç'ün kıyısında,
<i>Cata tursun oyunda.</i>	Yata dursun ovasında.
<i>Munu munday koyuñuz,</i>	Bunu böyle bırakınız,
<i>Beleste kalgan kankordun</i>	Dağ belinde kalmış hünkardan
<i>Kaytıp kabar alıñız.</i>	Dönüp haber alınız.
<i>Tañ sargayıp atkanda,</i>	Şafak söküldüğünde,
<i>Taraza cıldız batkanda,</i>	Terazi yıldız battığında,
<i>Talaada şamal arkırap,</i>	Tarlada rüzgâr uğuldayıp,
<i>Asmandagı cıldızdar</i>	Gökyüzündeki yıldızlar
<i>Kıbila közdöy barkırap.</i>	Kibleye doğru yöneldiğinde.
<i>Kamıştın başı şuudurap,</i>	Kamışın başı hışırdayıp,
<i>Kara kaş torgoy çuldurap,</i>	Karakaş turgay ötüşerek,
<i>Terektin başı birpırap,</i>	Kavak ağacının başı dağılarak,

¹⁶ *küçala* “bir tür bitki”

¹⁷ On dört beyaz ve on dört siyah taş ile oynanan bir çeşit zeka oyunu.

<i>Candın baarı kibirap,</i>	Canlının hepsi kıpırdayarak,
<i>Tañ sargayıp atkanda,</i>	Tan sarararak atınca,
<i>Taraza cıldız batkanda.</i>	Terazi yıldız batınca.
<i>Manastın uulu er Semeñ,</i>	Manas'ın oğlu er Semen,
<i>Dars okugan er nemeñ</i>	Ders okuyan cesur genç
<i>Çukuranıp oygonup.</i>	Uykudan uyanarak.
<i>Canındagı eki kul</i>	Yanındaki iki hizmet edeni
<i>Koşo turdu tolgonup.</i>	Birlikte kalktı dönerek.
<i>Daratka suunu dayarlap,</i>	Abdest suyunu hazırlayarak,
<i>Artık törö kök calıñ</i>	Üstün olan bey boz kurt
<i>(126.sayfa)</i>	<i>(126.sayfa)</i>
<i>Ak cılanday tolgonup.</i>	Ak yılan gibi dolanarak.
<i>Kolun suuga saldı emi.</i>	Kolunu suya soktu şimdi.
<i>Kol daratın aldı emi.</i>	Kol abdestini aldı şimdi.
<i>Butun suuga saldı emi,</i>	Ayağını suya soktu şimdi,
<i>But daratın aldı emi.</i>	Ayak abdestini aldı şimdi.
<i>Caynamazın caydı emi,</i>	Seccadesini yaydı şimdi,
<i>Eki sünöt, eki parız</i>	İki sünnet, iki farz
<i>Alda taala kuduret</i>	Allah teala kudreti
<i>Ötkörböy turgan eki karız,</i>	Kaza kılınmayacak iki borç,
<i>Tört reket bağım dat</i>	Dört rekât sabah namazı
<i>Toptop okup aldı emi.</i>	Toplayıp okuyuverdi şimdi.
<i>Mekeden kelgen ak tespe</i>	Mekke'den gelmiş beyaz tesbih
<i>Canınan suurup aldı emi.</i>	Yan tarafından çekip aldı şimdi.
<i>Barmak menen kıldırıp,</i>	Parmak ile çekerek,
<i>Sömöy menen sızırıp,</i>	İşaret parmağıyla kaydırarak,
<i>Meltirep tartıp kaldı emi.</i>	Sessizce çekip durdu şimdi.
<i>Kulgulo alla kurandı,</i>	Kulhuvalah Kuran'ı,
<i>Kup casagan imandı,</i>	Kusursuz kılan imanı,

<i>Tabarikti cat aytıp,</i>	Tebarekeyi ezbere söyleyerek,
<i>Casın degen süröönü</i>	Yasin adlı sureyi
<i>Tañ kalganday bat aytıp.</i>	Şaşırtacak şekilde hızlı söyleyip.
<i>Arbagı aziz Talaska,</i>	Ruhu aziz Talas'a,
<i>Omiyin dep kol cayıp</i>	Âmin! diye elini açarak
<i>Atası ötkön Manaska,</i>	Geçmiş babası Manas'a,
<i>Tört car menen paygambar.</i>	Dört yar ile peygamber.
<i>Otuz üç miñ atçandar,</i>	Otuz üç bin atlılar,
<i>Murun ötkön köp carlar</i>	Eskiden geçmiş çok yârlar.
<i>Bata kılıp aldı emi.</i>	(Onlara) dua etti şimdi.
<i>Tesmeni canga saldı emi.</i>	Tespihi yana koydu şimdi.
<i>Kermeden attı aldırđı,</i>	Halattan atı getirttirdi,
<i>Kerüü cerge çaldırıp,</i>	Düz ovada otlatarak,
<i>Arkandan attı aldırıp,</i>	Urgandan atı getirterek,
<i>Adırduu cerge çaldırıp.</i>	Tepeli yerde otlatarak,
<i>Kara-Suudan kandırıp,</i>	Kara-Sudan içirerek,
<i>Kara şiber tulanga</i>	Kara kalın çayıra
<i>Kaysañdatıp çaldırıp,</i>	Hareketli bir şekilde otlatarak,
<i>Manastın uulu çunagiñ</i>	Manas'ın oğlu huysuzun
<i>Kılıçtı kıya baylanıp,</i>	Kılıcı çaprazından bağlanarak,
<i>Sır nayzanı tayanıp,</i>	Değerli mızrağını dayanarak,
<i>Azday basıp ayarlap.</i>	Azıcık yürüdü dikkat ederek.
<i>Çorolor kaldı çatırda</i>	Yiğitler kaldı çadırda
<i>Aş-tamagın dayarlap</i>	Yemeğini hazırlayarak
<i>Körömün dep elesti,</i>	Görürüm diye bir şeyler,
<i>Kök calıñ bet alıp bastı belesti,</i>	Boz kurdun yürüdü küçük tepeye doğru,
<i>Çıgıp bardı çunagiñ</i>	Tırmanarak çıktı huysuzun
 (127.sayfa)	 (127.sayfa)
 Kök kaykının başına.	 Boz tümseğin başına.

<i>Köçüğün koyup oturdu</i>	Kalçasını koyarak oturdu
<i>Kömürközdöy taşına.</i>	Dolap gibi taşın üzerine.
<i>Ürgönçtü tuura karadı.</i>	Ürgenç'e doğru baktı.
<i>Üydön çıkkın kündörün</i>	Evden ayrıldığı günlerin
<i>Barın izdep sanadı.</i>	Hepsini hesaplayıp saydı.
<i>Keñ Ürgönç tuman boluptur,</i>	Keniş Ürgenç'i duman basmış,
<i>Tunarıktap alıptır.</i>	Bulanıklaşmış iyice.
<i>Ala karga, sagızgan</i>	Ala karga, saksağanın
<i>Aylanganı bilinbey,</i>	Dönüş dolaştığı bilinmiyor,
<i>Karañ kalgan Ürgönçtün</i>	Karabasan Ürgenç'in
<i>Kaysı ekeni bilinbey,</i>	Hangisi olduğu fark edilmiyor,
<i>Topoloñ üyüp, toz tüşüp.</i>	Toprak ezilerek, toz duman olmuş.
<i>Topurak uçup, tez tüşüp,</i>	Toprak uçup, tez düşüp,
<i>Munarıktap alıptır.</i>	İyice bulanıklaşmış.
<i>Mına uşintip kalıptır.</i>	İşte şöyle olmuş.
<i>Comok aytam ermekke,</i>	Masal anlatırım uğraş için,
<i>Dürbü saldı körmökkö,</i>	Dürbünle baktı görmek için,
<i>Erçitkeni eki kul</i>	Peşine takmış iki insan
<i>Erlik töröñ kılmakka,</i>	Yiğitliğini göstermek için,
<i>Eki çoro erçitip,</i>	İki yiğit yanına alarak,
<i>Tel kozuday telçitip.</i>	Yetim kuzu gibi eğiterek.
<i>Çunagiñ dürbü salganı,</i>	Huysuzun dürbünle bakmıştı,
<i>Oolcup karap kalganı,</i>	Yavaşca baka kalmıştı.
<i>Dürbünün cayın menden uk,</i>	Dürbünün özelliğini benden işit,
<i>Menden uksañ beylep uk;</i>	Benden işitsen de dikkatli işit;
<i>Atası Manas ölgöndö,</i>	Babası Manas öldüğünde,
<i>Kanıkey azap körgöndö,</i>	Kanıkey acı çektiğinde,
<i>Abıke, Köböş eki aram</i>	Abıke, Köböş iki kötü niyetli
<i>Manastan kalgan düynönü</i>	Manas'tan kalmış dünyayı
<i>Kamçı taştap bölgöndö.</i>	Kamçıyla ölçeyerek paylaştıklarında.
<i>Berenim enem Kanıkey</i>	Kartal gibi uyanık annem Kanıkey

<i>Beldemçinin bügümü</i>	Kadın fistanının kıvrımına
<i>Bekem katıp kapşırgan,</i>	Sağlam bir şekilde gizlemiş,
<i>Kıraanı Semeteyge tapşırgan.</i>	Kartalı Semetey'e teslim etmiş.
<i>Mekeden kelgen beş acı</i>	Mekke'den gelen beş hacı
<i>Belek bergen çoñ dürbü.</i>	Armağan etmiş büyük dürbün.
<i>Bereneliü ak dürbü</i>	Perdeli beyaz dürbün
<i>Çuuga barsa salsın dep.</i>	Düşmana giderse kullansın diye.
<i>Çuunun çenin alsın dep.</i>	Düşmanın ölçüsünü alsın diye.
<i>Kazatka barsa salsın dep,</i>	Gazaya giderse kullansın diye,
<i>Kazattın cayın alsın dep.</i>	Gazanın durumunu öğrensin diye.
<i>İçi örttöy kızargan.</i>	İçi ateş gibi kızarmış.
<i>Tartıp körsö çoñ dürbü</i>	Çekiverirse büyük dürbün
<i>Kulaç karış uzargan.</i>	Kulaç kadar uzayan.
<i>(128.sayfa)</i>	<i>(128.sayfa)</i>
<i>Aynektin oozu kirdeyt dep,</i>	Cam tarafı kirlenecek diye,
<i>Alıskı colgo cürböyt dep,</i>	Uzak yolda zarar görür diye,
<i>Ak kadekke orogon,</i>	Beyaz ipeğe sarılmış,
<i>Alıskı colgo corogon.</i>	Uzak yola hazırlanmış.
<i>Anı ukkan duşmandar</i>	Şöhretini duymuş düşmanlar
<i>Aydıñın ugup kulagan,</i>	Etkisinde kalmış,
<i>Tegeregin tegizdep,</i>	Çevresini düzelterek,
<i>Kılğan eken koozdop.</i>	Süslemişler iyice.
<i>Cakut menen uçtanıp,</i>	Yakut taşı ile sivriltilerek,
<i>Kobul salıp çaptırgan,</i>	Nakış işlenerek yapılmış,
<i>Altın menen kümüştü</i>	Altın ile gümüş
<i>Arkı-terki kaktırgan.</i>	Rastgele kullanılmış.
<i>Adamzat pendesi</i>	İnsanoğluna
<i>Abaylap turup baktırgan.</i>	Dikkatli bir biçimde baktırmış.
<i>Altın ooz çoñ dürbü</i>	Altın ağızlı büyük dürbün

<i>Altı burap citirgen.</i>	Altı çevrilerek uzatılan.
<i>Altı kündük cerlerdi</i>	Altı günlük yerleri
<i>Altı arkan boyu cetkirgen.</i>	Altı urgan boyu kadar yakınlaştıran.
<i>Ceti kündük coldordu</i>	Yedi günlük yolları
<i>Ceti arkan boyu cetkirgen.</i>	Yedi urgan boyu kadar yakınlaştıran.
<i>Kere kulaç, kez boyu.</i>	Geniş kulaç kadar olan.
<i>Ketmen ooz çoñ dürbü</i>	Çapa ağızlı büyük dürbün
<i>Altın ooz, boto köz,</i>	Altın ağız, deve yavrusu gözlü,
<i>Ayta berseñ tügönböş.</i>	Anlatmakla tükenmez.
<i>Asıl taştan ornotkon,</i>	Değerli taş yerleştirilmiş,
<i>Aynegi sınıp kalat dep,</i>	Camı kırılabilir diye,
<i>Altın menen kordotkon.</i>	Altın ile pekiştirilmiş.
<i>Boy tumar çalış kabı bar.</i>	Muska biçiminde kabı var.
<i>Bolotton kılğan sabı bar,</i>	Çelikten olan sapı var,
<i>Bolcolu çok çoñ dürbü</i>	Tahmin edilemeyecek kadar büyük dürbün
<i>Boosun albay moynunan,</i>	Bağını boynundan çıkartmadan,
<i>Suurup alıp koynunan,</i>	Koynundan çekip alarak,
<i>Kınabına tolturup,</i>	Çanağına doldurarak,
<i>Kınkaya tartıp oturup,</i>	Bi tarafına eğilerek oturarak,
<i>Oñdop karmap imerip,</i>	Düz tutup çevirerek,
<i>Opoldu közdöy ciberip.</i>	Opol'a doğru yönelterek.
<i>Tegeretip imerip,</i>	Etrafında çevirerek,
<i>Denizdi közdöy ciberip.</i>	Denize doğru yönelterek.
<i>Kara közgö saldı emi,</i>	Kara göze dayadı şimdi,
<i>Kankordun uulu çunagiñ</i>	Hünkarın oğlu huysuzun
<i>Kaykalap karap kaldı emi.</i>	Geriye yaslanarak baktı şimdi.
<i>Kara-Şaar, kalıñ bak,</i>	Kara-Şehir, kalın ağaç,
<i>Karoologon alma şak,</i>	Kararmış gözüken elma ağaç,
<i>Tünörgön şaar, tümön bak,</i>	Karanlık şehir, sayısızca ağaç,
<i>Dümüröygön kalaadan,</i>	Yükseltili şehirden,

(129.sayfa)	(129.sayfa)
<i>Beri cagında talaadan,</i>	Bu yana uzamış boz kırdan,
<i>Bir bakka çıktı bir top can.</i>	Bir grup insan göründü.
<i>Caş Semetey çunagiñ</i>	Genç Semetey huysuzun
<i>Taanıy albay boldu tañ.</i>	Çıkartamayarak şaşırdı.
<i>Andan beri karasa</i>	Ondan bu yana bakınca
<i>Ak-Kıyanın sümbödö,</i>	Beyaz kayalığın ağaçlığında,
<i>Almaluunun oyunda,</i>	Almaluu'nun ovasında,
<i>Akkan suunun boyunda,</i>	Akan suyun kenarında,
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	Akun'un kızı Ayçürök
<i>Ak eleçek cubandı</i>	Beyaz başlıklı kadını
<i>Abası körüp kubandı.</i>	Ağabeyin görünce sevindi.
<i>Kız ekenin bildi emi,</i>	Kız olduğunu anladı şimdi.
<i>Kımtıya tüşüp küldü emi,</i>	Dudağın bükerek güldü şimdi.
<i>Külçoro menen Kañçoro,</i>	Külçoro ile Kañçoro,
<i>Külgönün baykap turdu emi.</i>	Güldüğünü fark etti şimdi.
<i>Külçorosu kep aytat</i>	Külçoro'su söz söyler
<i>Kep aytkanda neni aytat:</i>	Söyler ama neyi söyler:
<i>“Azap tartkan emedey,</i>	“Azap görmüş gibi,
<i>Arzañ etip külbögön.</i>	Ağzını açarak gülmeyen.
<i>Küyüt tartkan emedey,</i>	Acı çekmiş gibi,
<i>Külümüröp külbögön,</i>	Gülümseyerek gülmeyen,
<i>Külgönün adam bilbegen.</i>	Güldüğünü insan görmeyen.
<i>Abakem emneni bildi dep,</i>	Ağabeyim neyi öğrendi diye,
<i>Ne sebepten küldü, - dep,</i>	Ne sedepten güldü, - diye
<i>Cür törömö basıp baralı,</i>	Yürü efendime gidelim,
<i>Kebin surap alalı”.</i>	Sözünü isteyip öğrenelim.”
<i>Eki çoro cügürüp,</i>	İki yiğit koşturarak,
<i>Canı kalbay süyünüp,</i>	Aşırı sevinerek,
<i>Caş baladay küyünüp,</i>	Küçük çocuk gibi endişelenerek,

<i>Öödö karap bışıldap,</i>	Yokuşa bakıp nefes alarak,
<i>Aydap alçu nemedey</i>	Alıp götürececek gibi
<i>Adırañdap süyünüp,</i>	Aşırı derecede sevinerek,
<i>Külümsüröp ayanıp,</i>	Gülümseyip çekinerek,
<i>Külçorodoy çunagin</i>	Külçoro gibi huysuzun
<i>Abasın basıp tayanıp,</i>	Ağabeyine dayanarak,
<i>Külçorosu kep aytat:</i>	Külçoro'su şöyle söylüyor:
<i>“Aylanayın abake,</i>	“Kurban olayım abiciğim,
<i>Emneni kördüñ - dep aytat,</i>	Neyi gördün? - diye söylüyor,
<i>Kulagiñ sal sözümö,</i>	Kulak as benim sözüme,
<i>Ne köründü közüñö,</i>	Ne göründü gözüne,
<i>Emne kördüñ, abake,</i>	Neyi gördün abiciğim,
<i>Batırak aytkın özümö”.</i>	Çabuk anlat kendime.”
<i>Uşuntip aytıp alganda,</i>	Böyle dediğinde
<i>Körböy kaldık calganda,</i>	Göremedik bu yalanda,
<i>(130.sayfa)</i>	<i>(130.sayfa)</i>
<i>“Kestelüü kalpak, keñ çalbar,</i>	“Süslü kalpak, geniş şalvar,
<i>Kebimdi aytam caş baldar.</i>	Sözümü söylerim çocuklar.
<i>Saymaluu kalpak, keñ çalbar.</i>	Nakışlı kalpak, geniş şalvar,
<i>Sanaamdı aytar caş baldar.</i>	Düşüncemi söylerim çocuklar.
<i>Sagan aytam kekimdi,</i>	Size söylerim sözümü,
<i>Mañdaydagı tetigi</i>	Önümüzdeki şu
<i>Kararıp turgan kalıñ bak,</i>	Kararmış olan kalın bağ,
<i>Karoolongon alma şak,</i>	Karartı olan elma bağ,
<i>Tütündögön tümön bak,</i>	Duman kaplayan sayısızca bağ,
<i>Tüntüygön kara alma şak,</i>	Heybetli görünen elma bağı,
<i>Tüptüü kandın şaarı eken.</i>	Soylu hanın şehri imiş.
<i>Karargan şaar kalaadan,</i>	Kararmış şehir kaleden,
<i>Beri cagında talaadan,</i>	Beri uzanan bozkırdan,

<i>Ber caktı közdöy bölünüp,</i>	Bu yana doğru bölünerek,
<i>Cazgı kündöy körünüp,</i>	Yaz günü gibi görünerek,
<i>Çubap çıktı bir top can,</i>	Arka arkaya çıktı bir grup kişi,
<i>Taanıy albay boldum tañ.</i>	Çıkartamadım şaşırdım.
<i>“Temir kiygen coobu?- dep,</i>	Demir giymiş düşman mı? - diye,
<i>Telegey kiygen kızbı?- dep,</i>	Pahalı kumaş giymiş kız mı? - diye,
<i>Teñtuş Çürök uzbu?- dep,</i>	Sevgili Çürök maharetli mi? - diye,
<i>Tilegeni bizbi?-dep,</i>	Dilediği biz miyiz? - diye,
<i>Badana kiygen kızbı?-dep,</i>	Zırh giymiş kız mı? - diye.
<i>Baykuş Çürök uzbu?-dep,</i>	Zavallı Çürök maharetli mi? - diye,
<i>Soot kiygen coo beken?</i>	Zırh giymiş düşman mı?
<i>Corgo mingen kız beken?</i>	Rahvan ata binen kız mı?
<i>Coruktu Çürök uz beken?</i>	Maceracı Çürök becerikli mi?
<i>Colooçu kişi biz beken?</i>	Yolcu kişi biz miyiz?
<i>Kerbençi kelip kongonbu?</i>	Kervancı gelip konmuş mu?
<i>Kerektüü küñüm bolgonbu?</i>	Gerekli günüm olmuş mu?
<i>Bazarçı kelip kongonbu?</i>	Tüccar gelip konmuş mu?
<i>Barktuu küñüm bolgonbu?</i>	Kıymetli günüm olmuş mu?
<i>Kaşkarlık kelip kongonbu?</i>	Kaşkarlı gelip konmuş mu?
<i>Kadimki colum bolgonbu?</i>	Olağan şansım olmuş mu?
<i>Bazarçı bolso tilip al.</i>	Tüccar ise dilini öğren.
<i>Badaçı bolso colgo sal,</i>	Çoban ise yolunu göster,
<i>Coldu tozgon kız bolso,</i>	Yolda bekleyen kız ise,
<i>İzdegeni biz bolso,</i>	Aradığı biz ise,
<i>Kebin ugup kayra sal.</i>	Sözünü dinle ve geri dön.
<i>Toltoydu kolu bolbosun,</i>	Toltoy’un askeri olmasın,
<i>Col tozdurup koybosun,</i>	Yola nöbetçi koymasın,
<i>Çinkoco kolu bolbosun,</i>	Çinkoco askeri olmasın
<i>Çındap kудay urbasın,</i>	Gerçekten Allah çarpamasın,
<i>Duşman bolup körünsö,</i>	Düşman olarak görünse,
<i>Sumsayıp coodon kaçpagan,</i>	Düşmandan aldırış edip kaçmayan

<i>Coo börüsü çunaktar.</i>	Düşman kurdu olan yaramazlar.
(131.sayfa)	(131.sayfa)
<i>Manastan başka aytpa, - dep</i>	Manas'tan başka söz söylemeyin, - diye
<i>Andan beri karasam,</i>	Ondan bu yana doğru bakdığımda,
<i>Almaluunun oyunda.</i>	Almaluu'nun ovasında.
<i>Akkan suunun boyunda,</i>	Akan suyun kenarında,
<i>Kızarıp çatır körünöt,</i>	Kırmızımsı çadır gözüküyor,
<i>Kırda tütün bölünöt.</i>	Tepeden duman yükseliyor.
<i>Kıyası közgö ilinbeyt,</i>	Dağ yolu göze gözüküyor,
<i>Kıya tartıp karasam,</i>	Aşağıya doğru baktığım da,
<i>Kızıl terdik, kuşmaş eer</i>	Kızıl teğelti, eyer
<i>Kızdın atı körünöt.</i>	Kızın atı görünür.
<i>Agarıp çatır körünöt,</i>	Beyaz çadır gözüküyor,
<i>Asmandan tütün bölünöt.</i>	Gökten duman yükseliyor.
<i>Abaylap baykap oltursam,</i>	İyice incelediğimde
<i>Abayı köpçük, ak bıştan</i>	Değerli bez örtüsü, beyaz kolan
<i>Ayaldın atı körünöt.</i>	Kadının atı görünür.
<i>Kim ekenin bilip kel.</i>	Kim olduğunu öğrenip gelin.
<i>Kimiñ barsañ, anın bar,</i>	Hanginiz gitmek isterseniz gidin,
<i>Bir kişilik alıñ bar,</i>	Bir kişilik gücünüz var,
<i>Attarıña köz bolup,</i>	Atlara bakmak için,
<i>Biriñ mında kalıñar”,</i>	Biriniz burada kalın”
<i>Mintip aytıp kalganda,</i>	Böyle deyince,
<i>Körböy kaldık armanda.</i>	Göremedik o anı.
<i>Kaңçorosu kep aytat:</i>	Kaңçoro'su söz alarak:
<i>“Kankorum abam, - dep aytat,</i>	“Hünkarım, ağabeyim, - diyor
<i>Şoykonduu özüm şok ele,</i>	Kavgaya gelince iyiydim,
<i>Mındayga ebim cok ele,</i>	Böyle şeylere becerikli değilim,
<i>Men at canında kalayın,</i>	Ben atın yanında kalayım,

<i>Aykaylagan coo bolso,</i>	Yüksek sesle saldıran düşman olursa,
<i>Ayabay nayza salayın,</i>	Çekinmeden mızraklaşayım,
<i>Kıñşılap aytar kehim cok,</i>	Çenileyip söyleyecek sözüm yok,
<i>Kız-keling ebim cok.</i>	Kız-geline karşı kabiliyetli değilim.
<i>Bala kezden şok ele,</i>	Çocukluktan yaramaz idi,
<i>Kız-kelindin içinde</i>	Kız-gelinin içerisinde
<i>Çukuganday kep tapkan,</i>	Çekinmeden güzel konuşan,
<i>Külçoro baykuş eptüü ele”.</i>	Zavallı Külçoro buna uygun idi.”
<i>Kançoro munu aytanda,</i>	Kançoro bunu söyleyince,
<i>Külçorosu kep aytat:</i>	Külçoro’su şöyle diyor:
<i>“Külüstön töröm, - dep aytat,</i>	“Değerli beyim, - diyor,
<i>Çalgındı özüm çalayın,</i>	Öncü olarak kendim gideyim,
<i>Çalbay kantip kalayın.</i>	O işi nasıl yapmayayım.
<i>Körünüp turgan Ürgönçkö</i>	Görünmekte olan Ürgönç’e
<i>Köz açkança barayın.</i>	Göz açıp kapayana kadar ulaşayım.
<i>Azabım bolso köröyün,</i>	Çekecek çilem varsa çekeyim,
<i>Açalım cetse ölöyün.</i>	Ecelim gelirse öleyim.
<i>Abikenin Kaktelki</i>	Abike’nin Kaktelki atı
 (132.sayfa)	 (132.sayfa)
 <i>Ayağı mukur, zoru bas,</i>	 Ayağı aşınmış, sırtı alçak,
<i>Arkası cok mal ele,</i>	Kuvveti yok hayvan idi,
<i>Agımı katuu suu kelse,</i>	Şiddetli akar suya denk gelirim,
<i>Agıp ölüp cürböyün.</i>	Akıntıyla gidip ölmeyeyim.
<i>Azaptı mintip körböyün,</i>	Acısını böyle çekmeyeyim,
<i>Kör Köböştün Surtelki</i>	Kör Köböş’ün Surtelki atı
<i>Ayağı mukur at ele,</i>	Ayağı aşınmış at idi,
<i>Aşuusu biyik too kelse,</i>	Geçidi yüksek dağa denk gelirim,
<i>Uçup ölüp cürböyün.</i>	Uçurumdan düşerek ölmeyeyim.
<i>Buuruldu berçi mineyin,</i>	Buurul atını verirsən bineyim,

<i>Buulumdu berçi kiyeyin.</i>	Kalın hilatını verirsen giyeyim.
<i>Bu columdu bileyin.</i>	Böylece yolumu bileyim.
<i>Agıp catkan dayraga</i>	Akmakta olan ırmağa
<i>Ayanbastan kireyin.</i>	Çekinmeden gireyim.
<i>Tozup catkan coo bolot,</i>	Bizi bekleyen düşman olursa,
<i>Ilaçınday tiyeyin.</i>	Lâçin kuşu gibi saldırayım.
<i>Arkası coor at minip,</i>	Sırtı yağrı ata binerek,
<i>Coldo ölüp kalbayın”,</i>	Yolda ölüp kalmayım”,
<i>Mintip aytıp kalganda,</i>	(Külçoro) böyle deyince,
<i>Berbeymin dep ayta albay,</i>	Veremem diyemeyerek,
<i>Berendin köñülün kıya albay,</i>	Yiğidin gönlünü kıyamayarak,
<i>Öküim öskön çunakka</i>	Atılğan olarak büyüyen yaramaza
<i>Cumşasa tildi alat dep,</i>	Bir iş verirsen yapar diye,
<i>Berbese köönü kalat dep.</i>	Vermezsem gönlü kırılır diye.
<i>Buuruldu berdi mingin dep,</i>	Buurul atı verdi bin diye.
<i>Buulumdu berdi kiygin dep.</i>	Hilatını verdi giy diye.
<i>Buuruldu surap mingende,</i>	Buurul’u alıp bindiğinde,
<i>Bararın çoro bilgende,</i>	Gideceğini yiğit anladığında,
<i>Topçuluğu bir toguz</i>	Dokuz düğme deliklinin
<i>Topçulanıp alganda,</i>	Düğmelerini iliklediğinde,
<i>Çoroñdo arman kalbadı.</i>	Yiğidin kaygısı kalmadı.
<i>Bu dünüyö calganda.</i>	Bu yalan dünyada.
<i>Aldıñkı kaşı kark altın,</i>	Ön tarafının başı saf altın,
<i>Kötkü kaşı çılk altın,</i>	Arka tarafı sırf altın,
<i>Kümüştön eki kaptalı,</i>	İki yanı gümüşten olan,
<i>Temirden sokkon Ak kankı</i>	Temirden yapılmış değerli eyer
<i>Kaçkan elik çokuluu,</i>	Kaçan karacayı andıran,
<i>Taybuurulga tokuluu.</i>	Taybuurul ata eyerlenmiş.
<i>Buuruldu minip bulkuntup,</i>	Buurul’a binip deprenerek,
<i>Eli ölgöndöy culkuntup,</i>	Halkı ölmüş gibi öne atılarak,
<i>Bura tartıp kalganda,</i>	Yola doğru çektiğinde,

<i>Bu dünüyö calganda.</i>	Bu yalan dünyada.
<i>Körbögön can armanda.</i>	Görmeyen can pişman olur.
<i>Abası turup kep aytat,</i>	Ağabeyi ona söz söylüyor,
<i>(133.sayfa)</i>	<i>(133.sayfa)</i>
<i>Kep aytkanda neni aytat:</i>	Söz söylemiş de neyi söylemiş:
<i>“Kagılayın karagım,</i>	“Kurban olayım yavrum,
<i>Karagım menin karagın,</i>	Yavrum bana bakın,
<i>On ekinin özünö</i>	On iki yaşın kendisini
<i>Çıgar çıkpas caşın bar,</i>	Doldurar doldurmaz yaşın var,
<i>At arıtp mine elek,</i>	(Henüz) ata zayıflatacak kadar binmedin,
<i>Ton tozdurup kiye elek,</i>	Yıpratacak kadar kürk giymedin,
<i>Ton kadirin bile elek,</i>	Kürkün değerini bilmiyorsun,
<i>Kıygaktuu nayza ala elek,</i>	Ucu keskin mızrağı daha eline almadın,
<i>Kaykırıp coogo tiye elek,</i>	(Henüz) haykırarak düşmana saldırmadın,
<i>Karagay nayza ala elek,</i>	Çam ağaçtan mızrak eline almadın,
<i>Kaçırıp coogo tiye elek,</i>	Kovalayarak düşmana hücum etmedin,
<i>Çalgındın cayın bile elek,</i>	Öncülük nedir daha bilmiyorsun,
<i>Calañdap coogo tiye elek.</i>	Yalın halinde düşmana saldırmadın.
<i>Cabdıktın baarın ala kör,</i>	İhtiyacın olan neyse hepsini al,
<i>Burma temir som balta,</i>	Dönüşlü demir saf balta,
<i>Burup sokkon Aybalta,</i>	Döndürerek yapılmış aybalta,
<i>Conuna temir kırdagan,</i>	Sırtına demir işlenmiş,
<i>Comokçular ırdagan.</i>	Destancılar söylemiş.
<i>Pil terisin kaptagan,</i>	Fil derisiyle kaplanmış,
<i>Kak ırgayga saptagan.</i>	Kuru dağ muşmulasından sap takılmış.
<i>Adamdan bölök nemeni</i>	Adamdan başka şeyleri
<i>Mizi menen saptagan.</i>	Keskin ağzıyla saplamıştır.
<i>Koldon tayma bolot dep,</i>	Elden kayma olur diye,
<i>Kolo menen çırmagan.</i>	Tunç ile de sarılmış.

<i>Tiygen ceri ırbagan,</i>	Değdiği yeri iyileşmeyen,
<i>Alçayganda malçaygan,</i>	
<i>Başka çapsa ırbagan.</i>	Başa vurunca iyileşmeyen.
<i>Başka çapkan adamı</i>	Başına vurduğun adam
<i>Cakında öödö bolbogon,</i>	Yakınlarda yerden kalkamayan,
<i>Atamdan kalgan Aybalta</i>	Babamdan kalan Aybalta
<i>Munu berip çınakka.</i>	Bunu verip huysuza.
<i>Atadan kalgan Narkesken,</i>	Babadan kalan <i>Narkesken</i> ¹⁸ ,
<i>Açuusu kelse too kesken.</i>	Sinirlenirsedağı bile kesen.
<i>Kömürünö çıdabay,</i>	Kömür elde etmek için,
<i>Könkü tokoy coyulgan,</i>	Birçok orman yok olmuş,
<i>Körügünö çıdabay,</i>	Körük yapmak için,
<i>Kök bukalar soyulgan.</i>	Bir çok boğa kesilmiş.
<i>Çabığına çıdabay,</i>	Vurma işlemine dayanamayıp,
<i>Çandan usta kırılğan,</i>	 usta kırılmış.
<i>Sugatına çıdabay,</i>	Suya koyduğunda tamamen,
<i>Köldün suusu soolgon</i>	Gölün suyu solmuş
<i>Aşaganda maşagan,</i>	Aşırı emek verilmiş,
<i>Tökör usta Bölökbay</i>	Topal usta Bölökbay
<i>Cayı-kışı içinde</i>	Yazın, kışın demeden
 (134.sayfa)	 (134.sayfa)
 <i>Catıp alıp casagan.</i>	 Yılmadan uğraşmış.
<i>Sırtına altın çögörgön,</i>	Sırtına altın işlenmiş,
<i>Colu, künü bolgondo,</i>	Yolu, günü geldiğinde,
<i>Coboloñ tuugan Acıbay</i>	Kargaşaya doğmuş Acıbay
<i>Kokuylap cürüp ökürgön.</i>	Eyvah diyerek üzülmüş.
<i>Munu al dep koluña,</i>	Bunu eline al diye,

¹⁸ Bir tür kılıç.

<i>Atadan kalgan Akkelte,</i>	<i>Babadan kalan Akkelte¹⁹,</i>
<i>Oozu orus urumu,</i>	<i>Ağzı Rus yapımı,</i>
<i>Tübü kıtaydın kızıl kırmı.</i>	<i>Dibi Çin'in kızıl</i>
<i>Ortosun kök cal ögötkön,</i>	<i>Ortasını bozkurt²⁰ biletmiş,</i>
<i>Oozu-tübün teñetken,</i>	<i>Ağzıyla dibini denkleştirmiş,</i>
<i>Beydarat üygö aspagan,</i>	<i>Abdestsiz eve asılmamış,</i>
<i>Ar mekenin cazılğan,</i>	<i>Her yazılmış,</i>
<i>Añkayıp turba, algabas</i>	<i>Ağzını açıp durma, ilerle</i>
<i>Çagarak ooz, almabaş</i>	<i>Halka ağzılı, elma başlı</i>
<i>Tütündön murun can ketken,</i>	<i>Dumanından önce canı çıkan,</i>
<i>Candap murun kan ketken.</i>	<i>Candan önce kanı çıkan.</i>
<i>Üydö tursa malınday,</i>	<i>Evde duruyorsa mülkün gibi,</i>
<i>Asınıp cürsö canıñday,</i>	<i>Yanında taşırsan canın gibi,</i>
<i>Atsañ amanat candın ermegi,</i>	<i>Vurursan emanet canın eğlencesi,</i>
<i>Asınsañ aydalının aynegi.</i>	<i>Omuzuna asarsan sırtının aynası.</i>
<i>Atıp cürsö Akkelte</i>	<i>Atış yaparsan Akkelte</i>
<i>Araga cetpey tüspögön,</i>	<i>Hedefe ulaşmadan yere düşmeyen,</i>
<i>Tuşakçısı bir temir.</i>	<i>Tuşakçısı²¹ bir demir.</i>
<i>Tiygen ceri bir señir,</i>	<i>Değdiği yeri bir dağ sırtı,</i>
<i>Karoolu adam başınday,</i>	<i>Nişangâhı adamın başı gibi,</i>
<i>Ogu saydın taşınday.</i>	<i>Oku nehir yatağının taşını gibi.</i>
<i>Atamdan kalgan Ak kalpak</i>	<i>Babamdan kalmış beyaz kalpak</i>
<i>Munun cayın menden uk,</i>	<i>Bunun özelliğini benden duy,</i>
<i>Bula salıp bulatkan.</i>	<i>Pamuk koyarak yuvarlamış.</i>
<i>Buudayık kandan suratkan,</i>	<i>Buudayık Han'dan istemiş,</i>
<i>Altın menen kümüştü</i>	<i>Altın ile gümüşü</i>
<i>Arkı-terki sulatkan,</i>	<i>Rast gele işlemiş,</i>
<i>Keltenin ogu kertpegen,</i>	<i>Akkelte oku bozmayan,</i>

¹⁹ Manas'ın özel tüfeği.

²⁰ Manas'ın epiteti.

²¹ Tüfeğin altına konulan destek ayak.

<i>Baraňdın ogu batpagan,</i>	<i>Baraň 'ın²² oku geçmeyen,</i>
<i>Ceegine altın kadagan,</i>	<i>Kenarına altın kaplayan,</i>
<i>Karanın ogu cadagan,</i>	<i>Karanın oku yorulmuş,</i>
<i>Akırekte koş kalta</i>	<i>Omuzdaki iki cep</i>
<i>Altı atar ogun sologon,</i>	<i>Altı atar²³ okunu doldurmuş,</i>
<i>Atası başka köp düşman</i>	<i>Babası başka çok düşman</i>
<i>Aydiňın ugup kulagan,</i>	<i>Şöhretini duyup şaşırmış,</i>
<i>Üstündöğü Akolpok</i>	<i>Üstündeki Akolpok²⁴</i>
<i>Anı çeçip berdi emi.</i>	<i>Onu çıkarıp verdi şimdi.</i>
<i>Atamdan kalgan Sırnayza</i>	<i>Babamdan kalan Sırnayza²⁵</i>
<i>Munun sırın aytayın,</i>	<i>Bunun sırrını söyleyeyim,</i>
<i>(135.sayfa</i>	<i>(135.sayfa)</i>
<i>Uňgusu bolot, uçu kurç,</i>	<i>Kökü çelik, ucu keskin,</i>
<i>Uçuna salgan kara murç,</i>	<i>Ucunda var karabiber,</i>
<i>Ak karagay sıydası.</i>	<i>Beyaz çam ağacın pürüzsüzü,</i>
<i>Ak bolottun kıyması.</i>	<i>Beyaz çeliğin parçası.</i>
<i>Kök karagay sıydası</i>	<i>Mavi çamın pürüzsüzü,</i>
<i>Kök bolottup kıyması,</i>	<i>Mavi çeliğin parçası.</i>
<i>Koldon tayıp tüşöt dep.</i>	<i>Elden kayarak düşer diye.</i>
<i>Koş kara kıl taktırgan.</i>	<i>Çift siyah kıl takılmış.</i>
<i>Duşmandı közdöy baktırgan.</i>	<i>Düşmana doğru yöneltilmiş.</i>
<i>Ar türlüü kılıp çaptırgan.</i>	<i>Çeşitli şekilde süslenmiş.</i>
<i>On eki künü somdogon.</i>	<i>On iki gün boyunca dövülmüş</i>
<i>Çırım menen çaptagan,</i>	<i>Sinir dokusu ile yapıştırmış,</i>
<i>Celim menen eptegen,</i>	<i>Yapıştırıcı ile sağlamlaştırmış,</i>
<i>Üç cıgaçtan septege,</i>	<i>Üç ahşabı birleştirmiş,</i>

²² Eski bir tüfek türü.

²³ Bir tür tüfek.

²⁴ Manas'ın savaşta giydiği zırhı

²⁵ Manas'ın kullandığı olağanüstü mızrak

<i>On eki türlüü kırdagan,</i>	On iki genli yapılmış,
<i>Otuz türlüü sırdagan,</i>	Otuz çeşit boyanmış,
<i>Tiygen ceri ırbagan,</i>	Değdiği yeri iyileşmemiş,
<i>Tegeregin tarıgan.</i>	Etrafını pürüzsüzleştirmiş.
<i>Ceektete çetine</i>	Kenarlarına ise
<i>Kulamıştı</i> koy közdü.	 ela gözlü.
<i>Koykoygon suluu Kanıkey</i>	Kusursuz güzel Kanıkey
<i>Kokondon kelgen ak şayı</i>	Hokand'dan gelmiş beyaz ipek
<i>İt tamandap saydırgan,</i>	Desenli olarak işlemiş,
<i>Ak eleçek kıldırgan,</i>	Ak eleçek yaptırmış,
<i>Munu al dep koluña.</i>	Bunu al diye eline.
<i>Astındagı Buuruldun</i>	Altındaki Buurul'un
<i>Abıdan cayın aytayın,</i>	İyice sırrını söyleyeyim,
<i>Atası toonun toburçak,</i>	Babası dağın küheylanı,
<i>Enesi çöldün muzburçak,</i>	Annesi çölün cins atı,
<i>Muzburçaktan tuulgan</i>	O cins attan doğmuş
<i>Taza tulpar Buurul at,</i>	Saf tulpar olan Buurul at,
<i>Üydö tuulup, kumda öskön,</i>	Evde doğup, kumda büyümüş,
<i>Kulan menen birge öskön,</i>	Yaban eşeğiyle birlikte yetişmiş,
<i>Börü tili araday</i>	İnce dili testere gibi
<i>Koş tuyagı çaraday,</i>	Çift toynağı büyük tabak gibi,
<i>Azuuları bolottoy,</i>	Azı dişleri çelik gibi,
<i>Çatkayagı kolottoy,</i>	Arka ayaklarının arası vadi gibi,
<i>Kaşka tişi kidoodoy,</i>	Ön dişleri kazık gibi,
<i>Kızıl tili bülödöy,</i>	Kızıl dili bile gibi,
<i>Caraganı kayıktay.</i>	Sırtı kayak gibi.
<i>Caldın üstü calkanday,</i>	Yelesinin üstü ısırgan otu gibi,
<i>Sekirgeni bürgödöy.</i>	Zıplayışı pire gibi.
<i>Semirgeni sümbödöy.</i>	Semirmesi pürüzsüz.
<i>Keñ soorusu ketmendey.</i>	Geniş kalçası çapa gibi.
<i>Kebezdey bolgon kökülü</i>	Pamuk gibi olan kakülü

(136.sayfa)	(136.sayfa)
<i>Uzunu çenep kertkendey.</i>	Uzunluğunu eşitleyip kesmiş gibi.
<i>Cambaşının koşkongo</i>	Kalça kemiklerinin birleştiği yere
<i>Kazan asa turganday,</i>	Kazan asılabilecek gibi,
<i>Karan kalgan Taybuurul</i>	Kahr olası Tayburul
<i>Ürgönçtün suusun burganday,</i>	Ürgenç'in suyunu döndürecek gibi,
<i>Sopol kuyruk, som tuyak.</i>	Kısa kuyruk saf toynak.
<i>Sokmoku külük Taybuurul</i>	 yürük Tayburul
<i>Akkar ayak, kulca san,</i>	Dağ koyunu ayaklı, dağ koçu bacaklı,
<i>Boto borbuy, keñ sooru,</i>	Deve yavrusu kasıklı, geniş bel,
<i>Bulçuñu buka moynunday,</i>	Kasları boğa boynu gibi,
<i>Buura kökül orok baş,</i>	Buğra kakül orak başlı,
<i>Buka moyun, maral baş,</i>	Boğa boyunlu, geyik başlı,
<i>Kardı salık, taygan töş.</i>	Karnı sarkık, tazı göğüslü.
<i>Örköçü biyik, zeeri bas,</i>	Hörgücü yüksek yelesi alçak,
<i>Öödögö salsa çarçabas.</i>	Yokuşa sürse yorulmaz.
<i>Tuyagında tura çok,</i>	Toynağında kusur yok,
<i>Cürögündö kara çok,</i>	Yüreğinde noksanlık yok,
<i>Duldul moyun Taybuurul</i>	Düldül boyun Taybuurul
<i>Tuugan degen daynı çok.</i>	Doğduğu hakkında bilgi yok.
<i>Arka butu cez bilek</i>	Arka ayağı bakır bilekli
<i>Tutam şıyrak çaalıkbas.</i>	Paçaları yorulmaz.
<i>On eki ay minseñ arıbas</i>	On iki ay binsen zayıflamaz
<i>On eki asıy bolgonço.</i>	On iki yaşa yelene kadar.
<i>Azuusun süyköp karıbas.</i>	Azı dişi yıpranarak yaşlanmaz.
<i>Buuruldu min dep astınan</i>	Buurul'u bin diye altındaki
<i>Tüşüp berdi kankoruñ.</i>	Hünkarın indi atından.
<i>Altı kat terdik, bir celdik.</i>	Altı kat teğelti, bir eyer yastığı.
<i>Altı büktöp kapşırdım</i>	Altı katlayarak kıvırdım

<i>Altı col Kıdır col bergen,</i>	Altı kere Hızır yol vermiş,
<i>O düynö ketken atamdın</i>	Öteki dünyaya giden babamın
<i>Arbagına tapşırdım,</i>	Ruhuna seni emanet ettim,
<i>Ceti kat terdik, bir celdik</i>	Yedi kat teğelti, bir eyer yastığı
<i>Ceti burup kapşırdım.</i>	Yedi katlayarak kıvırdım.
<i>Ceti col Kıdır col bergen,</i>	Yedi kere Kızır yol vermiş,
<i>Degende kuday oñ körgön,</i>	Onu da Tanrı doğru görmüş,
<i>Akıret ketken atamdın</i>	Ahiret gitmiş babamın
<i>Arbagına tapşırdım.</i>	Ruhuna seni emanet ettim.
<i>Bargın çorom, teñ ele.</i>	Gidin yiğidim,
<i>Men kumar boldum Çürökkö.</i>	Ben aşık oldum Çürök’e.
<i>Aybalta algın bilekke,</i>	Ay balta alın bileğe,
<i>Buurul attan ayrılıp</i>	Buurul attan ayrılarak
<i>Bulastagan abañdı</i>	Sağa sola giden ağabeyini
<i>Tamtañdatıp salbagın.</i>	Yaya bırakmayasın.
<i>Cetip biröö surasa.</i>	Yetişerek birisi sorarsa.
<i>Sırıñdı aytıp salbagın.</i>	Sırrını söylemeyin.
 (137.sayfa)	 (137.sayfa)
 <i>Caş Külüstön abañdı</i>	 Genç Külüsten ağabeyini
<i>Buurul attan ayırıp,</i>	Buurul attan ayırarak,
<i>Kalender kılıp salbagın”.</i>	Budala yapmayayasın.”
<i>Abası bata bergende,</i>	Ağabeyi dua edince,
<i>Cönöp ketti bölünüp,</i>	Gitti oradan bölünerek,
<i>Çoñ Opolday körünüp.</i>	Çoñ Opol gibi görünerek.
<i>Buurul menen alkıldap,</i>	Buurul ile ileriye atılarak,
<i>Coo caragı carkıldap,</i>	Silahları parlayarak,
<i>Bura tarta bergende</i>	Dönüp yola çıktığında
<i>Buta atım cerge çok bolup,</i>	Nişan alınacak mesafeden de uzaklaşarak,
<i>Ok cılanday oktolup,</i>	Ok yılan gibi ileriye atılarak,

<i>Tanoosunap buu çıgıp,</i>	Burun deliğinden buhar çıkıp,
<i>Keñ koltuktan suu çıgıp,</i>	Geniş koltuğundan su çıkıp,
<i>Kuyrugunan şuu çıgıp,</i>	Kuyruğundan rüzgâr sesi çıkıp,
<i>Salıp çıktı beleske</i>	Koşturarak çıktı dağ sırtına
<i>Eki cagın karanıp.</i>	İki yanına bakınarak.
<i>Koygo tiygen börüdöy</i>	Koyuna saltırmış kurt gibi
<i>Oozu-murdun calanıp.</i>	Ağzı-burnunu yalanarak.
<i>Salıp bardı Külüstön</i>	Ulaştı hemen Külüstön
<i>Ak-İynektin beline,</i>	Ak-İynek'in tepesine,
<i>Salaaday kaykı cerine,</i>	Parmak gibi kavisli yerine,
<i>Aşa koyup kaduulap,</i>	Geçti çapraz yürüyerek,
<i>Astındagı Buuruldu</i>	Altındaki Buurul atı
<i>Abay menen cabuulap.</i>	At örtüsü ile örterek.
<i>Oozduk çaynap, köz caynap,</i>	Gemini çiğneyerek, gözleri parlayarak,
<i>Kologoy tartıp, baş kaynap,</i>	Kaba görünüp, başı terleyerek,
<i>Tanoosunun tütünü</i>	Burnundan çıkan buhar
<i>Kuyunday bolup burkurap.</i>	Hortum gibi yükselerek,
<i>Colum üydöy dañkanı</i>	Yoldaki çadır gibi ayağından fırlayan çamur
<i>Çoronun töböşündö çırkırıp.</i>	Yiğidin tepesinin üzerinden geçerek.
<i>Col körö elek caş bala,</i>	Henüz yol görmemiş çocuk,
<i>Col körö elek boz bala,</i>	Henüz yola çıkmamış delikanlı,
<i>Uluu coldun toomunan,</i>	Ulu yolun kavşağından,
<i>Ak-Kıyanın oyunan,</i>	Ak-Kıya'nın ovasından,
<i>Eñkeyip karap kaldı emi.</i>	Eğilerek baka kaldı şimdi.
<i>Enteñdegen çunagiñ</i>	Acele eden asi çocuk
<i>Eki közün saldı emi.</i>	İki gözüyle yola baktı şimdi.
<i>Aykın talaa, sarı tüz</i>	Geniş bozkır, sarı ova
<i>Abaylap baykap aldı emi.</i>	Dikkatlice baktı şimdi.
<i>At cıgılar añı cok,</i>	At düşecek çukuru yok,
<i>Bırs eterge çañı cok.</i>	Yükselecek tozu da yok.
<i>Külüstön tuugan cayı cok.</i>	Gül bahçeli yeri yok.

<i>Astındaki Buuruldun</i>	Altında bindiği Buurul'un
<i>Eerip keter mayı çok.</i>	Eriyip gidecek yağı yok.
(138.sayfa)	(138.sayfa)
<i>Azık kılar çayı çok,</i>	Azık olacak çayı yok,
<i>Karap koyso çoronun</i>	Etrafına bakınca yiğide
<i>Koy dep aytar bayı çok.</i>	Yapma diyecek efendisi yok.
<i>Kıyanı cegen kemer çok,</i>	Yolu bozan uçurum yok,
<i>Kırs eterge taşı çok</i>	Toynağa çarpacak taşı yok
<i>Uluu colgo kirdi emi.</i>	Büyük yola girdi şimdi.
<i>“Baya abakem munu maktadı,</i>	“Demin ağabeyim bunu övdü,
<i>Cetelep suudan sugargan</i>	Yedekleyerek suya götürüp
<i>Kançoro baykuş taptadı.</i>	Kançoro gariban eğitti.
<i>Maktaganı çın bolso,</i>	Övdüğü onun doğru ise
<i>Ayanbay coogo tiyeyin”.</i>	Çekinmeden düşmana saldırayım.”
<i>Eki ögüzdün terisin</i>	İki öküzün derisinden
<i>Özök kılıp kerdirgen,</i>	Özek yapıp gerdirmiş,
<i>Ceti erkeçtin terisin</i>	Yedi tekenin derisinden
<i>Basmal kılıp terdirgen.</i>	Üzerini bastırarak ördürmüş.
<i>Özögün birden burdurgan,</i>	Özeğini döndürmüş,
<i>Ötkörö çapkan kişini</i>	Sert vurursa kişiye
<i>Öñün sargarta tüşüp turguzgan.</i>	Rengini sarartıp düşüren.
<i>Arası altın, sırtı cez,</i>	Araları altın, dış kısmı bakır,
<i>Uzundugun surasañ</i>	Uzunluğunu sorarsan
<i>Eki karış, eki kez,</i>	İki karış, iki kulaç,
<i>Çokusuna çok koygon.</i>	Üzerine saç koymuş.
<i>Tüşkününün uçuna</i>	Örgüsünün ucuna
<i>Somdop karış ok kuygan.</i>	İşleyerek karış kadar ok dökülmüş.
<i>Alakanın bek kıldı,</i>	Aya kısmını sağlam yapmış,
<i>Düşmandı közdöy kezendi,</i>	Düşmana göre ayarlamış,

<i>Büldürkön takçu cerine</i>	Bilek bağı takılacak yerine
<i>Çulgur salıp közöttü.</i>	Delik açıp göz yapmış.
<i>Kızır emdi tay torpok</i>	İki yaşına kadar emen dana
<i>Eki enege tel torpok</i>	İki ineği emen dana derisinden
<i>Küdüörü kılğan ak kayış,</i>	Yumşak olarak kesilmiş beyaz kayış,
<i>Çiye baylap taktırgan.</i>	Düğümleyerek taktırmış.
<i>Kak ırgayga saptagan,</i>	Taşarmudu ağacıyla saplamış.
<i>Bulgarı menen kaptagan,</i>	Deri ile kaplamış.
<i>Tiygen ceri tiliüülü,</i>	Değdiği yeri diliveren,
<i>Oñdop karmap imerip.</i>	Düzgün tutup döndürerek.
<i>Toodoy bolgon Buuruldu</i>	Dağ gibi olan Buurul atın
<i>Tomukka tartıp ciberip.</i>	Diz kısmına vuruverdi.
<i>Tiygen ceri kan bolup,</i>	Değdiği yeri kanayarak,
<i>Karga-kuzgun toyunup,</i>	Karga kuzgun beslenerek,
<i>Kamçı tartıp alganda</i>	Kamçı ile vurduğunda
<i>Çırgalay tüşüp oñolup,</i>	Tökezleyip geri düzelerek,
<i>Kabaktan çañı bölünböy.</i>	Ovadan toz yükselmeden.
<i>Kabak açıp körgönçö</i>	Göz açıp kapayınca
<i>Eç karanı körünböy.</i>	Karartısı hiç görünmeden.
 (139.sayfa)	 (139.sayfa)
<i>Kulcaday közün kızartıp,</i>	Dağ koçu gibi gözünü kızartarak,
<i>Adır-adır cer kelse,</i>	Tümsek tümsek yerlere denk gelirse,
<i>Arkarday arış uzartıp,</i>	Yaban koyunu gibi adımını uzatarak,
<i>Eliktey butun sayılıp,</i>	Karaca gibi ayakların uzatarak,
<i>Eki etegin cayılıp.</i>	İki eteğini sallandırarak.
<i>Balıktay oozun açırıp,</i>	Balık gibi ağzını açtırarak,
<i>Baladay bolgon ak köbük</i>	Çocuk kadar olmuş beyaz köpüğü
<i>Omuroodo çaçılıp.</i>	Boynundan aşağı saçılarak.
<i>Eñkeyiş-eñkeyiş cer kelse,</i>	İnişli alçak yere denk gelirse,

<i>Eliktey butun sayılıp,</i>	Karaca gibi ayakların uzatarak,
<i>Cal-kuyrugun karasañ</i>	Yele ve kuyruğuna bakarsan
<i>Kasaba tııday cayılıp.</i>	Bayrak gibi yayılarak.
<i>Kunduzday cünü cııldap.</i>	Kunduz gibi yünü parıldayıp.
<i>Tört ayaktan çıkkın ot</i>	Dört ayağından sıçrayan kıvılcım
<i>Çakmak taştay cııldap.</i>	Çakmak taşı gibi parlayarak.
<i>Atkan tañday türülüp,</i>	Şafak söküldüğü gibi açılarak,
<i>Arkaday tañı sürülüp,</i>	 şafak sökülüp,
<i>Duusu dese taş emes,</i>	... derse taş değil,
<i>Uçtu dese kuş emes,</i>	Uçtu derse kuş değil,
<i>Urgan taştay zırkırap.</i>	Atılmış taş gibi hızlanıp.
<i>Uçkan kuştay dırkırap.</i>	Uçan kuş gibi uzayıp.
<i>Şalpıldagan kanattuu</i>	Kanat çırpın kuşlar
<i>Karçıtına cabışıp,</i>	Göğüsüne yapışıp,
<i>Kaalgaday kaşka tiş</i>	Kapı gibi olan ön dişi
<i>Kömököydö kabışıp.</i>	Damağında birleşip.
<i>Kara saat balanın</i>	Uğursuz çocuğun
<i>Eerge kötü cabışıp.</i>	Eyere kıcı yapışıp.
<i>Uçup ketçü nemedey</i>	Uçup gidecekşey gibi
<i>Uçkan kuş menen carışıp.</i>	Uçan kuş ile yarışıp.
<i>Kara kayış boz tizgin,</i>	Kara kayış boz dizgin
<i>Eki koldo karışıp,</i>	İki kolda çekişip,
<i>Ayağı meken tik tüşüp.</i>	Ayağı yere dik düşüp.
<i>Kazanday bolgon kara taş</i>	Kazan gibi olmuş kara taş
<i>Tört bölünüp cik tüşüp,</i>	Dörde bölünerek parçalanıp,
<i>Kazan kaptay tört ayak</i>	Kazan kabı gibi dört ayak
<i>Kara cerdi kazılıp,</i>	Kara yeri kazıyarak,
<i>Kara temir oozduk</i>	Kara demirden olan gem
<i>Kömököydö karsıldap.</i>	Ağzında çıtlayarak.
<i>Coldun çeti kazılıp,</i>	Yolun kenarını kazıyarak,
<i>Colum üydöy ak köbük</i>	Yol çadırı gibi beyaz köpük

<i>Col boyuna çaçılıp.</i>	Yol boyunca saçılarak.
<i>Kök ceke butta çoykoyup,</i>	Ayağındaki mavi çizmesinin ucu havaya bakarak,
<i>Asaba koldo kalkıldap,</i>	Sancağı elinde yükselerek,
<i>Tuulga başta carkıldap,</i>	Miğferi başında parlayarak,
<i>(140.sayfa)</i>	<i>(140.sayfa)</i>
<i>Bozkise canda şalpıldap.</i>	Hançeri yanda sallanarak.
<i>Atağı çıkkın Akkelte</i>	Ünlü silah Akkelte
<i>Oñ iyyinde carkıldap.</i>	Sağ omuzda ısıldayarak.
<i>Çarayna töştö balkayıp,</i>	Göğsünde zırhı görünerek,
<i>Kılıç belde kılaktap,</i>	Kılıcı belde sallanarak,
<i>Eki ayağın karasañ</i>	İki ayağına bakarsan
<i>Üzöñgüdö salaktap.</i>	Üzengide sarkarak.
<i>Er çiragi eki köz</i>	Er ışığı iki göz
<i>Mañdayında alaktap,</i>	Alnında bakınarak,
<i>Koygo tiyçü börüdöy</i>	Koyuna saldıracak kurt gibi
<i>Erdi-murdu calaktap.</i>	Dudağını yalanarak.
<i>Karagan kişiñ oñgondoy,</i>	Ona bakan kişi iyileşecek gibi,
<i>Karasaat balanın</i>	Uğursuz çocuğun
<i>Kara boyu tolgondoy,</i>	Tüm vücudu donanmış gibi,
<i>Karaktap alsa tunganday,</i>	Yağmalarsa biri zengin olacak gibi,
<i>Kılıç belde kınğırıp,</i>	Kılıç belde tıngırdayıp,
<i>Aybalta canda şıñgırıp.</i>	Aybalta yanda şıngırdayıp.
<i>Kırım ması cokeri</i>	Kırım çizmesi
<i>Üzöñgü butta çirenip.</i>	Ayağını üzengiye dayayarak.
<i>Buurul menen alkıldap,</i>	Buurul ile görkemli ilerleyerek,
<i>Alakanday kaşka tiş</i>	Avuç içi kadar ön dişler
<i>Mañdayında carkıldap.</i>	Yüzünde parlayarak.
<i>Tört ayağı şalkıldap.</i>	Dört ayağı hızlı yürüyerek.

<i>Alistan körgön Ürgönçkö</i>	Uzantan gördüğü Ürgönç'e
<i>Salıp keldi cakındap.</i>	Geldi şimdi yaklaşıarak.
<i>“Suusu batpayt sayga - dep,</i>	“Suyu sığmıyor yatağına, - diye
<i>Abamdın körgön kızı kayda” - dep</i>	Ağabeyimin gördüğü kızı nerede” - diye
<i>Erdi-murdun calanıp,</i>	Dudaklarını yalanarak
<i>Kele catır Külçoro.</i>	Gelmektedir Külçoro.
<i>Eki cagın karanıp,</i>	İki yanına bakınarak,
<i>Kirip keldi çoñ suuga.</i>	Geldi şimdi büyük nehre.
<i>Munu minday koyuñuz,</i>	Bunu burada bırakınız,
<i>Kızdardan kabar alıñız.</i>	Kızlardan haber alınız.
<i>Otuz kelin, otuz kız,</i>	Otuz gelin, otuz kız,
<i>Ortosunda Ayçürök</i>	Ortasında Ayçürök
<i>Segizden bolup bölünüp,</i>	Sekizer olarak bölünüp,
<i>Selkinçek kurup körünöt.</i>	Salıncak kurmuş görünüyor.
<i>Cip-arkandı salışıp,</i>	İp, urganı alarak,
<i>Terekke basıp barışıp,</i>	Kavak ağacına doğru vararak,
<i>Selkinçek teep kalışıp,</i>	Salıncakta sallanarak,
<i>Terektin başın buruşup,</i>	Kavak ağacının başını eğerek,
<i>Arkı-terki turuşup,</i>	Karşı karşıya dizilerek,
<i>Akiynekti aytışıp,</i>	Atışma yaparak oynuyorlar,
<i>Oyun salıp oynoboy,</i>	Oyun oynamadan,
<i>Oydologon balanı</i>	Hareketli çocuğu
<i>(141.sayfa)</i>	<i>(141.sayfa)</i>
<i>Ayçüröktön başkası</i>	Ayçürök'ten başkaları
<i>Külçoronu oyloboy:</i>	Külçoro'yu düşünmüyor:
<i>“Suunu kantip keçet - dep</i>	“Sudannasıl geçer, - diye
<i>Çalginga kelgen caş bala</i>	Keşfe gelen genç çocuk
<i>Süylöşpöy kaytıp ketet”, - dep</i>	Konuşmadan dönüp gider”, - diye
<i>Ceke börkün cek kiyip,</i>	Kendine has börkünü giyerek,

<i>Segiz türlü ton kiyip,</i>	Sekiz türlü kürk giyerek,
<i>Koşo basıp Alımkan,</i>	Beraber yürüyeni Alımkan,
<i>Kol artkanı Burulkan,</i>	Kola gireni Burulkan,
<i>Canday baskan Kanımcan,</i>	Yandaşı olan Kanımcan,
<i>Tuura basıp eeriçişıp,</i>	Doğru peşinden yürüyüp,
<i>Tel kozuday telçişıp,</i>	Annesiz kuzu gibi izleyerek,
<i>Karap Çürök kaldı emi.</i>	Çürök bakıp kaldı şimdi.
<i>Almambettin Er Çoro</i>	Almambet'in oğlu cesur yiğit
<i>Suuga közün saldı emi;</i>	Suya dikkatli baktı şimdi;
<i>Ürgönç degen suu bolgon.</i>	Ürgönç diyen su imiş.
<i>Üstü köbük buu bolgon.</i>	Üstü köpük buhar imiş.
<i>Arkı çetin karasañ.</i>	Öteki kıyısına bakarsan.
<i>Isık-Köldöy cıltıldap,</i>	Işık Göl gibi ışıldayarak,
<i>Berki çetin karasan.</i>	Bu tarafına bakarsan.
<i>Koş arıktay melmildep,</i>	Çift arık gibi derinleşerek,
<i>Tokoydun barı kalkıldap,</i>	Ağaçların hepsi üzerinde akarak,
<i>Emi tolup balçıldap,</i>	Şimdi dolmuş sırlı sıklam olup,
<i>Karap turgan çoronun</i>	Ona bakan yiğidin
<i>Kara boyu kalçıldap.</i>	Tüm vücudu titreyerek.
<i>Atıla tüşüp bölünüp</i>	Fıskırarak bölünüp
<i>Caylay tüşüp tögülüp,</i>	Yavaşlayarak geri dökülüp,
<i>Can algıçtay körünüp,</i>	Can alıcı gibi görünüp,
<i>Küñgürönüp küülönüp.</i>	Güm güm edip hızlanarak.
<i>Kükük bolup süylöşüp</i>	Guguk gibi konuşarak
<i>Alda nece türlönüp</i>	Birkaç şekle bürünerek
<i>Adam bolup süylöşüp</i>	Adam gibi söyleşerek
<i>Kükük bolup küülönüp</i>	Dolup taşıp hızlanarak
<i>Küylönüp cürö bergende</i>	Taşkınlık yapıp aktığında
<i>Cardın başın şıbırap,</i>	Yarın başını ıslatarak,
<i>Caş balatı karagan</i>	Çam fidanları çalılar
<i>Başı-kötün karabay,</i>	Başı dibine bakmasızın,

<i>Tamırı menen suurulup,</i>	Kökü ile koparılıp,
<i>Carga kelip urunup,</i>	Yara gelip çarpınca,
<i>Cardın booru tuurulup.</i>	Yarın yamaçları ıpranıp.
<i>Üydöy bolgon boz çalma</i>	Ev kadar olan boz çamur
<i>Suuga tüşüp cuurulup.</i>	Suya düşüyor yoğrularak.
<i>Uşunu Çoro körgöndö</i>	Onu Çoro görünce
<i>Zamanası kuurulup.</i>	Dünyası kararıp.
<i>Agını katuu şar agıp,</i>	Akışı çok hızlanarak,
<i>(142.sayfa)</i>	<i>(142.sayfa)</i>
<i>Ar cığaçtın baarı agıp,</i>	Her türden ağaç akıp,
<i>Ak köbüktöp kar agıp,</i>	Beyaz köpükle kar akıp,
<i>Burulup tiygen cerleri</i>	Dönemeçte değmiş yerleri
<i>Buta atım çerşe şar bolup.</i>	Epeyce mesafe hızlıca akıp.
<i>Barıp tiygen cerleri</i>	Çarparak değdiği kenarlar
<i>Üç nayza boyu car bolup,</i>	Üç mızrak boyu yar olup,
<i>Keçerge pende zar bolup.</i>	Geçmek isteyen insan için zor olup.
<i>Munu körgön adamdın</i>	Bunu gören adamların
<i>Keñ düynösü tar bolup.</i>	Geniş dünyası dar olmuş.
<i>Keçüü tappay zar bolup,</i>	Geçit bulamayınca çok bekleyerek,
<i>Calgan aytıp koybosom</i>	Yalan söylemediysem
<i>Kemerden üstü kan bolup,</i>	Kenarlarının üstü kan olup,
<i>Başınan möñgü buzulup.</i>	Ta baştan buzullar bozulup.
<i>Böyrögünön tört aşuu</i>	Yan taraftan dört dağ geçidi
<i>Tuura kirip koşulup.</i>	Yandan uzayıp birleşerek.
<i>Karagay, kayıñ, tal agıp</i>	Çam ağacı, kayın, söğüt akıp
<i>Tübü menen sal agıp,</i>	Köküyle birlikte odun akıp,
<i>Cığaçtardın baarı agıp,</i>	Ağaçların tümü akıp,
<i>Türmögü menen çöp agıp.</i>	Yumaklaşmış ot akıp,
<i>Özündöy bolgon kara taş</i>	Kendisi büyüklüğünde kara taş

<i>Suu tübündö kaldırap,</i>	Suyun dibinden yuvarlanıp,
<i>Ot küygöndöy caltırap,</i>	Ateş yangını gibi,
<i>Caman kirip alıptır.</i>	Oldukça büyüyerek akıyormuş.
<i>Car çetinen ak köbük</i>	Yar kenarından beyaz köpük
<i>Caba koyup salıptır,</i>	Etrafa yayılıyormuş,
<i>Burulup tiygen cerine</i>	Dönemeçte çarpmış yerlere
<i>Muz turuştuk bere albay,</i>	Buz bile dayanamayıp,
<i>Muñduu kişi canına</i>	Hüzünlü kişi nehire
<i>Munu körüp kele albay.</i>	Bunu görse gelemmez.
<i>Başına zarıl iş tüşsö</i>	Çok mecbur kalsa bile
<i>Canına pende kele albay,</i>	Yanına insan gelemmez,
<i>Ak çalmalap ılaylap,</i>	Boz çamurla karışarak,
<i>Andagan kişi kudaylap.</i>	Anlayan kişi Allah'a yalvararak.
<i>Köbük bolup ılaylap,</i>	Köpük olup bulanıklaşarak,
<i>Körgön kişi kudaylap.</i>	Gören insan Allah'a yalvararak.
<i>Cardın booru oyumda,</i>	Uçurum yamacı oyularak,
<i>Carmaday bolup kuyulup.</i>	Yarma gibi koyularak.
<i>Tegerenip oñ agıp,</i>	Dolanarak iyi akıp,
<i>Teñizden kança çoñ agıp,</i>	Denizden daha büyük akıp,
<i>İmerilip oñ agıp,</i>	Dönemeç olup iyi akıp,
<i>İleden kanca çoñ agıp.</i>	İle'den daha büyük akıp.
<i>Agını katuu kürküröp,</i>	Akımı yüksek sesle gürleyerek,
<i>Adamın boyu dürküröp,</i>	Adamın boyu titreyerek,
<i>Kabarın ukkan kerbender</i>	Haberini almış kervanlar
<i>Kalaadan çıkpay tıylıp.</i>	Şhirden çıkmayarak bekleyip.
 (143.sayfa)	 (143.sayfa)
 <i>Kattap pende keçkisiz,</i>	 Gidip insanın geçmesi mümkün değil,
<i>Kanattuu uçup cetkisiz,</i>	Kanatlı kuşun uçup ulaşması mümkün değil,
<i>Abaylap karap oltursa,</i>	Dikkatli bir bakılırsa,

<i>Alakanday aral cok,</i>	Avuç içi kadar ada yok,
<i>Arkıragan çoñ suunun</i>	Gürleyen büyük ırmağın
<i>Kirgeninde karar cok</i>	İyice büyümesinde kuşku yok
<i>Tegerete karasa,</i>	Etrafına bakarsa,
<i>Teñgedey bolgon aral cok.</i>	Kuruş kadar olan ada yok.
<i>Teñir urgan çoñ suunun</i>	Tanrı çarpası büyük suyun
<i>Kirgeninde karal cok</i>	Yükselmesinde şüphe yok.
<i>Öyüz-büyüz kıldırıp.</i>	Kıyılarında dolaşarak.
<i>Keçüü kayda dep surap,</i>	Geçidi nerede diye sorarak,
<i>Kabar alar ığı cok.</i>	Bilgi alacak durum yok.
<i>Ay karañgı tün körgön?</i>	Ay karanlık gecesi görmüş?
<i>Kürküröp akkan çoñ suunu</i>	Gürleyerek akan büyük suyu
<i>Menden başka kim körgön?</i>	Benden başka kim görmüş?
<i>Ay baltaçı muktısın,</i>	Ay baltacı güçlü görünerek
<i>Abakemdin canında</i>	Ağabeyimin yanında
<i>Kaңçorodon iktuusun,</i>	Kaңçoro'dan becerikli görünerek,
<i>Munda keldim tñduusup,</i>	Buraya geldim üstünlük taslayarak,
<i>Kaңçorodon kırduusup:</i>	Kaңçoro'ya yiğitlik taslayarak,
<i>“Suudan kantip ötöm? - dep,</i>	“Sudan nasıl geçerim? - diye.
<i>Uyalbay kantip ketem dep? - dep</i>	Utanmadan nasıl döneceğim? - diye.
<i>“Bardıñbı?” - dese abama,</i>	“Gittin mi?” - derse ağabeyime,
<i>Ne dep coop aytam, - dep,</i>	Ne diye cevap veririm, - diye,
<i>Barbay koysom biler, - dep</i>	Gitmezsem yine anlar, - diye,
<i>Baya bergen batası</i>	Demin bana ettiği hayır duası
<i>Magan kaydan tiyer, - dep,</i>	Nasıl gerçekleşir? - diye.
<i>Keçpey koysom biler, - dep,</i>	Geçmezsem yine anlar, - diye.
<i>Kesirettüü abamdın</i>	Haysiyetli ağabeyimin
<i>Keçegi bergen batası,</i>	Dün etmiş olduğu duası,
<i>Magan kaydan tiyer”, - dep</i>	Bana nasıl dokunur?”, - diye
<i>Uşunu aytıp Külçoro</i>	Bunu söyleyerek Külçoro
<i>Öyüz cagın karadı.</i>	Karşısına baktı.

<i>Kızdı körgön tügöngür</i>	Kızı görünce yaramazın
<i>Közü ottoy caynadı.</i>	Gözü ateş gibi parladı.
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	Akun'un kızı Ayçürök
<i>Ak boz bee soydurup,</i>	Boz kısarak kestirerek,
<i>Kaşkardan kelgen çaydostu</i>	Kaşkar'dan gelen çaydanlığı
<i>Alıp kelip koydurup.</i>	Getirerek hazırlatıp.
<i>Otuz kelin, otuz kız</i>	Otuz gelin, otuz kız
<i>Ortosunda Ayçürök,</i>	Ortasında Ayçürök,
<i>Oyundun başı kızıl kız,</i>	Oyunun başkanı kızıl kız,
<i>Ordodon çıkkan uzun kız.</i>	Sarayda yetişmiş uzun kız.
<i>Toptun başı Tolgonay,</i>	Grubun başkanı Tolgonay ,
 (144.sayfa)	 (144.sayfa)
<i>Oynoktogon Oysalkın,</i>	Hareketli Oysalkın,
<i>Kandın kızı Kanımcın,</i>	Hanın kızı Kanımcın,
<i>Meltiregen suluudan,</i>	İstifini bozmayan güzelden,
<i>Köçköndökü körktüüdön,</i>	Göce güzellik katan süslüden,
<i>Kök sülöösün börktüüdön.</i>	Vaşak derili börklüden.
<i>Atılas köynök Alımkan.</i>	İpek gömlekli Alımkan.
<i>Karabaydın Kasıke,</i>	Karabay'ın Kasıke,
<i>Kaşka tuugan kara bet.</i>	Önder yapılı pek yüzlü.
<i>Ar corugu köp kızdan,</i>	Her davranışı birçok kızdan,
<i>Başka tuugan kara bet.</i>	Farklı olan arlanmaz.
<i>Şoruktun kızı Akılay,</i>	Şoruk'un kızı Akılay,
<i>Şooduragan kapıray,</i>	Kendini beğenmiş süslü,
<i>Akılbektin Ak bermet</i>	Akılbek'in Akbermet,
<i>Acıkenin Akşerbet,</i>	Acıke'nin Akşerbet,
<i>Kadıkenin Kasımcın,</i>	Kadıke'nin Kasımcın,
<i>Ar kılğanı baçım can.</i>	Her yaptığı hızlıcan.
<i>Burala baskan Burulça,</i>	Sallanarak yürüyen Burulça,

<i>Bulastagan Kaliyça.</i>	Aceleci Kaliyça,
<i>Oşolordun içinde,</i>	Bunların içerisinde.
<i>Aştıkçının kir moyun,</i>	Çiftçinin kir boyunlusu,
<i>Al da kelip kalıptır.</i>	Oda gelmiş buraya.
<i>Sugatçının sugalak</i>	Tarla sulayıcının oburu
<i>Suudan balık kubalap,</i>	Sudaki balığı kovalayarak,
<i>Bul da kelip kalıptır.</i>	Bu da gelmiş buraya.
<i>Sumbattuu tuugan Tınımkan,</i>	Boylu poslu Tınımkan,
<i>Suusar börktüü Urumkan.</i>	Sansar börklü Urumkan,
<i>Murunku köp suluudan</i>	Önceki çok güzelden
<i>Bir dalay kız az bolup,</i>	Epeyce azalarak,
<i>Borumun baykap karasañ</i>	Dış görünüşe bakarsan
<i>Kelgin-kelgin kaz bolup,</i>	Yazın gelen kaz gibi olarak,
<i>Car başında cardanıp.</i>	Yar başından herkes bakıyor.
<i>“Kantip keçer eken? - dep,</i>	“Nasıl geçece acaba? - diye,
<i>Caş balaga tañdanıp.</i>	Küçük çocuğa şaşıarak.
<i>Kayra tarta berüügö</i>	Geri dönmek istemiyor
<i>Kalıñ kızıdan ardanıp.</i>	Kalabalık kızıdan utanarak.
<i>Kançiktar kaldı cardanıp,</i>	Kancıklar bakıyor hepsi birden,
<i>Tegerenip karabay.</i>	Etrafına bakmadan.
<i>Deñizden canın albay,</i>	Denizden canını esirgemeyerek,
<i>Kıdırata karabay.</i>	Dikkatlice bakmadan.
<i>Kızdı körgön tügöngür</i>	Kızı görünce yaramaz
<i>Kılça canın ayabay.</i>	Kıl kadar canını düşünmeden.
<i>Cardın başın uratıp.</i>	Nehrin kenarını yıpratarak.
<i>Suuga kirdi çuratıp.</i>	Suya girdi atılarak.
<i>Taş urganday çulp etip</i>	Taş düşmüş gibi ses çıkartarak.
<i>Kirgen cerde cogolup.</i>	Girdiği yerde kaybolarak.
 (145. sayfa)	 (145.sayfa)

<i>Sürdügö tüşüp oñolup,</i>	Sürüklenirken düzelerek,
<i>Süzüp barat şarkırap</i>	Hızlıca yüzerek gidiyor
<i>Kaalgaday kaşka tiş</i>	Kapı kadar olan ön dişi
<i>Ay tiygendey carkırap,</i>	Ay ışığı gibi parlayarak,
<i>Baktay kılıp süzdürüp,</i>	Ağaç gibi akarak,
<i>Baatırdığın mundan bil</i>	Yiğitliğini buradan bilin
<i>Belkırçoodon ozdurup.</i>	Beline kadar suya batmış.
<i>Toodoy bolgon Buuruldu</i>	Dağ gibi olan Buurul at
<i>Tomuktay kılıp caşırıp.</i>	Topuk gibi suda gizlenerek.
<i>Buu aralaş sarı suu</i>	Buharla karışmış sarı su
<i>Iyık caldan aşırıp,</i>	Mübarek yelesinin üzerinden geçerek,
<i>Iyık calga tırışıp,</i>	Mübarek yeleyi sıkı tutarak,
<i>Kuyuşkanga cabışıp,</i>	Kuskununa yapışarak,
<i>Bagelegi malınıp</i>	Paçaları sırlıslıkla
<i>Babedinge çalınıp.</i>	Bahaüddin'in ruhuna yalvararak.
<i>Etek-ceñin cıyınıp,</i>	Etek yenin toplayarak,
<i>Enteñdegen tügöngür</i>	Afallayan yaramaz
<i>İliyazga calınıp,</i>	İliyaz'a yalvararak,
<i>“Koldo, kuday koldo, dep,</i>	“Kollayın, tanrım kolla, - diye
<i>Kocosanı cölö, - dep,</i>	Hoca Hasan destekleyin, - diye
<i>Cölö kuday cölö, - dep,</i>	Daya tanrım, daya, - diye
<i>Cön bergenim koldo, - dep</i>	Yöneldiğim yön ver, - diye
<i>Koldoçusu Şaamerden,</i>	Kollayıcı Şahimerden,
<i>Cöndögönü ak eşek</i>	Yönlendirici hak şeyhleri
<i>Atakem Manas koldo, - dep.</i>	Babam Manas kolla, - diye
<i>Arbagı azır coldo”, - dep.</i>	Ruhu şimdi yolla”, - diye
<i>Ak bolotun dat alıp,</i>	Beyaz çeliğini pas alarak,
<i>Adis bolgon tügöngür</i>	Kılıç uzmanı yaramaz
<i>Agının közdöy matalıp,</i>	Akıntıya doğru sıkışarak,
<i>Kök bolotun dat alıp,</i>	Gök çeliğini pas alarak,
<i>Könüp kalgan tügöngür</i>	Alışmış olan deli oğlan

<i>Ör cagina matalıp</i>	Yokuşa doğru sıkışarak
<i>Suu üstündö argıştap,</i>	Su üstünde adım atarak,
<i>Kayıp bele Taybuurul?</i>	Kayıp mı oldu Tayburul?
<i>Süü túbünö çökpögön</i>	Su dibine batmayan
<i>Kayık bele Taybuurul?</i>	Kayık mı oldu Tayburul?
<i>Tuura süzüp argıgan</i>	Doğru yüzere katlayan
<i>Balık bele Taybuurul?</i>	Balık mı oldu Tayburul?
<i>Muz kelse suudan çuragan,</i>	Buz gelse suda zıplayan,
<i>Buudandığın bilgende</i>	Küheylan olduğunu öğrenince
<i>Bukardın kanı suragan.</i>	Buhara'nın hanı istemişti.
<i>Akçasına çıdabay.</i>	Parasına dayanamayıp
<i>Altı şaar Bukardan</i>	Altı şehir Buhara'dan
<i>Alım salıp cıynagan</i>	Vergi isteyip toplamış.
<i>Akça ber dep kıynagan.</i>	Para ver diye halkı zorlamış.
<i>(146. sayfa)</i>	<i>(146.sayfa)</i>
<i>Alganga küçü cetpegen,</i>	Satın almaya gücü yetmemiş,
<i>Abakem minip alganda,</i>	Ağabeyim bindiğinde,
<i>Kaçan pende ep degen.</i>	Ne zaman insanlar uygun bulmuş.
<i>Suudan çıktı kalk etip,</i>	Sudan çıktı görünerek,
<i>Altın taka, kümüş mık</i>	Altın nallı, gümüş mıhlı
<i>Tört ayakta cılt etip.</i>	Dört ayağında parlayarak.
<i>Bulgarı terdik, çoñ celdik</i>	Deri teğelti, büyük eyer yastığı
<i>Burçunan suusu şorkurap,</i>	Köşelerinden su dökülerek,
<i>Mañkañ-mañkañ bastırıp,</i>	Görkemli bir şekilde yürüterek,
<i>Coldun çañın kazdırıp.</i>	Yolun tozunu yükselterek.
<i>Colum üydöy köbüktü</i>	Yol çadırı kadar köpüğü
<i>Col üstünö çaçtırıp.</i>	Yol üzerine sıçratarak.
<i>Suudan çıktı kılçıldap,</i>	Sudan çıktı titreyerek,
<i>Sarı cargak kandagay</i>	Sarı deriden pantolon

<i>Bagelegi bilçıldap.</i>	Paçaları sırlı sıklam olup.
<i>Corgoloy basıp bürüşöp,</i>	Atı rahvan yürüyerek,
<i>Bargan sayın cürüşöp,</i>	Gittikçe hızlanarak,
<i>Algan eken cindi kul</i>	Deli oğlanın her şeyi
<i>Bar şaymanıp kümüşöp,</i>	Hep gümüşten yapılmış,
<i>Karagan kişi oñgondoy,</i>	Ona bakan kişi düzelecek gibi,
<i>Kara saat balanı</i>	Belâlı bu çocuğu
<i>Karaktap alsa tunganday,</i>	Yağmalayıp alsa zenginleşecek gibi,
<i>Astin karap akçañdap,</i>	Önüne bakıp böbürlenerek,
<i>Arkasın karap kaçkanday,</i>	Arkasına bakıp kaçacak gibi,
<i>Kulagin tik kötörüp,</i>	Kulağını dikleştirerek,
<i>Kuyrugun cerge şüydürüp,</i>	Kuyruğunu yere sarkıtarak,
<i>Kazanday sooru kömörüp,</i>	Kalçasının üstü kazan gibi görünerek,
<i>Kaskanday beli tüyülüp,</i>	Tencere gibi beli bükülerek,
<i>Cal kuyruğu şüyülüp</i>	Yelesi, kuyruğu kıvrıklaşarak
<i>Kız kelindin baarisın</i>	Kız gelinin hepsini
<i>Caldırap candan tünültüp.</i>	Şaşırtarak canından umutlarını kesip.
<i>Eşigine kız çıkpay</i>	Kızlar kapı önüne çıkamayarak
<i>Çatırına üyülüp,</i>	Çadırlarında toplaşarak,
<i>Çatırdın tuura betine,</i>	Çadırın yan tarafına.
<i>Salıp kirip barganda.</i>	Giderek yaklaştığında,
<i>Körbögön can armanda,</i>	Görmeyen kişi pişman olur,
<i>Sakçı koygon sarı kız,</i>	Bekçi olan sarı kız,
<i>Kabarçı koygon kara kız,</i>	Haberci olan esmer kız,
<i>Kayra çurkap kaldı emi,</i>	Geri koştular şimdi,
<i>Sözdü baştap kep aytıp:</i>	Söze başlayarak:
<i>“Kabılandın közübü?”</i>	“Kaplanın gözü müdür?”
<i>Kak Semetey özübü?</i>	Semetey’in ta kendisi midir?
<i>Cerdep kelgen ceriñbi?</i>	Eskiden yaşadığın yer midir?
<i>(147. sayfa)</i>	<i>(147.sayfa)</i>

<i>Ce bolboso eceke</i>	Ya da ablacığım
<i>Erçitip kelgen eriñbi?</i>	Peşinden getirdiğin kocan mıdır?
<i>Çagır taştın bulanbı?</i> ²⁶	 ?
<i>Çakırıp kelgen kudañbı?</i>	Çağırıp getirdiğin dünürün mü?
<i>Aytsa keptin azıbı?</i>	Söylenecek sözün azı mıdır?
<i>Akşumkardın artınan</i>	Ak sungurun peşinden
<i>Talastan kelgen kişibi?</i>	Talas'tan gelen kişi midir?
<i>Atının moynu alçaktap.</i>	Atının boynu görkemli hareket ederek.
<i>Aybandan türkün miniptir.</i>	Hayvanın kuvvetlisini binmiş.
<i>Sadaktın moynu çapçaktay</i>	Yayın boynu tam olmuş gibi
<i>Cıgaçtın türkün iliptir.</i>	Ağacın sağlamını omuzuna asmış.
<i>Kızıl tülkü cünündöy,</i>	Kızıl tilki yünü gibi,
<i>Külgönü kızdın ünündöy</i>	Gülmesi kızın sesi gibi
<i>Kırgool cündüü, kız ündüü,</i>	Sülün tüylü, kız sesli,
<i>Kızıl çıray, nur cüzdüü</i>	Kırmızı yanaklı, nur yüzlü
<i>Kızıl çiykil caş bala</i>	Henüz olgunlaşmamış genç çocuk
<i>Kızıl buurul at minip,</i>	Benekli doru ata binerek
<i>Kızıl kuyrugun şart tüyüp.</i>	Kırmızı kuyruğunu düğümleyerek.
<i>Kirip keldi minakey.</i>	Geldi şimdi buraya işte.
<i>İşenbeseñ, eceke,</i>	İnanmazsan, ablacığım,
<i>Eşikke çıgıp kara”, - dep.</i>	Dışarı çıkıp bakın”, - diye.
<i>Kızdar munu taanıbay.</i>	Kızlar onu tanıyamayarak.
<i>Kelindin baarın keketip,</i>	Gelinlerin hepsini susturarak,
<i>Kızdın baarın bekitip,</i>	Kızların hepsini saklayarak,
<i>“Ebiregen, kara bet,</i>	“Çok konuşan utanmaz,
<i>Ebirebey eegiñ bas!</i>	Konuşmadan çeneni kapat!
<i>Cabıragan, kara bet,</i>	Dırdır eden, utanmaz
<i>Cabırabay caagiñ bas!</i>	Dırdır etmeden ağzını kapat!
<i>Cıbır-kübür kılgañıñ,</i>	Fısıldaşacak olanlar,

²⁶ Bu ifadenin anlamı tespit edilememiştir.

<i>Şiňkıldeşip külgönüň,</i>	Kahkaha atıp gülenler,
<i>Meni şıldıň kılğanıň.</i>	Beni rezil edecekler.
<i>Başıň ketet kabınan.</i>	Başınız yerinden kopacak.
<i>Uşul kelgen çaş bala.</i>	Bu gelen küçük çocuk.
<i>Şapıldagan boz bala.</i>	Çok uyanık delikanlı.
<i>Semetey anday can emes,</i>	Semetey onun gibi insan değil,
<i>Ceñil-celpi al emes,</i>	Düşüncesiz o değil,
<i>Cetip kelçi bala emes.</i>	Hemen gelecek çocuk değil.
<i>Anık özü bolgondo,</i>	Eğer bizzat kendisi olsaydı,
<i>Eceň Çürök oňçu emes.</i>	Ablanız Çürök iyi olmaz.
<i>Aytkanım calgan bolboso,</i>	Söylediğim yalan değilse,
<i>Alda özü bolboso,</i>	Allah'ın emiriyle,
<i>Talak kılıp buttarın.</i>	Putlarından vazgeçerek.
<i>Taştap kelip curttarın,</i>	Yurtlarını bırakarak,
<i>Paygambar ak, dini ak,</i>	Hak peygamber, hak din için,
<i>Beecinde kılıp altın tak.</i>	Beecin'deki altın tahtını bırakarak.
<i>(148.sayfa)</i>	<i>(148.sayfa)</i>
<i>“Meltiregen tozokton</i>	<i>“Dipsiz cehennemden</i>
<i>Canımdı azat kılam”. - dep</i>	<i>Canımı kurtaracağım.” - diye</i>
<i>Kaçıp kelgen uşul çak.</i>	Kaçarak gelmiş o zaman.
<i>A bolottun tukumu,</i>	Beyaz çeliğin nesli,
<i>Azizkandın Almambet</i>	Azizhan'ın oğlu Almambet
<i>Kak oşonun tukumu,</i>	Tam da onun soyundan,
<i>Külçoro kelip kalgandır.</i>	Külçoro gelmiş olabilir.
<i>Attanıp çıksa ak coltoy,</i>	Ata binerek yola çıksa uğurlu,
<i>Atışkan coogo san koldoy.</i>	Atışan düşmana karşı ordu gibi.
<i>Kazatka çıksa ak coltoy,</i>	Gazaya çıkarsa uğurlu,
<i>Kaçırgan coogo san koldoy,</i>	Karşılaşan düşmana karşı ordu gibi,
<i>Aybalta altın elegi,</i>	Aybaltanın altın sapı,

<i>Abasının canında</i>	Ağabeyinin yanında
<i>Altı san koldoy mederi.</i>	Altı bin ordu gibi yaveri.
<i>Kançoro menen Külçoro</i>	Kançoro ile Külçoro
<i>On ekide tabıdır.</i>	On iki yaşındalar.
<i>Oyondun külör çağıdır,</i>	O yiğidin gülecek çağıdır,
<i>Kara bet, kebi calgandır,</i>	Terbiyesizlerin sözü yalandır,
<i>Kançoro menen Külçoro</i>	Kançoro ile Külçoro
<i>Oşolor kelip kalgandır.</i>	Onlar gelmiş olabilir.
<i>Şıbir-kübür kılba, - dep,</i>	Gürültü yapmayın, - diye,
<i>Şıñkıldeşip külbö, - dep,</i>	Kahkaha atmayın, - diye,
<i>Sır aldırıp salba, - dep,</i>	Sırrımızı açmayın, - diye,
<i>Çımırkanıp kep aytıp,</i>	Sert bir şekilde uyararak,
<i>Çını menen bek aytıp.</i>	Gerçekten de kesin söyleyip.
<i>Sırın surap aldı dep.</i>	Sırrını öğrenmesin diye.
<i>Akunkandın Ayçürök</i>	Akunhan'ın Ayçürök
<i>Ar turumun aytayın:</i>	Dış görünüşünü söyleyeyim:
<i>Bosogo mañday boto köz,</i>	Geniş düz alınlı, deve yavrusu gözlü,
<i>Moymolcugan arkar köz,</i>	Nazik, güzel, dağ koyunu gözlü,
<i>Kümüş murun, koloñ çaç,</i>	Gümüş burun, kolan gibi saçlı,
<i>Koş karkıra, kerme kaş,</i>	Çift turna, gerilmiş ip gibi kaşlı,
<i>Akak tiştüü, kıyma kaş,</i>	İnci dişli, süslü kaşlı,
<i>Alma murun, tüymö baş,</i>	Elma burun, düğme gibi başlı,
<i>Ak koçkordoy mañkayıp,</i>	Beyaz koç gibi endamlı görünerek,
<i>Akmaralday dañkayıp,</i>	Beyaz dişi geyik gibi farkedilerek,
<i>Açılsa beti şark etip,</i>	Açılırsa yüzü parlayarak,
<i>Altından söykö bir tutam</i>	Altından küpe bir avuç kadar
<i>Omuroodo şark etip.</i>	Omuza doğru sarkarak.
<i>Kökürögündö cayıtıp,</i>	Göğsünün üzerini aydınlatarak,
<i>Totu kuştun kuyrugun.</i>	Papağan kuşunun kuyruğunu.
<i>On eki türlüü sayınıp.</i>	On iki türlü takarak.
<i>Ortoluk kılıp tumarça,</i>	Ortasına küçük muska yapıp,

<i>Sarı altından tagınıp,</i>	Sarı altından takarak,
<i>Kaukar menen cakıttan</i>	Cevher ile yakuttan
<i>(149.sayfa)</i>	<i>(149.sayfa)</i>
<i>Kıyal kılıp captırıp.</i>	Hayaline göre süslemiş.
<i>Saramcalı oşondoy</i>	Zarafeti o şekilde
<i>Camagat körüp caktırıp.</i>	Cemaat görüp hoşlanmış.
<i>Ötö beli mayışıp,</i>	İnce beli kıvrılarak,
<i>Cekenge butu çalışıp,</i>	Ayağı bitkiye takılarak,
<i>Kömkörmö kunduz, kemçet börk</i>	İçe doğru çevrilmiş kunduz kürkü, susamuru börkü
<i>Kök celkede kıyşayıp.</i>	Ensesinde eğik duruyor.
<i>Külçoronun kaşına</i>	Külçoronun karşısına
<i>Basıp çıktı suykayıp.</i>	Çıktı şimdi güzel görünerek.
<i>Arkasında Akılay</i>	Arkasında Akılay
<i>Atılas köynök şuudurap,</i>	İpek gömleğini hışırdatarak,
<i>Arkarday közü coodurap,</i>	Dağ koyunununki gibi gözü gülümseyerek,
<i>Cez komuzday şaňkıldap,</i>	Bakır kopuz gibi ses çıkartarak,
<i>Mas bolgondoy şalkıldap,</i>	Sarhoş olmuş gibi sallanarak,
<i>“Çoçun bala ekensiň,</i>	“Yabancı çocuk imişsin,
<i>Coluň bolsun, çırağım,</i>	Yolun açık olsun, yavrum,
<i>Kaydan kelgen balasıň?</i>	Nereden geliyorsun?
<i>Kızıl buurul at minip,</i>	Benekli doru ata binerek,
<i>Kıl kuyrugun şart tüyüp,</i>	Kıl kuyruğunu düğümleyerek,
<i>Alıskı cerden çığıpsıň.</i>	Uzak yerden çıkmışsın.
<i>Tal boyuňa karasam</i>	Genç vücuduna bakarsam
<i>Solkuldagan cigitsiň</i>	Yetişmiş bir yiğitsin
<i>Kuba cülüin çaş bala</i>	Beyaz tenli genç çocuk
<i>Kay kalaaga barasıň?</i>	Hangi şehre gidiyorsun?
<i>Kanday kurgan balasıň?</i>	Nasıl bir çocuksun?

<i>Al-cayıñdı ayta koy</i>	Durumunu anlatıver.
<i>Armanda ölüp kalasıñ.</i>	Yoksa pişmanlık içinde ölebilirsin.
<i>Aralap kirseñ ölösiñ,</i>	Aramızda dolaşacaksan ölürsün.
<i>Atayı korduk körösiñ,</i>	Özellikle zarar görürsün.
<i>Coobuñdu aytıp, bayan kıl,</i>	Cevabını söyle, beyan et,
<i>Kaysı caktan cürösiñ?</i>	Hangi tarafan yürüyorsun?
<i>Adebi çok, çaş bala.</i>	Terbiyesiz, genç çocuk
<i>Kandın kızı kaşında.</i>	Hanın kızı karşında.
<i>Katkılıktap külösiñ.</i>	Kahkaha atıp gülüyorsun.
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	Akun'un kızı Ayçürök
<i>Karoolçusu kaşında.</i>	Muhafızların yanında.
<i>Kemçet börkü başında,</i>	Susamurundan börkü başında,
<i>Karagım col cürösiñ,</i>	Yavrum yola çıkmışsın,
<i>Bat kimiñdi ayt başım?</i>	Kim olduğunu hızlıca anlat?
<i>Akundun kızı Çüröktün</i>	Akun'un kızı Çürök'ün
<i>Astınan adam ötpögöm,</i>	Önünden adam geçmemiş,
<i>Asili tuura ketpegen,</i>	Asla yolunu kesmemiş,
<i>Erkek adam ötpögön.</i>	Erkek adam geçmemiş.
<i>Ak betin körgön adamzat,</i>	Ak yüzünü gören adamlar,
<i>Körsöm dep kayta degdegen.</i>	Tekrar görsem diye arzulamış.
 (150.sayfa)	 (150.sayfa)
<i>Karoolçusu sandan köp,</i>	Muhafızları sayısızca,
<i>Entelebey karagın</i>	Heyecanlanmadan iyice bakın
<i>Baçımırak süylö". - dep</i>	Daha çabuk anlatı", - diye.
<i>Akılay mintip aytkanda,</i>	Akılay şöyle dediğinde,
<i>Attın başın urdu emi;</i>	Atının başını çekti şimdi;
<i>"Men kaçkın deseñ, kaçkınmın</i>	"Ben kaçak dersem, kaçagım
<i>Kalıñ kızga kalganda</i>	Kalabalık kızı görünce
<i>Kanduu kara karışkırmın,</i>	Kanlı kara kurt olurum,

<i>Kandan kelgen elçimin.</i>	Handan gelen elçiyim.
<i>Kaygoolgo koşçumun,</i>	Öncü birliklere yardımcıyım.
<i>Kan aralaş çoşomun,</i>	Kanlı kahverengi toprağım,
<i>Öz küñüñdö, kara bet</i>	Kendi gününde, kepaze
<i>Kaysı deseñ oşomun”.</i>	Ne dersen ben oyum.”
<i>Tura kalıp oktolup,</i>	Kalkıp ileriye doğru atılarak,
<i>Meltiregen Begimcan</i>	Sessiz duran Begimcan’ın
<i>Koynuna kolun saldı emi.</i>	Koynuna elini soktu şimdi.
<i>Korozdoy bolgon moynunan</i>	Horoz gibi olan boynuna
<i>Kolun arta saldı emi.</i>	Kolunu geçirerek şimdi.
<i>Aynektey bolgon ak emçek</i>	Cam gibi olan memesinden
<i>İmere karmap kaldı emi.</i>	Döndürerek tuttu şimdi.
<i>Muna oşonu körgöndö,</i>	İşte onu görünce,
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	Akun’un kızı Ayçürök
<i>Ardıkkandan ölbödü,</i>	Utancından öleyazdı,
<i>Ölböy tirüü kalbadı.</i>	Ölmeyip de sağ kalır mıydı.
<i>Arka çaçın bulayıp.</i>	Arka saçının biraz göstererek.
<i>Ak tamagın karasañ</i>	Beyaz boğazına baksanız
<i>Akşumkarday kılayıp,</i>	Ak sungur gibi fark ettirerek,
<i>Açuusu kelip açınıp,</i>	Sinirlenip asabileşerek,
<i>Aytkanına açıtıp,</i>	Sözlerini dokundurarak,
<i>Altın meyiz, şirin söz</i>	Altın kuru üzüm, tatlı söz
<i>Astalap aytıp çaçılıp:</i>	Yavaşça dile getirerek:
<i>“Kızdı körüp kılaktap,</i>	“Kızı görünce duramayıp,
<i>Kırgıyek kuştay şıpıldap,</i>	Atmaca kuş gibi hızlanarak,
<i>Adepsiz ösüp kuturup,</i>	Edepsiz büyümüşsün kudurarak,
<i>Kızdı körüp cutunup,</i>	Kızı görünce atılarak,
<i>Koynuna koluñ salasıñ,</i>	Koynuna koluna sokuyorsun,
<i>Kanday beybaş balasıñ?</i>	Nasıl terbiyesiz çocuksun?
<i>Bu coruguñ koybosoñ,</i>	Bu davranışını bırakmazsan,
<i>Bir balaaga salasıñ.</i>	Başına bir felaket gelir.

<i>Atamdın atı Akunkan,</i>	Babamın adı Akunhan
<i>Karoolçusu başımda,</i>	Muhafızları yanımda,
<i>Ölüp ketpe çunagım</i>	Boşuna ölüp gidersin.
<i>Cubarımbek bolup caşıñda.</i>	Talihsiz olarak genç yaşta.
<i>Böödö ölüp kalasıñ.</i>	Beyhude ölebilirsin.
<i>(151.sayfa)</i>	<i>(151.sayfa)</i>
<i>Akılıñ kısa, caş bala</i>	Aklın kısa, deli oğlan
<i>Azapka başıñ salasıñ.</i>	Başını belaya sokarsın.
<i>Erkin süylöp, oozuñ şok,</i>	Serbest konuşan, sivri dilli,
<i>Ermek kılar kişiñ cok.</i>	Uğraşacak adamın yok.
<i>Beybaş süylöp, oozuñ şok,</i>	Yersiz söyleyen, sivri dilli,
<i>Beypay kılar kişin cok</i>	Sıkıntı çıkaracak adamın yok.
<i>Kaydan cürgön balasıñ?</i>	Nereden gelen çocuksun?
<i>Maaniñdi aytıp, bayan kıl,</i>	Amacını anlat, beyan et,
<i>Kaysı cakka barasıñ?”</i>	Hangi tarafa gideceksin?”
<i>Külçoro turup kep aytat,</i>	Külçoro o zaman söze başladı,
<i>Kep aytıkanda dep aytat:</i>	Sözüne de şöyle başladı:
<i>“Keçee balırluu köldün başınan,</i>	“Dün yosunlu gölün başında,
<i>Ala-Köldün kaşınan,</i>	Ala-Göl’ün kıyısında,
<i>Ak şumkardı kaçırap.</i>	Ak sunguru kaçıarak.
<i>Suroo salıp kelemın.</i>	Onu sorgulayıp geliyorum.
<i>Ak şumkardın bir çetin</i>	Ak sungurun izini
<i>Çürök senden körömün.</i>	Çürök senden görüyorum.
<i>Ayçürök artık ceñemsin,</i>	Ayçürök artık yengemsin,
<i>Ak şumkar coobun beresiñ”.</i>	Ak sungurun cevabını vereceksin.”
<i>Anda Çürök kep aytat:</i>	O zaman Çürök şöyle diyor:
<i>“Adepsiz bala, - dep aytat,</i>	“Edepsiz çocuk, - diye söyler,
<i>Şumkar degen emine?</i>	Sungur dediğin nedir?
<i>Ceñe degen emine?</i>	Yenge dediğin nedir?

<i>Söz aytasıñ tim ele?</i>	Söz söylesin öylesine?
<i>Colooçu bolsoñ, el mına,</i>	Yolcu isen halk burada,
<i>Baylatkan beybak men mına,</i>	Bağlatacak bahtsız ben burada,
<i>Senin özüñ kim ele?</i>	Sen kendin kim idin?
<i>Men söz suraymın tim ele,</i>	Ben soru sorarım öylesine,
<i>Tüp atañdı türüp ayt,</i>	Dipteki atalarını sırasıyla söyle,
<i>Tüyünün baykap bileli.</i>	Düğümüne bakıp öğrenelim.
<i>Çoñ atañdın özün ayt,</i>	Büyük babanın özünü söyle,
<i>Kak ele kara közün ayt,</i>	Tam da kara gözünü söyle,
<i>Öz atañdı katpay ayt,</i>	Öz babanı gizlemeden söyle,
<i>Eliñdegi cakşını</i>	Halkındaki ileri gelenleri
<i>Atam dep atın satpay ayt.</i>	Babam diye satmadan söyle.
<i>Atañ teñdüü er bolso</i>	Baban da cesur yiğitse
<i>Caşırıp aytıp ne payda.</i>	Gizlemenin faydası nedir.
<i>At suramak sünnöttön</i>	İsim sormak sünnettir.
<i>Er suramak kelbetten.</i>	Erkeğe sormak görünüşünden.
<i>Söz suramak izattan”.</i>	Söz sormak saygıdandır.”
<i>Emi Külçoro kepti baştağı,</i>	Şimdi Külçoro söze başladı,
<i>Tamaşa kepti taştadı:</i>	Alaycı sözü bıraktı:
<i>“Ceñe körböğönsüp kep aytpa,</i>	“Yenge, sanki görmemiş gibi söz söyleme,
<i>Kankor eken dep aytpa,</i>	Katılmış diye söyleme,
<i>Keñ Talastın boyunan,</i>	Geniş Talas vadisinde,
<i>(152.sayfa)</i>	<i>(152.sayfa)</i>
<i>Ala-Köldün oyunan,</i>	Ala-Göl’ün ovasında,
<i>Ak bula bolup burulup,</i>	Beyaz pamuk olup dolanarak,
<i>Ak kuu bolup kubulup.</i>	Beyaz kuğu olup kılık değiştirerek.
<i>Ak çabak bolup cıltıldap,</i>	Beyaz balık olup ışıldayarak,
<i>Kara-Suuda kıltıldap.</i>	Kara-Su’da süzülüp.
<i>Bir körsötüp özümö,</i>	Bir görünüp özüme,

<i>Üç körsötüp közüme,</i>	<i>Üç görünüp gözüme,</i>
<i>Ak şumkar salgan kol uşul.</i>	<i>Ak sunguru salmış kolum budur.</i>
<i>Attanıp çıkkın artıñdan,</i>	<i>Ata binerek peşinden,</i>
<i>İzdep kelgen col uşul.</i>	<i>Arayarak gelmiş yolum budur.</i>
<i>Tegimdi terip kep surap,</i>	<i>Soyum hakkında bilgi sorarak,</i>
<i>Meni teksiz kişi dediñbi?</i>	<i>Beni soysuz kişi mi dedin?</i>
<i>Menin tegimden kaygı cediñbi?</i>	<i>Benim soyumdan mı endişelendin?</i>
<i>Kalkımdan terip kep surap,</i>	<i>Halkım hakkında bilgi sorarak,</i>
<i>Meni kalksız kişi dediñbi?</i>	<i>Beni halksız kişi mi dedin?</i>
<i>Menin kalkımdan kaygı cediñbi?</i>	<i>Benim halkımdan mı endişelendin?</i>
<i>Ceribiz Keñ-Kol, keñ Talas,</i>	<i>Yerimiz Keñ-Kol, geniş Talas,</i>
<i>Kalkıbiz Nogoy, er Manas,</i>	<i>Halkımız Nogay, yiğit Manas,</i>
<i>Uluu atabız Böyön kan,</i>	<i>Büyük ceddimiz Böyön han,</i>
<i>Böyön kandan Çayan kan,</i>	<i>Böyön handan Çayan han,</i>
<i>Çayan kandan Kara kan,</i>	<i>Çayan handan Kara han,</i>
<i>Kara kandan taragan.</i>	<i>Kara handan dağılan,</i>
<i>Kadırlıu Cakıp balası,</i>	<i>Değerli Cakıp çocuğu,</i>
<i>Caydarı tuugan er Manas,</i>	<i>Şanslı doğmuş alp Manas,</i>
<i>Er Manastın balası,</i>	<i>Alp Manas'ın çocuğu,</i>
<i>Cetim kalıp cetilgen,</i>	<i>Yetim kalarak yetişmiş,</i>
<i>Ak bolottoy ketilgen.</i>	<i>Beyaz çelik gibi keskinleşmiş.</i>
<i>Manastın uulu Semetey,</i>	<i>Manas'ın oğlu Semetey,</i>
<i>Semeteydin inisi,</i>	<i>Semetey'in küçük kardeşi,</i>
<i>Sen taanısan kara bet,</i>	<i>Sen tanırsın pek yüzlü,</i>
<i>İnisi emey kimisi?</i>	<i>Erkek kardeşi değil de kim olurum?</i>
<i>Öz atımdı aytayın,</i>	<i>Kendi adımlı söyleyeyim,</i>
<i>Paygambar ak, dini ak,</i>	<i>Peygamber hak, dini hak,</i>
<i>Beecinde kalgan altın tak:</i>	<i>Beecin'de bırakarak altın tahtı.</i>
<i>“Tozokton azat bolom”, - dep</i>	<i>“Cehennemden kurtulurum”, - diye</i>
<i>Kaçıp kelgen oşol çak.</i>	<i>Kaçarak gelmiş o zaman.</i>
<i>Altın aydar, çok belboo</i>	<i>Altın perçemli, süslü kemerli</i>

<i>Azizkandın Almambet,</i>	Azizhan'ın Almambet,
<i>Almambettin tukumu,</i>	Alamabet'in soyundan,
<i>Anıktap bilgin uşunu.</i>	İyice anlayın bunu.
<i>Abakem alamin dep attandı</i>	Ağabeyim alacağım diye yola çıktı.
<i>Ayçürök sendey suluunu,</i>	Ayçürök senin gibi güzeli,
<i>Ak şumkardın artınan.</i>	Ak sungurun peşinden.
<i>Ayçürök ceñe dartınan.</i>	Ayçürök yenge derdiyle.
<i>Azık algan altı bee,</i>	Azık için almış altı kısrak,
<i>(153.sayfa)</i>	<i>(153.sayfa)</i>
<i>Koş cüktögön tört corgo,</i>	Yük yüklenmiş dört rahvan at,
<i>Koştogonum on tört at,</i>	Yedek olan on dört at,
<i>Attanıp çıktık üç bekzat.</i>	Ata binerek yola çıkmıştık üç beyzade.
<i>Arçatoru buudanga</i>	Arçatoru küheylanın
<i>Ayaktan kebez baylanıp,</i>	Kap kadar pamuk bağlayıp,
<i>On tört külük aydatıp:</i>	On dört hızlı atı sürerek:
<i>“Bügüindön kalbay baram, - dep,</i>	“Bugünden kalmadan varırım, - diye,
<i>Ayçürök seni alam, - dep</i>	Ayçürök seni alırım, - diye
<i>Duşmanga bolsun küyünçü.</i>	Düşmana olsun üzüntü.
<i>Ceñeke saga süyünçü”.</i>	Yenge sana olsun müjde.”
<i>Anda Çürök kep aytat:</i>	O zaman Çürök şöyle diyor:
<i>“Kan kuskan bala, - dep aytat,</i>	“Kan kusan çocuk, - diyor.
<i>Atay, kötök! Ne deysiñ,</i>	 ne diyorsun,
<i>Semetey teñi men emes.</i>	Semetey benim denkim değil.
<i>Menin teñim sen emne,</i>	Benim denkimi sorarsan,
<i>Ataşkan kurbum Çinkoco,</i>	Yeminli arkadaşım Çinkoco,
<i>Semeteyden kem emes.</i>	Semetey'den eksik değil.
<i>Cetelerge tuum bar,</i>	Taşıyacak bayrağım var,
<i>Atam bolup ataşkan,</i>	Babamla birlikte antlaşmış olan,
<i>Çinkoco degen küyööm bar.</i>	Çinkoco denilen kocam var.

<i>Altından sokkon eerim bar,</i>	Altından yapılmış eyerim var,
<i>Alamın dep talaşkan,</i>	Alacağım diye gelen,
<i>Cedigerdin biyagı</i>	Cediger'in burasından
<i>Toltoy degen ceenim bar.</i>	Toltoy denilen yeğenim var.
<i>Er Toltoy senden kem emes,</i>	Yiğit Toltoy senden eksik değil,
<i>Tay ecesi Çüröktü</i>	Teyzesi olan Çürök'ü
<i>Tarttırıp koyçu er emes.</i>	Elinden aldırarak yiğit değil.
<i>Toltoydu korduk körösün,</i>	Toltoy'dan zarar görürsün,
<i>Çinkocodon ölösün,</i>	Çinkoco'dan ölürsün,
<i>Artıñda kalıñ kolun cok,</i>	Arkanda kalabalık halkın yok,
<i>Ayçürök alar coluñ cok.</i>	Ayçürö'ü alabilecek durumun yok.
<i>Uşu cerden kaytıp ket,</i>	Şu yerden geri dönüp git,
<i>Bul sözümün barısın</i>	Bu sözümün tamamını
<i>Semetey attuu abaña</i>	Semetey adlı ağabeyine
<i>Tökpöy-çaçpay aytıp ket!"</i>	Eksiksiz anlat ve git!"
<i>Anda çoro kep aytat:</i>	O zaman yiğitsöyle der:
<i>"Akundun kızı Ayçürök,</i>	"Akun'un kızı Ayçürök,
<i>Bul kebiñdi it uksun,</i>	Bu sözünü it işitsin,
<i>İt ukpasa kim uksun.</i>	İt işitmezse kim işitsin?
<i>Toltoy menen Çinkoco</i>	Toltoy ile Çinkoco
<i>Ak şumkar berse salabı?!</i>	Ak sungur versen kullanır mı?!
<i>Ataşkanı Ayçürök,</i>	Yeminli eşi Ayçürök,
<i>Seni aldırıp abakem</i>	Seni aldırıp ağabeyim
<i>Kur talaada kalambı?!</i>	Eli boş dışarıda kalır mı?!
<i>Atkanın cazbas mergen er.</i>	Vurduğunu ıskalamaz nişancı yiğit.
 (154.sayfa)	 (154.sayfa)
<i>Aytkanı kabil kelgen er,</i>	Söyleyeni kabul olunan yiğit,
<i>Çapkanın cazbas balban er,</i>	Vurduğunu düşüren pehlivan yiğit,
<i>Dalayga kırgın salgan er.</i>	Birçok düşmanı yok etmiş yiğit.

<i>Ak kelte ünü atkanda.</i>	<i>Ak kelte sesi yankılanırsa.</i>
<i>Katuu ıgırıp abakem</i>	<i>Yerinden kalıp ağabeyim</i>
<i>Ünü kelip çıkkanda</i>	<i>Seslenirse burada</i>
<i>Uktooçu Toltoy alıbı?! </i>	<i>Uyuyan Toltoy'un gücü var mı?! </i>
<i>Şıgaydın uulu Çınkoco</i>	<i>Şıgay'ın oğlu Çınkoco</i>
<i>Çıdap turçu canıbı?! </i>	<i>Dayanabilecek canı var mı?! </i>
<i>Uyalbas ultan betibi,</i>	<i>Onun utanmaz yüzü var mı?</i>
<i>Uruşa turgan kötübü?</i>	<i>Dövüşebilecek cesareti var mı?</i>
<i>Uşu kepti, ceñeke,</i>	<i>Şu sözünü, yengeciğim,</i>
<i>Semetey ugup kalbasın,</i>	<i>Semetey işitmesin,</i>
<i>Kalkıña dürböön salbasın,</i>	<i>Halkını telaşlandırmasin,</i>
<i>Akun kandın törünön</i>	<i>Akun hanın başköşesinden</i>
<i>Seni, aç bilekten albasın.</i>	<i>Seni bileğinden tutmasın.</i>
<i>Astındagı Burulga</i>	<i>Altındaki Buurul atın</i>
<i>Kır arkaga salbasın.</i>	<i>Sırtına koymasın.</i>
<i>Erke ceñem Çaçıkey</i>	<i>Nazlı yengem Çaçıkey</i>
<i>Aşkanaga kirgizip,</i>	<i>Yemekhaneye sokarak</i>
<i>Aşmaçı katın kılbasın.</i>	<i>Aşçı kadın yapmasın.</i>
<i>Külçoro munu aytkanda;</i>	<i>Külçoro bunu söylediğinde;</i>
<i>“Kızıl tumşuk kuu tumşuk,</i>	<i>“Kızıl burun talihsiz</i>
<i>Kanday turgan bala? - dep,</i>	<i>Bu nasıl çocuk? - diye,</i>
<i>Kılğan işi çala”, - dep</i>	<i>Üstünkörü iş yapıyor”, - diye</i>
<i>Kalıñ kızdın baarısı</i>	<i>Kalabalık kızın hepsi</i>
<i>Katkırıp külüp kaldı emi.</i>	<i>Kahkaha atarak güldüler şimdi.</i>
<i>Munu mınday koyolu,</i>	<i>Bunu burada bırakalım,</i>
<i>Belestegi töröñö</i>	<i>Tepedeki efendinize</i>
<i>Kaytıp emi keleli.</i>	<i>Dönüp şimdi gelelim.</i>
<i>Özüñ körgön çoñ dürbü</i>	<i>Kendin gördüğün büyük dürbünün</i>
<i>Çagaragın imerip,</i>	<i>Halkasını döndürerek,</i>
<i>Çındap közgö ciberip.</i>	<i>İyice gözüne koyarak.</i>
<i>Oñdop karmap imerip,</i>	<i>Düzgün tutup döndürüp,</i>

<i>Opoldu közdöy ciberip,</i>	Opol dağına doğru uzatarak,
<i>Oñ közünö saldı emi,</i>	Sağ gözüne dayadı şimdi,
<i>Oolcup karap kaldı emi.</i>	Dikkatli bir şekilde baktı şimdi.
<i>Arstan tuulgan Külçoro</i>	Aslan doğan Külçoro
<i>Dayranı keçip barganın.</i>	Nehirin karşısına geçtiğini.
<i>Katın-kızdın içine</i>	Kadın-kızın içerisine
<i>Aralap çoro kalganın.</i>	Yiğidin karıştığını.
<i>Bektin kızı Begimcan</i>	Beyin kızı Begimcan'ın
<i>Korozdoy bolgon moynuna</i>	Horozunki gibi boynuna
<i>Kolun arta salganın,</i>	Kolunu doladığını,
<i>(155.sayfa)</i>	<i>(155.sayfa)</i>
<i>Körö kaldı çunagin.</i>	Görüverdi inatçı.
<i>San buudanga taka urup,</i>	Tüm atlara nal vurarak,
<i>Kaңçorolop çakırıp.</i>	Kaңçoro'yu çağırarak.
<i>Aşıkkandan kep aytat</i>	Alelacele söz söyler:
<i>Attardı toku, - dep aytat.</i>	"Atları eyerle," - diye söyler.
<i>Ak coltoy tuugan Külçoro,</i>	Uğurlu doğmuş Külçoro,
<i>Ayçürök taap alganbı?</i>	Ayçürök'ü bulmuş sanki?
<i>Ayçürök, Çoro birigip</i>	Ayçürök, Çoro birlikte
<i>Atasın tosup kalganbı</i>	Babasını bekliyor sanki
<i>Ce ayıkan kebim calganbı?</i>	Ya da söylediğim sözüm yalan mı?
<i>Keremettiü berenim</i>	Kerametli yiğidim
<i>Kelerim bilip alganbı?</i>	Geleceğimi biliyor sanki?
<i>Kelip turup kalganbı?</i>	Gelmiş ve bekliyor sanki?
<i>Uruşpay coldon alalı?</i>	Kızmadan yoldan alalım?
<i>Çinkoco menen Toltoydu</i>	Çinkoco ile Toltoy'u
<i>Çorom, uyat kılıp salalı.</i>	Yiğidim, mahcup edelim.
<i>Akşumkar kaçsa kolumdan,</i>	Aksungur kaçsa elimden,
<i>Ayçürök tozso çolumdan.</i>	Ayçürök karşılsa yolumdan.

<i>Aldırıp iysem Toltoygo</i>	Elimden aldırırsam Toltoy'a
<i>Çorom, mañdayga bütkön şorumdan.</i>	Çorom, alınma yazılmış bahtsızlığım olur.
<i>Cürü, çorom, baralı</i>	Yürü, yiğidim gidelim
<i>Ordodon çıkkan kızdar menen</i>	Sarayda yetişmiş kızlar ile
<i>Oynop kumar kanalı.</i>	Oynayarak eğlenelim.
<i>Akundun kızı Ayçüröktü</i>	Akun'un kızı Ayçürök'ü
<i>Süysö kудay alalı.</i>	Allah bizi severse alalım.
<i>Mintip aytıp Semetey,</i>	Böyle söyleyip Semetey,
<i>Abikenin Köktelki</i>	Abike'nin Köktelki
<i>Alıp kelip tokutup,</i>	Getirip eyerleterek,
<i>Asta cürüp kankoruñ</i>	Sessizce gelen hünkarın
<i>Çinkoconu korkutup,</i>	Çinkoco'yu korkutarak,
<i>On tört attı caylatıp,</i>	On dört atı hazırlatıp,
<i>Kaңçorogo aydatıp.</i>	Kaңçoro'ya sürdürerek.
<i>Asaba koldo kalkıdap</i>	Sancağı elinde sallanarak
<i>Mıltığı condo carkıldap.</i>	Tüfeği sırtında ısıldayarak.
<i>Mañday cagın karasañ,</i>	Karşı tarafına bakarsan,
<i>Kebezdey bolgon ak kökül</i>	Pamuk gibi olan beyaz kakül
<i>Asmandı közdöy kılaktap</i>	Gökyüzüne doğru sallanarak
<i>Batırak cürdü bulastap</i>	Hızlıca yürüdü acele ederek
<i>Özüñ körgön Ürgönçkö</i>	Daha önce gördüğün Ürgönç'e
<i>Kaңçoro menen Kankoruñ</i>	Kaңçoro ile hünkarın
<i>Cetip keldi cakındap.</i>	Ulaştılar yaklaşarak.
<i>Suunu kelip karasa,</i>	Suya gelip bakınca,
<i>Çıbırın tülkü coyloboy,</i>	Kenarlarında tilki dolaşmıyor,
<i>Çılбір salsa boyloboy.</i>	Yular ipini atsa dibine ulaşmıyor.
<i>(156.sayfa)</i>	<i>(156.sayfa)</i>
<i>Keçemin degen adamzat</i>	Geçmek isteyen adamlar
<i>Ölümün dep oylonboy,</i>	Ölürüm diye düşünmeden,

<i>Adırın tülkü coyloboy,</i>	Tepelerinde tilki dolaşmıyor,
<i>Arkan salsa boyloboy.</i>	Halat atsa dibine ulaşmıyor.
<i>Agının körgön adamzat</i>	Akıntısını gören insanoğlu
<i>Akpaymın dep oyloboy,</i>	Akmayacağını düşünemiyor,
<i>Surnay tartıp cez naydan,</i>	Zurna çalıp bakır neyden,
<i>Suu akpagan keñ saydan,</i>	Su akmamış geniş nehir yatağından,
<i>Suular agıp koşulup,</i>	Sular akıp birleşerek,
<i>Başınan möñgü buzulup,</i>	En başından buzullar bozularak,
<i>Çımıldak tartıp cez naydan,</i>	Çalgı çalarak bakır neyden,
<i>Çımı urundu keñ saydan.</i>	Çimi bozulmuş geniş nehir yatağından.
<i>Suunu körüp çunagiñ</i>	Suyu görüp inatçı oğul
<i>Baabedin aytıp bir taydan.</i>	Bahabuddin'e tay adayarak.
<i>Başınan möñgü buzulup,</i>	Başından buzul bozularak,
<i>Ilaylanıp sarı suu,</i>	Bulanıklaşan sarı su,
<i>Agıp kelip koşulup,</i>	Akarak gelip katılarak,
<i>Agını katuu kürküröp.</i>	Akıntısı şiddetli bir şekilde gürleyerek.
<i>Adamdın boyu dürküröp.</i>	Adamın vücudu titreyerek
<i>Cürögü çok adamdar</i>	Korkak adamlar ise
<i>Dambalina бүркүрөп,</i>	Şalvarına püskürterek,
<i>Eki çeti appak kar,</i>	İki kenarı bembeyaz kar,
<i>Tiygen ceri car bolup,</i>	Değdiği yeri yar olarak,
<i>Munu körgön adamzat</i>	Bunu gören insanoğlu
<i>Keçüü tappay zar bolup.</i>	Geçit bulamayarak pişman olarak.
<i>Toktolup turup karasa</i>	Sakin bir şekilde baksa
<i>Toodoy bolgon tolkun bar.</i>	Dağ kadar olan dalga var.
<i>Bara tursun burulup,</i>	İlerledikçe dönerek,
<i>Caymay tüşüp tögölüp,</i>	Yayılarak dökülüp,
<i>Catkan üydöy balıktar</i>	Yatmış ev gibi balıklar
<i>Süü üstündө körүнүп,</i>	Su üstünde görünüp,
<i>Körүп turgan pendenin</i>	Onu gören insanın
<i>Közünön чаşı төгүлүп,</i>	Gözünden yaşı dökülüp,

<i>Catkan eken çoñ Ürgönç</i>	Duruyor imiş büyük Ürgönç
<i>Calañkıçtay körünüp.</i>	Yan alıcı gibi görünüp.
<i>Uşu suunu körgöndö,</i>	Bu suyu gördüğünde,
<i>Kambardın uulu Kañçoro</i>	Kambar'ın oğlu Kañçoro
<i>Kelgenine ökünüp,</i>	Geldiğine pişman olup,
<i>Bastıra albay sandalıp,</i>	Atı sürmekten çekinerek,
<i>“Abake” dep calbarıp</i>	“Ağabey” diye yalvararak
<i>Bügün munda catalı.</i>	Bugün burada yatalım.
<i>Keçüünü mıktap çalalı,</i>	Geçidi iyice araştıralım,
<i>Keçüüdön kabar alalı,</i>	Geçitten haber alalım,
<i>Akundun kızı Çürökkö</i>	Akun'un kızı Çürök'e
<i>(157.sayfa)</i>	<i>(157.sayfa)</i>
<i>Erteñ kirip baralı.</i>	Yarın varalım.
<i>Ce bolboso, abake,</i>	Ya da, ağabeyciğim,
<i>Kiyimdin baarın çeçeli,</i>	Giysimizi tamamen çıkartalım,
<i>At cabdıktan keleli</i>	At koşumlarından vazgeçeli
<i>Agını katuu çoñ dayra</i>	Akımı şiddetli büyük nehir
<i>Agızbay koyboyt asili”.</i>	Akıtmadan sağ bırakmaz asla.”
<i>Kañçoro anı aytkada,</i>	Kañçoro böyle deyince,
<i>Abası turup munu aytat:</i>	Ağabeyi şöyle diyor:
<i>“Suu bolgon kiyim kurgaçı.</i>	“Su olmuş giyim kuruyacak,
<i>Suudan korkup turbaçı.</i>	Sudan korkup durmayın.
<i>Caş bala keçken dayradan</i>	Küçük çocuk geçmiş nehirden
<i>Keçpeymın dep kaçkanıñ</i>	Geçmeyeceğim diye kaçman
<i>Akılñdan şaşkanıñ.</i>	Aklını şaşırmışsın demektir.
<i>Atayın arman küñü bul.</i>	Özellikle geldiğimiz gün bu.
<i>Ay karañgı tünü bul.</i>	Ay karanlığı gecesi bu.
<i>Acal cetip, küñ bütsö,</i>	Ecel yetişip gün biterse,
<i>Kirgizbeyt koyboyt kazgan kör.</i>	Kabul eder tabi kazılmış kabir.

<i>Tobokel dep Allaga</i>	Tevekkül ederek Allah’a
<i>Tartinbastan cürö ber.</i>	Çekipmeden yürüyün.
<i>Mañday cakta cutunup,</i>	Karşımızda alıcı kuş gibi,
<i>Külçoro karap turbaybı,</i>	Külçoro bakıp durmuyor mu,
<i>Dayradan korkup keçpesem</i>	Nehirden korkup geçmezsem
<i>Abañdı kuday urbaybı.</i>	Tanrı ağabeyini çarpmaz mı.
<i>Karabet şıldıñ kılbaybı,</i>	Pek yüzlü alay etmez mi,
<i>Çürökkö şıldıñ bolgonço,</i>	Çürök’e rezil olmaktansa,
<i>Süü tübünö çögöyün,</i>	Suyun dibine batayım,
<i>Tumşugu cok, kuu çoro,</i>	Çekingen, kurnaz yiğit,
<i>Bu körökçö ölöyün.</i>	Bunun yerine öleyim.
<i>Acal cetip, kün bütsö,</i>	Ecel gelip gün biterse,
<i>Alda taala kudret</i>	Allah teala kudreti
<i>Amanatın bereli.</i>	Emanetini verelim.
<i>Azalda tagdır buyursa,</i>	Yazılmış kader buyursa,
<i>Akundun kızı Çüröktün</i>	Akun’un kızı Ayçürök’ün
<i>Aynektey közün köröyün”.</i>	Cam gibi gözünü göreyim.”
<i>Caratkanga kep aytıp,</i>	Yaradana yalvararak,
<i>Şaamerdenim dep aytıp</i>	Şahimerdan diye seslenerek
<i>Attardın baarın sabadı.</i>	Atların hepsini kırbaçlayarak.
<i>Agın suuga karmadı.</i>	Akan suya doğru sıkıştırdı.
<i>Kayra tartıp kaçardı.</i>	Tekrar tekarak sürdü.
<i>Bakay kandin Bozcorgo</i>	Bakay hanın Bozcorgo
<i>Erkeçtey bolup baştadı.</i>	Enenmiş teke gibi öne geçti.
<i>Suudan korkup Kañçoro</i>	Sudan korkan Kañçoro’nun
<i>Cürögü çıga cazdadı.</i>	Yüreği ağzına geldi.
<i>Manastın uulu er Semeñ</i>	Manas’ın oğlu cesur Semetey
<i>Suuga kirdi çuratıp,</i>	Suya girdi atılarak,
<i>(158.sayfa)</i>	<i>(158.sayfa)</i>

<i>Dañkandap çañdı buratıp,</i>	Ayağının tozunu yükselterek,
<i>Kirgen cerde cogolup,</i>	Girdiği yerde kayboldu,
<i>Sürdügö tüşüp oñolup,</i>	Sürüklenerek düzeldi,
<i>Bagelegi malınıp,</i>	Paçaları suya batarak,
<i>Babediñge calınıp.</i>	Bahabuddin'e yalvararak.
<i>Etek-ceñi malınıp,</i>	Etek ve yenleri ıslanarak,
<i>Eşenderge calınıp:</i>	Din yolundaki büyüklere yalvararak:
<i>“Koldo kuday, koldo, - dep,</i>	“Kolayın Allah, kolla, - diye,
<i>Atam Manas oñdo”, - dep</i>	Babam Manas düzelt”, - diye,
<i>Oop bara catkanda,</i>	Dengesini kaybederken,
<i>Köktelki suuga batkanda</i>	Köktelki suya battığında
<i>Alda kirip oozuna,</i>	Allah girdi ağzına,
<i>Tobo kirip sözünö,</i>	Tövve girdi sözüne,
<i>Kaçan tobo kılçu ele,</i>	Ne zaman tövbe ediyordu ki,
<i>Koconu körsö urçu ele,</i>	Hocayı görse döverdi,
<i>Cakıp kandı calmagan.</i>	Cakıp hanı yok etmişti.
<i>Abikenı aymagan,</i>	Abike'yi ortadan kaldırmıştı,
<i>Köböştü körgö kirgizgen,</i>	Köböş'ü mezara sokmuştu,
<i>Kök caldıgı bilingen,</i>	Bozkurt olduğu anlaşılmıştı,
<i>Koldooçusu erçigen.</i>	Koruyucu ruhları vardı.
<i>Tübü menen tukumu</i>	Ta en baştan itibaren soyunda
<i>Ölgön sayın örçügön.</i>	Öldükçe daha güçlüsü gelen.
<i>Ötkür Manas tukumu</i>	Keskin kılıç gibi Manas'ın soyu
<i>Arak menen bozonu</i>	İçki ile bozanı
<i>Aralata aşagan</i>	Karıştırarak içen
<i>Cıyırma caştı caşagan.</i>	Yirmi yaşında olan.
<i>Mundan murun çunagiñ</i>	Bundan önce başına buyruk
<i>Alıska sapar cürö elek,</i>	Uzak sefere çıkmamıştı,
<i>Say buudanga mine elek.</i>	Savaş atlarına binmemişti.
<i>Agını katuu dayraga</i>	Akıntısı şiddetli nehre
<i>Can ayabay kire elek.</i>	Canını dişine takıp girmemişti.

<i>Dubana kelse turbagan,</i>	Derviş gelirse kalkmıyordu,
<i>Turup salam kılbagan.</i>	Kalkıp selam vermiyordu.
<i>Koco kelse koppogon,</i>	Hocası gelirse kalkmıyordu,
<i>Koop salam kılbagan.</i>	Kalkıp selam vermiyordu.
<i>Koco körsö sabagan.</i>	Hoca görürse dövüyordu.
<i>Kolu-butun baylagan</i>	Elini ayağını bağlıyordu
<i>Dubana-eşen körgöndö</i>	Derviş, kalfa gördüğünde
<i>Karsıldatıp aydagan.</i>	Döverek uzağa sürerdi.
<i>Dubana körsö urçu ele,</i>	Divane görse döverdi,
<i>Kaşkayıp karap turçu ele,</i>	Gülerek bakıp duruyordu,
<i>Kara mürtöz tügöngür</i>	Merhametsiz yaramaz
<i>Kaçan tobo kılçu ele.</i>	Ne zaman tövbe etmişti ki?
<i>Tobo kılıp oozunan,</i>	Tövbe ederek ağzından,
<i>Calın çıgıp közünön,</i>	Alev çıkıp gözünden,
<i>(159.sayfa)</i>	<i>(159.sayfa)</i>
<i>Külüğün sanap küülönüp,</i>	Atlarını sayıp hırslanarak,
<i>Külçorogo süylönüp:</i>	Külçoro'ya homurdanarak:
<i>“Astımda Buurul atım cok,</i>	“Altımda Buurul atım yok
<i>Aldadan başka cardam cok.</i>	Allah'tan başka yardım eden yok.
<i>Zamana tüştü başıma,</i>	Zorluk geldi başıma,
<i>Canımda Külüs baatır cok,</i>	Yanımda Külüs bahadır yok,
<i>Çüröktön başka dartım cok.</i>	Çürök'den başka derdim yok.
<i>Abaylabay ötközdüm,</i>	Farkında olmadan geçirdim,
<i>Atañdın körü düynö bok,</i>	Lanet olası bu yalan dünyayı,
<i>Aydaganım on tört at</i>	Önümde sürdüğüm on dört at
<i>Bir Buurulça bolbodu,</i>	Bir Buurul kadar olmadı,
<i>Aldımdağı Kañçoro</i>	Yanımdaki Kañçoro
<i>Külçoro bolbodu”,</i>	Külçoro kadar olmadı”,
<i>Suunun piri İliyaz</i>	Suyun hamisi İliyaz

<i>Çilbırınan aldı emi,</i>	Yularından tuttu şimdi,
<i>Suudan süyröp kaldı emi.</i>	Su üzerin denileri sürükledi.
<i>Öyüzgü kızdın baarısı</i>	Öteki kıyıdaki kızların hepsi
<i>Car başında cardanıp,</i>	Yarın kenarında hayretle bakıp,
<i>Çaç monçoğu salbırıp,</i>	Saç boncukları sallanarak,
<i>Ayçüröktön kep surap,</i>	Ayçürök'den sorarak,
<i>Ayta koyçu dep surap:</i>	Anlatı verir misin diye:
<i>“Semetey degen uşubu?</i>	“Semetey dediğin bu mu?
<i>Keçee alıp kelgen buudayık</i>	Dün getirdiğin kartal
<i>Kak uşunun kuşubu?</i>	Tam da bunun kuşu mu?
<i>Çınkoco degen kep eken,</i>	Çınkoco dediğinde neymiş,
<i>Çınığı cezdem bek eken.</i>	Gerçek eniştemiz beymiş.
<i>Uşu cezdem turganda,</i>	Bu eniştemiz varken,
<i>Akılduu ecem Ayçürök</i>	Akıllı ablam Ayçürök
<i>Tiyemin deerı ep eken”.</i>	Evlenmek istemekte haklıymış.”
<i>Kızdın baarı külüşüp,</i>	Kızın hepsi gülmüşler,
<i>Semeteydi körüşüp,</i>	Semetey'i görünce,
<i>Izıldeşip beybaktar</i>	Heyecanlanarak bedbahtlar
<i>Iştanına siyişken:</i>	Şalvarına işemişler:
<i>“Aylıbiz birge konso, - dep</i>	“Köyümüz aynı olsa, - diye
<i>Manastın uulu Semetey</i>	Manas'ın oğlu Semetey
<i>Algan carım bolso.- dep</i>	Evlendiğim eşim olsa. - diye
<i>Az gana oynop-külsöm, - dep</i>	Az oynayıp gülsen, - diye,
<i>Armansız bolor men beybak.</i>	Dertsiz olarak ben bahtsız.
<i>Elibiz birge cürsö”, -dep.</i>	Halkımızla birlikte olsa”, - diye.
<i>Kızdın baarı şattanıp,</i>	Kızların hepsi heyecanlanarak,
<i>Semeteyge tañdanıp,</i>	Semetey'e hayretle bakarak,
<i>Kızdardan baarı meltirep,</i>	Kızların hepsi sessizliğe bürünerek,
<i>Mas bolgondoy endirep.</i>	Sarhoş olmuşçasına sersemleyerek.
<i>Oşo kezde kañkoruñ</i>	İşte o zaman hünkarın
<i>Eki iyninin mürögü</i>	İki omzunun genişliği

(160.sayfa)	(160.sayfa)
<i>Eki kişi kongondoy.</i>	İki kişi oturacak gibi.
<i>Eki betin karasañ</i>	İki yanağına bakarsan
<i>Eki dañgıt taygondoy.</i>	İki av köpeğı doyacak gibi.
<i>Tolkunu suunun şarınday,</i>	Esintisi suyun dalgası gibi,
<i>Keñdigin körsöñ Talastay,</i>	Genişliğıne bakarsan Talas gibi,
<i>Kelbetiñ körsöñ Manastay,</i>	Görünüşüne bakarsan Manas gibi,
<i>Kaçırganı Colborstoy,</i>	Saldırması kaplan gibi,
<i>Kaysaganı albarstay.</i>	Keskinliğı elmas gibi.
<i>Isıgı caydın aptaday,</i>	Sıcağı yazın sıcaklığı gibi,
<i>Suugu sırttın şamalday.</i>	Soğığı dağıın rüzgârı gibi.
<i>Sürün körsöñ kankordun</i>	Heybetin görsen hünkarın
<i>Kaçırıp çıkkın kamanday.</i>	Saldıran yaban domuzu gibi.
<i>Mañdayına karasañ</i>	Alnına bakarsan
<i>Kara kaşka tınarday.</i>	Kara akıtmalı kartal gibi.
<i>Bütköñ boyun karasañ</i>	Tüm vücuduna bakarsan
<i>Solgon</i> çıkkın munarday.	 yükselmiş minare gibi.
<i>Oñ böyröğü bulk etse.</i>	Sağ böbreğı hareket ederse
<i>Oyrotko buzuk salganday.</i>	Oyrat'ı bozguna uğratacak gibi.
<i>Düşmandın beli singanday</i>	Düşmanın bel kırılabak gibi.
<i>Tuugandın köönü tınganday.</i>	Kardeşin gönlü rahatlayacak gibi.
<i>Katın-kızdın barısı</i>	Kadın kızın hepsi
<i>Betine çıdap turalbay,</i>	Yüz yüze gelmekten çekindiler.
<i>Baatırdın uulu kankoruñ</i>	Bahadırın oğılu hünkarın
<i>Suudan çıktı cark etip</i>	Sudan çıktı parlayarak
<i>İtelgi kuştay bark etip.</i>	Doğan kuş gibi ses çıkararak.
<i>Külügün sınıp küülönüp,</i>	Atını hızlıca oynatarak,
<i>Bastırıp keldi türöngür,</i>	Yürüterek geldi dikkaıalı,
<i>Külçorogo süylönüp:</i>	Külçoro'ya homurdanarak:

<i>“Namısıñdan ölböysüñ,</i>	<i>“Namusundan ölmüyorsun,</i>
<i>Kayta kabar berbeysiñ.</i>	<i>Geri haber vermiyorsun.</i>
<i>Ardangandan ölböysüñ</i>	<i>Utancından ölmüyorsun</i>
<i>Aytıp coop berbeysiñ.</i>	<i>Cevabın geri vermiyorsun.</i>
<i>Coldu kaçan çalasıñ.</i>	<i>Yolune zaman gözetliyorsun.</i>
<i>Cooñdu kaçan alasıñ.</i>	<i>Düşmandan ne zaman haber alırsın.</i>
<i>Coldo cürgön kız bolso.</i>	<i>Yolda dolaşan kız varsa.</i>
<i>Solkuldap oynop kalasıñ.</i>	<i>Eğlenip oyuna dalıyorsun.</i>
<i>Mintip cürüp tügöngür</i>	<i>Böyle yaparsan yaramaz</i>
<i>Abañdı bir balaaga salasıñ.</i>	<i>Ağabeyinin başını belaya sokarsın.</i>
<i>Keçüünü kaçan çalasıñ.</i>	<i>Geçide ne zaman bakarsın.</i>
<i>Kepti kaçan alasıñ.</i>	<i>Sözü ne zaman dinlersin.</i>
<i>Kesirdüü çunak balasıñ.</i>	<i>Uğursuz yaramaz çocuksun.</i>
<i>Boyok kazgan kız bolso.</i>	<i>Boya kazan kızı görürsen.</i>
<i>Bolkuldap oynop kalasıñ</i>	<i>Neşelenerek oynayıp duruyorsun</i>
<i>Kan Akundun şaarına</i>	<i>Han Akun’un şehrine</i>
<i>Kaçan kabar salasıñ.</i>	<i>Ne zaman haber gönderirsin.</i>
 (161.sayfa)	 (161.sayfa)
 <i>Selkinçek tepken kız menen</i>	 <i>Salıncakta sallanan kız ile</i>
<i>Selkildep oynop kalasıñ,</i>	<i>Sallanarak oynayıp duruyorsun,</i>
<i>Sendey eser bala çok,</i>	<i>Senin gibi esrik çocuk yok,</i>
<i>Kuday seni urat go.</i>	<i>Allah seni çarpacak herhalde.</i>
<i>Erdin coodon kaçkanı,</i>	<i>Yiğidin düşmandan kaçması,</i>
<i>Akılınan şaşkanı.</i>	<i>Aklın şaşırmasıdır.</i>
<i>Kötörüp koygon üyüñ çok,</i>	<i>Yükseltmiş olan evin yok,</i>
<i>Köñülüñ tapkan nemeñ çok.</i>	<i>Gönlüne uygun şeyin yok.</i>
<i>Kandan ukkan kebiñ çok,</i>	<i>Handan duyduğun sözün yok,</i>
<i>Kadırlap turgan cayıñ çok,</i>	<i>Değerini bilen çevren yok,</i>
<i>Abalkı toydu süydürüp,</i>	<i>Evvelki düğünü sevdirek,</i>

<i>Bışırıp turgan cayıñ cok.</i>	Hazır olan yerin de yok.
<i>Belen kılğan çayıñ cok.</i>	Hazırlamış olan çayın yok.
<i>Akun kandin dolusu</i>	Akun hanın bedbahtı
<i>Bizden kutula turgan cayıñ cok,</i>	Bizden kurtulacak durumun yok,
<i>Cürü, çorom, keteli.</i>	Hadi, yiğidim, gidelim.
<i>Mında turup neteli”,</i>	Burada bekleyip ne yapalım”
<i>Anda çoro kep aytat:</i>	O zaman Külçoro şöyle diyor.
<i>“Asılım aba, tura tur,</i>	“Asil ağabeyim bekleyin.
<i>Arzımdı aytam uga tur,</i>	Arzımı söyleyeyim dinleyin,
<i>Atıñdın başın bura tur.</i>	Atının başını çevirin.
<i>Cez içinde kolo cok,</i>	Bakır içinde bronz yoktur,
<i>Abake senin bul cerde</i>	Ağabeyim senin burada
<i>Astında turcu Nogoy cok.</i>	Önünde Nogay halkın yoktur.
<i>Atañ Manas kabılan</i>	Baban Manas kaplan
<i>Ombunu çaap olco algan,</i>	Ombu’ya saldırarak ganimet almıştı,
<i>Ortosun buzup col salgan</i>	Ortasını bozarak yol yapmıştı
<i>Orustan alım köp algan</i>	Rus’tan vergi çok almıştı
<i>Astıñdan tozup kelgendey,</i>	Önünden karşılayacak,
<i>Ay sayın alım bergendey,</i>	Her ay vergi verecek,
<i>Oñkogoy murun, çuñkul köz</i>	Şiş burunlu, çukur gözlü
<i>Orustun kalkı mında cok.</i>	Rus’un halkı burada yoktur.
<i>Altı şaar Ancıyan,</i>	Altı şehir Andican,
<i>Ayak cagı Samarkan,</i>	Aşağı tarafı Semerkand,
<i>Tuurası Taşken, Namengen,</i>	Yanında Taşkent, Namangan,
<i>Ortosu Kokon, Margalan,</i>	Ortada Hohand, Margalan,
<i>Ancıyandın Sınçıbek,</i>	Andican’dan Sınçıbek,
<i>Ayda alım bergendey</i>	Her ay vergi verecek olan
<i>Anın curtı mında cok.</i>	Onun halkı burada yoktur.
<i>Attanıp çıgıp alışkan.</i>	Ata binince savaşıyor.
<i>Birin-biri çabışkan,</i>	Birbirine saldıran,
<i>Körüşkөndü çalışkan</i>	Gördüğünü ele geçiren

<i>Aldıñdı tosup kелgendey</i>	Önünden karşılayacak olan
<i>Kabarıñ ugup alıstan</i>	Haberini uzaktan duyunca
<i>Kırgızdın curtu mında çok.</i>	Kırgız'ın halkı burada yoktur.
<i>(162.sayfa)</i>	<i>(162.sayfa)</i>
<i>Ölönün aytıp çakırgan,</i>	Türkü söyleyerek seslenen,
<i>Abanın koşup cañırgan,</i>	Melodisi yankılanan,
<i>Ata-enenin közüñçö oynogon,</i>	Anne babanın közü önünde oynayan,
<i>İlenin suusun boylogon</i>	İle suyunun kıyısında dolaşan,
<i>Kazaktın kalkı mında çok.</i>	Kazağın halkı burada yoktur.
<i>Tartınbaybız aytuudan</i>	Çekinmiyoruz söylemekten
<i>Kol aldıñda kişiñ çok.</i>	Elinin altında kişin yoktur.
<i>Bul cerde turgan bizderge</i>	Buradaki bizlere
<i>Açuu kılar işin çok.</i>	Sinirlenecek sebebin yoktur.
<i>Colgo mingen on dört at</i>	Yolda bindiğin on dört at
<i>Colugarıñ er Toltoy,</i>	Karşılaşacağın yiğit Toltoy.
<i>Ataşkanıñ Ayçürök</i>	Yeminli kişin Ayçürök
<i>Astıñan çıktı oşondoy.</i>	Önünden çıktı işte böyle.
<i>Kaçırganıñ Akşumkar</i>	Kaçırdığın Akşumkar
<i>Kazatka mingen köp tulpar</i>	Sefere bindiğin çok tulpar var
<i>İzdegeniñ Ayçürök</i>	Aradığın Ayçürök
<i>İşengeniñ bir kuday,</i>	İnandığın bir Allah,
<i>Asınganıñ Ak kelte,</i>	Omuzuna astığın Ak kelte,
<i>Atışarıñ Çınkoco.</i>	Savaşacağın Çınkoco.
<i>Eñsegeniñ Ayçürök,</i>	Arzuladığın Ayçürök,
<i>Aldından tuura çıkkın soñ,</i>	Önünden direk çıktıktan sonra,
<i>Kimge kabar salasıñ,</i>	Kime haber verirsin?
<i>Kimdi izdep tabasıñ.</i>	Kimi arayıp bulursun?
<i>Kaçırgan kuşuñ kolunda,</i>	Kaçırdığın kuşun elinde,
<i>Kadırlıu ceñem coluñda,</i>	Değerli yengem yolunda,

<i>Akşumkar taptım salıp ket,</i>	Akşumkar buldum yanına al,
<i>Ayçürök taptım alıp ket.</i>	Ayçürök buldum götürün.
<i>Suluuhugu simbattuu</i>	Güzelliği zarıflığı
<i>Arzan menen kimbattuu</i>	Ucuz ya da değerli mi
<i>Çaçıkeyçe bolboso,</i>	Çaçıkey kadar değilse,
<i>Köñülüñö tolboso,</i>	Gönlüne dolmadıysa,
<i>Albaymın dep kaytıp ket.</i>	Almayacağım diye geri dön.
<i>Kaalagan küyöo alsın dep</i>	İsteyen erkek alsın diye,
<i>Akunkanga aytıp ket”,</i>	Akunhan’a söyleyip git.”
<i>Külçoro munu aytkanda,</i>	Külçoro bunu söylediğinde,
<i>Abañdı kудay oñdodu,</i>	Ağabeyini Allah düzeltti,
<i>Aytar kebin torgodu:</i>	Söyleyecek sözünü değiştirdi:
<i>“Cırgap catkan cerimden,</i>	“Eğlenerek yattığım yerden,
<i>Cırgalduu turgan elimden,</i>	Mutlu yaşayan halkımdan,
<i>Çakırıp Çürök kozgoysuñ,</i>	Çağırıp Çürök yerimden kaldırdın,
<i>Kozgogongo caraşa</i>	Yerimden kaldırdığına göre
<i>Kol kuuşurup tozboysuñ.</i>	Eğilerek karşılamıyorsun.
<i>Oynop catkan cerimden,</i>	Oynayıp yattığım yerden,
<i>Ordoluu turgan elimden,</i>	Karargahı olan halkımdan,
<i>Oyron Çürök kozgoysuñ.</i>	Yaramaz Çürök hareket ettiriyorsun.
(163.sayfa)	(163.sayfa)
<i>Kozgogongo caraşa</i>	Hareket ettirdiğine göre
<i>Kol alıp meni tozboysuñ”.</i>	Elimden tutarak beni karşılamıyorsun.”
<i>Töröñüz munu aytkanda,</i>	Efendiniz böyle deyince,
<i>Anda Çürök munu aytat:</i>	O zaman Çürök şöyle diyor:
<i>“Colooçu kişi col menen</i>	“Yolcu kişi kendi yolu ile,
<i>Çooçun kişi sıy menen,</i>	Yabancı kişi kendi saygısı ile,
<i>Adam ukkus kep aytıp.</i>	İnsanın duyamayacağı sözü söyledin.
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	Akun’un kızı Ayçürök

<i>Alasa carım dep aytıp,</i>	Alacak eşim diye söyledin,
<i>Toltoy attuu ceenim bar</i>	Toltoy adlı yeğenim var
<i>Çinkoco attu erim bar”.</i>	Çinkoco altı kocam var.”
<i>Manastın uulu çunaktın</i>	Manas’ın oğlu dikkafalı
<i>Çinkoco, Toltoy degende,</i>	Çinkoco, Toltoy denildiğinde,
<i>Çındap açuu keldi emi,</i>	Gerçekten sinirlendi şimdi,
<i>Şıpıldap süylöp berdi emi.</i>	Çabucak söyleyiverdi şimdi.
<i>Abıdan açuu keldi emi</i>	Aşırı sinirlendi şimdi
<i>Aykırıp süylöp berdi emi:</i>	Haykırarak söyleyiverdi şimdi:
<i>“Akundun kızı Ayçürök,</i>	“Akun’un kızı Ayçürök
<i>Akşumkar berçi ketemin</i>	Akşumkar’ı verin gideceğim.
<i>Ayçürök alıp netemin.</i>	Ayçürök’ü alıp ne edeceğim.
<i>Colgo kazan askan kün,</i>	Yola kazan asan carıye,
<i>Colooçu coldon tozgon kün</i>	Yolcuyu yolda karşılayan carıye
<i>Kerüügö kazan askan kün,</i>	Ovaya kazan asan carıye,
<i>Kerbençi colun tozgon kün.</i>	Kervancı yolunu gözetleyen carıye.
<i>Tişi buuday bolgonço,</i>	Dişi buğday olana kadar,
<i>Çaçı kuuday bolgonço,</i>	Saçı kuğu gibi olana kadar,
<i>Ak tasma kamçı sızdırıp,</i>	Beyaz kurdale kamçı sallayarak,
<i>Er izdeysiñ, kızdırıp,</i>	Koca arıyorsun dolaşarak,
<i>Saamay çaçıñ, ak bolgon,</i>	Ön saçların beyazlaşmış,
<i>Atasının töründö</i>	Babasının baş köşesinde
<i>Köp oturup zak bolgon,</i>	Çok bekleyerek yıpranmış.
<i>Şumkarım berçi ketemin,</i>	Sunguru verin gideceğim,
<i>Seni alıp ketemin.</i>	Seni alıp da ne edeceğim.
<i>Ketmek tursun Keñ-Kolgo</i>	Gidince de Keñ-Kol’a
<i>Bügündön kalbay cetemin”.</i>	Yarına kalmadan ulaşacağım.”
<i>“Karı deseñ karı de,</i>	“Yaşlı dersin yaşlı deyin,
<i>Karı deseñ beybaktı</i>	Yaşlı dersin ben bedbahtı
<i>Kan Manastın caşında,</i>	Han Manas’ın döneminde,
<i>Bakay atam başında,</i>	Bakay babam başkanlığında,

<i>Ken Ürgönçtü çapkanda,</i>	Keniş Ürgönç'ü fethettiğinde,
<i>Köp olcogo batkanda,</i>	Çok ganimet aldığında,
<i>Altın taktın üstündö,</i>	Altın tahtın üstünde,
<i>Akun kan atam catkanda.</i>	Akunhan babam oturduğunda.
<i>Kasiyetin körgöndö,</i>	Kerametin görünce,
<i>Kalmaktan algan olcosun</i>	Kalmak'tan alan ganimetini
<i>(164.sayfa)</i>	<i>(164.sayfa)</i>
<i>Kamçıga çenep bölgöndö,</i>	Kamçıyla ölçeyerek paylaştığında,
<i>Altımış eki nar alıp,</i>	Altmış iki deve alarak,
<i>Ak kuncunga zar alıp,</i>	Beyaz heybeyde mücevher alarak,
<i>Altımış corgo aydatıp,</i>	Altmış rahvan at sürerek,
<i>Başına kebez baylatıp,</i>	Başına pamuk bağlatarak,
<i>Senin atañ kan Manas</i>	Senin baban han Manas
<i>Bel kuda bolgon cayı bar.</i>	Beşik kertmesi yapmış idi.
<i>Aldıñda turgan Çüröktün</i>	Karşıdaki Çürök'ün
<i>Karıy turgan ebi bar.</i>	Yaşlanacak durumu var.
<i>Kan atañ Manas, Akun kan</i>	Han baban Manas, Akun han
<i>Kuda deşken kebi bar.</i>	Dünür olmuş sözü var.
<i>Arbak bata debese,</i>	Ata ruhu dua etmediyse,
<i>Çinkoco, Toltoy ceenim bar.</i>	Çinkoco, Toltoy yeğenim var.
<i>Karşıñdagı beybaktın</i>	Karşıdaki bahtsızın
<i>Karıy turgan ebi bar.</i>	Yaşı ilerleyecek durumu var.
<i>Altı pirge kol bergen</i>	Altı evliyaya selam vermiş
<i>Altı col Kızır col bergen,</i>	Altı kere Hızır yol göstermiş,
<i>Degende kудay oñ körgön,</i>	Sözünü Allah onaylamış,
<i>Kayın atam Manas baatırdın,</i>	Kayın babam Manas bahadırın,
<i>Kadırdın sıylap kütkönmün.</i>	Değerine olan saygımdan bekledim.
<i>Ceti pirge kol bergen,</i>	Yedi evliyaya selam vermiş,
<i>Ceti col kızır col bergen</i>	Yedi kere Hızır yol göstermiş

<i>Al düynö ketken atañdın</i>	Öteki dünyaya gitmiş babanın
<i>Arbagın sıylap cürgönümün.</i>	Ruhuna saygı gösterip geldim.
<i>Kan atam Manas ölgöndö</i>	Han babam Manas ölünce
<i>Kanıkey azap körgöndö,</i>	Kanıkey zorluk görünce,
<i>Temirkandın şaarına</i>	Temirhan'ın şehrine
<i>Tentip ketip, sen kaldıñ,</i>	Sığınmak için sen gittin,
<i>Telmirip Çürök men kaldım.</i>	Çaresiz Çürök ben kaldım.
<i>Tay atañdın koluna</i>	Dedenin eline
<i>Başında ketip sen kaldıñ.</i>	Ta baştan sen gittin.
<i>Caldırıp Çürök men kaldım.</i>	Zavallı Çürök ben kaldım.
<i>Karı dep ayıp sindirip,</i>	Yaşlı diye gönlümü kırarak,
<i>Men beybaktın şoruna,</i>	Ben bahtsızın sıkıntısı,
<i>Karıgança sargargan</i>	Yaşlanana kadar bekleyen
<i>Kara bet Çürök mendenbi?!</i>	Nedeni Çürök ben miyim?!
<i>Kaynım dep izdep kelbegen</i>	Kaynımdıye arayıp gelmeyen
<i>Kadırlıhu töröm, sendenbi?!</i>	Ya da değerli efendim, sen misin?!
<i>Caşıñda töröm caş kalıp,</i>	Babadan efendim küçükken ayrılıp,
<i>Sen kelbediñ meni izdep.</i>	Sen gelmedin beni arayarak.
<i>Anan karap cata albay,</i>	Bu nedenle bekleyemeyerek,
<i>Kıdırıp uçtum seni izdep,</i>	Dolaşarak uçtum seni arayıp,
<i>Sen kuşuñdu ala goy.</i>	Sen kuşunu alın şimdi.
<i>Çinkoco koldu çogultup,</i>	Çinkoco askerini toplayarak,
<i>At çaptırıp, tay soyup,</i>	At yarıştıracak tay keserek,
 (165.sayfa)	 (165.sayfa)
 <i>Ak nikesin kıyam dep,</i>	 Nikah kıyacağım deyince,
<i>Sagan şaşkanımın barganmın.</i>	Sana acele ederek varmışım.
<i>Uruşuñdu köp körsöñ</i>	Savaşmayı çok göreceksen
<i>Akşumkardı ala goy”.</i>	Akşumkar'ını al şimdi.”
<i>Kandın kızı Kalıyman:</i>	Hanın kızı Kalıyman:

<i>“Uruşuñdu koygun, - dep,</i>	<i>“Tartışmayı bırakın, - diye,</i>
<i>Açuuñdu cezge bergin, - dep</i>	<i>Enişte sinirinizi yatıştırın, - diye,</i>
<i>Ak çatırğa kirgin, - dep</i>	<i>Ak çadıra girin, - diye</i>
<i>Arak, bozo içkin, - dep</i>	<i>İçki, boza için, - diye</i>
<i>Ak çatırğa kirgizip</i>	<i>Ak çadıra girdirerek</i>
<i>Arak, bozo içkisip</i>	<i>İçki, boza içirerek</i>
<i>Arak, sunup kaşkayıp,</i>	<i>İçki sunup gülümseyerek,</i>
<i>Kalıyman turdu tastayıp.</i>	<i>Kalıyman durdu saygı göstererek.</i>
<i>Aşkıl canduu, kız nakış-</i>	<i>Ekşiye yakın, kız yanlısı</i>
<i>Ademi törö, caş külüs</i>	<i>Yakışıklı efendi, genç yiğidin</i>
<i>Açuusun koydu taratıp.</i>	<i>Sinirini giderdi.</i>
<i>Çaydosko çayın koydurup,</i>	<i>Çaydanlığa çayını koydurarak,</i>
<i>Tay baytaldı soydurup.</i>	<i>Tay kısarak kestirerek.</i>
<i>Tastorkonun caydırıp</i>	<i>Sofrayı serdirerek</i>
<i>Tabakka salıp, may koyup,</i>	<i>Tabağa yağdan koyarak,</i>
<i>Kazı aralaş cal koyup,</i>	<i>Atın göbek yele yağlarından koyarak,</i>
<i>Baldızı sunup, cezde içip,</i>	<i>Baldızı ikram eder, enişte içerek,</i>
<i>Baatırdın uulu çunagiñ</i>	<i>Bahadırın oğlu inatçı</i>
<i>Udaası menen beşti içip.</i>	<i>Arka arkaya beş kase içerek.</i>
<i>Kançoro menen Külçoro</i>	<i>Kançoro ile Külçoro</i>
<i>Dem albastan köp içip.</i>	<i>Nefes almadan çok içerek.</i>
<i>Kızımtal bolup kızıldı</i>	<i>Çakır keyif oldular</i>
<i>Baatırdın uulu çunagin,</i>	<i>Bahadırın oğlu Semetey’in,</i>
<i>Bütkön boyu ısıdı.</i>	<i>Tüm vücudu ısındı</i>
<i>Oşondo oyron kep aytat:</i>	<i>O anda söze başladı:</i>
<i>“Biz aşuusu biyik too aştık.</i>	<i>“Biz yüksek geçitli dağlardan geçtik.</i>
<i>Attanıp üydön çıkkanda,</i>	<i>Ata binerek evden çıktığımızdan,</i>
<i>Ayçürök cayın ukkanda,</i>	<i>Ayçürök hakkında duyduğumuzdan beri</i>
<i>Altımış kündöy col bastık.</i>	<i>Altmış gün kadar yolda yürüdük.</i>
<i>Çırm etip uyku albadım,</i>	<i>Kestirip uyku almadım,</i>
<i>Kuş uykunu salbadım.</i>	<i>Kuş uykusunu salmadım.</i>

<i>Azırak uktap alalı</i>	Bir azcık uyuyalım
<i>Akun kandin şaarına</i>	Akun hanın şehrine
<i>Attanıp cürüp kalalı.</i>	Atla yürüyerek.
<i>Alda taala buyursa</i>	Allahu Teala kısmet ederse
<i>Andan kiyin baralı”.</i>	Ondan sonra gidelim.”
<i>Ak tamagın kılaytıp</i>	Beyaz boğazını fark ettirerek
<i>Çürök turdu munu aytıp:</i>	Çürök şöyle dedi:
<i>“Aytpadımbı men özüüm,</i>	“Söylemedim mi ben demin,
<i>Añdabaysıñ sen özüñ,</i>	Anlamıyorsun sen kendin,
<i>(166.sayfa)</i>	<i>(166.sayfa)</i>
<i>Talaada uktap kalganda,</i>	Kırda uyuyup kalınca,
<i>Kapilet basıp alganda,</i>	Uyguya iyice dalınca,
<i>Şıgaydın uulu Çınkoco</i>	Şıgay’ın oğlu Çınkoco
<i>Alıstan körüp albaybı,</i>	Uzaktaktan görüp almaz mı?
<i>Karan tündü salbaybı.</i>	Başımıza karanlığı salmaz mı?
<i>Akkelte alar moynuñdan,</i>	Akkeltenı alır boynundan,
<i>Ayçürök alar koynuñdan,</i>	Ayçürök’ü alır koynundan,
<i>Küpüñdöp cata kalganda</i>	Yorulduk diye yatacak olan
<i>Küñ balası biz emes.</i>	Biz cariye çocuğu değiliz.
<i>Şıgaydın uulu Çınkoco</i>	Şıgay’ın oğlu Çınkoco
<i>Korkpoy turgan kişi emes,</i>	Korkulmayacak kişi değil,
<i>Kul kılıuçu iş emes.</i>	Kulun yapacağı iş değil.
<i>Cedigerdin er Toltoy</i>	Cediger’in yiğidi Toltoy
<i>Korko koyçu kişi emes.</i>	Bizden korkacak kişi değil.
<i>Andagın, töröm, keteli,</i>	Anlayın efendim bu durumu,
<i>Ak ordogo ceteli.</i>	Ak saraya varalım.
<i>Tün boyunça baralı,</i>	Gece boyunca yürüyelim,
<i>Süylöşüp kumar kanalı.</i>	Sohbet ederek keyif alalım.
<i>Tamaşaga batalı,</i>	Eğlenelim, gülelim,

<i>Bel çeçişip catalı.</i>	Kemer çözerek rahatlayalım.
<i>Coldon kişi körbösün.</i>	Yoldan kişi görmesin.
<i>Can kişi bizdi bilbesin”.</i>	Hiç kimse bizi bilmesin.”
<i>“Uşu kebiñ akıl, - dep</i>	“Bu sözün akıllıca, - diye
<i>Karabet Çürök makul” . - dep</i>	Yaramaz Çürök tamam.” - diye
<i>Çatırın atka arttırıp,</i>	Çadırı ata yükleyerek,
<i>Argamcı menen tarttırıp,</i>	Urgan ile bağlayarak,
<i>Tün boyunça cürdü emi.</i>	Gece boyunca yürüdü şimdi.
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	Akun’un kızı Ayçürök
<i>Ker corgo minip alkıldap,</i>	Kahverengi rahvan ata binip görkemli yürüterek,
<i>Ketüçüdöy carkıldap.</i>	Işık gibi parlayarak.
<i>Altında söykö şarkıldap,</i>	Altından küpe şıkır şıkır ederek,
<i>Şıbıraşıp süylöşüp.</i>	Fısıldaşarak konuşarak.
<i>Şiñkıldaşıp külüşüp,</i>	Kahkaha atarak gülüşerek,
<i>Katkırığı şañkıldap.</i>	Gülme sesleri yankılanarak.
<i>Tar darbaza köçögö</i>	Dar kapılı sokağa
<i>Cete keldi cakındap.</i>	Şimdi ulaştılar.
<i>Eşik aga – kor başı</i>	Kapı güvenliği başkanı
<i>Sok bilektey çoyun baş</i>	Havan tokmağı gibi topuzu
<i>Oñ iyinge salıptır.</i>	Sağ omzuna koymuş.
<i>“Sen kimsiñ?” - dep kalıptır.</i>	“Sen kimsin?” - diye sormuş.
<i>Külümstüröp kep aytıp:</i>	Gülümseyip seslenerek:
<i>“Men Ayçürök” - dep aytıp,</i>	“Ben Ayçürök”, - diye söyleyerek,
<i>Ak kurcun oozun açtı emi,</i>	Beyaz heybenin ağzını açtı şimdi,
<i>Ayabay altın çaçtı emi.</i>	Esirgemedi altın dağıttı şimdi.
<i>Karasart köñülün kuş kılıp,</i>	Karasart’ın gönlünü hoş ederek ,
 (167.sayfa)	 (167.sayfa)
 Karasart menen Çoronu	 Karasart ile Çoro’yu

<i>Akırı mında dos kılıp</i>	Nihayet burada dost ederek
<i>“Kaçan kelse Çoronu</i>	“Ne zaman gelirse Çoro’yu
<i>Darbaza oozun boş koy dep,</i>	Kapı ağzını açın diye,
<i>Alıp kelgen meymandı,</i>	Getirmiş bu konuğunu,
<i>Adamdı bugün bilgizbe,</i>	Kimseye bugün belli etmeyin,
<i>Camandık bolso tiygizbe.</i>	Kötülük varsa dokundurmayın.
<i>Alıp keldi koroogo,</i>	Getirdi şimdi avluya,
<i>Meymankana ak üygö,</i>	Misafirhane olan beyaz eve,
<i>Baatır menen Çoronu</i>	Bahadır ile Çoro’yu
<i>Altın menen sırdagan,</i>	Altın ile boyanmış,
<i>Adamzat mından kılbage,</i>	İnsanoğlu böyle yapmamış,
<i>“Kabılan töröm kelet” - dep</i>	“Kaplan efendim gelecek” - diye
<i>Kan balası Çüröktün</i>	Han çocuğu Çürök’ün
<i>Arbagı curtan artılğan,</i>	Şöhreti ayrıca yayılmış.
<i>Aragı dayar tartılğan</i>	İçkisi hazır çekilmiş.
<i>Kımızı dayar koyulğan.</i>	Kımızı hazır konulmuş.
<i>Kız, baldızga sundurğan.</i>	Kız, baldıza sundurmuş.
<i>Beesi semiz soyulğan,</i>	Kısrığı semiz kesilmiş.
<i>Çayı dayar koyulğan</i>	Çayı hazır konulmuş.
<i>Kazı koyup, cal salıp,</i>	Atın göbek, yele yağı,
<i>Kumuraga bal salıp,</i>	Testide olan balı,
<i>Tastorkongo koyuldu.</i>	Sofraya konulmuş.
<i>Akundun kızı Ayçürök</i>	Akun’un kızı Ayçürök
<i>Adamdan artık porumu.</i>	Adamdan üstün dış görünüşlü.
<i>Aytkan menen tügönböyt</i>	Anlatmakla bitiremezsin
<i>Ar bir türlüü sonunu.</i>	Her çeşit güzelliğe sahip.
<i>Tün boyunça kelişip,</i>	Gece boyunca geldiler,
<i>Sandırgaluu çunakka</i>	Gösterişli dik kafalıya
<i>Dayar tamak berilip.</i>	Hazır yemek verildi.
<i>Tamak içip toyuşup,</i>	Yemek yiyip doyarak,
<i>Kuuday bolgon ak mamık</i>	Kuğu gibi beyaz yastığa

<i>Çıkanakka koyuşup,</i>	Dirsekleni koyarak,
<i>Kıynalıp kelgen meymandı</i>	Yorulmuş olan misafiri
<i>Orun salıp catkırıp</i>	Yatak hazırlayarak yatırarak
<i>Eşıktin baarın baktırıp.</i>	Kapılara bakacak.
<i>Küzötçü koyup sırtınan,</i>	Dışarısına nöbetçi koyarak,
<i>On cigitge baktırıp.</i>	On yiğide baktırarak.
<i>Anda Çürök kep aytat:</i>	O anda Çürök konuşuyor:
<i>“Ey, kurdaştar, - dep aytat</i>	“Ey! arkadaşlar, - diyor
<i>Üyünüzgö ketiñiz,</i>	Evinize gidiniz,
<i>Erteñ kayra cetiñiz,</i>	Yarın tekrar geliniz,
<i>Semetey keldi debeñiz,</i>	Semetey geldi demeyiniz,
<i>Kalcırap boktu cebeñiz.</i>	Lüzumsuz konuşarak boku yemeyiniz.
<i>Ayta kalsañ biröögö</i>	Eğer söylerseniz birisine
<i>(168.sayfa)</i>	<i>(168.sayfa)</i>
<i>Malıñ ketet olcogo</i>	Malın mülkün talan edilecek
<i>Başıñ ketet taloogo”</i>	Kafanız da kesilecek.”
<i>Kañdın kızı emespi,</i>	Hanın kızı değil mi?
<i>Bek bekitip saldı emi.</i>	Pek sağlam ayar verdi şimdi.
<i>Kızdardın baarın ciberip,</i>	Kızların hepsini göndererek,
<i>Kelindin baarın ketirip,</i>	Gelinin hepsini uzaklaştırarak,
<i>Keptin baarın bütürüp,</i>	Sözünü tamaladı,
<i>Törölörün uktatıp,</i>	Efendisini uyutarak,
<i>Kaalganı kuluptap,</i>	Kapıyı kilitleyerek,
<i>Akırın basıp ayanıp:</i>	Yavaşca dolaşarak:
<i>“Cürgön biröö barbi?” - dep,</i>	“Gören kimse var mı?” - diye
<i>Can cagin baykap karanıp,</i>	Etrafına bakınarak,
<i>Kalbayın dep uyalıp,</i>	Rezil olmayım diye,
<i>Kabilanı kelgenge</i>	Kaplanının geldiğine
<i>Özü artıkça kubanıp,</i>	Kendisi ayrıca sevinerek,

<i>Ordonu közdöy cönödü,</i>	Karargâha doğru yürüdü,
<i>Kara bet beybak çubalıp.</i>	Pek başlı bahtsız sallanarak.
<i>Ordogo basıp keldi emi,</i>	Karargâha geldi şimdi.
<i>Cılıp üygö kirdi emi.</i>	Yavaşça eve girdi şimdi.
<i>Sıypayı törö çunaktın</i>	Saygın dikbaşlı efendisinin
<i>Kelerin Çürök bildi emi.</i>	Geleceğini Çürök bildi şimdi.
<i>Kerebettüü taktıga,</i>	Kerevetli tahta üzerine,
<i>Kebezden salgan paktaga,</i>	Pamuktan döşenmiş yatağa,
<i>Tubardan kılğan köşögö</i>	İpekten yapılmış perdesini
<i>Tuura tartıp aldı emi.</i>	Yana çekti şimdi.
<i>Torkodon kılğan köşögö</i>	İpekten yapılmış köşede
<i>Bel kurçoodon cazdanıp,</i>	Beline kadar yaslanarak
<i>Mamıktı başka saldırıp,</i>	Pamuğu başına koyarak,
<i>Baatırına nazdanıp,</i>	Bahadıra naz yaparak,
<i>Kelbersigen kara bet,</i>	Endamlı olan pek yüzlü,
<i>Kerilip catıp kaldı emi.</i>	Uzanarak yattı şimdi.
<i>Munu minday koyuñuz,</i>	Bunu burada bırakınız,
<i>Töröödön kabar alıñız.</i>	Efendiden haber alınız.
<i>Akıلمان Çürök ketken soñ,</i>	Akıllı Çürök gittikten sonra
<i>Akun kandın ordogo</i>	Akun hanın karargahına
<i>Akırın basıp cetken soñ,</i>	Yavaşça ulaştıktan sonra,
<i>Külçoro turdu oygonup:</i>	Külçoro uykudan uyandı:
<i>“Ayçürök menen abakem</i>	“Ayçürök ile ağabeyim
<i>Birgedir, - dep oylonup</i>	Birliktedir, - diye düşünerek
<i>Köröyün, - dep, tamaşa”,</i>	Eğlence göreyim derken”,
<i>Töröñüz catat, Çürök cok</i>	Efendiniz yatıyor, Çürök yok
<i>Turup kelip karasa.</i>	Kalkıp gelip baktığında.
<i>Anda Külüs kep aytat,</i>	O zaman Külüs söz söylüyor,
<i>Kep aytkanda neni aytat:</i>	Söz söylerken şöyle diyor:
<i>“Aylanayın abake,</i>	“Kurban olduğum ağabey,

(169.sayfa)	(169.sayfa)
<i>Akun kandin Ayçürök</i>	Akun hanın Ayçürök
<i>Ataşkanıñ kanake,</i>	Sözlün nerede?
<i>Akundun kızı karabet,</i>	Akun'un kızı pek yüzlü,
<i>Ataşkan carıñ bolgon coñ,</i>	Sözleşmiş eşin olduktan sonra,
<i>Albay kantip koyobuz.</i>	Almadan nasıl dururuz.
<i>Ayçüröktün koynuna.</i>	Ayçürök'ün koynuna.
<i>Barbay kantip koyobuz.</i>	Varmadan nasıl dururuz.
<i>Barbagan menen bolboy, - dep.</i>	Varmazsan olmaz, - diye.
<i>Cür, abake, barabız,</i>	Hadi ağabey, gidelim.
<i>Barbay koysok, abake,</i>	Gitmezsek eğer ağabey,
<i>Erteñ uyat bolobuz”, -</i>	Yarın utanılacak duruma düşeriz,
<i>Külçoro munu aytkanda,</i>	Külçoro bunu söyleyince,
<i>“Anday bolso çunagım</i>	“Öyleyse inatçı çocuğum
<i>Sen da birge bargın, - dep</i>	Sende birlikte gelin, - diye
<i>Akundun kızı Çürökkö</i>	Akun'un kızı Çürök'e
<i>Erte kabar salgın”. - dep.</i>	Erkenden haber verin.” - diye.
<i>Töröñüz munu aytkanda</i>	Efendiniz böyle diyince
<i>Karacandan tüñülüp,</i>	Canından umudunu keserek,
<i>Karañgıda cügürüp,</i>	Karanlığa doğru koşarak,
<i>Özü alhuçuday nemedey</i>	Kendisi alacakmış gibi
<i>Degele katuu süyünüp.</i>	Ayrıca çok sevinerek.
<i>Kuday urdu kuluñdu,</i>	Allah çarptı kulunu,
<i>Kalet debe munumdu,</i>	Yanlış demeyin bu sözümü,
<i>Cügürüp kelip Külçoro,</i>	Koşarak gelip Külçoro
<i>Kaalgaga urundu.</i>	Kapıya çarptı.
<i>Tökör usta tögögön,</i>	Topal usta yapmış,
<i>Tört alakan ögögön,</i>	Dört avuç içi kadar kısmını bilelemiş,
<i>Calkın mizin teñegen,</i>	Ağzını şekline göre denkleştirmiş,
<i>Kak karagay saptagan</i>	Kuru çamla saplamış

<i>Burma temir burdurgan.</i>	Dişli demir ile sağlamlaştırmış.
<i>“Başınan çıkıp ketet”, - dep</i>	“Sapından çıkmasın”, - diye
<i>Tört kırdagan bolotton</i>	Dört ağızlı çelikten
<i>Koş ebelek koydurgan</i>	Çift perçinle perçinlenmiş
<i>Calkını karış Aybalta</i>	Ağzı karış kadar olan aybalta
<i>Oñ koluna aldı emi,</i>	Sağ eline aldı şimdi.
<i>Kak karagay kaalgaga</i>	Çam ağaçtan olan kapıyı
<i>Şaldirata saldı emi.</i>	Kırarak geçti şimdi.
<i>Töröñüzdü eerçitip</i>	Efendimizi peşine takarak
<i>Külçoro cetip bardı emi.</i>	Külçoro vardı şimdi.
<i>Ordogo kelip karasa,</i>	Karagaha gelip baksa
<i>Kırk kişi catat canaşa</i>	Kırk kişi yatıyor yan yana.
<i>Kırk kişini körgöndö</i>	Kırk kişiyi görünce
<i>Coonun başı kolunda,</i>	Düşmanın başı elinde,
<i>(170.sayfa)</i>	<i>(170.sayfa)</i>
<i>Kire turgan colunda,</i>	Girecek olan yolunda,
<i>Tegiz catat baarısı,</i>	Hepsi yatıyor eşit şekilde,
<i>Eşıktin aldı colunda.</i>	Kapının tam yolunda.
<i>Kaytarışıp kalıptır,</i>	Bekleyip kalmışlar,
<i>Çokmorlorun kuçaktap,</i>	Topuzlarını kucaklayarak,
<i>Baarısı uktap kalıptır.</i>	Uyguya hepsi dalmıştır.
<i>Uktaganın bilgen soñ</i>	Uyuduklarını öğrendikten sonra
<i>Süyüngöndön küldü emi.</i>	Sevincinden güldü şimdi.
<i>Kirip törö karasa,</i>	Efendi içeri girerek baksa,
<i>Köşögö turat tartıluu.</i>	Perde duruyor çekilerek.
<i>Kömürdön kılğan şam çırak,</i>	Kömürden yapılmış mum,
<i>Baş cagında cagıluu.</i>	Baş tarafında yanıyor.
<i>Saramcalduu ar türdüü.</i>	Kullanımı her türlü.
<i>Tör cagina karasa.</i>	Başköşe tarafına baksa.

<i>Altından kürsü taktıga,</i>	Altından kürsü tahtında,
<i>Mamıktan kalgan pahtagı,</i>	Pamuktan yapılmış yatakta,
<i>Altın taacı başında,</i>	Altın tacı başında,
<i>Bolot kılıç kaşında,</i>	Çelik kılıç yanında,
<i>Korkkon kişi köz salıp,</i>	Korkak kişi göz gezdirerek,
<i>Karay algıs cagında,</i>	Bakamayacak tarafında,
<i>Altın taktı kördü emi.</i>	Altın tahtı gördü şimdi.
<i>Uktap catkan Akunga</i>	Uyuyor olan Akun'a
<i>Taazim kılıp turdu emi.</i>	Hürmet edip durdu şimdi.
<i>Ar kaysını oylonup,</i>	Çeşitli şeyleri düşünerek,
<i>Arbakka çet bolom, - dep, -</i>	Belki ata ruhuyla karşılaşırım, - diye
<i>Çet bolgondo arbakka,</i>	Eğer ruhla karşılaşsam,
<i>Bul calganda oñboym, - dep</i>	Bu dünyada iyi olamam, - diye
<i>Uşu catkan Akun kan</i>	Burada yatan Akunhan
<i>Kusuruna kalamın,</i>	Günahına girerim diye
<i>Ce bolboso meyli, - dep</i>	Ya da neyse kabul, - diye
<i>Ayçürökkö baramın.</i>	Ayçürök'e ulaşırım.
<i>Ce bolboso koyçu, - dep,</i>	Ya da hayır, - diyerek,
<i>Uşu cerden kaytamin,</i>	Bu yerden geri döneceğim,
<i>Ce kaytıp barıp bu sözdü</i>	Ya da dönüp giderek bunu
<i>Külçorogo aytamın,</i>	Külçoro'ya söylerim.
<i>Tördö catkan Çürögüm</i>	Başköşede yatan Çürök'üm
<i>Oygoo bolup cürbösün,</i>	Belki uyanık olmasın,
<i>Kayıp ketsem men erteñ,</i>	Geri dönsem yarın beni,
<i>Şıldıñ kılıp cürbösün,</i>	Alay ederek gülmesin,
<i>Çürökkö şıldıñ bolgonço,</i>	Çürök'e rezil olmaktansa,
<i>Kuday taala buyursa,</i>	Allah Teala buyurursa,
<i>Basa kör, bugün oñdoyun",</i>	İleri yürüyeyim, bugünü kurtarayım",
<i>Çüröktü közdöy bastı emi,</i>	Çürök'e doğru yürüdü şimdi,
<i>Ayçüröktün canına</i>	Ayçürö'ün yanına
<i>Akırın basıp cetti emi.</i>	Yavaşça yürüyerek ulaştı şimdi.

(171.sayfa)	(171.sayfa)
<i>Âşıktık tüşüp cürökkö</i>	Aşk ateşi düştü yüreğine
<i>Uktap catkan Çürökkö:</i>	Uyumakta olan Çürök’e:
“Kubulcugan kara bet	“Kılık değiştiren pek yüzlü
<i>Alda kanday kılât, - dep,</i>	Daha neler yapar? - diye,
<i>Okus bolso dolu küñ</i>	Aniden korku verirsem
<i>Kubulup ketip kalat”, - dep.</i>	Kılık değiştirip gidiverir”, - diye.
<i>Kulaçtay bolgon karaçaç</i>	Kulaç kadar olan siyah saç
<i>İmerip karmap aldı emi,</i>	Eline dolayarak tuttu şimdi.
<i>Koynuna kohun saldı emi,</i>	Koynuna elini koydu şimdi,
<i>Çukurantıp oygotup,</i>	Uykudan uyandırarak,
<i>Ak cılanday tolgontup,</i>	Beyaz yılan gibi doğrultarak
<i>Kegi bardır içinde,</i>	İntikamı varmış içinde,
<i>Çaçıkeyge bayagı</i>	Geçende Çaçıkey’e
<i>Aytkan kebin oygo alıp:</i>	Söylemiş olduğu sözünü hatırlayarak:
“Koyo bergin çaçımdı,	“Bırakıverin saçımı,
<i>Celdetterge çakırıp,</i>	Cellatları çağırıp,
<i>Alayınbı başıñdı?</i>	Kopartayım mı başını?
<i>Koynuma koluñ salganday,</i>	Koynuma elini sokacak olan,
<i>Emçegim karmap alganday,</i>	Mememden tutacak olan,
<i>Alasa carıñ men emes.</i>	Alacak eşin ben değilim.
<i>Alistan kelgen colooçu</i>	Uzaktan gelen yolcu
<i>Abiyiriñ menen kaytıp ket,</i>	Namusunla geri dön,
<i>Al-akıbalıñ baarisın</i>	Durumunla ilgili her şeyi
<i>Coldoşuñ aytıp ket...”</i>	Arkadaşına anlatıp git...”
(172.sayfa)	(172.sayfa)

(Saripbekov, 1994, s. 92-172).

4. BÖLÜM

SÖZLÜK-DİZİN

a“o”

a.+nı Kaңoro

a.+nñ kimiñ

[=2]

aba “ağabey”

a. asılım

a.+m ardaktuu, kankorum, karıgan, sarı

a.+ma bardıñbı, sarı

a.+mdın kesirettüü

a.+ña Semetey

a.+ñdı bulastagan, caş

a.-mdın arıtpagın

[=11]

abake “ağabeycik”

a. aylanayın, aylanayın, barbay, bilbey, ce, coo, cür, emne, sagan

a.+m alamin, Ayçürök, baya, katuu, minip, seni

a.+mdın canında

a.+me keçke

a.+si Bakaydan

a. dep, senin

[=21]

acal Ar. “ecel, ölüm”

a.+ımdın çorom

a.+cetip, cetip

[=3]

acal cet- “ölmek, eceli gelmek”

a.-ip kün, kün

[=2]

acayıp Ar. “acayıp, olağanüstü”

a. bir

[=1]

acı Ar. “hacı”

a. mekeden, mekeden

[=2]

Acıbay “kişi adı”

a. coboloñ

a.+dın Kartküröñ

[=2]

acırat- “ayırarak”

a. baçım

a.-ıp alalı

[=2]

aç bilek “kolun bilek kısmı”

a.+ten seni

[=1]

aç- “açmak”

a.-ıp kabak

a.-kança köz

a.-tı ak, ak

[=4]

açıl- “açılmak”

a.-gan tekçeden

a.-ıp anan

[=2]

açın- “acımak”

a.-ıp açuusu

[=1]

açır- “açtırmak”

a.-ıp balıktay

[=1]

açıt- “dokundurmak, acıtmak”

a.-ıp aytkanına

[=1]

açkıl canduu “ekşiye düşkün”

a. kız

[=1]

açtır- “açtırmak”

a.-ıp kıyamat

[=1]

açuu “sinir, öfke”

a. abıdan, çındap

[=2]

açuusu kel- “sinirlenmek”

a.-ıp açınıp

a.-se too

[=2]

adam Ar. “adam, insan”

a. astınan, bolup, erkek, karoolu, külgönün, muñduu, ukkus,

a.+dar cüröğü

a.+dan bölük, artık

a.+dı bugün

a.+dın baarı, boyu, boyu, munu

a.+ı başka

[=16]

adamzat Ar. “insanoğlu”

a. agının, ak, keçemin, pendesi, mından, munu

[=6]

adep Ar. “edep”

a.+siz bala, ösüp

[=2]

adeb(p) Ar. “edep”

a.+i çok

[=1]

ag(k) “beyaz”

a.+ı murutunun, sakalının

a.+a eşi

[=3]

ag(k)- “akmak”

a.-ıp agını, ak, ar, bulagı, cıgaçtardın, ileden, imerilip, karagay, suular, tegerenip, teñizden, tübü, türmöğü

[=13]

aga “ağabey”

a. eşik

a.+sınan er

[=2]

agar- “ağarmak”

a.-ıp tañ, tañ

[=2]

ak “beyaz, ak”

a. abayı, altımış, arka, atamdan, attanıp, ayga, aynektey, baatırdın, baladay, berenelüü, car, cetimiş, columdan, colum, cöndögönü, çorom, çorom, çorom, eşik, eşik, kazatka, kebezdey, kokondon, kukuldagan, kuuday, küdürü, mekeden, meymankana, paygambar, paygambar, paygambar, paygambar, saamay, samayıñ, şıpıldagan, temirden, ukuruk

[=37]

ak- “akmak,”

a.-kan kürküröp

a.-pagan suu

[=2]

Akbermet “kişi adı”

a. akılbeğin

[=1]

Akborçuk “atın adı”

a. azık

[=1]

ak coltoy “uğurlu, şans getiren”

a. attanıp, çorom, kazatka, tuugan

[=4]

akçañda- “böbürlenmek”

a.-p astın

[=1]

akıl Ar. “akıl, düşünme”

a. uşu, uşunday, tappas

a.+duu ecem

a.+an şaşkandan

a.+ıñ kıska

a.+ıñdan şaşkanıñ

a.+ınan şaşkanı

a.+man Çürök

[=9]

Akılay “kişi adı”

a. arkasında, şoruktun, mintip

[=3]

akıldeş- Ar.+T “fikir alışverişinde bulunmak”

a. ıp alışıp

[=1]

akır- “haykırmak”

a.-ıp a

[=1]

akıret “ahiret”

a. ketken

[=1]

akkañkı “değerli bir eyer”

a. eptep

[=1]

Akkelte “Manas’ın güçlü silahı; tüfek”

a. asinganım, asinganiñ, atıp, atadan, atagı

[=5]

akmaral “dişi geyik”

a.+day dañkayıp

$$[=1]$$

ak nike “nikah”

a.+sin kıyam

$$[=1]$$
akolpok “Manas’ın savaş kıyafeti”

a. atamdan, kalgan, Manastan, üstündöğü

$$[=4]$$

ak ordo “han karargahı”

a.+go ceteli

a. közdöy

$$[=2]$$

Akşerbet “kişi adı”

a. acıkenin

$$[=1]$$

Akşumkar “Semetey”in av kuşunun adı”

a. atamdan, çorom, izdegenim, kaçırmanıñ

a.+day tamagın

$$[=5]$$

ak taylak “beyaz deve yavrusu”

a.+tay çorom

$$[=1]$$

Akun “kişi adı, Akun han”

a. handın, kan, kan, kandın, kandın, kandın, kandın, kandın, kandın, kandın,
kandın, kandın, kandın, kandın, kandın, kandın, kandın, kandın, uşu

[illegible]

a.+ga uktap

[=38]

Akunkan “kişi adı; Akun han”

a.+dın Ayçürök

a.+ga aytıp

a. atamdın

[=3]

al “o, şu”

a. bazarçı, ceñil-celpi, mu.nu, mu.nu

a.+ı ırp

a.+ıñ bir

[=6]

al-cay “durum”

a.+ıñdı ayta

[=1]

al- “almak”

a.-a ak, ak, akşumkardı, cabdıktın, karagay, kıygaktuu, sen, tüşö

a.-abı Ayçürök, talaşıp

a.-agoy cadal

a.-akan tört

a.-alı acıratıp, aparıp, at, at, azıktülük, azırak, kebin, keçüüdön, ördöktü, süysö, tuura, uruşpay

a.-am Ayçürök, Ayçürök, Ayçüröktü, katının, kuunu, şumkardın

a.-amın abakem

a.-ar akkelte, Ayçürök, Ayçürök, kabar

a.-asıñ attanıp, cooñdu, düşmandan, kepti

a.-at cumşasa, küygüzüp

a.-ayın çındap, men, takır

a.-ba ak

a.-badı oşondo

a.-badım çırm

a.-badıñ çorom

a.-bagan sen

a.-bagın ak, күнүлүkkö

a.-basam eptep, künü, mintip, şumkarın

a.-basın seni

a.-bastan ördökçürök

a.-bay akşumkar, anan, bastıra, berbeymin, berendin, boosun, canına, Çinkoco, çoro, munu, muz, ne, taanıy, taanıy, tüşö

a.-baybı alıstan

a.-çu aydap

a.-dı abaylap, abıdan, akşumkardı, Ayçürök, Ayçürök, basa, bata, bir, but, calpı, canınan, cerden, çılbrınan, imerip, kızıl, kol, oñ, sırın, tartıp, tışınan, tolgoy, toptop, tuura

a.-dında Çinkoconun

a.-ga añkayıp

a.-gan azık, azık, kalmaktan, ombunu, orustan

a.-ganbı Ayçürök, kelerim

a.-ganda abakem, balık, bula, coldu, kamçı, kapilet, mintip, topçulanıp, uşuntıp, uyalbay

a.-ganday emçegim

a.-gandın er

a.-ganga barıp

a.-ganı but, ıras, kol, Külçoronun, oturup

a.-gın aybalta

a.-gıs karay

a.-ıbı uktooçu

a.-ıñız attın, kaytıp, kızdardan, törödön

a.-ıp ak, ak, aldırıp, altı, altı, altımış, altımış, attanıp, Ayçürök, Ayçürök, aytkan, az, baştap, catıp, catıp, cetimiş, cetimiş, coldon, coldun, çakırıp, kabakka, kagaz kagaz, kan, kaymakka, keçee, kol, kol, konoguna, kök, kök, köp, Külçorosu, Nogoydon, seni, surap, surap, suurup, suurup, süt, tirilep, tüştügünö

a.-ıptır ak, caman, cıya, koluna, munarıktap, tunarıktap

a.-sa karaktap, karaktap

a.-sañ Ayçürök, katının

a.-sın çingoco, çuunun, er, kaalagan, katınbalam, kazattın

a.-uuçu kukuluktap, seni

a.-uuçuday özü

[=191]

ala “ala, alaca”

a. altımış, büldürkön, terdebegen

[=3]

ala kaçtır- “kaçırmak”

a.-ıp Akşumkardı

[=1]

alakan “avuç içi”

a.+day kaşka, aral

a.+ın bek

a.+tört

[=4]

alakta- “korkudan veya telaştan gözleri yuvasından fırlamak”

a.-p mañdayında

[=1]

albars “elmas; elmas kılıç, ”

a.+tay kaysaganı

[=1]

alçakta- “şımarmak, istediğini yapmak; sallanarak yürümek”

a.-p atının

[=1]

aldı “önü”

a. akcar, eşiktin

a.+nan çorom

a.+nda Semeteydin

a.+ñda kol

[=5]

aldır- “aldırmak”

a.-bay küzdö, küzündö

a.-dı kermeden

a.-gan çabar

a.-ıp alma, arkandan, Çinkocogo, kalaadan, köökörgö, kuunu, narga, seni, sır

[=13]

alım “vergi”

a. ay, ayda, orustan

[=3]

Alımkan “kişi adı”

a. atılas, koşo

[=2]

alıs- “uzak, gidilmesi çok süren”

a.-tan kabarıñ

[=1]

alış- “dövüşmek, savaşmak”

a.-ıp akıldaşıp, aybalta

a.-kan attanıp

[=3]

alkılda- “hırsıyla ileriye atılmak”

a.-p buurul, buurul, ker

[=3]

Alla Ar. “Allah”

a. kulgulo

a.+ga tobokel

[=2]

Alda taala Ar. “Allahü teala”

A. buyursa, kuduret

[=4]

alma “elma, elma ağacı”

a. karoologon, karoolongon, tüntüygön

[=3]

almabaş “destanlarda anlatılan bir tüfek adı”

a. çagarak

[=1]

Almalduu-Bulak “yer adı”

a. Şumkar

[=1]

Almambet “kişi adı (Manas’ın arkadaşı)”

a. azizkandın, azizkandın, uulu

a.+tin Külçoro, Külçoro, Külçoro, Külçoro, Külçoro, tukumu

[=9]

altı “altı”

a. altı, azık, azık, azık

[=4]

altı atar “bir tür tüfek”

a. ogun

[=1]

altın “altın”

a. aldıñkı, aldıñkı, arası, ayabay, aybalta, Beecinde, Beecinde, cakası, ceegine, çagaraktuu, kötkü, kuymaluu, sırtına

a.+dan sarı

[=14]

aman Ar. “sağ, yaşamakta olan”

a.-esen eceke

[=1]

amandaş- Ar.+T. “görüşmek, selamlaşmak”

a.-ıp kelem

[=1]

amanat Ar. “emanet”

a. atsan, canga

a.+ın bereli

[=3]

anan “sonra”

a. açılıp, Çürök, karap

[=3]

Ancıyan “yer adı”

a. altı, menen, menen,
 a.+dın astında, Çorom, Sınçıbek
 a.+ga kireyin, kirgizip
 [=8]

anday “onun gibi”

a. Semetey
 [=1]

añ “çukur”

a.+1 at
 [=1]

añda- “anlamak, kavramak”

a.-gan corgo
 [=1]

añgıça “o sırada”

a. al
 [=1]

añkosun- “saf ayağına yatmak”

a.-up kep
 [=1]

apake “annecik”

a. Çürök
 [=1]

apar- “götürmek”

a.-ıp mamık
 [=1]

appak “apak, bembeyaz, beyaz ötesi”

a. aydarı, cegeni, eki, orugan
 [=4]

apta Far. “hafta”

a.-day ısıgı, ilebi
 [=2]

ar Far. “her”

a. cerdi, keñ, saramcalduu

[=3]

ara “testere”

a.+day börü

[=1]

araçı “aracı”

a. kişi

[=1]

arak Ar. “içki, alkollü içecek”

a. kalaadan

[=1]

aral Moğ. “ada”

a. alakanday, teñgedey

[=2]

aralaş “karışık”

a. buu, kan, kazı

[=3]

aram Ar. “haram”

a. abıke, abıke

a.+dar bukara

[=3]

arba- “büyülemek, celbetmek”

a.-p köktön

[=1]

arbak Ar. “atalar ruhu”

a.+ka çet

[=1]

Arçatoru “atın adı”

a. buudanga

[=1]

ardan- “utanmak”

a.-ıp kalıñ

[=1]

arga “çare, çıkar yol”

a.+sı Çaçıkeydin

[=1]

argameci “urgan”

a.+day çoyulup, menen

[=2]

argı- “ilerlemek; öne doğru zıplamak”

a.-gan tuura

[=1]

Argın “boy adı”

a. altı

[=1]

argışta- “öne doğru atılmak”

a.-p suu

[=1]

arı- “yılmak, yorulmak”

a.-bas on

a.-p taybuurul

[=2]

arık “kanal; ark”

a.-tay koş

[=1]

arıkta- “zayıflamak”

a.-p at

[=1]

arış “adım”

a. arkarday

[=1]

arıt- “yormak”

a.-ıp at, at

a.-pagın çorom

[=3]

arız Ar. “dilekçe, şikayet”

a. kayım, uşu

[=2]

arka “sırt”

a. Ayçürök

a.+ga kır

[=2]

arkala- “sırtına almak”

a.-p kaçıp

[=1]

arkan “kendir, halat”

a.+boyu altı, ceti

a.+dı cip

[=3]

arkar “yaban koyunu”

a. menen, moymolcugan

a.+day arış, közü

[=4]

arkıra- “kükremek”

a.-p talaada

[=1]

arkı-terki “rast gele”

a. kaktırgan, sulatkan, turuşup

[=3]

arman Far. “içe dert olan şey, ukte”

a. atayın, çoroñdo

a.+da körböğön, körböğön, körböy, körböy, uşunu

[=7]

arştan “aslan”

a. tuulgan

[=1]

art “arka taraf”

a.+ınan akşumkardın, er, Külçoro

a.+ıñdan attanıp

[=4]

art- “artmak”

a.-a kolun, kolun

a.-ınan ak, Akşumkardın, Akşumkardın, Külçoro

a.-ıp cibergen

a.-kan anı, azık

[=9]

artık “fazla, üstün”

a. adamdan, Ayçürök

a.+ça özü

[=3]

artıl- “artmak, çoğalmak, büyümek”

a.-gan arbagı

[=1]

arttır- “arttırmak”

a.-ıp corgogo, çatırın, koş

[=3]

Aruuke “kişi adı”

a. suulu

[=1]

arzan “ucuz”

a. menen

[=2]

as- “asmak”

a.-a kazan

a.-kan colgo, kerüügö

[=3]

asaba “bayrak, sancak”

a. ak, baatırdın

[=2]

asıl Ar. “asil, soylu, değerli”

a. tabılbas

[=1]

asıy “dört yaşından büyük at”

a. on

[=1]

asili Ar. “asla”

a. agızbay

[=1]

asker Ar. “asker”

a.+i Akun

[=1]

aşmaçı “aşçı”

a. katın

[=1]

asman Far. “gökyüzü”

a+da curup, uçup

a.+dagı cıldızlar, cıldızlar

a.+dan aynanıp, baykap, baykap, baykap, körüp, munar, munar, tütün

a+dın baarın

a.+dı közdöy

a.+ga akşumkar

[=15]

asmanda- Far.+ T. “göğe yükselmek”

a.-gan Ayçürök

a.-p Ayçürök, uçup

a. curup, uçup

[=5]

astı “alt”

a.+nan buuruldu, çorom

a.+nda ancıyandın

[=3]

astır- “astırmak”

a.-ıp alıp, kemegege

[=2]

aş “yemek”

a. şeker-şerbet

[=1]

aş- “aşmak”

a.-ıp opoldu

a.-tı üç

a.-tık biz

[=3]

aşa- “acele acele yemek”

a.-gan aralata

[=1]

aşat- “sövmek”

a.-ıp catıp

[=1]

aşır- “aşırmak, geçirmek”

a.-ıp ıyık

[=1]

aştık “tahıl”

a. cazında, küzdö, biz

[=3]

aştıkçı “çiftçi”

a.+nın kir

[=1]

aştır- “aşırtmak, geçirmek”

a.-ıp ak

[=1]

aşuu “geçit”

a. böyrögünön

a.+nu üç

a.+su biyik, biz

[=4]

at “at”

a. akkuunu, altı, arka, arkası, ayagı, aydaganı, aydaganım, aydap, buurul, cetimiş, colgo, kañçorosu, kermesinde, kızıl, kızıl, koştogonu, koştogonum, men, mineriñe, Nogoydon, Nogoydon, on, taza, ürtüktöp

a.+ı atamdın, ayaldın, kızdın

a.+ım astımda

a.+ımdı öz

a.+ın atam, taybuurul

a.+ıñdı er, soyup

a.+ka çatırın, Külçoro, Nogoydon

a.+tan buurul, buurul

a.+tı on

a.+tın takaluu, takaluu

[=41]

at- “ateş etmek”

a.-ar mılık

a.-ıptır almabaş

a.-kan mılık

a.-kanda akkelte, tañ, tañ, tañ

a.-pasam ak

a.-sa milte

a.-tı arkandan, kermeden, tañ

[=12]

at arıt- “çok yolculuk yapmak”

a.-ıp mine, ton

[=2]

at cabdıık “atın eyer takımı”

c.+tan keleli

[=1]

ata “baba”

a.+bız uluu

a.+m Akun, Bakay, kan, kayın, kayın, keçee, Manas

a.+mdın akıret, o

a.+ñ kan, senin

a.+ñdı öz, tüp

a.+ñdın al, çoñ, tay

a.+sı kan

[=18]

ata- “ad vermek”

a.-m keçee

[=1]

ataş- “antlaşmak, sözleşmek”

a.-kan atam

[=1]

atçan “süvari, atlı asker”

a.+dar otuz

[=1]

atılas “ipek kumaş türü”

a. köynök, köynök

[=2]

attan- “ata binmek”

a.-dı abakem

a.-ıp kayra

[=2]

attuu “atlı, atı olan”

a. Çınkoco, Semetey, Toltoy

[=3]

ay “ay, kemer”

a. canında, on, ördökkö

a.+dın üç

[=4]

ayabay “çok, çok fazla”

a. altın, can, kılca, nayza,

[=4]

ayag(k) “son”

a.+ı meken, mukur, mukur, tört

a.+ın baş, eki

a.+ında çorom

[=7]

ayak “ayak”

a. akkar, cagı, kazan

a.+ta tört

a.+tan kebez, tört

[=6]

ayaktuu “ayaklı”

a. eki

[=1]

ayal “kadın”

a.+dın atı

[=1]

ayan- “çekinmek”

a.-ıp akırın, külümsüröp

[=2]

ayarla- “dikkat etmek”

a.-p azday

[=1]

aybalta “aybalta”

a. algın, altın, atamdan, burup, canda, canda, calkını, kolgo, tiyip

[=9]

Ay baltaçı “Aybaltay’ı iyi kullanan savaşçı”

a. mıktısın

[=1]

Ayçürök “kadın kahraman, Semetey’in nişanlısı”

a.-ıp buurul

[=1]

ayla Ar. “çare”

a. andan, andan

[=2]

aylan- “dönmek”

a.-ıp alatoo, asmandan, karasuunu, kayta

[=4]

ayma- “çabucak yemek, yok etmek”

a.-gan abıkeni

[=1]

Aymanboz “atın adı”

a. anı

[=1]

ayneg(k) Fa. “cam”

a.+i asınsañ

a.+tey bolgon, közün

a.+tin oozu

[=4]

ayrıl- “ayrılmak”

a.-ıp akşumkardan, buurul, col

[=3]

ayt- “söylemek”

a.-a alcayıñdı, berbeymin, çoro, çorom

a.-am arzımdı, comok, kebidı, ne, sagan

a.-amın Külçorogo

a.-ar keñeşim, kınışlap, koy, sanaamdı, sanaamdı

a.-asıñ anın, anın, söz

a.-at anda, anda, anda, anda, anda, anda, abası, abası, adepsiz, anda, aşikkandan, attardı, bakay, ecekeler, emneni, ey, iyile, kalıymanga, kan, kançorosu, kankorum, karagım, kep, kep, kep, kep, kiçüüsünö, Külçoro, Külçorosu, Külçorosu,

Külçorosu, külüstön, oşondo, oy, atam, bat, çoñ, çorom, kak, oynuñdu, oynoboy, öz, tüp

a.-at çımırkanıp

a.-ayın abıdan, ar, arızmuñumdu, arzımdı, çüröktün, kaysını, maanicayın, munun, öz

a.-ıp adam, Akunkanga, alasa, añkosunup, apake, arbagın, astalap, baabedin, bas-a, calgan, calgan, caratkanga, çaşırıp, cılıkcıga, coobuñdu, Çaçıkey, çımırkanıp, çını, çorogo, çorolorgo, çürök, eceke, elçi, erteñ, ırgıp, kak, karı, katuu, koştı, külümsüröp, maaniñdi, men, mintip, mintip, mintip, mintip, mintip, ölöñ, ölöñün, salam, salamımdı, sırıñdı, sözdü, şaamerdenim, şaşkeden, tabarıkti, tañ, tozup, tozup, tökpöy, tötölöp, uşunu, uşuntip

a.-kan akşumkar, ce, kayım

a.-kanda akılay, kañoro, kañoro, kep, kep, kep, kep, Külçoro, Külçoro, Külçoro, töröñüz, töröñüz

a.-kın batırak, coldu

a.-pa ceñe, kankor, Manastan

a.-pasam körüp

a.-pay bakay, karabet

a.-sam calgap

a.-uudan tartınbaybız

[=140]

aytış- “tartışmak”

a.-ıp akiynekti

[=1]

az “az, çok karşıtı”

a. aytayın, bir, menin

a.+ıbı aytsa

[=4]

azab(p) Ar. “azap, çile”

a.+ın akşumkardın, kör, oylongun

[=3]

azap Ar. “azap, büyük sıkıntı, eziyet”

a. kanıkey, kanıkey

[=2]

azat Far. “azat, özgür, hür”

a. canımdı, tozokton

[=2]

azık-tülük “erzak”

a. alalı

[=1]

azır Ar. “hazır”

a. arbagı

[=1]

aziz Ar. “aziz, sevgide üstün tutulan”

a. arbagı

[=1]

azuu “azı dişi”

a.+ları bolottoy

a.+sun söyköp

[=2]

baar Far. “gönül”

b.+ın attın

[=1]

baarı “hepsi, tamamı”

b. adamdın, ar, candın, candın, cığaçtardın, kızdardın, kızdın, kızdın, kiyin, torgoydun

b.+n asmandın, attardın, attardın, cabdıktın, coldun, coldun, eşiktin, kelindin, kelindin, keptin, kızdardın, kızdın, kiyimdin

b.+nan Nogoylordun

b.+sı kalıñ, öyüzgü, tegiz

b.+sın alakıbalıñ, kız

[=29]

baatır Moğ. “bahadır, yürekli”

b. abdan, atası, atası, canımda, Manas, menen, tuugan,

b.+dan balta

b.+dı er, er

b.+dın ak, bul, er, er, er, er, er, er, er, er, er, er, er, er, kayın, Külçorodoy, tikken, uulu, uulu, uulu,

b.+ga er, er, er, er, er, kayın

b.+ıma nazdanıp

b.+ıñ er, er, er, er, er, er, er, er, er, er, er, er

b.+lar oşondo

[=51]

Babedin “Bahaüddin’in ruhu”

b.+ge çalınıp

[=1]

baçım Moğ. “çabuk”

b. ar, bat, cetip

[=3]

badaçı “çoban”

b. bolso

[=1]

badana “zırh”

b. kiygen

[=1]

bag Far. “bahçe”

b.+ınan törö

b.+ında törö, baatırdın

[=3]

bagımdat Far. “sabah namazı”

b. tört

b. özüñ

[=2]

bagıldır “yabani erkek oğlak”

b. eki

[=1]

bak Far. “baht, kader, talih”

b. kara, kararıp, tünörgön, tütündögön

b.+ka bir

[=5]

bak- “bakmak”

b. kara, kara, tünörgön, tünörgön

b.-çaga uzun

b.-kan ayga

b.-ırıp Şaymerden

b.-taga mamıktan

b.-tırğan abaylap, düşmandı

b.-tırıp eşiktin, on

[=12]

baka “kurbağa”

b.+sı çardap

[=1]

Bakay “kişi adı”

b. atam, aytpay, karıgan, kandın, turup,

b.+dan abakesi, kan, kan

b.+dın colu, kandın, katın, salgan, sözün

[=13]

bakça Far. “bahçe”

b.+ga uzun

[=1]

bakır- “bağırmaq”

b.-ıp şaymerden

[=1]

bakta “pamuk”

b.+ga mamıktan

[=1]

baktır- “bakmak”

b.-gan abaylap, düşmandı

b.-ip eşiktin, on

[=4]

bal “bal”

b. kabakka, kumuraga

b.+dar kebidimdi, sanaamdı

[=4]

bala “bala, çocuk”

b. adebi, adepsiz, akılıñ, balapan, balapan, baykuş, caş, cetip, col, col, çalginga, çoğun, ermekke, kan, kaday, kızıl, kuba, sagınbay, sendey, şapıldagan, uşul

b.+bı ce

b.+day caş

b.+ğa caş

b.+mdı kündöy

b.+nı kara, koyonalı, oydologon

b.+nın kara, karasaat

b.+sı er, kadırluu, kan, kan, küñ

b.+sıñ kaday, kaday, kaydan, kaydan, kesirdüü, oolukkan

[=41]

balaa Ar. “bela”

b.+ga abañdı, bir

[=2]

balag(k) “pınar”

b.+a caş

[=1]

balatı “genç, küçük çam ağacı”

b. caş

[=1]

balban Far. “pehlivan, güreşçi”

b. çapkanın

b.+dı çabışarga

b.+ga altımıştay

[=3]

balçıl-da- “sırılsıklam olmak”

b.-p emi

[=1]

baldar “çocuklar”

b. keñeşim, sanaamdı

[=2]

baldız “baldız”

b.+ga kız

[=1]

balık “balık”

b. ak, suudan

b.+tar catkan

b.+tı çorom

[=4]

balır “su yosunu”

b.+da cekendüü

[=1]

balırluu “yosunlu”

b. keçee

[=1]

balkay- “iri yarı, büyük”

b.-ıp çarayna

[=1]

balta “balta; silah adı”

b. burma

b.+nın çoñ, çoñ

[=3]

baltaçı “baltacı”

b. ay

[=1]

bapta- Ar. “bir işi özenerek, keyifle yapmak”

b.-p könülün

[=1]

bar “tüm, her, hep, var”

b. alar, altından, az, basar, bel, bermettey, bir, bolotton, boy, bugün dön, bugün dön,
cılıkıcıga, curtan, çetelerge, çıgar, çımçığı, çınarı, Çinkoco, Çinkoco, Çinkoco,
çırpıgı, kalemdey, karıy, karıy, kızıl, kimiñ, köbük, kuda, kunduzday, munday,
salamımdı, sarı, taldarı, tiyer, Toltoy, Toltoy, toodoy

b.+dı çıgıp

[=38]

bar- “varmak, gitmek”

b.-a oop

b.-abız cür

b.-alı andan, anan, cetip, colun, cür, cürü, Çaçıkeyge, erteñ, tün

b.-am bugün dön, coldu

b.-amın Ayçürökkö

b.-asıñ altımış, elüü, kay, kaysı

b.-at süzüp

b.-ayın artınan, elinen, köz, seni

b.-ba aytpadıñbı

b.-bı aytpasam, cürgön

b.-dı basıp, basıp, cetip, Külçoro, oolcuy, salıp, şıpılday

b.-dır kegi

b.-gança olcogo

b.-ganda akşumkar, salıp, uurdanıp

b.-ganga baştap, özüm

b.-ganı basıp, kırk

b.-ganın dayranı

b.-ganmın sagan

b.-gın sen

b.-ında asılım, kurdaşım, kurdaşımdın

b.-ıp attanıp, aydap, ce, cerkentke, cetip, coldon, Çinkoco, kaçıp, kaçıp, talaşıp,
tentip, Toltoydon, üstünö

b.-sa çuuga, kazatka

b.-sam kaytıp

b.-sañ kimiñ

[=65]

barañ “pistonlu tüfek”

b. sır

b.+dın ogu

[=2]

barı “hepsi”

b. tokoydun

b.+sı katın-kızdın

b.+sın bul

[=3]

barış- “birlikte gitmek”

b.-ıp terekke

[=1]

bark et- “yüksek ses çıkarmak”

b.-ıp itelgi

[=1]

barkıra- “bağırarak”

b.-p kıbıla

[=1]

barkırat- “bağırtmak”

b.-ıp ildirip

[=1]

barktuu “kıymetli, değerli”

b. künüm

[=1]

barmak “parmak”

b. menen

[=1]

Bar-Köl “yer adı”

b. +dün mañday

[=1]

bas- “yürümek”

b.-a çorom

b.-ıp abasın, ak, akırın, akırın, akırın, alay, azday, canına, celbegey, corgoloy, cür, kapilet, kaptalga, koşo, möör, oolcuy, ordogo, şıpılday, terekke, tuura

b.-kan burala, canday

b.-padıñ çorom

b.-tı çüröktü, kayra, kayta, kayta, kök

b.-tık altımış

[=30]

bastır- “atı sürmek”

b.-ıp et, mañkañ

[=2]

baş “baş, kafa; tepe; başlangıç”

b. alma, aruuke, buka, buura, karabet, kologoy, sok

b.+ı böksönün, cakanın, coonun, kamıştın, kamıştın, munday, oyun.dun, terektin, terektin, toptun

b.+ıma zamana

b.+ımda karoolçusu

b.+ın ak, alattoo, aıñdın, at.tın, attın, azapka, cardın, cardın, çekendin, şooşaktın, terektin

b.+ına kök

b.+ınan keçee

b.+ında altın, bakay, car, car, kemçet

b.+ınday karoolu

b.+ıñ azapka

b.+ıñdı alayınbı

b.+ka ayanbay, mamıktı

b.+ta eleçek, tuulga

b.+tan tartıp

[=45]

başka “başka, farklı”

b. alda, aldadan, atası, ayanbay, bir, çüröktön, Manastan, mamıktı, menden

b.+sı Ayçüröktön

[=10]

başta- “başlamak”

b.-dı emi, erkeçtey

b.-p özüm, sözdü

[=4]

baştuu “başlı, başı olan”

b. eki

[=1]

bat “çabuk, tez”

b. abal, tañ, kimiñdi

[=3]

bat- “batmak, sığmak”

b.-a küügüm

b.-alı tamaşaga

b.-kanda köktelki, köp, taraza, taraza, taraza

b.-pagan barañdın

b.-payt suusu

b.-tı taraza

[=10]

bata Ar. “fatiha, hayır”

b. abası, arbak, coldon, kan, köp

b.+sı baya, keçegi

[=7]

bata al- “duasını almak”

b.-ıp köp, coldon, kan

[=3]

bata ber- “dua etmek”

b.-gende abası

[=1]

bata kıl- “dua etmek”

b.-ıp aldı

[=1]

bay “efendi; zengin”

b.+ı koy

[=1]

bayagı “önceki, evvelki”

b. Çaçıkeyge

[=1]

bayan kıl- “öykü, anlatılan olay”

b. coobuñdu, maaniñdi

[=2]

bayka- “fark etmek”

b.-p abaylap, abaylap, asmandan, asmandan, asmandan, borumun, can, külgönün, tüyünün

[=9]

baykuş “zavallı, çaresiz”

b. Kañçoro, Külçoro

[=2]

bayla- “bağlamak, nişan almak”

b.-gan kolubutun, körgön, kürüçkö

b.-p baarın, çiye, doorongo, kayra

[=7]

baylan- “bağlı olmak, sadık olmak”

b.-ıp aldırıp, ayaktan, kılıçtı

[=3]

baylat- “bağlatmak, tutuklamak”

b.-ıp başına

b.-kan beybak

[=2]

baytal “henüz yavrulamamış genç kısrak”

b. çolok, çolok

b.+dı ker, tay

[=4]

bazarçı “tüccar”

b. bolso, kelip

[=2]

beder “benekli ?”

b. arka

[=1]

bee “kısırak, dişi at”

b. ak, azık, azık, azık, tüştüğünö

b.+si semiz

[=6]

Beecin “şehir adı”

b.+de kılıp, kalgan

b.+din çet

[=3]

Bageleg(k) “paça”

b.+i bılçıldap, malınıp

b.+in kir

[=4]

bede “yonca”

b.+sine karasan

b.+r arka

[=2]

Begimcan “kişi adı”

b. bektin, meltiregen

[=2]

bek “pek, sağlam”

b. ak, ak, alakanın, çımırkanıp, çını, çınığı, surnay, tölbotodon

[=8]

beken “mı ki? ”

b. acıdardan, alar, basar, colooçu, corgo, coruktu, cürör, çürök, izdep, karıga, kartka, koşulbay, menin, sarı, soot, tiybey, tiybey, tiyer, turar, turar, turat, ümötöy, soodager

[=23]

bekit- “pekişmek, sağlamlaşmak”

b.-ip bek, bek, kızdın

[=3]

Bektin “kişi adı”

b. kızı

[=1]

bekzat T.+Ar. “bey ya da soyluların menşeinden olan kimse, beyzade”

b. attanıp

[=1]

bel “bel”

b.+de kılıç, kılıç, kılıç

b.+den betegesi

b.+ge çoñ

b.+i düşmandın, kaskanday, ötü

b.+ine akiynektin

b.+inen çoñ

b.+iñdi ketirip

[=11]

belboo “kurdeleden veya renkli iplerden örülerek yapılan kemer”

b. altın

[=1]

beldemçi “kadın fıstanı”

b.+nin bögümü

[=1]

bele “cümlede tahmin ya da soru anlamını vermek için kullanılır”

b. balık, başta, ce, cügünböy, kayık, kayıp

[=6]

beles “tepecik, dağın sırtı”

b.+i ak

b.+ke salıp

b.+te cata, kalgan

b.+tegi töröñö

b.+ti ak, kök

[=6]

bel kurçoo “kuşak”

b.+don

[=1]

ber- “vermek”

b.-beysiñ aytıp, kayta

b.-çi akşumkar, buulumdu, buuruldu, şumkarım

b.-çübü ölböy

b.-di anı, aykırıp, aytıp, buulumdu, buuruldu, cürüp, kamçısın, şıpıldap, tüşüp

b.-e muz

b.-eli amanatın

b.-em kabardı, kiyeriñe, mineriñe, tandasañ

b.-esiñ ak

b.-et tartuuga

b.-eyin alıp, alıp

b.-gen altı, altı, altı, baya, belek, ceti, ceti, ceti, keçegi, möör, turum, ürtüktöp

b.-gende abası, bura, küylönüp

b.-gendey ay, ayda, küygüzüp

b.-genim cön

b.-gin açuuñdu, aytıp, aytıp, koyo, taap

b.-ip ce, munu

b.-iptir kудay

b.-se ak, koyo

b.-señ ayta

b.-sin aytıp, ayttırıp

b.-üügö kayra

[=59]

berdir- “verdirmek”

b.-ip dayındatıp

[=1]

beren “kartalgillerden avı en iyi yakalayan yırtıcı bir kuş (kahramanın sıfatı) ”

b.+im keremettüü

[=1]

berenelüü “perdeli”

b. ak

[=1]

beri “beri, konuşanın önündeki iki uzaklıktan kendisine daha yakın olanı”

b. andan, andan, akı, cagında, cagında, uşundan

[=6]

beril- “verilmek kendini; vermek”

b.-ip dayar

[=1]

berki “beriki, bu taraftaki”

b.+sin çıkan

b. çetin

[=2]

bermet “inci”

b.+tey tişi

b. ak

[=2]

beş “beş”

b. altı, mekeden, mekeden

b.+ke otuz

b.+te cıyırma, cıyırma, cıyırma

b.+tegi on

b.+ti udaası

[=9]

bet “yüz, sima, çehre”

b. başka, cabıragan, çatırdı, ebiregen, kaçıp, kaçıp, kaşka, kara, kara, kara, kaykalagan, kelbersigen, kök, kubulcugan, öz, sen, tündüğünö, üstünön

b.+i açılsa, almaday, kızıl

b.+ibi uyalbas

b.+in ak, eki

b.+ine çatırdın

b.+iñdi ölgönçö

[=27]

betege “bitki”

b.+si belden

[=1]

bettüü “yüzlü, yüzlü olan”

b. kızıl

[=1]

beybag(k) Far.+Ar. “bahtsız”

b.+ıñ aytıp

[=1]

beybak Far.+Ar. “bahtsız, talihsiz”

b. armansız, aytpasam, baylatkan, kara

b.+tar ızıldaşıp

b.+tı bu, karı

b.+tın karşıñdagı, men

[=9]

beybaş Far.+T “yaramaz, söz dinlemez”

b. kaday, süylöp

[=2]

beydarat “abdestsiz”

b. üygö

[=1]

beyle- “dikkat etmek, özen göstermek”

b.-p menden

[=1]

bılçıl-da- “sırılsıklam olmak, ıslanmak”

b.-p bagelegi

[=1]

bılk et- “hareket etmek”

b. kamap

[=1]

bırkır-a- “parçalanmak”

b.-p kezek

[=1]

bırpır-a- “pır pır etmek”

b.-p terektin

[=1]

bış- “pişmek”

b.-kan kaymakka

b.-ımgı aş, aş

[=3]

bışık “pişmiş, hazır”

b. oynoboy

[=1]

bışıl-da- “burnundan sık sık solumak, soluk soluğa kalmak”

b.-p öödö

[=1]

bıştan “eyerin üzerine konulan minderi bağlayan yassı kemer, kalon”

b. abayı

[=1]

bıl- “bilmek”

b.-begen külgönün

b.-bese alda

b.-besin can

b.-di abakem, emi, kattoo, kelerin, kız

b.-diñbi akşumkar

b.-e çalgındın, ne, ton

b.-ebi Ayçürök

b.-eli tüyünün, uz

b.-em amandığıñ

b.-er barbay, keçpey

b.-eyin bu

b.-gen uktaganın

b.-gende bararın, buudandığın

b.-gendir akkuunun

b.-gin anıktap

b.-ip kelerim, kim

b.-inbey karasa, kay, kuunun, aylanganı, kaysı,

[=31]

bila kaz “kaz türü ?”

b. türeköy

[=1]

bildir- “bildirmek”

b.-ip kancıgasın, kancıgasın

[=2]

bilek “bilek”

b. arka

b.+ke aybalta

b.+ten karmay, seni

b.+tey kamıştarı, sok

[=6]

bilgiz- “bildirmek”

b.-be adamdı

[=1]

bilin- “bilinmek”

b.-bey aylanganı, karasa, kay, kaysı, kuunun

b.-gen kök

[=6]

bir “bir”

b. abañdı, abakeme, ak, Akun, altı, altından, ar, aytayın, baabedin, bir, cadal, ceti, cürör, çorom, çubap, eki, işengeniñ, kulası, tiygen, topçuluğu, tuşakçısı

b.+den özög.ün

[=22]

birdey “aynı, benzer”

b. baarın

[=1]

birge “birlikte”

b. aylıbız, elibiz, kulan, sen

b.+dir dep,

[=5]

birig(k)- “birleşmek”

b.-ip Ayçürök

[=1]

biröö “biri, birtanesi”

b. cetip, cürgön

b.+gö ayt-a

[=3]

biyag(k)- “bura, burası”

b.-ı cedigerdin

[=1]

biyik “yüksek”

b. aşuusu, biz, örköçü, töbözü

[=4]

biz “biz”

b. colooçu, izdegeni, küñ

b.+bi tilegeni

b.+derge bul

b.+di can

b.+din kalaadagı, kalaadagı

b.+ge soodager

[=9]

bok “bok(argo kelime)”

b. atañdın, atañdınkörü

b.+tu kalcırap

[=3]

bol- “olmak, bulunmak”

b.-bodu al, bir, Külçoroço

b.-bogon cakında

b.-boso alda, aytkanım, aytkanım, ce, ce, ce, ce, Çaçıkeyçe

b.-bosun Çinkoco, Toltoydon

b.-boy Ayçürök, Külçoro

b.-boyt asili, Ayçürök, barbagan

b.-du Ayçürök, caman, cürmök, çapkılap, kara, karap, kayıragan, taanıy

b.-dum men, taanıy

b.-gon adis, aşık, at, atabız, ataşkan, aynektey, baladay, bel, kazanday, kebezdey, kebez.dey, korozdoy, korozdoy, köp, köp, kulaçtay, kulaçtay, kuuday, örüğü, özündöy, özöndöy, saamay, samayñ, suu, tentip, teñgedey, toodoy, toodoy, toodoy, toorgoydoy, tütündöy, ürgönç, üstü, üydöy

b.-gonbu barktuu, kadimki, kerektüü

b.-gonço altı, ceti, ceti, çaçı, çaçı, çürökkö, çürökkö, olco, on, tişi, tişi

b.-gondo anık, colu, çet, namaz, ölböy

b.-gondoy mas

b.-gonum abakeme

b.-obu kastık

b.-obuz erteñ

b.-om arbakka, tozokton

b.-or armansız, körgönüm, maa

b.-osuñ uruşsañ

b.-ot koldon, tozup

b.-so abdan, ak, algan, anday, atañ, aykaylagan, azabım, badaçı, bazarçı, boyok, camandık, coldo, coldu, coodon, ıras, izdegeni, kabil, katın, maktaganı, okus, saray, Talas, tüşpöy

b.-som üydökü

b.-soñ colooçu, esen, talaada

b.-sun aman, coluñ, duşmanga, kıyamatka, uşu

b.-uçu bul, bul, bul, bul

b.-up adam, ak, ak, ak, ak, ak, ak, ak, altınday, arbagına, aruuke, asmandan, at, attarıña, atam, bir, buta, buta, carkendin, carmaday, cegeni, cer, col, cubarımbek, Çinkoco, dayar, duşman, erkeçtey, iñir, kaçıp, karabet, keçerge, keçüü, keçüü, kelgin, kemerden, keñ, kızımtal, köbük, kuyunday, kükük, kükük, künü, mıştumday, on, oygoo, sanatı, segizden, surça, sümbödöy, tiygen, tiygen, too, tügönüp, üç, üstünön

b.-uptur aydarı, bakaydın, keñ, murutu

[=190]

bolkey- “sağlam ve dolu görünmek”

b.-up Kaktelki

[=1]

bolot “polat, çelik”

b. kılıç, koldon, tozup, uñgusu

b.+ton kılğan, tört

b.+toy ak, ak, azuuları

b.+tun a, ak, ak

b.+tup kök

b.+un ak, kök

[=15]

boo “bağ, bir şeyi başka bir şeye veya birçok şeyi topluca birbirine tutturmak için kullanılan ip”

b. çagaraktuu

b.+sun albay, cibekten

b.+sunan sarı

[=4]

boolaş- “bağlamak”

b.-ıp karagay

[=1]

boor “bağır; yamaç”

b.+u cardın, cardın

b.+una ak

b.+nan at

b.+unda eki

[=5]

borbuy “kasık”

b. boto

[=1]

borçuk “sivri ucuyla çıkık duran(taş), küçük kayalık”

b. koş

[=1]

boroon “boran”

b. çapkılap

[=1]

boş “boş”

b. darbaza

[=1]

boto “deve yavrusu”

b.-o altın, borbuy, bosogo, köz, menen, süt,

[=6]

boy “boy”

b. asmandan

b.+go özün

b.+u abdan, adamdın, adamdın, bütkün, kara, kere, üç

b.+um sayrabay

b.+un altinga, bütkün

b.+una çoñ, keñ

b.+unan cetiköldün, keñ

b.+unca tün

b.+unda akkan, akkan, akiynektin, cekendüü, karasuunun, karasuunun, keñ, sarıkoldun

[=25]

boyboylo- “boydan boya dolaşmak”

b.-p asmandan, Semetey

[=2]

boylo- “boylamak”

b.-boy arkan, cılıbır

b.-du kalaanın

b.-gon ilenin

b.-p asmandan, erteñ

b.-y özöndü

[=7]

boyu “boyunca, süresince”

b. kara

b.+na col

b.+nca tün, tün

[=4]

boz “boz, gri”

b. ak, asman.dan, bakay, col, iç.i, kara, mañday, üy.döy

[=9]

boz “bekar, genç”

b. şapıldagan, bala

[=2]

Boz corgo “atın adı”

b.+go bakay

[=1]

bozkise “hançer”

b. canda

[=1]

bozo “boza”

b. arak, arak

b.+nu arak

[=3]

bögöl- “yolu kapatmak”

b.-dü kanduu

[=1]

böksö “alçak”

b. bököydün

b.+nün başı, möndürlöp

[=3]

böl- “bölmek”

b.-göndö kamçı, kamçıga, olco

b.-üp bir, casoo

b.-üptür tün

b.

[=6]

bölök “başka, başka türlü”

b. adamdan

b.+bay tökör

[=2]

Bölökbay “Manas’ın arkadaşı, büyük usta”

b. tökör

b. topal

[=2]

bölün- “bölünmek”

b.-böy kabaktan

b.-dü taltalınan

b.-öt asmandan, kırdan

b.-tüp künülüktü

b.-üp atıla, ber, cönöp, segizden, şaardan, tört

[=11]

böödö Far. “beyhude”

b. ölüp, ölüp

[=2]

börk “hayvan derisinden yapılan başlık, börk”

b. kömkörmö

b.+ü kemçet

b.+ün ceke

[=3]

börktüü “börklü”

b. suusar

b.+dön kök

[=2]

börü “kurt”

b. cürböş, tili

b.+döy koygo, koy-go

b.+sü coo

[=5]

Böyön “kişi adı (Semetey’in büyük dedelerinden)”

b. kan, uluu

[=2]

böyrög(k) “böbrek”

b.+ü oñ

b.+ünön bulk

[=2]

bu “bu”

b. ce

b.+lardı munday

[=2]

buka “boğa”

b. bulçuñ, bulçuñu

b.+lar kök

[=3]

Bukar “yer adı”

b.+dan altı

[=1]

bul “bu”

b. abake, atayın, ay

[=3]

bula “pamuk”

b. ak, ak, ak, ak, altımiş, cetimiş, çorom, çorom, eşik, eşik

b.+ñdı ak

[=12]

bulak “pınar, kaynak”

b. almalduu, kara, özöndöy, uzun

[=4]

bulan “geyik türü”

b.+bı çağır

b.+ı körüp

[=2]

bulasta- “güzel görünmek, parlamak; aceleci davranmak”

b.-gan abandı, Kalıyça

b.-p batırak

b.-ta camınıp

[=4]

bulat- “şerit gibi yükselmek, yükselip dağılmak”

b.-kan bula

[=1]

bulay- “ucu veya kenarı görünmek”

b.-ıp arka

[=1]

bulayt- “ucunu veya kenarını göstermek”

b. kiyin

b.-ıp arka, arka, arka, Ayçürök

[=4]

bulbul “bülbul”

b.+u konu, konso, sayrap, sayrap, ündü

[=5]

bulk et- “hareket etmek”

b. oñ

[=1]

bulkulda- “hızlıca ilerlemek ”

b.-p buurul

[=1]

bulkunt- “öne doğru hızlıca yürütmek”

b.-up algara, buuruldu, taybuurul

[=3]

bur- “döndürmek”

b.-a atıñdın

b.-ganday ürgönçtün

b.-ganı attın

b.-up ak, ceti

[=5]

bura- “döndürmek”

b. tur

b.-gan cıttasa

b.-p altı, bula

[=4]

bural- “dalgalanmak, sallanmak”

b.-gan betegesi

[=1]

buramaluu “burgulu”

b. cez

[=1]

burat- “yükseltmek”

b.-ıp dañkandap

[=1]

burdur- “sağlamlaştırmak, döndürmek”

b.-gan burma, özögün

[=2]

burkura- “kıvrım kıvrım yükselmek, tütme”

b.-p kuyunday

[=1]

Burul “atın adı ”

b.+ga astındaki

[=1]

burul- “dönmek”

b.-up ak, ak, bara, bulanı, catkan, tiygen, tiygen

[=7]

Burulça “kişi adı”

b. burala

[=1]

Burulkan “kişi adı”

b. kol

[=1]

buruş- “ucunu eğmek”

b.-up terektin

[=1]

but “put, Budda’nın heykeli”

b.+tarın talak

[=1]

but “ayak ve bacak vücudun belden aşağı bölümü”

b.+ka kandagay

b.+ta keñ, kök, nakeri, nakeri, üzöñgü

b.+tan kızıl

b.+u arka, cekenge

b.+un eliktey, eliktey

b.+unan akşumkardı

[=13]

buta atım “hedef mesafesi”

a. buta, buta

[=2]

butkul “engebe, iniş çıkış”

b.+day közü

[=1]

buu “buhar”

b. aralaş, tanoosunan, üstü

[=3]

buudan “dayanıklı ve hızlı koşan cins at”

b. atamdan, baylandı, baylansa

b.+ga arçatoru, san, say

[=6]

buuday “buğday”

b. mamıña, tişi, tişi

[=3]

Buudayık kan “kişi adı”

b. kandin, kandan

[=2]

buudayık “masallarda geçen güçlü yırtıcı kuş”

b. keçee, konu, konu

[=3]

Buurul “atın adı”

b. arka, astı.mda, kara, kızıl, kızıl, kızıl, murut.u, taza

b.+ça bir

b.+day tay

b.+du astındaki, toodoy, toodoy

b.+dun astındaki, astındaki

[=15]

buyur- “buyurmak, emretmek”

b.-sa alda, alda, azalda, kудay, kудay, kудay

[=6]

buz- “bozmak, yıkmak, tahrik etmek”

b.-du kalaamdı

b.-up ortosun

[=2]

buzuk “bozuk, bozulmuş olan”

b. oyrotko, Toltoygo

[=2]

buzul- “bozulmak, yıkılmak, tahrip edilmek”

b.-up başınan, başınan, başınan, buurulunan, caman

[=5]

bügöl- “bükülmek”

b.-dü celekti

[=1]

bügüm “bükülmüş yer, kıvrım”

b.+ü beldemçinin

[=1]

bügün “bugün”

b. adamdı, basa, çorom, körgönüm, mında, uşu

b.+dön kalbay, kalbay, kalbay, kalbay, kalbay, kalbay

[=12]

büktö- “bükme, katlamak”

b.-p altı

[=1]

büktöt- “katlatmak”

b.-üp ak, kök

[=2]

bülö “bileği”

b.+döy kızıl

[=1]

bülük “kargaşa, karışıklık”

b. eliñe

[=1]

bürgö “pire”

b.+döy sekirgeni

[=1]

bürkö- “kapatmak”

b.-dü tartınbay

[=1]

bürkürö- “işemek, püskürtmek”

b.-p dambalina

[=1]

bürküt “kartal”

b.+töy tarançısı

b.+törü üzüktöy

[=2]

bürüştö- “vücudunu kasmak”

b.-p corgoloy

[=1]

büt- “bitmek, tükenmek, dolmak”

b.-kön çorom

b.-sö acal, acal

[=3]

bütür- “bitirmek, tamamlamak”

b.-dü düşmandın

b.-üp keptin

[=2]

caa- “yağmak, yağmur, kar”

c.-dı aş, aş

[=2]

caag(k) “yanak”

c.+ıñ cabırabay

[=1]

caap “örterek”

c. ürtüktöp

[=1]

cabdık “araç-gereç, savaşta kullanılan silahlar”

b.+tan at

c.+tın baarın

[=2]

cabış- “yapışmak”

c.-ıp eerge, karçıtına, kuyuşkanga

[=3]

cabuula- “örtmek, kapatmak”

c.-p abay

[=1]

cada- “bıkmak, usanmak”

c.-gan karanın, koyçağır

c.-l bir

[=3]

cag(k) “taraf, yön”

c.+ı ar, ayak, keñ, mañday

c.+ın can, eki, eki, mañday, öyüz

c.+ına ör

c.+ına tör

c.+ınan bar-köldün, tört-köldün

c.+ında baş, beri, beri, karay, keñköldün, tört-köldün, tört-köldün

[=20]

cagıl- “yakılmak, yanmak”

c.-uu baş

[=1]

cak “taraf, yön”

c.+ka kaysı

c.+ta mañday

c.+tan kaysı

c.-ı ayak

[=4]

caka “dağ etekleri”

c.+nın başı

c.+sı altın

[=2]

cakında- “yakınlaşmak, yaklaşmak”

c.-p cete, cetip, salıp, Semeteyge, öödö

[=5]

Cakıp “kişi adı”

c. kadırluu, kandi

[=2]

cakıt “yakut”

c.+tan kaukar

[=1]

cakşı “iyi, beğenilen”

c. çıkkan, sarayın

c.+nı eliñdegi

[=3]

caktır- “beğenmek, hoşlanmak”

c.-ıp camagat

[=1]

cakut “yakut taşı”

c. menen

[=1]

cal “yele”

c. kazı, kazı, kazı, ortosun

c.+dan ıyık

c.+ga ıyık

c.+ınday argıyaktın, tor

c.+ıñ ademi, artık, kök

[=11]

calakta- “dişlerini göstererek iştahla bakmak”

c.-p erdimurdu

[=1]

calan- “yalanmak, kendini yalamak”

c.-ıp erdimurdun, oozu

[=2]

calbar- “yalvarmak”

c.-ıp abake

[=1]

calduu “yeleli, besili, semiz”

c. kalduu

[=1]

calgan “yalan, uydurma”

c. aytkanım, aytkanım, aytıp, aytıp

c.+bı bolboso, ce

c.+da bu, bu, bul, körböy

c.+dır kara

[=11]

calın- “yalvarmak”

c.-ıp babedinge, babediñge, eşenderge, iliyazga

c.-day argımağın, tor

[=6]

calma- “yiyerek silip süpürmek, parçalamak”

c.-gan cakıpkandı, çekendin, şooşaktın

[=3]

calt et- “ürkmek”

c.-pes başka

[=1]

caltıra- “parlamak, pırıldamak”

c.-p ot

[=1]

camandık “kötülük”

c. bolso, eç

[=2]

cambaş “kalça”

c.+ının koşkongo

[=1]

camgırıl- “yağmur yağmaya başlamak”

c.-p cakanın

[=1]

camın- “örtünmek, bütünmek”

c.-ıp bulastata

[=1]

can Far. “can”

c. ar, bir, çubap, körbögön, körbögön, Semetey, tütündön

c.+dan caldırap, kara

c.+dın atsañ

c.+ga amanat, tesmeni

c.+ıbı çıdap

c.+ım çımınday, kara

c.+ın deñizden, kılça

c.+ıñday aşınıp

[=26]

can “yan taraf”

c.+da aybalta, aybalta, bozkise

c.+ına Ayçüröktün, muñduu

c.+ında abasının, abakemdin, men

[=8]

can- “sökülmek, yanmak”

c.-badı emi

c.-gan kara

c.-ıp küçü

[=3]

canaş- “yanaşmak, yaklaşmak”

c.-a kırk

[=1]

can algıç “can alıcı, Azrail”

a.+tay can

[=1]

can aya- “korkmak, çekinmek”

c.-bay kire

[=1]

can soogala- “sağ bırakması için yalvarmak,”

s.-p cügürdü

[=1]

cañır- “yankılanmak, yenilenmek”

c.-gan abanın

c.-ıp too

[=2]

captır- “kapattırmak, örtmek”

c.-ıp kıyal, colborston

[=2]

car “yar, uçurum”

c. tiygen, üç, başında, çetinen

c.+dın başı, başı, booru, booru

[=8]

car Far. “yar, eş, yoldaş; halife”

c. tört, izdegen

c.+ım alasa

c.+ıñ alasa

c.+lar murun

[=5]

cara- “yaramak, olmak, kıvamına gelmek”

c.-dı sümbödöy

c.-tkanga kep

[=2]

carag(k) “araç, gereç, alet”

c.+anı kayıtkay

c.+ı coo

c.+ın coo

[=3]

carak “araç, gereç, silah”

c. ayda, kündö

[=2]

carəşə “göre, uygun olarak, gereğince”

c. kozgogongo, kozgogongo

[=2]

cardam “yardım, destek”

c. aldadan

[=1]

cardan- “gözleri kocaman açıp hayretle bakmak, izlemek”

c.-ıp car, car, kançıktar

[=3]

cargak “koyun ya da keçinin derisi”

c. sarı

[=1]

carış- “yarışmak”

c.-ıp uçkan

[=1]

cark “ışıl ışıl, parıl parıl”

c. anan, salam, suudan

[=3]

Carken “yer adı”

c.+din kızıl

[=1]

carkıl-da- “aydınlanmak, parlamak”

c.-p akirekte, akirekte, ay, coo, ketüçüdöy, kete, mañdayında, mılıtıgı, oñ, sır, tuulga

[=11]

carkıra- “parlamak, parıldamak”

c.-p ay

[=1]

casa- “yapmak, herhangi bir işi bitirmek”

c.-gan catıp, kup

[=2]

casın “yasin suresi”

c. degen

[=1]

caş “yaş”

c. col, çalginga, uşul

c.+ına kırk

c.+ında kan

c.+ıñ çıkır

c.+ıñda cubarımbek

c.+ka özü

c.+tı cıyırma

[=23]

caş “genç”

c. adebi, ademi, akılıñ, baykuş, caşında, çalginga, kebirimdi, keñeşim, kızıl, kuba, sanaamdı, sanaamdı,

[=11]

caş “göz yaşı”

c.+ı camgırday, közünön

c.+ın közünün

[=3]

caşa- “yaşamak”

c.-gan cıyırma

[=1]

caşı- “duygulanmak, gözleri yaşarmak”

c.+gan muñduu, küyüttüü

[=2]

caşıl “yeşil”

c. kiygen

[=1]

caşır- “saklamak, gizlemek”

c.-ıp tomuktay

[=1]

cat “yad, yabancı; yâd, unutulmaz”

c. tabarikti

[=1]

cat- “yatmak”

c.-a anan, küpündöp

c.-alı bel, bugün

c.-at kırk, tegiz, töröñüz

c.-ıp kerilip, Talasta, tündö

c.-ır kele

c.-kan agıp, caynap, cırgap, kazıluu, Keñkoldo, oynop, şabırda, tozup, tördö, uktap, uktap, uktap, uşu, üstündö

c.-kanda Akun, oop

c.-pasam ak

c.-sa ak

c.-tı aykalışıp, kamap, moyundaşıp

[=32]

catkır- “yatmak”

c.-ıp orun

[=1]

cay “yaz mevsimi; yer, mekan; yavaş”

c.+dın ısıgı, ilebi

c.+ı külüstön

c.+ın abıdan, ak, akkuunun, akşumkar, aldaga, Ayçürök, Ayçürök, çalgındın, çüröktün, dürbünün, kazattın, kıyamat, kuunun, munun, şumkardın

c.+ıñ bizden, kadırlap

[=20]

cay- “yaymak, sermek”

c.-dı caynamazın

c.-ıp omiyin

[=2]

caydır- “yaydırmak, serdirmek”

c.-ıp tastorkonun

[=1]

cayıl- “yayılmak, serilmek”

c.-gan töşünö

[=1]

cayılt- “yaymak, açmak”

c.-ıp eki, kasaba

[=2]

cayıt- “yaymak”

c.-ıp kökürögündö

[=1]

cayla- “halletmek, işini bitirmek, öldürmek”

c.-gan atışkan

c.-tıp on

c.-y tüşüp

[=3]

cayna- “dolup taşmak”

c.-dı közü

c.-p oozduk

[=2]

caynamaz “seccade”

c.+ın caydı

[=1]

caz- “yazmak; yaymak; hata yapmak”

c.-bas atkanın, çapkanın

c.-a çappas

[=3]

caz “bahar”

c.+gı kündöy

c.+ında aştık

[=2]

cazda- “yaslamak; yazmak yardımcı fiili”

c. egin

c.-dı cüröğü

[=2]

cazdan- “yaslanmak”

c.-ıp bel

[=1]

cazdık “yastık; baharda yapılan, baharda gerçekleşen”

c.+ka kuş

[=1]

cazıl- “yazılmak; yayılmak”

c.-gan ar

[=1]

ce- “ağızda çiğneyerek yutmak, yemek”

c.-beñiz kalcırap

c.-diñbi menin, menin

c.-gen kıyanı

[=4]

Cediger “boy adı”

c.+din biyagı, er, er, Toltoygo, Toltoyu

[=5]

ceeg(k) “kıyı, kenar, sahil yaka”

c.+inde cekendüü, cekendüü

c.+ine altın

[=3]

ceen “yeğen”

c.+im Çinkoco, Toltoy, Toltoy

[=3]

ceerde “sarıya, kahverengine çalan kızıl”

c. cetimiş

[=1]

cek “kendisi, bizzat”

c. ceke

[=1]

ceken “bitki”

c.+deri celektey

c.+düy köldün, köldün, köldün, köldün, sarı

c.+ge butu

[=7]

cekendüü “kamışlı”

c. sarı

[=1]

cekendüü köl “kamışlı göl”

c. boyunda, ceeginde, ceeginde oyuna

[=4]

cel “yel, rüzgar”

c. kayıragan

c.+i abanın

[=2]

celdik “eyer yastığı”

c. altı, ceti, c. bulgarı

[=3]

cele “bayrak; yelek”

c.+tey cekenderi

c.+ti cerden, tozup

[=3]

cem kıl- “yem etmek”

c.+ıp kurcun

[=1]

camagat Ar. “cemaat”

c. körüp

[=1]

cemde- “yemlemek, yem vermek”

c.-p kürüçkö

[=1]

cemiş “meyve”

c.+i cerde

[=1]

ceñ “yen, giysi kolu”

c.+i cakası

[=1]

ceñe “yenge”

c. ak, Ayçürök, aytpadıñbı, şaatemir

c.+m erke, kadırluu

c.+msin Ayçürök

c.+ñ erke, uçmaktuu

[=9]

ceñeke “yengeciğim”

c. saga, uşu

[=2]

ceñiş- “zafer kazanmak”

c.-ip ölöñ

[=1]

cer “dünya, yer”

c. adıradır, başta, catkan, eñkeyiş, keñ, sazi

c.+de abake, bul, cemişi, ceñi, kirgen, kirgen, kuyrugun, oşo

c.+den alıskı, alıskı, celekti, tamanın, uşu, uşu

c.+di kara, tartınbay, tartınbay

c.+ge adırduu, buta, kuyruğum, kerüü

c.+i cerdegen, coylogon, tiygen, tiygen, tiygen, tiygen, tiygen, tiygen, toktogon

c.+im barbagan

c.+imden cırgap, oynop

c.+ine burulup, büldürkön, salaaday

c.+inen calgınduu

c.+inin kökcaldar

c.+iñbi cerdep

c.+lerdi altı

c.+leri barıp, burulup

[=48]

Cerge “yer adı”

- c. mıktap
- c.+letip koydurup
- c.+löö pende
- c. +nin sarı

[=4]

cese- “takip etmek, gözlemek”

- c.-p cesekçi

[=1]

cesekçi “istihparatçı”

- c. cesep

[=1]

cet- “ulaşmak, varmak”

- c.-ebi atağa
- c.-eli ak
- c.-emin bugündön
- c.-iñiz erteñ
- c.-ip acal, acal, ak, baçım, kırk, Külçoro, Külçoro, salıp, sarı
- c.-ken akırın
- c.-kende kırk, otuz
- c.-keni çorom, özün
- c.-pegen alganga
- c.-pey araga, ceyrenge
- c.-peyt katındın
- c.-se açalım
- c.-ti akırın

[=24]

ceti “yedi”

- c. altı, arkan, burup, col, col, çelek, erkeçtin, kat, kılım, künü, kündük, pirge,

[=12]

Ceti-Köl “yer adı”

c.+dün boyunun

[=1]

cetil- “yetişmek, olgunlaşmak”

c.-gen cetim, cetim

[=2]

cetkir- “ulaştırmak, vardırarak”

c.-gen altı, ceti

[=2]

cetkisiz “yetişmesi, ulaşması mümkün olmayan”

c. kanattuu

[=1]

ceyren “ceylan”

c.+ge cetpey

[=1]

cez “bakır”

c. arası, arka, cakası, çımıldak, surnay

[=5]

cezde “enişte”

c. baldızı

c.+m çınığı, kankordun, uşu

c.+mdin keke

[=5]

cezdeke “enişteci”

c.+m keke

[=1]

cez komuz “bakır kopuz”

c.+day şańkıldap

[=1]

cıgaç “ağaç”

c.+tan üç

c.+tardın baarı

c.+tın ar, türkün

[=4]

cıgıl- “yıkılmak, devrilmek”

c.-ar at

c.-dı beti

[=2]

cıl “yıl”

c. kırk

c.+da kırk

[=2]

cılan “yılan”

c.+day ak, ak, kere, ok

[=4]

cıldız “yıldız”

c.+dar asmandagı, asmandagı

[=2]

cılkı “yılkı, yılkı atı”

c. Keñ-Koldo, Koñurbaydın

c.+da catkan

c.+çıga aytıp

c.+ga Koñurbay

c.+nı Külçoro, tiyip

c.+sı er, Semeteydin

[=9]

cılt et- “bir anda parlamak, belirginleşmek”

c.-ip tört

[=1]

cırtıl- “yırılmak, ayrılmak”

c.-ıp tışı

[=1]

cıltıl-da- “parıldamak”

c.-p ak, altınday, çakmak, ısıkköldöy, kunduzday

[=5]

cıt “koku”

c.+1 cıttasa

c.+tasa cıtı

[=2]

cıyıl- “yığılmak”

c.-gan mıştumday

[=1]

cıyın- “kurul, heyet, konsey; bir araya gelme”

c.-ıp etekceñin

[=1]

cıyna- “yığmak, bir yere toplamak”

c.-gan alım

[=1]

cibek “ipek(ipek böceğinden elde edilen ip)”

c. kızıl, sarı

c.+ten boosun, kıcım

[=4]

ciber- “göndermek, tezlik bildiren fiil”

c.-ip çındap, deñizdi, kızdardın, opoldu, opoldu, tomukka

c.-gen artıp

[=7]

cigit “genç erkek, delikanlı”

c.+ge on

c.+siñ solkuldagan

c.+ter altımıştay

c.+tin gülü

[=4]

cik “birleşim yeri, dikiş yeri, kırılma noktası; iz; çatlak”

c. tört

[=1]

cindi “akıl hastası; deli”

c. algan

[=1]

cire- “sürtmek, sıyırmak; yararcasına ilerlemek”

c.-gen at

[=1]

citir- “yitirmek”

c.-gen altı

[=1]

cog(k) “yok”

c.+u cogotkon, şumkardı

[=2]

cogol- “yok olmak, kaybolmak”

c.-up ketken, kirgen, kirgen

[=3]

cok “yok”

c. andan, anın, açuu, adebi, alakanday, aldadan, arkası, artıñda, astımda, astında, at, Ayçürök, azık, bakaydın, belen, beypay, bırs, bışırıp, bizden, bolcolu, buta, canımda, ce, cez, cıyırma, coboloñ, cürögü, cürögündö, çüröktön, eerip, ermek, ırp, kabar, kaçıp, kadırlap, kandan, kazaktın, kıñşıláp, kırgızdın, kırs, kıyanı, kızkeling, kirgeninde, kirgeninde, kol, koy, köñülün, körkündö, kötörüp, külüstön, menden, mındayga, orustun, oyrotto, sarı, sendey, takaluu, teñgedey, töröñüz, tumşuğu, tuugan, tuyagında, ukmuşta

c.+tu cogolup

[=65]

cokeri “çizme”

c. kırım

[=1]

col “yol”

c. akıl, altı, altı, altı, altı, altımış, aman, attanıp, bököydün, börü, ceti, ceti, ceti, ceti, colooçu, izdep, kara, karagım, kazagan, on, ortosun, Toltoydon, topoloñ, tügönüp

c.+don ak, colooçu, uruş-pay

c.+dordu ceti

c.+dun oylongun, uluu
 c.+go alıskı, alıskı, badaçı, tötölöp, uluu
 c.+um kadimki
 c.+umdan Ayçürök
 c.+umdu bu
 c.+un kerbençi, kıyamat
 c.+una kele, kele
 c.+unda bulbulu, eşiktin, kire
 c.+uñ Ayçürök
 c.+uñda kadırluu

[=47]

colbors “kaplan”

c. bala
 c.+ton ürtük
 c.+toy kaçırğanı, kaçırğanı

[=4]

coldo- “yol göstermek; göndermek”

c. arbagı, cürgön, ölüp
 c.-n alalı, albagın, barıp, kişi, tozgon
 c.-rdu ceti
 c.-şuña aytıp

[=10]

colooçu “yolcu”

c. alıstan, bolsoñ, coldon, kişi, kişi

[=5]

colu “kez, kere, defa”

c. bakaydın

[=1]

colum üy “yol çadırı gibi”

c.+döy ak, dañkanı, köbüktü

[=3]

coluñ bol- “yolun açık olmak”

c.-sun ıragım

[=1]

con “sırt, bel”

c.+do mılıtığı, sır

c.+una temir

[=3]

coo “düşman”

c. abake, aykaylagan, bolso, bolot, bürüsü, carağı, carağın, soot, tozup,

c.+bu temir

c.+don erdin, korkpos, sumsayıp

c.+go atışkan, ayanbay, calañdap, kaçırđan, kaçırıp, kaykırıp, tiyer

c.+nun başı

c.+ñdu kaçan

c.+sun atışkan, körgön

[=24]

coob(p) “cevap”

c.+u temir

c.+un ak, şumkardın

c.+undu aytıp

[=4]

coodura- “gülümseyen gözlerle bakmak”

c.-p arkarday

[=1]

coolaş- “düşmanlaşmak, kavga etmek”

c.-ıp katuu

[=1]

coop “cevap, yanıt”

c. aytıp, ne

[=2]

coor “yağır, binek hayvanlarının sırtında eyer veya semerin açtığı yara”

c. arkası

[=1]

corgo “rahvan, yorga”

c. altımış, altımış, at, bakay, cetimiş, cetimiş, kelse, ker, konoguna, koş, koş,
mingen, minip,

c.+m sarı

c.+go koşun

c.+loy basıp

[=16]

coro- “hazırlanmak”

c.-gon alıskı

[=1]

coru- “yormak, yorumlamak”

c.-çu bul, bul, bul, bul

c.-yun men

[=5]

corug(k) “karakter, yapılan şey”

c.+u ar

c.+uñ bu

[=2]

coruk “karakter”

c.+ka ar

[=1]

coşo “kırmızı kil toprak”

c.+mun kan

[=1]

coylo- “yem veya yiyecek aramak için iz bırakarak ilerlemek, yol almak”

c.-boy adırın, çıbırın

c.-du köçönün

c.-gon ceri

c.-so kalaanın, keskelirip, köçönün

[=7]

coyul- “yok edilmek”

c.-gan könkü

c.-up kaşka

[=2]

cölö- “birine yardım etmek, desteklemek, dayamak”

c. cölö, kocosanı, kудay

[=3]

cön “bir şeyin yolu yordamı”

c. asili, bergenim, bolboyt, çaçılğanday, çorom

[=5]

cönö- “yönelmek, gitmek”

c.-dögönü ak

c.-dü Ayçürök, ordonu

c.-p ketti

[=4]

cuban Ar. “yeni evlenmiş genç kadın”

c.+dı ak

[=1]

culkunt- “sertçe hareket ederek öne doğru atılmak”

c.-up eli

[=1]

curt “göçüp gidilmiş, terk edilmiş yer, oba,yurt; halk”

c. kazandan

c.+tan arbagı, çıkkan

c.+tarın taştap

c.+u anın, kırgızdın

[=6]

cut- “yutmak”

c.-kanday tiktegenin

[=1]

cutun- “yutkunmak, içine atmak; aşırı hırslanmak”

c.-up kızdı, mañday

[=2]

cuurkan “yorgan”

c. altı

[=1]

cuurul- “yoğurmak”

c.-up suuga

[=1]

cüg(k) “yük”

c.+ünböy turgan

c.+üñdü cibergen

[=2]

cügür- “koşmak, hızla gitmek”

c.-dü can

c.-üp eki, karañgıda, kelip

[=4]

cüktö- “yüklemek, binek hayvanın sırtına bir şeyler yüklemek”

c.-gön koş, koş, koş

c.-p narga

[=4]

cüktöt- “yüklemek”

c.-üp ak, kök

[=2]

cülün “tenli”

c. kuba

[=1]

cün “hayvanların yünü”

c.+ü arka, kunduzday

c.+ündöy kızıl

[=3]

cündüü “yünlü, yün olan”

c. kurgool

[=1]

cür- “yürümek, adım adım ilerlemek”

c.+böşün oygoo

c.+dü kuş
 c.+gön coldo
 c.+sö aşınıp, atıp, elibiz
 c.-böş börü
 c.-böşün şıldıñ
 c.-böyt alıs-kı
 c.-böyün agıp, uçup
 c.-dü batırak, tün
 c.-dünbü eceke, eceke
 c.-gön kaydan, kökcaldar
 c.-gönmün arbagın
 c.-ö küylönüp, tartınbastan
 c.-ösün kaysı
 c.-öt canıñda
 c.-sön aşıkpay, erikpey
 c.-üp asmanda, asta, izdep, mintip, şartıldap
 [=29]

cürgüz- “yürümek, adım adım ilerlemek”

c. aralap

[=1]

cürö ber “yürüvermek”

c. tartınbastan

[=1]

cürök “kalp, yürek”

c.+kö aşıktık, kak

[=2]

cürü- “yürümek”

c. çorom, çorom

c.-p asta, attanıp, berdi, colunda, çaldırbay, izdep, kaçıp, kaldı, kaldı, kaptırbay, kokuylap, mintip, şırtıldap

[=15]

cürüştö- “atın rahvan yürüyüşü”

c.-p bargan

[=1]

cüz “yüz, çehre, sima”

c.+dörün ak

[=1]

cüzdüü “yüzlü”

c. kızıl

[=1]

çalık- “yorulmak, güçsüzleşmek”

ç.-bas tutam

[=1]

çaap “saldırıp, talan edip”

ç. ombunu, uyalbay

[=2]

çaar “benekli, alaca, ala”

ç. kara, kara

[=2]

çab(p)- “talan etmek”

ç.-am çüröktün

ç.-ar kılıp

ç.-arsıñ akcar, kara

ç.-ıgına çıdabay

ç.-uldu koyup

[=6]

çabak “küçük balık”

ç. ak

[=1]

çabar “haberci”

ç. kılıp

[=1]

çabış- “birbirlerine saldırmak”

ç.-arga balbanbı

ç.-kan birin-biri

[=2]

çaç “saç”

ç. kulaçtay, kümüz

ç.+ı kunduzday

ç.+ımdı koyo

ç.+ın arka, arka, arka, Ayçürök

ç.+ıñ arka, saamay

[=10]

çaç- “saçmak, serpmek, dağıtmak”

ç.-pay tökpöy

ç.-tı ayabay

[=2]

Çacıkey “kişi adı”

ç. ataşkanı, ataşkanı, basıp, erke, erke, erke, erke, erke, erke, erke, erke, erke, erke, erke, ırgıp, kayra, körgönündö, menen, oo, şaatemir, taza, uçmaktu

ç.+çe bolboso

ç.+den kep, küdürüñdü

ç.+di Ayçürök

ç.+din emi, Kök-Toru

ç.+ge baralı, bayagı

[=29]

çaçıl- “saçılmak, serpmek, dağıtılmak”

ç.-gan cemişi

ç.-ganday közün

ç.-ıp astalap, col, omuroodo

[=5]

çaç monçok “saç tokası, saç boncukları”

ç. şurudan

ç. -u salbırap

[=2]

çaçtır- “saçtırmak, septirmek,”

ç.-ıp col, kızıl

[=2]

çag(k) “tam zamanı, çağ”

ç.+ı bukar, çoro, sapar

ç.+ıdır oyondun

ç.+ım cıyırma

ç.+ımda cıyırma

ç.+ında çılgıy

ç.+ında cıyırma

[=8]

çak “tam zamanı, çağ”

ç. çorom, kaçıp, kaçıp

[=3]

çak “tam, uygun”

ç. taybuurulga

[=1]

çakır- “çağırma, davet etmek”

ç.-gan ölöñün

ç.-ıp alıp, arbagın, celdetterge, Çürök, kançorolop, kayırttarın, kelgen, keñeş

[=9]

çakmak taş “çakmak taş”

ç.+tay cıltıldap

[=1]

çal “ihtiyar, yaşlı adam; ağaçların kurumuş temesi”

ç. takaluu

[=1]

çal- “çelme takmak, bağlamak, kesmek, gözetlemek”

ç.-alı keçüünü

ç.-asıñ coldu, keçüünü

ç.-ayın çalgındı

ç.-ganda kancıgaga

[=5]

çala “yarı, yarım olan”

ç. kılğan

ç.+bı ce

ç.+lı keçüünü

ç.+sıñ coldu, keçüünü

ç.+yın çalgındı

[=6]

çalbar “şalvar”

ç. kestelüü, kestelüü, saymaluu, saymaluu

[=4]

çaldır- “otlatmak; karıştırmak”

ç.-bay cürüp

ç.-ıp adırduu, cibekten, kaysañdatıp, kerüü, telbotosun

[=6]

çalış “melez, metis (daha çok at), benzer gibi”

ç. boy

[=1]

çalış- “çelme takmak, bağlamak, kesmek”

ç.-ıp cekenge

ç.-kan körüşköndü

[=2]

çalma “çamur”

ç. üydöy

[=1]

çalmala- “çamurlaşmak, çamura bulanmak”

ç.-p ak

[=1]

çama “güç; derman”

ç.+m menin

[=1]

çañ “toz, küçük ve hafif parçacıklara bölünmüş toprak”

ç.+dı dañkandap

ç.+1 bîrs, kabaktan

ç.+in coldun

[=4]

çañda- “toz kalkmak, tozlaşmak, toz duman olmak”

ç.-p topoñ

[=1]

çap- “vurmak; at koşturmak”

ç.-kan başka, ötkörö

ç.-kanda kamçı,ken

ç.-pas caza

ç.-sa başka, başka

[=7]

çapçak “fıçı; kalın yuvarlak”

ç.+tay sadaktın

[=1]

çapkıla- “aceyleyle koşturmak; sağa sola koşturmak”

ç.-p boroon, kuyrugun, kuyrugun

[=3]

çapta- “yapıştırmak, kaplamak”

ç.-gan çırım

[=1]

çaptır- “vurdurmak; at koşturmak”

ç.-gan ar, kobul

ç.-ıp at

[=3]

çara Far. “çare”

ç.+day koş

ç.+yna töştö

[=2]

çarça- “yorulmak, yorgun düşmek”

ç.-bas öödögö

[=1]

çarda- “kurbağa vaklamak; ötmek; keyfetmek”

ç.-p bakası

[=1]

çat “son; nehirin göle birleştiği yer”

ç.+ında şabırluu

[=1]

çatır “çadır; çatır çatır”

ç. agarıp, kızarıp, töböşü

ç.+aş oynop

ç.+da çorolor

ç.+dı ak, kol, kök, tiyip

ç.+dın tuura

ç.+ga ak, ak

ç.+ın atka

ç.+ına üyülüp

[=14]

Çatkal “yer adı”

ç.+dan karabuura

[=1]

çatkayag(k) “arka ayaklarının arası”

ç.+ı kolottoy

[=1]

çay “çay”

ç. Çarkendin, kagazkagaz

ç.+ı azık

ç.+ın çaydosko

ç.+ıñ belen

[=5]

Çayan kan “kişi adı”

ç. böyön

ç.+dan Kara

[=2]

çaydos “çaydanlık”

ç.+ko çayın

ç.+tu kaşkardan

[=2]

çayıttay “temiz, duru”

ç. açıl-ıp

[=1]

çayna- “çiğnemek; ısırarak zarar vermek”

ç.-p oozduk

[=1]

çeç- “çözmek; çıkarmak; karar vermek”

ç.-eli kiyimdin

ç.-ip anı

[=2]

çeçiş- “çözmek; çıkarmak; karar vermek”

ç.-ip bel

[=1]

çeke “alın”

ç.+ge aybalta

ç.+ndin başın

[=2]

çelek “kap, kova, fıçı”

ç. ceti

[=1]

Çelekti “yer adı”

ç. almatı

[=1]

çen “yer, mahal; ölçü”

ç.+in çuunun

[=1]

çene- “ölçmek”

ç.-p kamçıga, uzununu

ç.-yin ak

[=3]

çet “kenar, kıyı bir şeyin bitiş kısmı”

ç. beecindin, bolgondo, bolom, bolup

ç.+i coldun, eki

ç.+in ak, arkı, berki

ç.+inde şabırluu

ç.+ine ceektete

ç.+inen car

[=12]

çet bol- “karşılaşmak, rast gelmek, çarpışmak”

ç.-up arbagına,

ç.-om arbakka

ç.-gondo arbakka

[=3]

çıçkan “sıçan”

ç.+darı küçüktöy

[=1]

çıda- “dayanmak, sabır etmek”

ç.-bay akçasına, çabıgına, kömürünö, körügünö, sugatına

ç.-p betine, pende, turçu

[=8]

çığ(k)- “çıkmak”

ç.-a cüröğü

ç.-ar attanıp

ç.-ıp attanıp, başınan, calın, eşikke, keñ, koldon, kuyrugunan, surnay, tanoosunan

ç.-ıpsıñ alıskı

[=12]

çık- “çıkmak”

ç.-kan aldıñdan, atagı, attanıp, cakşı, cayloogo, columdan, curtan, kaçırıp,

Nogoydon, Nogoydon, Nogoydon, ordodon, ordodon, solgon, taza, tört, üydön

ç.-kanda attanıp, ünü, zırkırıp

ç.-pas çıgar

ç.-pay eşigine, kalaadan

ç.-sa attanıp, kazatka, talaaga

ç.-tı akşumkar, asmandap, astıñan, attanıp, basıp, bir, ceñip, çubap, kayta, ordodon, salıp, suudan, suudan, suudan, şaardan, tentek, tozup, tozup

ç.-tık attanıp

[=45]

çıkanak “dirsek”

ç.+ka koyuşup

[=1]

cılık “sırf, saf, tamamen”

ç. kiyinki, kötkü

[=2]

çımçık “kuş, serçe”

ç.+tardın ününö

[=1]

çımın “sinek”

ç. +day canım

ç. tiyse

[=2]

çın “çın, akla, mantığa, gerçeğe ve kurala uygun gerçek”

ç. maktaganı

ç.+ıñdı oynuñdu

[=2]

çınar “çınar ağacı”

ç.+day çırpıgı

ç.+dın kak, kak, kak

ç.+ı bar

[=5]

Çinkoco “kişi adı”

ç. ataşkan, atışarñ, attu barıp, coluksa, degen, degen, kıldı, koldu, kolu, kuldun, kuldun, menen, menen, şıgaydın, şıgaydın, şıgaydın, şıgaydın, şıgaydın, şıgaydın, Toltoy, Toltoy, Toltoy, Toltoy

ç.+don ölöm, ölösün,

ç.+go aldırıp

ç.+nu korkutup

ç.+nun aldında

[=30]

çirag(k) “gaz lambası, yavru anlamında sevgi sözcüğü”

ç.+ı er

ç.+ım aşıkpay, coluñ, erikpey, esen

[=5]

çirak “gaz lambası, yavru anlamında sevgi sözcüğü”

ç. kömürdön

[=1]

çiray “yüz, yanak”

ç. kızıl

[=1]

çırım “sinir dokusu”

ç. menen

[=1]

çırkır- “cıvıldamak; acı acı ağlamak; vınlamak”

ç.-p çoronun

[=1]

çırma- “iyice sararak bağlamak”

ç.-gan kolo

[=1]

çiren- “germek, kolları bacakları uzatmak”

ç.-ip üzöñgü

[=1]

çiri- “çürümek”

ç.-p örüğü

[=1]

çiykil “kırmızımtırak”

ç. kızıl

[=1]

çoğul- “toplanmak, bir araya gelmek”

ç.-up el, kalk

[=2]

çoğult- “toplatmak, bir araya getirmek”

ç.-up cılkını, Çınkoco

[=2]

çok “kor; üç yaşındaki atların yelesini kesince bırakılan kıl”

ç. altın, çokusuna, on, otko

[=4]

çokmor “topuz”

ç.+lorun kuçaktap

[=1]

çokuluu “püsküllü”

ç. kaçkan

[=1]

çoñ “büyük”

ç. ağını, altın, altın, altından, altından, arkıragan, atañdın, baltanın, baltanın, belek, bolcolu, bulgarı, catkan, ile den, kemer, ketmen, kirip, kukuldagan, kürküröp, ötpöy, özöndün, özün, şıpıldagan, tartıp, tentip, teñir, teñizden, tolgomoluu, ukuruk, Ürgönçtün

ç.+dugu töönün

[=32]

çoñ ata “büyük baba”

ç.+ñdın özün

[=1]

Çoñ Opol “yer adı”

ç. +day körünüp

ç.+dun oyunda

[=2]

çopo “kil”

ç.+don ak

[=1]

çoro “asker, nefer”

ç. anda, anda, almambettin, aralap, Ayçürök, bararın, eki, eki, er, kadıl, tumşuğu, uşunu

ç.+m bargın, cürü, cürü

ç.+nu baatır, kaçan, karasart

ç.+nun karap, karap

[=21]

çoydur- “gerdirmek, çektirmek”

ç.-up kermelerin

[=1]

çoykoy- “güzel ve zarif görünmek”

ç.-up keñ, kök, nakeri

[=3]

çoyul- “süzülmek”

ç.-up argamcday

[=1]

çoyun “dökme demir”

ç. sok

[=1]

çoyun baş “topuz”

ç. sok

[=1]

çög(k)- “çökmek”

ç.-öyün süü, tuulbay

[=2]

çögör- “çökdürmek”

ç.-gön sırtına

[=1]

çok- “batmak”

ç.-pögön suu

[=1]

çöl Moğ.>Ar.>Far. “çöl”

ç.+dün enesi, murutu

[=2]

çömüş “kepçe”

ç.+tü arçadan

[=1]

çöp “ot; hayvanların döl eli”

ç. kara, türmögü

[=2]

çöptüü “otlu”

ç. sazi

[=1]

çubal- “akmak, uzamak”

ç.-ıp kara

[=1]

çuldura- “bazı sesleri gereği gibi söyleyememek”

ç.-p kara

[=1]

çulgur “delik açan alet, matkap”

ç. salıp

[=1]

çulp et- “su veya sıvı bir şeyin içine bir şey düşünce”cup diye çıkan ses””

ç. taş

[=1]

çunag(k) “huysuz, dik kafalı, söz dinlemez, aksi, yaramaz”

ç.+ım anday, ölüp

ç.+ın baatırdın, dürbü, körö, Külçorodoy

ç.+ıñ baatırdın, baatırdın, caş, cürmök, çıgıp, enteñdegen, er, Kankordun,

Külçorodoy, Manastın, mundan, Semetey, suunu

[=18]

çunak “huysuz, dik kafalı, söz dinlemez, aksi, yaramaz”

ç. kesirdüü, oolukkan

ç.+ka munu, öküm, sandırgaluu

ç.+tar coo

ç.+tın Manastın, Manastın, sıypayı, toktogon

[=10]

çuñkul “engebeli, çökük”

ç. oñkogoy

[=1]

çura- “koşmak, koşturmak”

ç.-gan muz

[=1]

çurat- “koşturtmak”

ç.-ıp suuga, suuga

[=2]

çurka- “koşmak, adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek”

ç.-p kayra, teppey

[=2]

çurkura- “gürültü koparmak”

ç.-p oydo, torgoydun

[=2]

çuu “gürültü, patırtı, şamata; savaş, düşman”

ç. koydu, Külçoro

ç.+ga barsa, cekelep

ç.+nun çetin

[=5]

çürök “dişi ördek; çamurcun”

ç. ördök

[=1]

Çürök “Semetey’in eşi Ayçürök’ün kısa adı”

ç. anda, anda, anda, anda, akılman, altı, anan, apake, ataşkanı, baykuş, cetip, coruktu, çakırıp, çaldırıp, eceñ, eceke, kara, karap, karabet, karabet, karabet, kelerin, oyron, telmirip, teñtuş, töröñüz

ç.+kö Akundun, keleli, men, uktap

ç.+tön artık

ç.+tü Akundun, ataşkanı, ataşkanıñ, bulum, tay

ç.+tün Akundun, Akundun, ala, aldında, kan

[=41]

da “ya, ve”

d. al, aytpasam, bul, katın, sen

[=5]

daarat Ar. “abdest”

d.+ın but, kol

[=2]

dal “tam”

d. karap

[=1]

dalay “birçok, bir hayli, oldukça çok”

d. bir

d.+ga kırgın

[=2]

dalı “kürek kemiği, dal”

d.+da ay

[=1]

dambal “şalvar”

d.+ına bürküröp

[=1]

dañ “çatıraş oyununda kazanılan bir durum”

d. çatıraş

[=1]

dañaza kıl- “yüceltmek”

d.-ıp kaltırıp, kaltırıp

[=2]

dañğıt “iri erkek köpek veya kurt”

d. eki, kösö, kösö

[=3]

dañk et- “*dank* diye ses çıkarmak, gürültü çıkarmak”

d. too

[=1]

dañkan “at koştuğunda toynağıyla çıkardığı toprakkar parçası veya taş”

d.+ı colum

[=1]

dañkanda- “*dañkan* sıçratmak”

d.-p çañdı

[=1]

dañkay- “kocaman görünmek”

d.-ıp ak, akmaralday

[=2]

darat “abdest”

d.+ın but, kol

d.+ka suunu

[=3]

darbaza Far. “avlu, bahçe kapısı”

d. tar

d. oozun

[=2]

dart Ar. “dert, hastalık; aşk, güçlü arzu”

d.+ım çüröktön

d.+ınan Ayçürök, Çinkoco, er

[=4]

dat Ar. “pas”

d. ak, kök

[=2]

dayar Ar. “hazır, amade”

d. aragı, bolup, çayı, kımızı, tamak

[=5]

dayarla- Ar.+T. “hazırlamak, hazır duruma getirmek”

d.-p aştamagın, daratka

[=2]

dayn “haber, bilgi”

d.+ı tuugan

[=1]

dayra Far. “nehir, ırmak”

d. agını

d.+dan caş, korkup

d.+ga agıp

d.-ga ağını

d.+nı keçip

[=6]

de- “demek, söylemek”

d.-be kalet

d.-beñiz Semetey

d.-bese arbak

d.-beyin men

d.-diñbi meni, meni

d.-er akşumkar, izdep, karıga, kartka, kuunu, susasañ

d.-eri tiyemin

d.-gen casın, Çinkoco, Çinkoco, kaçan, keçemin, köp, körkündö, Semetey, surgaluusu, surmaluusu, şumkar, Toltoy, tuugan, ukmuşa, ürgönç

d.-genge az

d.-geniñ taap

d.-ğen ceñe

d.-ğende Çinkoco

d.-p abamdın, abake, abakem, abakem, açuuñdu, adepsiz, ak, ak, ak, ak, ak, akpaymın, akça, akşumkar, akşumkar, akşumkar, alasa, albaymın, algan, alda, alıskı, amandaşıp, amandığıñ, apake, arak, arbagı, attardı, atakem, atam, atam, atası,

Ayçürök, Ayçürök, Ayçürök, Ayçürök, Ayçüröktü, aynegi, aynektin, ayta, aytıp, aytpadıñbı, aytpasam, az, baçımırak, badana, balık, baramın, barbagan, barbay, başınan, baykuş, berbese, berbeymin, bir, birgedir, buulumdu, buuruldu, buuruldu, bugün döñ, canımdı, ce, ce, ceñip, cerdegen, coldu, cölö, cön, cumşa-sa, cürgön, Çinkocodon, çoro, çuuga, çuunun, çüröktün, darbaza, eceke, ecekeler, elibiz, emneni, erte, eşikke, ey, kaalagan, kabardı, kabılan, kak, kalbayın, kan, kanday, kankor, kankordun, kankorum, kantip, kantip, kara, kara, karabet, karagım, karı, karıgan, kaşka, katındın, katının, katınbalam, katuu, kaynım, kazatka, kazattın, keçpey, keçpeymin, keçüü, kelbetin, kep, kılğan, kızıl, kocosanı, koldon, koldon, koldo, koldo, koştı, koy, körömün, köröyün, körsöm, kubulup, kuunun, küçü, külüstön, künü, küygüzüp, küyütkö, magan, magan, Manastan, men, munu, munu, murunku, ne, ne, ne, ne, omiyin, oy, ölömün, saray, sen, sen, sen, sır, sırın, suudan, suunu, suusu, süylöşpöy, Şaamerdenim, şaşkeden, Şaymerden, şıbırkübür, şıñkıldeşip, şumkardın, Talas, tartuuga, telegey, temir, tentek, teñtuş, tilegeni, tobokel, tozokton, turar, turar, uruşuñdu, uşu, uyalbay

d.-se bardıñbı, duusu, uçtu

d.-señ karı, karı, kaysı, men, urgaçıdan

d.-ysiñ atay

d.-yt ak, akşumkar, ar, asmandan, aşıp, ataşkanı, aykalışıp, bas-a, bek, caynap, cerden, çakırıp, çalkasınan, kars, kızıl, kubanıp, kukuluktap, kuş, kuyun, Külçoro, Külçoro, moyundaşıp, salıp, şartıldap, şıbırgak, şıpıldap, tamanga, tañ, taraza, tartıp, teppey

[=248]

dedir- “dedirtmek, söyletmek”

d.-e kars

[=1]

degde- “istemek, arzulamak”

d.-gen körsöm

[=1]

dem Far. “nefes, soluk”

d. altı, baramın

[=2]

dem kıl- “kuşatmak”

d.-ıp altı

[=1]

deñiz “deniz”

d.+den canın

[=1]

deş- “birlikte söylemek”

d.-ken kuda

[=1]

dırkıra- “dır, dır ses çıkarmak”

d.-p uçkan

[=1]

dilde “altın sikke, akçe”

d. kızıl

[=1]

din Ar. “din”

d. paygamber, paygamber

[=2]

dirilde- “dalgalanmak”

d.-p terektin

[=1]

dolu “söz dinlemeyen hırçın, kızgın kız”

d. okus

d.+dan karabet

d.+nu kayta

d.+su Akun

[=4]

doñuz “yabani domuz”

d.+dun coylogon

[=1]

doo “dava”

d.+go eski

[=1]

doolbas “davul”

d. altından, altından, altından, ünün

d.+ın kars

[=5]

dos “yakın dost, can dostu”

d. akırı, Çinkoco, kıyamattık

[=3]

dönön “dört yaşında deve”

d.+gö ak, kök

[=2]

dubana “derviş”

d. eşen, kelse, körsö

[=3]

duşman Far. “düşman”

d. atası, bolup

d.+dar anı

d.+dın işin,

d.+dı közdöy

d.+ga bolsun

d.+ı kas

[=7]

dünüyö Ar. “dünya, yeryüzü”

d. bu, bu

[=2]

dürbö- “telaş etmek, telaşa kapılmak”

d.-dü el

[=1]

dürböön “kargaşa, karışıklık”

d. kalkıña

[=1]

dürbü Far. “dürbün, bakaç”

d. altın, belek, berenelüü, bolcolu, çunagiñ, ketmen, özüñ, saldı, tartıp

d.+nün cayın

[=10]

dürkün “bölük”

d. altımış, on

[=2]

dürkürö- “gürlemek”

d.-p adamdın, adamdın

[=2]

düynö Ar. “dünya, yeryüzü”

d. al, atañdın, atañdinkörü, o

d.+nü Manastan

d.+sü keñ

[=6]

eb(p) “doğru”

e.+i karıy, karıy

e.+im kız-kelinge, mindayga

e.+iñdi tappaysıñbı

[=5]

ebele “perçin; boynuzdiken”

e.+k koş

[=1]

ece “abla; hece”

e.+m akılduu

e.+ñ Çürök

e.+si tay

[=3]

eceke “ablacık”

e. aman-esen, alda, aytçı, ce, Çürök, işenbeseñ, soo-salamat

e.+ler dep

[=7]

eeg(k) “alt çene”

e.+iñ ebirebey

[=1]

een “ıssız, تنها, kimsesiz”

e. surnayın

[=1]

eer “eyer”

e. eptep, kızıl, taybuurulga

e.+im altından

[=4]

eerçit- “peşine takılmak, ardından gitmek”

e.-ip töröñüzdü

[=1]

eerri- “erimek, gevşemek”

e.-di sayrabay

e.-p keter

e.-m bar

[=3]

eerriçiş- “peşine takılmak, ardından gitmek”

e.-ip tuura

[=1]

egin “ekin, tahıl”

e. cazda, küzündö

[=2]

eken “imiş”

e. al-a, algan, bukar, catkan, catkan, catkan, catkan, cigittin, çınıgı, Çımkoco, çoro, kalgan, kankor, kantip, kettibi, kılğan, kıyamattık, murutunun, sakalının, sala, sapar, sazi, tiyemin, turgan, tüptüü, ukkan, ukkan

e.+de saadagım

e.+in kız, kim, uz

e.+siñ çoçun

[=32]

eki “iki, birden sonra gelen sayı”

e. abike, abike, altımış, ayagın, ayaktuu, baştuu, betin, cagın, cagın, canındagı, çeti, çoro, çoro, dañgıt, eki, eki, eki, enege, er, erçitkeni, etegin, işengenim, iyninin, kandın, kaptal, karış, kişi, koldo, kolu, közün, kümüşton, on, on, on, on, on, on, on, on, ögüzdün, ötkörböy, öyüz-büyüz, sünöt, sünöt

e.+de on

e.+nin on

[=50]

el Ar. “halk”

e. colooçu, kalaadagı, kalaadagı

e.+imden cırgalduu, ordoluu

e.+inen cırgalduu, Çınkoco

e.+iñdi kısıp

[=8]

elçi “elçi”

e. araga, keldi

e.+bi şaytandan

e.+min kandan

[=4]

ele “idi; daha; ek fiil”

e. abıdan, arkası, asmandan, ayagı, Ayçürök, aylası, bala, bargın, canına, Çaçıkeydin, çapkıláp, dubana, kaçan, kaçan, kak, kaşkayıp, kayta, koconu, kukuldap, kuunu, kuyun, Külçoro, men, mındayga, mundan, oolcuy, oşo, senin, söz, şıbırgak, şıpıldap, şıpılday, şoykonduu, takandap, tuura, alıska, at, calañdap, can, col, col, çalgın.dın, kaçırıp, karagay, kaykırıp, kıygaktuu, say, ton, ton

[=35]

eleçek “Kırgız kadınlarının geleneksel başlığı”

e. ak, ak

[=2]

elek “yardımcı fiil”

e. alıska, calañdap, can, col, col, çalgındın, karagay, kaçırıp, kıygaktuu, kaykırıp, say, ton,

eles Ar. “hayalet”

e.+ti körömün

[=1]

elik “karaca”

e. kaçkan

e.+tey butun, butun

[=3]

emçek “göğüs, meme”

e. aynektey

[=1]

eme “şey”

e.+dey abake, azap, küyüt, mılık

[=4]

emes “değil”

e. alasa, araçı, Ayçürök, ceñil-celpi, cetip, duusu, eceñ, er, korko, korkpoy, kul, küñ, Semetey, Semetey, Semeteyden, seni, tarttırıp, uçtu

e.+pi kañdın, özü

[=20]

emey “olmazsa”

e. inisi

[=1]

emi “şimdi, su anda”

e. anı, abaylap, abıdan, ak, ak, ak, ak, akırın, altın, asmandap, attın, ayabay, aykırıp, ayrılışıp, bata, bek, bir, but, butun, calpı, canınan, casoo, caynamazın, cesekçi, cılıp, çabuldu, Çaçıkeydin, çılbrınan, çındap, çüröktü, eki, eñkeyip, imerip, imere, kamçısın, kaptalga, kara, karap, kaşkardı, katkırıp, kattoo, kaykalap, kayra, kaytıp, keleli, kelerin, kerilip, kımtıya, kız, kol, kolun, kolun, koynuna, koynuna, külgönün, Külçoro, küñ, meltirep, mundan, müşküldö, on, oñ, oñ, oolcup, opoldu, ordogo, oturdu, suudan, suuga, suurup, süyüngöndön, şaldırata, şıpıldap, taazim, tesmeni, tışınan, tolgoy, toptop, tuura, tün, uluu, uşunday, üç, üstünö

[=84]

emine “ne?”

e. bul, bul, bul, bul, ceñe, şumkar

[=6]

emne “ne, hangi şey”

e. kördün, menin

e.+ni abakem, kördüñ

[=4]

en “özel işaret; en, genişlik; haya”

e. eki

[=1]

endüü “enli, geniş”

e. eşik, eşik

[=2]

ene “anne”

e.+ge eki

e.+m berenim

[=2]

eñkey- “eğilmek”

e.-ip eşiginen, karap

[=2]

eñkeyiş “havza, çukur, yer”

e. eñkeyiş, eñkeyiş

[=2]

ep “doğru”

e. kaçan, kalıñ, tiyemin

[=3]

epte- “bir işi ustalıkla yapmak”

e.-gen celim

[=1]

eptüü “uygun, elverişli”

e. Külçoro

[=1]

er “er, erkek; koca”

e. abdan, almambettin, atkanın, atañ, aytkanı, baatır, bala, bul, caydarı, cedigerdin, cedigerdin, cigittin, colugarıñ, coodon, cügünböy, çapkanın, dalayga, dars, er, kadıl, kalkıbiz, kankordun, koşulbay, Manastın, Manastın, oturdu, Semetey, sen, seni, tarttırıp, tiybey, tiybey, tiyerine

e.+ge katındın

e.+im Çınkoco

e.+iñbi erçitip

[=36]

erçi- “peşine takılmak”

e.-gen koldooçusu

[=1]

erçit- “peşine takmak”

e.-ip eki, kelgen

e.-keni eki

[=3]

eren “er, yiğit”

e.+di mılıtk

[=1]

ergi- “sıçramak, fırlamak”

e.-p akşumkar

[=1]

erik- “sıkılmak”

e.+ençe akşumkardı

e.-bey altı

e.-pesten tiştegen

e.-pey cürsöñ

[=4]

erke “şımarık, nazlı”

e. katın, ceñeñ, ceñem

[=10]

erkeç “teke”

e.+tey bolup

e.+tin ceti

[=2]

erkek “erkek, yetişkin adam”

e. adam, talaada

[=2]

ermeg(k) “eğlence, mutluluk”

e.+i atsañ

[=1]

ermek “eğlence, uğraşı”

e.+ke bala, comok, kılar

[=3]

erte “erken”

e. erteñden, erteñden, erteñden

[=3]

erteñ “yarın”

e. kayra, kaytıp, kelsen, kirip, menen, Talastı, uyat

e.+den kalbay, kalbay, kalbay,kalbay

[=11]

esep Ar. “hesap”

e. kılıp

e.+ke kak

[=2]

eser “akılsız, ağırbaşlı olmayan”

e. sendey

[=1]

eski “eski, yeni karşıtı”

e. sen

[=1]

eşek “din bilgini”

e. cöndögönü

[=1]

et “et”

e.+i bulçuñ, köbük

e.+ike çoro

[=3]

et- “etmek”

e.-erge ırp, kırs

e.-ip açılsa, anan, arzañ, çırm, itelgi, kars, kars, omuroodo, salam, suudan, suudan, taş, tört

e.-ken çımın, too

e.-kendey çorom

e.-pes başka, karañgıda

e.-pey kamap

e.-se oñ

[=22]

eteg(k) “etek”

e.+in eki

[=1]

gana “sadece”

g. az

[=1]

go “ihtimal, gibi”

g. kудay

[=1]

goy “sevgi, küçültme anlamı katan yardımcı fiil”

g. akşumkardı, sen

[=2]

göl “göl”

g.+dün şabırluu

[=1]

gül Far. “gül”

g.+ü cigittin, tekçeden

[=2]

ıg(k) “beceri, imkan”

1. kabar

[=1]

ıgır- “sıkıştırmak”

1.-ıp katuu

[=1]

ıktuu “becerikli”

1.+nu coogo

[=1]

ıktuusun “becerikli görünmeye çalışmak”

1. kançorodon

[=1]

ılayla- “bulandırmak, kirlenmek”

1.-p ak, köbük

[=2]

ıman “iman”

1.+dı kup

[=1]

ırba- “hastalık ilerlemek”

1.-gan başka, tiygen, tiygen

[=3]

ırda- “şarkı, türkü söylemek”

1.-gan comokçular

[=1]

ırgay “taşarmudu”

1.+ga kak, kak

[=2]

ırgı- “atlamak, zıplamak”

1.-p Çaçıkey, turdu

[=2]

ısı- “ısınmak”

1.-dı бүткөн

[=1]

ıştan “içlik çamaşır”

1.+ına sıyışken

[=1]

ıyık cal “mübarek yele”

1.+dan aşınıp

1.+ga tışınıp

[=2]

ızı-çuu “gürültü”

1. aygaylayan, aykaylayan

[=2]

iç “iç”

i.+in kalaanın, kalaanın, köçönün

i.+inde cayı, cez, kegi, kız-kelindin, oşolordun

i.+ine katın-kızdın

[=10]

iç- “içmek”

i. suusasañ

i.-ip baldızı, dem, tamak, udaası

i.-keni Semeteydin

i.-kin arak

[=6]

içik “kürk”

i. bulumdan

[=1]

içkis- “içirmek”

i.-ip arak

[=1]

il- “asmak; iliştirmek; kapmak”

i.-gen kurcun

i.-gendi coo

i.-ip balık

i.-iptir cıgaçtın

[=4]

ilbirs “beyaz leopar”

i.+tey karmaganı

[=1]

ildir- “astırmak; iliştiirmek; kaptırmak”

i.-ip barkıratıp, tuura

[=2]

ilin- “asmak; iliştiirmek; kapmak”

i.-bey karasa

i.-beyt kıyası

[=2]

İliyaz “kişi adı (Hıdır İlyas) ”

i. suunun

[=1]

imer- “döndürmek”

i.-ip çagaragın, oñdop, oñdop, oñdol, tegeretip

[=5]

ini “küçük kardeş”

i.+si Semeteydin

[=1]

irig(k) “iğdiş edilmiş üç yaş ve üzerindeki koç”

i.+im menin

[=1]

iş “iş”

i. başına, bir, kul

i.+i ce, curtan, kılğan

i.+imdi ilgeri, ilgeri

i.+in açuu, düşmandın

i.+iñ açuu

i.+iñdi oñdosun

[=12]

it “köpek, it”

i. bul, tatay

i.+ter kars, kars, körgön, körgöndö

[=6]

iy- “yardımcı fiil”

i.-sem aldırıp

[=1]

iyin “omuz”

i.+de oñ

i.+ge oñ

[=2]

iylet- “işlemek”

i.-ip akı

[=1]

iyin “omuz”

i.+inin eki

[=1]

iz “iz, belirti”

i.+i takaluu

i.+in takaluu

[=3]

izat “saygı, hürmet”

i.+tan söz

[=1]

izde- “aramak”

i.-gen car, er

i.-p akşumkar, akşumkar, ala, barın, coboloñ, coboldoñduu, cogolup, elinen,
kaynım, kıldırıp, kimdi, sen

i.-ysiñ er

[=15]

kaalga “kapı”

k.+day kaşka, kaşka

k.+ga kak, urundu

k.+nı kuluptap

[=5]

kab(p) “çuval; kap; vücut”

k.+ı boy

k.+ınan cüröğü

k.+ınday sakalı, selebenin

k.+ınan başıñ

[=5]

kabar Ar. “haber, bilgi”

k. alar, alıstan, erte, kaçan, kayta, kaytıp, keçüüdön, kızdardan, kimge, salıp, töröödön

k.+dı kantip

k.+ın bir, ukkan

k.+ıñ ugup

[=15]

kabarçı “haberci”

k. koygon

[=1]

kabat “kat; çok; birden”

k. içi

[=1]

kabık “kabuk”

k. alma

[=1]

kabıl “kabul”

k. aytkanı, bolso

[=2]

kabılan “kaplan”

k. atañ, kara, kara, kelgenge, töröm

k.+dın közübü

[=6]

kabiş- “tutulmak; sıkışmak”

k.-ıp kömököydö

[=1]

kaç- “kaçmak”

k.-kan ala, talaada

k.-kanday arkasın

k.-kanı erdin

k.-kanıñ keçpeymın

k.-pagan sumsayıp

k.-sa akşumkar

k.-tı akşumkar, akşumkar

[=9]

kaçan “ne zaman”

k. coldu, cooñdu, kabar, keçüünü, kelse, kepti, pende, tobo, tobo

[=9]

kaçır- “kaçırmak; saldırmak, yönelmek”

k.-dı kayra

k.-gan abake, coogo, kuşuñ

k.-ganı colborstoy, colborstoy

k.-ganiñ Akşumkar

k.-ıp ak, coogo, çıkkın

[=10]

kaçkın “kaçak”

k. men

k.+mın men

[=2]

kada- “iğne ile tutturarak dikmek”

k.-gan ceegine

[=1]

kadek “bir çeşit ipek kumaş”

k.+ke ak

[=1]

kadır “kadir, değer”

k.+ın ton

[=1]

kadırluu “değerli”

k. Cakıp, ceñem, sıylap, töröm, turgan

[=5]

kaduula- “dağ bağrında çapraz gitmek”

k.-p aşı

[=1]

kag(k)- “çakmak”

k.-ıp tamanga

[=1]

kagıla- “kurban olmak”

k.+yın karağım

[=1]

kagın- “üzerindeki kıyafetleri çırpma”

k.-ıp kayta, kayta

[=2]

kagış- “çarpmak”

k.-ıp karagay

[=1]

kak- “çakmak”

k.-tı kars

[=1]

kak “tam”

k. çınardın, çınardın, çınardın, çürökkö, ele, esepke, ırgayga, ırgayga, karagay, karagay, oşonun, Semetey, uşunday, uşunun

[=14]

kakkıla- “sürekli, tekrar tekrar vurma”

k.-p kanatın, kanatın

[=2]

kakta- “ateşe tutarak kurutma”

k.-yın altı

[=1]

Kaktelki “atın adı”

k. abıkenin, minip

k.+ni Külçoro

[=3]

kaktır- “takmak, çiviletmek”

k.-gan arkıterki

k.-ıp çerger, çılmerdendi, sadağasın

[=4]

kal- “kalmak”

k. barganıñdan, bazar, kerben, ketkeniñden

k.-abı Talasta

k.-alı astın, attanıp, ayanıp, dayar

k.-am kuru

k.-ambı kur

k.-amın kusuruna

k.-asıñ armanda, armanda, bolkuldap, böödö, selkildep, solkuldap

k.-at aynegi, berbese, kubulup, küçü, künü

k.-ayın çalbay, men

k.-ba şaşkeden

k.-badı barbagan, çoroñdo, ölböy, ölböy

k.-bagan ceyrenge

k.-bagın ubalına

k.-basa köz

k.-basam balır, eski

k.-basın böödö, Semetey

k.-bay бүгүндөн, бүгүндөн, бүгүндөн, бүгүндөн, бүгүндөн, бүгүндөн, canı, erteñden, erteñden, erteñden, erteñden

k.-bayın coldo

k.-dı aylası, ayrılışıp, caynap, cesekçi, cürüp, cürüp, çabuldu, çorolor, eñkeyip, imere, kançıktar, kaptalga, karap, katkırap, kaykalap, kayra, kerilip, körö, kubanıp,

kukuldap, kukuluktap, meltirep, ne, oolcup, suudan, şartıldap, şıpıldap, şıpıldap, tamanga

k.-dık körböy, körböy, körböy

k.-dım çaldırıp, telmirip

k.-diñ basa, başında, tentip

k.-gan altından, atadan, atadan, atamdan, atamdan, atamdan, atamdan, atamdan, atamdan, baykuş, Beecinde, beleste, karan, karañ, könüp, mamıktan, Manastan, Manastan

k.-ganbı atasın, kelip, surça

k.-ganda abıke, bura, kalıñ, küpündöp, mintip, mintip, mintip, talaada

k.-gandan müşküldö

k.-ganday tañ

k.-gandır Külçoro, oşolor

k.-ganı oolcup

k.-ganın aralap

k.-iñar biriñ

k.-ıp aman, caşında, cetim, cetim, çorom, karmay, körgön, tura, tüşö

k.-ıptır al, asmanda, baarısı, bul, curt, kamçısın, kaytarışıp, mına, sen

k.-sa üydö

k.-sañ ayta, kelip

k.-sın kara

k.-uuçu balırdı

[=140]

kalaa Ar. “kent, şehir; kale”

k.+dan arak, dümüröygön, karargan, karargan

k.+dağı bizdin, bizdin

k.+ga kay

k.+mdı buzdu

k.+nın için, için

[=11]

kalçılđa- “titremek, çok üşümek”

k.-p kara

[=1]

kaldıra- “paldır küldür etmek, gürültü çıkarmak”

k.-p suu

[=1]

kalender Far. “kılıp”

k. kılıp

[=1]

kalet “yanlış, hata”

k. debe, menden

[=1]

kalıñ “kalın, ince karşıtı; kalabalık”

k. artıñda, eki, kara, kararıp, kızga, kızdan, kızdın, ördöktü

k.+ar biriñ

[=10]

kalış- “birlikte kalmak; yardımcı fiil”

k.-ıp selkinçek, talkalaşıp

[=2]

Kalıyça “kadın adı”

k. bulastagan

[=1]

Kalıyman “kadın adı”

k. kandın, kızıl, oyrotto, turdu

k.dan kep

k.+ga kep

[=6]

kalk Ar. “halk”

k.+ı kazaktın, orustun

k.+ımdan menin

k.+ıñdı coyup

[=5]

kalk et- “kalkıp çıkmak”

k.-ıp suudan

[=1]

kalkala- “korumak”

k.-p çımınday

[=1]

kalkan “kalkan”

k.+dı altından

[=1]

kalkılda- “yüzmek; süzülme; dalgalanmak; kıpırdamak”

k.-p asaba, asaba, asaba, tokoydun

[=4]

kalksız Ar.+T. “halksız”

k. meni

[=1]

Kalmak “Kalmuk (etnik ad)”

k. altı, munday

k.+tan algan

[=3]

kalpak “beyaz keçeden yapılan başlık; kalpak”

k. atamdan, kestelüü, kestelüü, saymaluu, saymaluu

[=5]

kalt et- “ürkmek”

k. karañgıda

[=1]

kalta “torba”

k. akırekte

[=1]

kaltır- “bırakmak”

k.-ıp dañaza, dañaza

[=2]

kama- “kapamak; hapsetmek”

k.-dı cayıkış

k.-p cattı

[=2]

kaman “yabani domuz; zalim”

k.+day kaçırıp

[=1]

Kambar “Kaңçoro’nun babası”

k.+dın uulu

[=3]

Kambıl “şehir adı”

k.-dı kara

[=1]

kamçı “kamçı, kırbaç”

k. ak, tartıp, taştap, tolgomoluu, menen

k.+ga çenep

k.+sın karmap, koyo

[=8]

kamış “kamış, sulak ve nemli yerde yetişen bitkiler”

k.+tarı bilektey

k.+tay murutu

k.+tın başı, başı

[=4]

kan “han”

k. Akun, Böyön, candan, Çayan, kan, kankordun, karçıtınan, kemerden, senin, tiygen, uluu, uşu

k.+dan böyön, Buudayık, Çayan, Kara

k.+day kızıl

k.+dın Akun, Akun, Akun, Akun, Akun, Akun, Akun, Akun, bakay, bakay, buudayık, eki, sarı, şaatemir, tüptüü

k.+ı bukardın

[=34]

kan- “kanmak, doymak”

k.-alı oynop, süylöşüp

[=2]

kanake “nerede”

k. ataşkanıñ

[=1]

kanat “kanat”

k. on

k.+1 kündö

k.+ın küngö, küngö

k.+tan Külçoro

[=5]

kanattuu “kanatlı, kanadı olan”

k. şalpıldagan, uçup

[=2]

kança “ne kadar”

k. teñizden

[=1]

Kançoro “kişi adı”

k. aldımdayı, anı, baykuş, Kambardın, Kambardın, Kambardın, Külçoro, Külçoro, Külçoro, menen, menen, menen, menen, menen, munu, suudan

k.+don ıktuusun, kırduusup

k.+go aydatıp

k.+lop çakırıp

k.+su at, kep,

[=22]

kanda- “kanatmak, kan bulaştırmak”

k.-p koonu

k.-n böyön, buudayık, çayan, kara

[=5]

kandagay “deri pantolon”

k. butta, karmap, koye, sarı

[=4]

kanday “nasıl, ne gibi”

k. alda, beybaş, cerdi, kıl, kızıl, kurgan, kuunun, turgan

[=8]

kandır- “kandırmak, doyurmak”

k.-ıp kara

[=1]

Kanıkey “kişi adı, Semetey’in annesi”

k. azap, azap, berenim, kan, katın, koykoygon

k.+din ordodon

[=7]

Kanımcın “kişi adı”

k. canday, kandın, torpoktoydun

[=3]

kankor “hünkar”

k. eken

k.+don beleste

k.+dun aytayın, beleste,sürün, uulu, uulu, uulu, uulu

k.+um abam

k.+uñ asta, baatırdın, cetip, Kañçoro, uulu, tüşüp

k.-uñ tüşüp

[=14]

kantip “nasıl, ne gibi”

k. albay, armanda, ayanıp, bakay, barbay, çalbay, kabardı, keçer, kelbetin, kuru, suudan, suunu, uçup, uyalbay, uyalbay

[=15]

kañkı “eyer türü”

k. taybuurulga, temirden

[=1]

kap “çuval, kap”

k.+tay kazan

[=1]

kapır Ar. “kâfir”

k. uşu

[=1]

kapıray “şaşırinca, pişman olunca, üzülnce vb. durumlarda söylenen söz”

k. şooduragan

[=1]

kapka “kale kapısı”

k. on

[=1]

kapşır “sert bir şeyi bükme, kıvrıma, katlama”

k.-dım altı, ceti

k.-gan bekem

k.-ıp çoñ, kayra

[=5]

kapta “kaplamak”

k.-gan bulgarı, pil, pil

k.-y kazan

[=4]

kaptal “yan, bedenin bir bölümü”

k. eki

k.+ga basıp

k.+ı kümüşton

[=3]

kaptal “rastlamak, karşılaşmak”

k.-dı öpkösünö

[=1]

kar “kar”

k. ak, eki

k.+day köbük

[=3]

kara “kara, siyah; kusur”

k. cürögündö, Çayan, ılaba, izdep, kabarçı, kak, kalemdey, kanduu, kaydardın, kaydardın, kaydardın, kazagan, kazanday, koş, kulaçtay, özündöy, sen, tegirmendey, tüntüygön, tütündöy, uçuna

[=21]

kara- “bakmak”

k.-bay başı, kıdırata, tegerenip

k.-dı öyüz, ürgönçtü

k.-gın karagım

k.-p abaylap, anan, astın, eñkeyip, kaşkayıp, kaykalap, kubanıp, Külçoro, oolcup, oolcup, öödö

k.-sa andan, kirip, ordogo, suunu, tegerete, toktolup, tör, turup

k.-sam andan, kıya, talboyuña

k.-san berki

k.-sañ ak, arkı, bedesine, borumun, bütkön, calkuyrugun, eki, eki, erdigine, külüktörün, mañday, mañdayına, mañdayına, murundarın, muruttarın

[=44]

karabet “pek yüzlü, çekinmeyen (kadınlar için kullanılır)”

k. Akundun, başka, ebiregen, kaška, üç, cabıragan, cürögündö, çatırdı, eşikke, izdep, kabarçı, kaçıp, kaçıp, kanduu, kaykalagan, kazagan, kazanday, kelbersigen, koş, kubulcugan, öz, sen, tündügünö

[=23]

karag(k) “yavru; göz bebeği”

k.+ım kagılayın

k.+ım ukkun

k.+ım menin

[=3]

karagan “bir tür dikenli çalı”

k. caş,kişi, kişiñ

[=3]

karagay “çam ağacı, köknar”

k. ak, kak, kak, kayıñ kök, nayza, nayza, nayza

[=8]

Kara kan “kişi adı”

k.+dan taragan

k. Çayan

[=2]

karal “destek; köle”

k. kirgeninde

[=1]

kara mürtöz “merhametsiz, acımasız”

k. tügöngür

[=1]

karan “süliyet, karaltı”

k. kalgan, tündü

k.+ı eç

k.+ın ogu

[=4]

karan- “bakınmak”

k.-ıp can, eki, eki

[=3]

karañğı “karanlık”

k. ay, ay

k.+da cügürüp, kalt

[=4]

karar “karar, yargı, kaza”

k. kirgeninde

k.-gan şaar

k.-ıp turgan

[=3]

kara saat “engel, uğursuz”

k. balanın, balanın, balanı

[=3]

Karasart “kişi adı”

k. köñülün, menen

[=2]

Kara-Suu “nehir ismi”

k.+da kılıldap

k.+dan kandırıp, tabarsıñ

k.+nu aylanıp

k.+nun boyunda, çorom, kölçükkö, kölçükkö, kölçüktü

[=9]

karduu “karlı, kar bulunan”

k. uça

[=1]

karga “karga”

k. ala, kuzgun

[=2]

kargış “beddua”

k.-ı katındın

[=1]

karı “yaşlı, ihtiyar”

k. karı

k.+dan men

[=2]

karı- “yaşlanmak”

k.-bas azuusun

k.-p kırk

[=2]

karış “baş parmak ile orta parmağın uçları arasındaki açıklık; yaklaşık”

k. calkını, eki, kulaç, somdop

[=4]

karış- “tutulmak”

k.-ıp eki

[=1]

karışkır “kurt, yırtıcı hayvan”

k.+mın kanduu

[=1]

karıya “ihtiyar, yaşlı adam”

k.+dan çoro.m

[=1]

karız “borç”

k. kıyamatka, ötpöy, ötkörböy

[=3]

kark “saf; tam”

k. aldıñk1, aldıñk1

[=2]

karkıra “bir çeşit turna”

k. koş

[=1]

karma- “tutmak; çevrelemek”

k.-ganı ilbirstey, ilbirstey

k.-p cıya, emçegim, eptep, imerip, imere, kamçısın, koluna, küygüzüp, mintip, oñdop, oñdop, oñdol, tartsa, tartuuga, tolgoy

k.-rda Külçoro

k.-dı agın

k.-şsañ korduk

k.-y kalıp

[=21]

karoolçu “nöbetçi, bekçi”

k.+su kaşında, sandan, başımda

[=3]

kars et- “kars diye yüksek ses çıkarmak”

k. doolbasın

[=1]

karsılda- “tak tak etmek”

k.-p kömököydö

[=1]

karsıldat- “tak tak ettirmek”

k.-ıp Külçoro

k.-tıp aydagan

[=2]

Kartküröñ “atın adı”

k. acıbaydın

[=1]

kas “hasım, düşman”

k. soodager

[=1]

Kasıke “kişi adı”

k. karabaydın

[=1]

Kasımcan “kişi adı”

k. kadıkenin

[=1]

kaş “kaş; eyerin ön ve arka kısmı”

k. akak, kara, koş

k.+ı aldıñkı, aldıñkı, kalemdey, kötkü

k.+ına kulçoronun

k.+ınan ala-köldün, alaköldün

k.+ında bolot, karoolçusu

k.+ıñda kandın

[=13]

Kaşgar “yer adı”

k.+dın keñ

[=1]

kaşka “akıtmalı, alnında beyaz lekesi olan hayvan”

k. alakanday, kaalgaday, kaalgaday, kara, kara

[=5]

kaşka tiş “ön diş”

k.+i coyulup, kidoodoy, kaalkaday, alakanday, kaalkaday

[=5]

kaşkay- “bembeyaz ve parlak görünmek”

k.-ıp arak, çürök

[=2]

kat Ar. “mektup; kat, tabaka”

k. altı, az, ceti, möör

k.+ın Bakaydın

k.+ka coldun

[=6]

kat- “gizlemek, saklamak”

k.-ıp bekem, tün

k.-pay öz

[=3]

katın “kadın, hatun kişi”

k. aşmaçı, bakaydın, balam, erke, erke, erke, erke, erke, erke, erke, da,
kızdan, kızdın, kızdın, olco

k.+dın kargışı

k.+ın tartıp

k.+ıñ alsañ

[=19]

katta- “kaydetmek; katlamak; ilişki kurmak”

k.-dı coldun

k.-p pende

[=2]

kattoo “kayıt, harita”

k. menen

[=1]

katuu “katı; ağır; aşırı; hızlı”

k. agımı, agını, agını, agını, agını, agını, attın, aytıp, degele, ıgırıp, kızmat

[=11]

kaukar “cevher”

k. menen

[=1]

kay “hangi”

k. kuunun

[=1]

kayda “nerede, hangi yerde”

k. abamdın, keçüü

[=2]

kaydan “nereden, hangi yerden”

k. cürgön, kelgen, magan, magan

[=4]

kaygı “kaygı, tasa”

k. menin, menin

[=2]

kayık “kayık”

k. bele

k.+tay caraganı

[=2]

kayım “kayıp”

k. arız, Ayçürök

[=2]

kayın ata “kayın peder”

k. keçee

[=1]

kayın “kayın ağacı”

k. karagay, köktü

[=2]

kayıp “gaip”

k. töşünö

[=1]

kayış “kayış; kayıştan yapılmış olan”

k. kara, küdörü

[=2]

kaykay- “başı geriye atarak, göğsü öne doğru çıkararak yürümek veya durmak”

k.-ıp eleçek

[=1]

kaykı “iki yanı yüksek”

k. salaaday

k.+nın kök

[=2]

kaykır- “haykırmak”

k.-ıp coogo

[=1]

kaymak “kaymak”

k.+ka bışkan

[=1]

kayna- “kaynamak”

k.-p kologoy

[=1]

kaynar “pınar”

k.+dın kara, kara, Kara

[=3]

kayra “tekrar”

k. attanıp, bastı, baylap, çurkap, erteñ, kebin, tarta, tartıp,

[=8]

kaysı “hangi”

k.+nı ar, ar, ekenin, cakka, catkan, deseñ, turup

[=7]

kayt- “dönmek, geri gitmek”

k.-amın uşu

k.-arsıñ ak

k.-ayın kabar, uyalbay

k.-ıp abiyiriñ, albaymın, бүгүндөн, бүгүндөн, ce, mundan, mundan, süylöşpöy,
uşu

k.-tı Külçoro

[=14]

kayta “tekrar”

k. aylanıp, bastı, bastı, başkan, kabar, körsöm, ogun

k.+mın uşu

k.+yın kabar, uyalbay

[=10]

kaytar- “beklemek, korumak”

k.-bay abası

k.-ışıp kalıptır

k.+sıñ ak

[=3]

kaz “kaz”

k. altı, balapan, balapan, kelgin, ördök, türeköy

k.+dı altı

[=7]

kaz- “kazmak”

k.-gan boyok, kirgizbeyt

[=2]

Kazak “boy adı”

k.+tın kalkı

[=1]

kazan “kazan”

k. asa, colgo, kaptay, kerüügö

k.+dan curt

k.+day bolgon, sooru

k.+dı kömkörmölüü

[=8]

kazanak “oyuk”

k. kılıp

[=1]

kazan kap “kazanın kozulduğu kap”

k.+tay tört

[=1]

kazat “gaza”

k.+ka çıksa, barsın, mingen, mingen

k.+tın cayın

[=5]

kazdır- “kazdırmak”

k.-ıp coldun, kemegeni

[=2]

kazı “atın göbek yağından pişirilmiş yiyecek”

k. aralaş, koşup, koyup

[=3]

kazık “kazık”

k.+tı cez

[=1]

kazıl- “kazılmak”

k.-gan kemegedey

k.-uu catkan

[=2]

kazılt- “kazıtmak”

k.+ıp coldun, kara

[=2]

keb(p) “şekil, biçim”

k.+i kara, kuda

k.+im ce, kınşılup

k.+imdi sagan

k.+in ak, ak, ayt-ar, aytkan

k.+iñ çorom, kandan, uşu

k.+iñdi aytçı, bul

[=14]

kebez “pamuk”

k. ayaktan, başına

k.+dey bolgon, bolgon, salgan

[=5]

keç “akşam”

k.+inde basa

k.+ke abakeme

[=2]

keç- “akasulardan geçmek; vazgeçmek”

k.-er kantip

k.-et suunu

k.-ip dayranı, tuura, tuura, tuura

k.-ken çaş

k.-pesem dayradan

[=8]

keçig(k)- “gecikmek”

k.-ip ne

[=1]

keçkisiz “geçemeyecek kadar zor olan”

k. kattap

[=1]

keçüü “geçit”

k.+nü kaçan, kayda, mıktap

k.+dön kabar

k. kayda, tappay

[=6]

keg(k) “intikam, bir tür tüfek”

k.+i bardır

k.+iñ düşmandan

[=2]

keket- “birini azarlayarak korkutmak”

k.-ip kelindin

[=1]

kel- “gelmek”

k.-bediñ sen

k.-begen kaynım

k.-bese andan, andan, menin

k.-bey barganıñdan, ketkeniñden

k.-çi cetip

k.-di abıdan, alıp, amanat, bastırıp, canına, cete, cetip, çındap, elçi, kalıñ,
kalıymandan, kirip, kirip, Koñurbay, külüstön, ordogo, salıp, salıp, Semetey

k.-dim kaçıp, munda

k.-e buurul, canına, kañçoro, Külçoro, munu, Semetey

k.-eli at, kaytıp

k.-em amandaşıp

k.-emin suroo

k.-er sıyga

k.-et kabılan, kankordun

k.-eyin çakırıp

k.-gen alıp, alıstan, aytkanı, cerdep, çakırıp, çalginga, çoro, erçitip, izdep, izdep,
kaçıp, kaçıp, kandan, kaşkardan, kaydan, keçee, kıynalıp, kokondon, mekeden,
mekeden, mekeden, şaytandan, Talastan, uşul

k.-gende kayra

k.-gendey aldıñdı, astıñdan

k.-genge kabılanı

k.-geni kalptı, temirkandan

k.-genin açuusunun

k.-geniñ meni

k.-gin kelgin

k.-ip açuususu, agıp, al, alıp, alıp, alıp, alıp, alıp, alıp, bazarçı, bul, carga, cügürüp,
kaşkarlık, kerbençi, Külçoro, ordogo, oşolor, suunu, taştap, turup, ünü

k.-se açuususu, adıradır, agımı, aşuususu, corgo, dubana, eñkeyiş, kaçan, kara, kara,
koco, könülüñ, köñülüñ, muz

k.-señ erteñ

k.-sin бүгүндөн

[=113]

kelbet Far. “biçim, kılık”

k.+in kantip

k.+iñ körsön

k.+ten er

[=3]

kelin “gelin”

k. kırk1, kız, kız, kız, kız otuz, otuz, otuz

k.+din baarın, baarın

[=10]

keliş- “anlaşmak, sözleşmek”

k.-ip tün

[=1]

kem Far. “eksik, kem”

k. acıdardan, Ayçürök, çürök, er, Semeteyden

[=5]

kemçet “postu değerli hayvan türü”

k. borkü, kömkörmö

[=2]

kemer Ar. “kemer; yalı yar”

k. çoñ, kıyanı

k.+den üstü

[=3]

kementay “keçeden yapılan kıyafet”

k.+dı kiygizip

[=1]

kemir- “kemirmek”

k.-di tartınbay

k.-se tartınbay

[=2]

keñ “geniş”

k. boto, ceribiz, çalbar, çalbar, çalbar, çalbar, çımı, düynösü, erdi, Kaşkardın,

kestelüü, kestelüü, koltuktan, Köldün, ötü, saymaluu, saymaluu, sooru, suu,

Talas, Talastın, Talastın, Ürgönç, Ürgönçtün, Ürgönçtün,

k.+digin körsöñ, körsün,

[=27]

keñeş- “danışmak”

k. çakırıp

k.+im aytar

[=2]

Keñ-Kol “yer adı”

k. calgınduu, ceribiz

k.+do catkan

k.+don attanıp, kızı

k.+dun başı

k.+go cürüp, ketmek

[=8]

kep “söz, şekil, biçim”

k. anda, anda, anda, anda, anda, abası, adam, alıskı, alıstan, anda, añkosunup, aşikkandan, Ayçüröktön, bakay, caratkanga, ceñe, coldu, Çaçıkeyden, çımırkanıp, Çınkoco, çorolorgo, çorom, çukuganday, elçi, erteñ, iyile, kalıymandan, kalıymanga, kalkımdan, kañçorosu, karılardan, katınkızdan, kayım, kız-kelinden, kiçüüsünö, Külçoro, Külçorosu, Külçorosu, Külçorosu, külümsüröp, oşondo, sözdü, tegimdi

k.+ti emi, tamaşa

k.+tin aytsa

[=46]

kerben Ar. “kervan”

k. üyün

k.+der kabarın

[=2]

kerbençi “kervancı”

k. colun, kelip

[=2]

kerdir- “gerdirmek”

k.-gen özök

[=1]

kerek “gerek, lazım”

k. ak, tabılbas

k.+tüü künüm

[=3]

kerme “çamaşır ipi”

k. koş

k.+den attı

k.+ge attardın

k.+lerin çoydurup

k.+sinde at

[=5]

kert- “kertmek”

k.-kendey uzun

k.-pegen keltenin

[=2]

kes- “kesmek”

k.-ip çaçındı

k.-ken açuusu

[=2]

kesirdüü “uğursuz”

k. çunak

[=1]

kesirettüü “haysiyetli”

k. abamdın

[=1]

keskeldirik “kertenkele”

k. coyloso

[=1]

keski “kalleş”

k. kaşka

[=1]

kestelüü “süslü”

k. kalpak, kalpak

[=2]

ket- “gitmek”

k.-çü uçup
 k.-ebi abiyiribiz
 k.-eli aňdagın, cür-ü
 k.-em uyalbay
 k.-emin akşumkar, şumkarım
 k.-er bukar, eerip, sapar
 k.-et başınan, başıñ, başıñ, malıñ, süylöşpöy
 k.-iñiz üyünüzgö
 k.-ip aylası, başında, içi, kubulup, tentip, tışı
 k.-ken akılman, akıret, al, candan, cogolup, o, tütündön
 k.-kenbi uşunu
 k.-kende mundan, mundan, ördök
 k.-keni çorom, kay, kuunun
 k.-kin kaytıp
 k.-pe ölüp
 k.-pegen asili
 k.-sem kaytıp
 k.-ti açılıp, alıp, anan, bilegi, cönöp, cürögü, Çaçıkeydin, sızıp
 k.-tiñ attıñ
 [=57]

ketil- “eksilmek, kenarı kırılmak”

k.-gen ak, ak

[=2]

ketir- “gitirmek”

k.-ip kelindin, namızın, salar

[=3]

ketmen Ar. “çapa”

k. cerdi, ooz

k.+dey keñ

[=3]

kez “çağ, zaman, vakit; tesadüf”

k.+ek menen

k. eki, iyni, kere, saadagım

k.+de ce, oşo

k.+den bala

[=8]

kezen- “hırslanmak”

k.-di düşmandı

[=1]

kıbıla “kıbleye doğru”

k. közdöy

[=1]

kıbıra- “kımıldamak”

k.-p candın, candın

[=2]

kıcım “bir tür kadife”

k. cibekten

[=1]

Kıdır “Hızır aleyhis-selam”

k. altı, altı, ceti, ceti, col

[=5]

kıdır- “dolaşmak, gezmek”

k.-ıp andan, aralap, barmak, er, katarı, öyüz-büyüz, uşundan

[=6]

kıdırt- “gezdirmek”

k.-ıp barmak

[=1]

kıl “kıl”

k. koş

[=1]

kıl- “kılmak, etmek, yapmak”

k.-am canımdı

k.-ar açuu, azık, beypay, ermek

k.-arın ne

k.-at alda

k.-ayın kırk

k.-ba şıbırkübür

k.-bagan adamzat, koop

k.-bas kadıl

k.-basam aralap, çolok

k.-basın aşmaçı

k.-bay abal

k.-baybı karabet

k.-çu kaçan, kaçan

k.-dı alakanın, Çinkoco, uşunday

k.-dın çorom

k.-dıñ çorom

k.-gan altın, altından, altından, altından, altından, arçadan, arka, azık, belen, bolotton, bulumdan, ce, eptep, kastık, katuu, kömürdön, küdürü, mamıktan, manattan, tordop, torkodon, tubardan, zorduk

k.-ganda çında-p

k.-ganı ar

k.-ganiñ cıdır-kübür, men.i

k.-ıp akırı, altı, aparıp, ar, bagelegin, baktay, basmal, bata, Beecinde, çabar, çorom, dañaza, dañaza, esep, kalender, karasart, kazanak, kıyal, kurcun, künü, meni, olco, ortoluk, özök, şıldıñ, taazim, talak, tayburuldu, tobo, tomuktay

k.-makka erlik

k.-sa munda, munda, munda

k.-sın ilgeri, ilgeri

k.-uuçu kul

[=88]

kıla- “sallamak”

k.-gan kanatı

[=1]

kılakta- “görünür gibi olmak”

k.-p asmandı, kılıç, kızdı

[=3]

kılay- “az bir kısmı görünmek, çıkagelmek”

k.-ıp ak

k.-ın kırk

[=2]

kılayt- “az bir kısmını göstermek”

k.-ıp ak, ak, ak, akşumkarday, kılkanday, tamagın

[=6]

kılçıl-da- “titremek, çok üşümek”

k.-p suudan

[=1]

kıldır- “kıldırmaq, yaptırmak”

k.-gan ak

[=1]

kılıç “kılıç”

k. belde, belde, belde, bolot, kıya

[=5]

kılım Ar. “asır, yüzyıl; kalabalık”

k. ceti

[=1]

kıltıl-da- “kırıtmak, oynamak”

k.-p ak, kara

[=2]

kımbat Ar. “pahalı”

k.+tay arzan

[=1]

kımbattuu “değerli, kıymetli”

k. arzan

[=1]

kımız “Kırgızların milli içeceği”

k. dayar, köökörgö, susasañ

[=3]

kınşı- “inlemek”

k.-dı körgön

[=1]

kıñgıra- “tıngırlamak”

k.-p kılıç, kılıç

[=2]

kır arka “sırt (omurgaların ön üst kısmı)”

k.+ga salbasın

[=1]

kırda- “bir şeyi üst üste yığmak”

k. tütün

k.-gan conuna, on, tört

[=4]

kırduusu- “keskin görünmek, güçlü görünmek”

k.-p kañçorodon

[=1]

kırgın “kanlı savaş”

k. dalayga

[=1]

Kırgız “boy adı”

k.+dın curdu

[=1]

kırgool “sülün kuş”

k. cündüü

[=1]

kırıl- “kırılmak, ölmek”

k.-gan çandan

[=1]

kırım “krom tuzuyla işlenmiş deri”

k.+ı tübü

[=1]

kırım ması “kırım çizmesi”

k. cokeri

[=1]

kırk “kırk”

k. caşına, cıl, cılda, kelin, kızga, kişi, kişini, saadagım

k.+ı kırkı

k.+tay sanatı

[=10]

kırk- “kırkmak, koyun, keçi vb. hayvanların tüylerini kesmek”

k.-ıp çağın

[=1]

kırgıyek “atmaca kuşu”

k. kuştay

[=1]

kıska “kısa olan”

k. akılıñ

[=1]

kısta- “zorlamak, mecbur etmek”

k.-p aytıp

[=1]

kış “kış mevsimi; kerpiç”

k.+ı cayı, cayı

[=2]

Kıtay “Çin, ülke adı”

k.+dın tübü

[=1]

kıy- “kesmek; kıymak”

k.-a berendin

k.-am ak

k.-ıp çorom

[=3]

kıya “dik olmayan yamaç, dağ yolu”

k. albay, kılıçtı, tartıp

$$[=3]$$

kıyal Ar. “hayal”

k. k1l1p

$$[=1]$$

kıyma “süs dikilmiş, süslenmiş”

k. akak

k.+s1 ak, kök

$$[=3]$$

kıyna- “birine fiziksel güç kullanarak işkence, eziyet etmek”

k.-gan akça

k.-lip kelgen

$$[=2]$$

kıyşay- “eğilmek”

k.-1p kök

$$[=1]$$

kız “k1z”

k. açkıl, bir, boyok, coldo, coldu, corgo, eşigine, kabarçı, kırgool, kırkı, on, ordodon, otuz, otuz, otuz, otuz, oyundun, sakçı, selkinçek, tandasañ, turum

k.+b1 badana, telegey

k.+dan ar, kalıñ

k.+dar ordodon

k.+d1 coboldoñduu

k.+dın kalıñ, külgönü, külgönü, öyüzgü

k.+ga kalıñ, kalıñ, kırk

k.+1 abamdın, Akundun, Akundun, Akundun, Akundun, Akundun, Akundun,
Akundun, Akundun, Akundun, Akundun, Akundun, Akundun, Akundun,
Akundun, Akundun, Akundun, Akundun, Akundun, Akundun, Akundun,
Akundun, bektin, kandın, kandın, kandın, kañdın, oo, şaatemir, şoruktun

[=64]

kızar- “kızarmak”

k.-gan içi

k.-1p çatır

[=1]

kızart- “kızarmak”

k.-ıp kulcaday

[=1]

kızı- “kızıışmak, çok ısınmak”

k.-dı kızımtal

[=1]

kızıl “kızıl, al, kırmızı”

k. ak, arştan, baatırdın, bettüü,, buurul, buurul, buurul, carkendin, cibek, çıray, çiykil, dilde, için, kalduu, kaday, kiygen, kuyrugun, oyundun, terdik, tili, tumşuk, түbü, түлкү,

[=22]

kızıl tıl “dil”

k.+i bölüdüy

[=1]

kızmat Ar. “iş, birinden istenen hizmet veya birine verilen görev”

k. katuu, kırk

k.+ka üy

[=3]

kim “kim?”

k. barsañ, ekenin, it, maa, menden, senin

k.+di izdep

k.+ge arzımdı, kabar

k.+iñdi bat

k.+isi inisi

k.+siñ sen

[=14]

kir “kir, pislik”

k. aştıkçının, bagelegin

[=2]

kir- “girmek”

k.-di cılıp, eşiginen, suuga, suuga, uluu, üygö

k.-e can, küügüm

k.-eyin ancıyanga, ayanbastan, cerkentke

k.-gen balta

k.-gendi cekelep

k.-gin ak

k.-gizgen köböştü

k.-ip alda, caman, erteñ, iñir, salıp, tobo, tuura

k.-señ aralap

[=23]

kirde- “kirlenmek, pislenmek”

k.-yt aynektin

[=1]

kidoo “mıh, büyük çivi; yama”

k.+doy kaşka

[=1]

kirgiz- “girmek”

k.-ip ak, ancıyanga, aşkanaga

[=3]

kişi “kişi, erkek veya kadına verilen genel ad”

k. aındagan, araga, araçı, bolboso, can, coldon, colooçu, colooçu, çooçun, eki, karagan, kırk, korkkon, korko, korkpoy, körgön, körgön, maa, meni, meni, muñduu

k.+bi Talastan

k.+den köp

k.+lik bir

k.+ni kırk, ötkörö

k.+ñ beypay, bışırıp, ermek, karagan, kol

k.+ñdi aşık

[=32]

kişmiş “kuru üzüm”

k.+ten sarı

[=1]

kiy- “giymek”

k.-di ak, ak, suurup

k.-e ton

k.-eyin buulumdu

k.-gen badana, çaşıl, kızıl, soot, telegey, temir, temir

k.-gin buulumdu

k.-ip ceke, kete, segiz, tış.inan

k.-sep bulum

[=18]

kiygiz- “giymek”

k.-ip kementaydı

[=1]

kiyim “giyim, giysi”

k. suu

k.+din baarın

[=2]

kiyin “sonra, önce karşıtı”

k. andan, baarı, bulayt

k.+ki kaşı

[=3]

koco “hoca”

k. kelse, körse

[=2]

Kocosan “Hoca Hasan”

k.+ı cölö

[=1]

koçkor “beyaz koç, erkek koyun,”

k.+doy ak

[=1]

Kokon “yer adı”

k. ortosu

[=1]

kol “ordu; asker; el”

k. ak, altı, altmış, ceti, eki, omiyin, on

k.+do asaba, asaba, asaba, sır, sır

k.+don akşumkar, akşumkar, az, çorom, ördök, şumkarın

k.+doy altı, atışkan, kaçırgan

k.+du cer, Çinkoco

k.+go aybalta, kol, kудay

k.+u Çinkoco, eki, Toltoydu

k.+umdan akşumkar

k.+un artıñda, koynuna, koynuna

k.+una oñ, şaatemir, şaatemirdin, tay

k.+unda coonun

k.+uñ koynuma, koynuna

k.+uñña munu, munu

k.+uñda akşumkar, kaçırgan

[=44]

koldo- “kollamak, gözetmek”

k. atakem, cön, koldo, koldo

k.+so arbaktarı

[=5]

kolo “kütük; tuç, bronz”

k. cez

[=1]

koloñ “kolon”

k. kümüz

k.+un koş

[=2]

kolot “iki tarafı yüksek olan vadi”

k.+toy çatkayagı

[=1]

koltuk “koltuk”

k.+tan keñ

[=1]

komdo- “deveye havut, sırt yastığı , arkalık bağlamak”

k.-yun köçköndö

[=1]

komuz “kopuz”

k.+day cez

[=1]

kon- “konmak”

k.-du bulbul, buudayık

k.-gonbu bazarçı, kaşkarlık, kerbençi

k.-gondoy cergelüü, eki

k.-so bulbul, buudayık, aylıbiz

[=10]

kozdö- “süslemek”

k.-p kılğan

[=1]

kop- “kalkmak”

k.-pogon koco

[=1]

kor başı “asker başı”

k. eşik aga

[=1]

kordot- “süslemek, pekiştirmek”

k.-kon altın

[=1]

kordug(k) “hor görme, istihkar”

k.+uñ bu

[=1]

korduk “hor görme, istihkar”

k. atayı, karmaşsañ, mintip, Toltoydon

[=4]

korgoşun “kurşun elementi”

k.+day oşondo

[=1]

kork- “korkmak”

k.-pos coodon

k.-up dayradan, suudan, suudan

[=4]

korkut- “korkutmak”

k.-up Çinkoconu

[=1]

koroo “avlu”

k.+go alıp

[=1]

koroz “horoz”

k.+doy bolgon, bolgon

[=2]

koş “çift”

k. akirekte

[=1]

koş “yük”

k.-un corgogo

[=1]

koş- “katmak”

k.-up abanın, kazı

[=2]

koşçu “yaver”

k. altı

k.+mun kaygoolgo

[=2]

koşkon “birleştiği yer”

k.+go cambaşının

[=1]

koşul- “karışmak, bir araya getirmek”

k.-up agıp, suular, tuura

[=3]

kotort- “değişmek, değiştirmek”

k.-up et

[=1]

koy “koyun”

k. alcayındı, darbaza, kulamıştı

k.+uñuz munu

[=4]

koy- “koymak”

k.-bodu kars

k.-boso kars

k.-bosom calgan

k.-bosoñ bu

k.-bosun col

k.-boy cayloogo

k.-boyt agızbay, kirgizbeyt

k.-çu ayta, ce, korko, tarttırıp

k.-du açuusun, akkuunu, karatıp, Külçoro

k.-gon çokusuna, kabarçı, kötörüp, on, sakçı

k.-gondoy celeni

k.-gun çorom, uruşuñdu

k.-o kamçısın

k.-obuz albay, barbay

k.-olu munu

k.-so aytpay, aytpay, karap, karabet

k.-sok barbay

k.-som barbay, keçpey

k.-uñuz munu, munu, munu

k.-up aša, caba, çabuldu, çorom, kazı, kazı, köçügün, küzötçü, munday, oynuñdu, tabakka

[=49]

koyçağır “eski bir tüfek adı”

k. ogu

[=1]

koydur- “koydurmak”

k.-gan koş

k.-up alıp, cergeletip, cuma, çaydosko

[=5]

koykoy- “ince ve zarif görünmek”

k.-up sır

[=1]

koy köz “ela gözlü”

k.+dü kulamıştı

[=1]

koyn “koynu, kucak”

k.+unan suurup

k.-una Ayçüröktün, kolun, koluñ, kolun, koluñ

k.-unan suurup

k.-undagı küyöösün

k.+ñdan Ayçürök

[=9]

koyon “tavşan”

k.+alı balanı

k.+u or

[=2]

koyul- “konulmak”

k.-du tastorkongo

k.-gan çayı, kımızı

[=3]

koyuş- “birlikte koymak”

k.-up çıkanakka

[=1]

kozgo- “kıpırdamak, kımıldamak”

k.-gongo caraşa, çaşaşa

k.-ysuñ çakırıp, oyron

[=4]

Köböş “kişi adı”

k. abıke, abıke

k.+tü körgö

k.+tün er, kör

[=5]

köbük “köpük, sabun”

k. baladay, bolup, car, colum, karday, üstü

k.+tü colum

k.+töp ak

[=8]

köbüktö- “köpürmek”

k.-p ak

[=1]

köçö “sokak”

k.+gö tar

k.+nün için, oozun

[=3]

köçüg(k) “kalça”

k.+ün olturdu

[=1]

kök “gök, sema”

k. ademi, artık, bulumdan, çoñ Opoldun, koş, kösö, kösö, ortosun, töböşü

k.+tü kayıñı

[=10]

Kök ala “atın adı”

k. terdebegen, turum

[=2]

Kök buudan “atın adı”

k. atamdan

[=1]

kök cal “mert, cesur; boz kurt”

k. ortosun

k. -iñ ademi, artık, bet

[=4]

kök caldıg(k) “cesurluk, korkusuzluk”

k.+ı bilingen

[=1]

kök ceke “çizme, ayakkabı”

k. butta

[=1]

kök celke “ense, ense kökü”

k.+de kıyşayıp

[=1]

Köktelki “atın adı”

k. abıkenin, abıkenin, suuga

[=3]

Köktoru “atın adı”

k. Çaçıkeydin

[=1]

kökül Far. “kâkül, perçem”

k. buura, kebezdey

k.+ü kebezdey

k.+ün at

[=4]

köl “göl”

k.+dön ördök

k.+dün cekendüü, cekendüü, cekendüü, cekendüü, keçee, közü, şabırluu, tolkunu

k.+gö başımdı, başın

k.+ündö bakası

k.+ünö bulagı

[=13]

kölçük “gölcük”

k.+kö çorom, karasuunun

k.+tü karasuunun

[=3]

kölmö “gölcük, gölet”

k.+dö Keñkoldun

[=1]

köm- “gömmek”

k.-göndö kalk

[=1]

kömököy “damak”

k.+dö kabışıp, karsıldap

[=2]

kömör- “ters çevirmek”

k.-üp kazanday

[=1]

kön- “alışmak”

k.-gönmün ar

[=1]

köndür- “alıştırmak”

k.-üp basığına

[=1]

köñ “yakıt olarak kullanılan kışmış gübre”

k. örüğü

[=1]

köñül “gönül”

k.+ün abası, berendin, karasart

k.+üñ kelse, tapkan

k.+üñö tolbos

[=6]

köökör “kıımız için kullanılan deri kap”

k.+gö kıımız

k.+ün karkıttagan

[=2]

köön “gönül, sevgi”

k.+ü berbese, tuugandin

[=2]

köp “çok”

k. alkıldatıp, altı, ar, atası, canında, cer, çorom, dem, karoolçusu, kazatka, Keñkoldo, murun, murunku, orustan, şabırda, uruşuñdu

[=16]

köpçük “örtü”

k. ak

[=1]

kör “kör, mezar”

k. ak, kirgizbeyt

[=2]

kör- “görmek”

k.-bödüм еç

k.-böğönsüp ceñe

k.-bööm akşumkar

k.-böün coldon

k.-böy bazar, kerben, uşunu

k.-böyün azaptı, ölgönçö

k.-dü altın, asmandan, asmandan, cerdi

k.-düm acıdardı, bir, çorom, çorom

k.-dün tündö

k.-dün emne, emneni

k.-gö köböştü

k.-gön abamdın, agının, ak, alıstan, ay, başta, bolboso, degende, değende, keçeegi,

kızdı, kızdı, menden, munu, munu, oşondo, özüñ, özüñ, özüñ

k.-gönçö kabak, mintip, Semetey

k.-göndö dubanaeşen, kanıkey, kanıkey, kasiyetin, kırk, muna, uşu, uşunu

k.-gönmün ar, körbögöndü

k.-mökkö dürbü

k.-ö col, col

k.-öm kelbetin

k.-ömün çürök

k.-örsün kıyamat

k.-ösün atayı, karmaşsañ, Toltoydon

k.-öyün aynektey, azabım, maanicayın

k.-sö dubana, koko, koconu, tartıp

k.-sön acıdar, kelbetiñ, keñdigin, keñdigin, sürüp, uruşuñdu

k.-ü atañdın

k.-ündü ne

k.-ünüp calañkıçtay

k.-üp abası, abıdan, alıstan, asmandan, bulanı, camagat, kızdı, kızdı, munu, suunu

k.-üptür cer

[=89]

körgöz- “göstermek”

k.-gön maa

[=1]

körktüü “güzel, göze ve kulağa hoş gelen”

k.+dön köçköndökü

[=1]

körökçö “dışında, hariç”

k. bu, bu

[=2]

körpöçö “eyerin üzerine serilen minder”

k. manattan

[=1]

körsöt- “göstermek”

k.-üp bir, sır, uç

[=3]

körüg(k) “körük”

k.+ünö çıdabay

[=1]

körün- “görünmek”

k.-böy eç

k.-dü ne

k.-ö tiyip

k.öp üç

k.-öt agarıp, ayaldın, kızdın, kızarıp, selkinçek

k.-sö duşman

k.-üp can, carkınınını, cazgı, çoñ, süü, turgan, üç, üç

[=18]

körünt- “göstermek”

k.-üp sır

[=1]

körüş- “birlikte görmek”

k.-köndü çalışkan

k.-üp Semeteydi

[=2]

köşögö “perde, görüşü engellemek”

k. torkodon, tubardan, turat

[=3]

köt “kıç, göt”

k.+ü eerge

k.+übü uruşa

k.+ün başı

[=3]

kötör- “kaldırmak, yükseltmek”

k.-güs at

k.-möçü soodager

k.-ülgön ayçürök

k.-üp celekti, koygon, kulagin

[=6]

köyköl- “(etekleri) sallanmak”

k.-üp oşondo

[=1]

köynög “vücudun üst kısmına giyilen kollu veya kolsuz yakalı veya yakasız giysi”

k.+ü büldürkön

[=1]

köynök “vücudun üst kısmına giyilen kollu veya kolsuz yakalı veya yakasız giysi, gömlek”

k. atılas, atılas

[=2]

köz “göz”

k. altın, attarıña, bosogo, ce, er, izdep, korkkon, moymolcugan, oñkogoy, oozduk

k.+dön kara

k.+döy kün

k.+gö çındap, kara, karasa, karasa, kıyası

k.+ü arkarday, kara

k.+übü kabılandın

k.+ümö üç

k.+ün aynektey, çaçılğanday, eki, kak, kulcaday, suuga

k.+ünçö ata-enenin

k.+ündö kaynadın, kaynar.dın

k.+ünö oñ, sır, üç, üç

k.+ünön calın, kaynar.

k.+üñö ne

[=37]

köz baylooçu “sihirbaz, büyücü”

k. ce

[=1]

köz bol- “göz kulak olmak”

k.-up attarıña

[=1]

köz cazdım “gözden kaçan şey”

k.+da kalbasa

[=1]

közdö- “gözetlemek, amaçlamak”

k.-p akkuunu

[=1]

közdöy “-a doğru”

k. agının, ak, asmandı, ber, çüröktü, deñizdi, duşmandı, düşmandı, kaşkardı,
kıbıla, Külçoro, opoldu, opoldu, ordonu, uşunu

[=15]

közöt- “delmek, deşmek”

k.-tü çulgur

[=1]

kuba cülün “beyaz tenli”

k. caş

[=1]

kubala- “kovalamak”

k.-p suudan

[=1]

kuban- “sevinmek”

k.-dı abası

k.-gan körüp

k.-ıp karap, körböy, özü

[=5]

kubart- “soldurtmak, değıştirtmek”

k.-ıp karatıp

[=1]

kubul- “don, kılık değıştirmek”

k.-cugan kara

k.-gan üç

k.-up ak, altı, altı, ketip, muñkanıp

[=7]

kuçakta- “kucaklamak”

k.-p çokmorlorun

k.-yt ardaktuu

[=2]

kuda “dünür”

k.+ñbı çakır-ıp

[=1]

kuday “Hüda”

k. abañdı, abañdı, başınan, cölö, çındap, degende, değende, işengeniñ, koldo, koldo, kuunu, munda, munda, munda, oñdosun, oşondo, salbasam, süysö

[=18]

kudayla- “Allah’a yalvarmak”

k.-p a, añağan, körgön

[=]

kuday ur- “Allah çarpmak”

k.-ba çındap

k.bay abañdı, salbasam

k.-du kuluñdu, kuunu

[=5]

kudret “kudret”

k. alda

[=1]

kuduret “kudret”

k. alda, kuday

[=2]

kul “kul”

k. alğan, canındagı, erçitkeni, işengenim

k.+dun Çınkoco, Çınkoco

k.+ga abıke

k.+uñdu kuday

[=8]

kula- “düşmek”

k.-gan aydıñın, aydıñın

[=2]

kulaç “kulaç”

k. altımış, cetimiş, karış, kere, kere

k.+tay bolgon, bolgon

[=7]

kulag(k) “kulak”

k.+an aydıñın, aydıñın

k.+ın tik

k.+ıñ sal

[=4]

kulan “yabani eşek”

k. menen

k.+darı kunanday

k.+day or

[=3]

kulca “dağ koçu”

k. akkar

k.+day ak, arkar, közün

[=4]

kulun “kulun”

k. oydo

[=1]

Kulundu “yer adı”

k. ancıyan

[=1]

kulpta- “kilitlemek”

k.-p kaalganı

[=1]

kum “kum”

k.+da üydö

[=1]

kumar Ar. “kumar, talih oyunu”

k. men, oynop, süylöşüp

[=3]

kumura “testi”

k.+ga bal

[=1]

kunan “iki üç yaşına basan erkek at”

k.+day kulandarı

[=1]

kunduz “kunduz, kürkü değerli hayvan”

k. kömkörmö

k.+day cünü, suluu

[=3]

kur “kemer; boş; çok şişman; kere”

k. baarın, Koñurbaydın

[=2]

kur- “kurmak”

k.-gan altından

k.-up selkinçek

[=2]

kuran Ar. “Kur’an, müslümanların kutsal kitabı”

k.+dı kulgulo

[=1]

kurbu “akran; kayalık”

k.+m ataşkan

[=1]

kurcun “heybe”

k. ak, ak, ilgen

k.+ga ak, köl

[=5]

kurç “çelik, polat”

k. uñgusu

[=1]

kurdaş “arkadaş, dost”

k.+ım Manas

k.+ımdın barında

k.+tar ey, oy

[=4]

kurga- “kurumak”

k.-çı suu

[=1]

kurgan “yaramaz”

k. altından, kaday

[=2]

kursak “göbek”

k. erdi

[=1]

kus- “kusmak”

k.-kan kan

[=1]

kusur “kusur”

k.+una kalamın

[=1]

kuş “kuş”

k. erteñ, Karasart, Külçorosu, özöndü, uçkan, uçtu

k.+tay itelgi, kırıgyek, uçkan

k.+tu ala

k.+ubu kak

k.+umdu aytıp, aytpay, aytpay, ayttırıp

k.+un ak, akşumkar, akşumkar, akşumkar, kuuga, küülöp, ördökkö

k.+uñ ak, kaçırğan, ördökkö

k.+uñdu alıp, sen, talaada

[=28]

kuşmaş “beğenilen”

k. kızıl

[=1]

kutul- “kurtulmak”

k.-a biz.den

k.-up asmandan

[=2]

kutur- “kudurmak”

k.-up adepsiz

[=1]

kuu “kuğu”

k. ak, ak, ak, ak, ak, ak, kızıl, kukuldagan, şıpıldagan, tumşuğu, ukuruk

k.+day çaçı, çaçı, samayın

k.+ga ak, ak, ak, columdan

k.+nu ak

k.+nun ak

[=20]

kuu- “kovalamak”

k.-p artınan

[=1]

kuudura- “kurumuş şey güldür güldür ses çıkarmak”

k.-p kamıştın

[=1]

kuura- “kurumak”

k.-bay surap, surap

[=2]

kuuray “büyüyünce gövdesi sertleşen ve daha çok odun olarak kullanılan bitkilerin genel adı”

k. ak

[=1]

kuurul- “sıkışmak, daralmak”

k.-up zamanası

[=1]

kuuşur- “sıkıştırmak, kıstırmak”

k.-up kol

[=1]

kuy- “dökmek”

k.-gan somdop

[=1]

kuydur- “döktürmek”

k.-up segiz, segiz

[=2]

kuyrug(k) “kuyruk”

k.+u col

k.+un at, cerde, cerge, karasañ, kıl, kızıl, suuga, totu

k.+unan şuu

[=10]

kuyruk “kuyruk”

k. kösö, kösö, sopol

[=3]

kuyul- “dökülmek”

k.-up carmaday

[=1]

kuyun şamal “kasırğa”

k. saldı

[=1]

kuyuşkan “eyerin kuskunu”

k.+ga cabışıp

[=1]

küç “güç”

k. amanat, çorom

k.+ü alganga

[=3]

küçala “bir bitki türü”

k. türap

[=1]

küçük “enik, köpek ve kurt yavrusu”

k.+töy çıkandarı

[=1]

küküg(k) “guguk”

k.+gü sayrap

[=1]

kükük “guguk”

k. bolup, bolup

[=2]

kül- “gülmek”

k.-bö şıñkıldaşıp

k.-böğön külümsürö

k.-dü kımtıya, ne, süyüngöndön

k.-gönüñ şıñkıldaşıp

k.-ör oyondun

k.-ösüñ katkılıktap

k.-söm az

k.-üp katkıp

[=10]

Külçoro “kişi adı”

k. ak, almambet, almambettin, almambettin, almambettin, arstan, atka, baykuş, bolbodu, bolboy, cetip, cetip, cılkını, cügürüp, cürüp, emi, emi, erteñ, Kaktelkini, karap, karsıldatıp, kanattan, kañçoro, kañçoro, kañçoro, kele, kelip, kelip, külüstön, menen, meneñ, munu, munu, Semeteydın, şay, turdu, turup, uşunu

k.+doy baatırdın, çunagın

k.+go aytamın, süylönüp, süylönüp,

k.+nu oyloboy

k.+nun alğanı, kaşına

k.+su kep, kep, kep

[=54]

külük “hızlı koşan (at)”

k. altı, aşkere, on, on, sokmoktuu, suykaygan

k.+tü tay

[=7]

Külüs “Külçoro’nun kısa adı”

k. ademi, anda, canımda

[=3]

Külüstön “Külçoro’nun kısa adı”

k. abañdı, caş, keldi, salıp töröm, tuugan, tuulgan

[=7]

külüş- “gülüşmek”

k.-üp kızdın, şıñkıldaşıp

[=2]

kümüş “gümüş”

k. altın, kiyinki, murun

k.+tön eki

k.+tü altın, altın

[=6]

kümüştö- “gümüşlemek, gümüşle süslemek”

k.-p bar

[=1]

kün “gün, güneş”

k. acal, acal, altı, aş, aş, küügüm, sanatı, üç

k.+dö altımış, bir, elüü, kanatı

k.+dörün üydön

k.+döy altı, altımış, carkınıni, cazgı, çıkkan

k.+dü tartınbay

k.+gö kanatın, kanatın

k.+ü altı, altı, altı, atayın, ceti, colu, cuma, on, on, üç

k.+üm barktuu, cürör, kerektüü, tiyer

k.+üñ alar, basar

k.+üñdö öz

[=38]

kün batış “batı”

b. kün

[=1]

kündük “gündelik, gülük”

k. altı, ceti, on

[=3]

künü kıl- “kuma yapmak”

k.-ıp albasam

[=1]

küñ “cariye, köle kadın”

k. colgo, colooçu, kerbençi, kerüügö, okus

[=5]

kürkürö- “gürlemek”

k.-p agını, ağını, akkan

[=2]

kürmö “kolsuz kısa üst giysi, cepken”

k. altından

[=1]

kürsü “taht ?”

k. altından

[=1]

küt- “beklemek”

k.-könmün kadırın

[=1]

küülön- “hızlanmak”

k.-üp kükük, külügün, külügün, küñgürönüp

[=4]

küy- “yanmak”

k.-göndöy ot

[=1]

küyöö “koca, eş”

k. kaalagan

k.+m Çınkoco

k.+sün koynundagı

[=3]

küyün- “acımak”

k.-çü duşmanga

k.-üp caş

[=2]

küyüt “pişmanlık, sıkıntı, acı”

k.+kö meni

k.+tüü pende

k. tartkan

[=3]

küzdük “güzdük, güzün ekilen tahıl”

k. arpasın, kürüçün

[=2]

küzötçü “bekçi”

k. koyup

[=1]

maal Ar. “zaman vakit”

m. koyup

m.+ı kuşun, kuşun, namaz

[=4]

maani “mana, anlam”

m. cayın

m.+ñdi aytıp

m.+sin col

[=3]

makta- “övmek, methetmek”

m.-dı baya

m.-ganı çın

[=2]

makul “makul, uygun, tamam”

m. karabet

[=1]

mal “mal, evcil hayvanların genel adı; mal, mülk”

m. ak, arkası, cayloogo

m.+ınday üydö

[=4]

malçay- “?”

m.-gan alçayganda

[=1]

malın- “batmak”

m.-day üydö

m.-ıp bagelegi, bagelegi, etekceñi

[=4]

malış- “birlikte batırmak”

m.-ıp kak

[=1]

malma “deri tabaklama mayası”

m.+ga cayı-kışı

[=1]

mamı “at bağlanan kazık”

m.+ma baylan-dı

m.+ña baylansa

[=2]

mamık “kuşların gıdık veya kanatlarının altındaki yumuşak tüy”

m. altı, aparıp, kuuday

m.+tan kalgan, kılğan

m.+tı başka

[=6]

Manas “kişi adı; Semetey’in babası”

m. asılım, atabız, atakem, atam, atañ, atası, atası, atası, baatır, caydarı, kalkıbiz,

kan, kan, kayın, kayın, keçee, keçee, kurdaşım, ötkür, senin, törö

m.+ka atası

m.+ta ürümçü

m.+tan başka, kalgan, kalgan

m.+tay atası, kelbetiñ

m.+tı atası

m.+tın er, kan, törö, törö, uulu, uulu, uulu, uulu, uulu, uulu

[=41]

mañday “alın, yüzün kaşlarla saçlar arasındaki bölümü; karşı taraf”

m. barköldün, bosogo, cagı, cagın, cakta, keñköldün

m.+dagı tetigi

m.+ga çorom

m.+ına karasañ

m.+ında carkıldap, carkıldap

[=11]

mañkañ “sallana sallana”

m. mañkañ, mañkañ

[=1]

mañkay- “endamlı kocaman görünmek”

m.-ıp ak, ordodon

[=2]

maral “maral, dişi geyik”

m. buka

[=1]

Margalan “yer adı”

m. ortosu

[=1]

ması “mes”

m. kırım

[=1]

maşa- “şekillendirmek, pürüzsüzleştirmek”

m.-gan aşaganda

[=1]

matal- “kıvrarak, bükerek şekle getirmek”

m.-ıp agının, ör

[=2]

may “yağ”

m. cegeni, tabakka

m.+1 eerip

[=3]

mayış- “eğilmek, bir yana doğru eğik duruma gelmek”

m.-ıp ötö

m.-kan cer

[=2]

meder “medar, dayanak, yardımcı”

m.+i altı

[=1]

Meke Ar. “Mekke ; yer adı”

m.+den kelgen, kelgen, kelgen

m.+ge sızıp

[=4]

melmilde- “üstü dopdolu olmak”

m.-p koş

[=1]

meltire- “sakin ve uçsuz bucaksız görünmek”

m.-p kızdardan, perizattay, tartıp, turgan

m.-gen Begimcan, suluudan, tozokton

[=7]

men “ben”

m. acıdardı, alasa, araçı, armansız, aytpadımbı, aytpasam, baylatkan, çaldırıp, kaytıp, ölgönçö, Semetey, telmirip, üydökö

m.+den col, dürbünün, munun, ümötöy

m.+denbi kara

m.+i karagım, kol, küyütö, sen

m.+iki aşkere, suykaygan, talaaga

m.+in çorom

[=26]

menen “ile”

m. abay, abiyiriñ, akıl, almabaş, almatı, altın, altın, altın, altın, altın, ancıyan, ancıyan, ar, arak, argamcı, arkar, arzan, arzan, ayagı, Ayçürök, aytkan, baatır, barbagan, barmak, beti, boto, bököydün, börü, bulagı, bulgarı, buurul, buurul, cakut, celim, cerdi, colooçu, Çaçıkey, cını, Çinkoco, Çinkoco, cırım, çooçun, er, erteñ, ılaba, kamçı, kançoro, kançoro, kançoro, kançoro, kara, kara, karasart, katarı, kattoo, kaukar, kazagan, kezek, kolo, kulan, Külçoro, Külçoro, mizi, on, on, ordodon, orugan, ördök, selkinçek, sömöy, tamırı, taybuurul, Toltoy, Toltoy, tört, tübü, tübü, türmögü, uçkan, udaası, ürümçü

[=81]

meneñ “ile”

m. kançoro, Külçoro

[=2]

mergen “avcı”

m. atkanın

m.+dı atışarga

[=2]

meyiz “kuru üzüm”

m. altın, sarı

[=2]

meyli “tamam, kabul, olur”

m. ce

[=1]

meyman “konuk, misafir”

m.+dı alıp, kıynalıp

m.+kana ak

[=3]

mık “mıh, çivi”

m. altın

[=1]

mıkta- “mıhlamak, çivilemek”

m.-p çerger, keçüünü

[=2]

mıktısın- “güçlü görünmeye çalışmak”

m. ay

[=1]

mıktuu “çivili, çivisi olan”

m.+nu caza

[=1]

mına “işte; tam”

m. baylatkan, colooçu, kirip

[=3]

mınakey “işte, aha”

m. kirip

[=1]

mında “burada”

m. biriñ

[=1]

mınday “böyle, bunun gibi, buna benzer”

m. çorom, körkündö, munu, munu, munu, munu, ukmušta

m.+ga ebim

[=8]

min- “binmek”

m.-e at, say

m.-ebi taybuurul

m.-eyin buuruldu

m.-gen colgo, corgo, kazatka, kazatka

m.-gende buuruldu

m.-gin buuruldu

m.-ip abakem, algara, arkası, buurul, buuruldu, corgo, kaktelki, ker, kızıl, kızıl,

Külçoro

m.-iptir aybandan

m.-señ on

[=23]

mingiz- “binmek”

m.-ip çolok, kerbaytalga

[=2]

mint- “böyle yapmak”

m.-ip akılay, Ayçüröktü, aytıp, aytıp, aytıp, aytıp, aytıp, azaptı, bir, cürüp, karmap, korduk,

[=12]

miñ “bin sayısı”

m. otuz, surmaluusu

[=2]

miz “kesici aletlerin keskin yüzü”

m.+i menen

m.+in calkın

[=2]

moldo Ar. “molla, imam”

m.+don çorom

m.+go kızıl

[=2]

monçog(k) “boncuk”

m.+u çaç

[=1]

moyn “boyun”

m.+u atının, iyni, sadaktın

m.+un çorom

m.+una korozdoy

m.+unan boosun, korozdoy

m.+unday bulçuñ, bulçuñu

m.+uñdan akkelte

[=10]

moyun “boyun”

m. aştıkçının, buka, duldul, ukuruk

[=4]

moyundaş- “sarılmak”

m.-ıp cattı

[=1]

möltürö- “parlamak”

m.-p nur

[=1]

möndür “dolu, bir yağış türü”

m. segiz, segiz

[=2]

möndürlö- “dolu yağmaya başlamak”

m.-p böksönün, böksönün

[=2]

möñgü “buzul”

m. başınan, başınan, başınan

[=3]

mu “bu”

m.+nu abası, baya, Çaçıkey, çürök, ırgıp, kançoro, kızdar, Külçoro, Külçoro, Külçoro, tozup, tozup, töröñüz, töröñüz

m.+numdu kalet

[=15]

mukur “aşınmış, aşınma sonucu kısalan”

m. ayagı, ayagı

[=2]

munar “pus, hafif sisin oluşturduğu bulanıklık”

m. asmandan, asmandan

m.+day çınarı, solgon

m.-ıktap alıptır

[=5]

munday “böyle”

m. kalmak, koyup, munu

[=3]

muñduu “bunlu, sıkıntılı, kaygılı”

m. adam, bulbul, kişi

[=3]

murç “karabiber bitkisi”

m. uçuna

[=1]

murdu “burnu”

m. erdi

m.+n erdi, oozu

[=3]

murun “burun; önceleri”

m. andan, alma, candan, kümüş, mundan, oñkogoy, ötkön, tütündön

m.+darın karasañ

m.+ku köp, zaybı

m.+u toonun

[=12]

murut “bıyık, bıyıklı”

m.+ların karasañ

m.+u buurul, cakşı, çöldün

m.+unun agı

[=5]

musulman “müslüman”

m. çın

[=1]

muştum “yumruk”

m.+day bolup

[=1]

muz “buz”

m. kelse, turuştuk

[=2]

muzburçak “cins at”

m. buudayık, enesi

m.+tan tuulgan

[=3]

mürög(k) “abıhayat”

m.+ü eki

[=1]

müşkül “sıkıntı”

m.+dö emi

[=1]

naalat Ar. “lanet, beddua”

n. atağa

[=1]

nakeri “destanlarda yiğitlerin giydiği deri çizme”

k. butta, butta

[=2]

nakış “nakış”

n. açkıl

[=1]

Namengen “yer adı”

n. tuurası

n.+dın üstündö, üstünön

[=3]

namıs “gurur, namus”

n.+ı ce

n.+ıñdan ölböysüñ

[=2]

nan Far. “ekmek, nan”

n. kaymakka

[=1]

nar “tek hörgüçlü deve”

n. altımış

n.+ınday çoñdugu

[=2]

Narkesken “bir tür kılıç”

n. atadan

[=1]

nasat Ar. “bilgece, nasihat”

n. çorom

[=1]

nay Ar. “ney”

n.+dan çımıldak, surnay

[=2]

nayza “mızrak”

n. ayabay, ayanbay, karagay, karagay, karagay, kılkanday, kıygaktuu, sır, sır, üç

n.+nı sır

[=11]

nazdan-“nazlanmak”

n.-ıp baatırma

[=1]

ne “ne, hangi şey”

n. atay, çağırıp, tabılbas

n.+ni kep, kep, kep

n.+sin anın

n.+siñ anın

[=8]

nece “kaç”

n. alda

[=1]

neme “şey”

n.+dey aydap, özü, uçup

n.+ni adamdan

n.+ñ baatır, bala, dars, köñülün

[=8]

nemene “ne biçim”

n. bu

[=1]

net- “ne yapmak”

n.-eli mında

n.-emin Ayçürök

[=2]

nike Ar. “nikah”

n.+sin ak

[=1]

Nogoy “Nogay”

n. altı, astında, cırgalduu, kalkıbiz

n.+don çıkkın, çıkkın, çıkkın, köp, tantap,

n.+lordun baarınan

[=10]

nur Ar. “nur, aydınlık”

n. kara, kızıl, kızınday

[=3]

nur kızı “nur kızı”

n.+nday möltüröp

[=1]

og(k) “ok”

o.+u barañdın, karanın, keltenin, koyçağır

o.+un altı, kayta

[=6]

ok “ok”

o. milte, somdop

[=2]

ok cılan “ok yılanı”

o.+day oktolup

[=1]

oktol- “ileriye doğru atılmak”

o.-up ok, tura

[=2]

oku- “okumak bir yazıyı çözümlemek veya seslendirmek”

o.-gan dars

o.-p oturup, toptop

[=3]

olco “ganimet”

o. katın, kılıp, ombunu

o.+go köp, malıñ, tüşüp

o.+sun kalmaktan

[=7]

oltur- “oturmak”

o.-du köçügün

o.-sa abaylap

o.-sam abaylap

o.-up kinkaya, köp, köp

[=6]

oluya Ar. “evliya, ermiş”

o. az, kızı

[=2]

Ombu “yer adı”

o.+nu çaap

[=1]

omuroo “atın boynunun ön alt kısmı”

o.+do çaçılıp, şark

[=2]

on “on”

o. aydaganı, aydaganım, colgo, koştogonu, koştogonum, Nogoydon

[=6]

oñ “sağ, sol karşıtı”

o. Ayçürök, degende, değende, imerilip, tegerenip

[=5]

oñ- “renge solmak; daha iyi duruma girmek, salah bulmak”

o.-boym bul

o.-boyun calgap

o.-çu eceñ

o.-gondoy karagan, karagan

o.-obu karabet

o.-orbu car, er

[=8]

oñdo- “düzeltmek, tamir etmek”

o. abañdı, atam

o.-du abañdı

o.-gon başınan

o.-p karmap, karmap, karmap

o.-sun kудay

o.-yun basa, ördö

[=10]

oñol- “düzeltmek”

o.-up çırgalay, sürdügö, sürdügö

[=3]

ooz “ağız”

o. altın, altın, çagarak, ketmen

o.+u aynektin

o.+un ak, ak, balıktay, darbaza, köçönün

o.+una alda

o.+unan tobo

o.+uñ beybaş, erkin

[=14]

oozduk “gem”

o. çaynap, kara

[=2]

Opol “dağ adı”

o.+day çoñ

o.+du aşıp, közdöy, közdöy

o.+dun çoñ, çoñ

[=6]

ordo “kağan otağı”

o. ak, öyüzbüyüz

o.+don çıkkın, çıktı, kanıkeydin

o.+go ak, Akun, basıp, kelip

o+luu turgan

o.+nu közdöy

o.+sun on

[=12]

ordu “yer”

o.+nan kettibi

o.+nda turat

[=2]

ornot- “yerleştirmek”

o.-kon asıl

[=1]

oro- “sarmak, şerit, ip”

o.-gon ak

[=1]

orok “orak, biçme aracı”

o. buura

[=1]

oroo “tahıl saklamak için yeri kazarak yapılan çukur; çocukları sarmak için kullanılan kumaş parçaları”

o.+go kazıluu

[=1]

Orus “Rus”

o. oozu

o.tan alım

a.+tun kalkı

[=3]

oşo “o”

o. ce, cerde, kezde,

o.+mun kan, kaysı
 o.+ndo kудay, korgoşunday, oyron
 o.+ndoy astıñan, saramcalı
 o.+nu muna
 o.+nun kak
 [=12]

oşol “o, işaret sıfatı”

o. kaçıp
 o.+ordun içinde
 o.+or kelip
 [=3]

ot “ateş; ot, bitki”

o. tört
 o.+ton kukuluktap
 o.+toy közü
 [=3]

otur- “oturmak”

o.+du emi
 o.-up çaldırбай, kaptırбай, okup
 [=4]

otuz “otuz”

o. kelin, kelin, kelin, otuz, otuz, otuz, otuz, otuz, otuz, türlü, üç,
 [=11]

oy “düşünce, kendiliğinden var olan”

o. asmanda, asmandan, izdep
 o.+go aytkan
 o.+una akkıyanın, cekendüü
 o.+unan akkıyanın, alaköldün
 o.+unda almaluunun, almaluunun, cata, çet, çoñ, keñ
 [=14]

oydur- “oymak”

o.-up cerdi, kazanak, kemegesin

[=3]

oygon- “uyanmak”

o.-up çukuranıp, Külçoro

[=2]

oygot- “uyandırmak”

o.-up çukurantıp

[=1]

oylo- “düşünmek”

o.-boy akpaymın, Külçoronu

o.-p asmanda, asmandan, izdep

[=5]

oylon- “düşünmek”

o.-boy ölömün

o.-gun coldun

o.-up ar, birgedir

[=4]

oyno- “oynamak, eğlenmek”

o.-boy oyun

o.-gon ataenenin

o.-p az, bolkuldap, çatıraş, selkildep, solkuldap

[=7]

oynot- “oynatmak”

o.-up at

[=1]

oyron “harap, yıkık”

o. Çürök, oşondo

[=2]

Oyrot “halkın adı”

o.+ko buzuk

o.+to çok

[=2]

Oysalkın “kişi adı”

o. oynoktogan

[=1]

oyul- “oyulmak”

o.-up kara

[=1]

oyum “çukur, oyulmuş yer”

o.+da cardın

[=1]

ozdur- “geçirmek, geride bırakmak”

o.-up belkırçoodon

[=1]

öç “öç, intikam”

ö.+üm barıp, çındap

[=2]

ögö- “eğelemek, keskinleştirmek”

ö.-gön tört

[=1]

ögöt- “eğelemek, keskinleştirmek”

ö.-kön ortosun

[=1]

ögüz “öküz”

ö.+dün eki

[=1]

ökün- “pişman olmak”

ö.-üp kelgenine

[=1]

ökür- “bağırarak, haykırmak”

ö.-gön kokuylap

[=1]

öl- “ölmek”

ö.-bödü ardıkkandan, uyalgandan

ö.-bödüm ce

ö.-böşöm colunda

ö.-böysüñ ardangandan, namısıñdan

ö.-gönçö adamdın, kiyin, taybuurul

ö.-göndö atası, baatır, kan, keçee, keçee

ö.-göndöy eli

ö.-öm aytpasam, Çinkocodon

ö.-örsüñ kırk

ö.-ösüñ aralap, Çinkocodon, katının

ö.-öyün açalım, Ayçürök, bu, bu, Külçoro

ö.-üp agıp, aranda, böödö, böödö, coldo, uçup

[=32]

öltür- “öldürmek”

ö.-üp er

[=1]

öñ “gerçek hayat; yüz; sadece”

ö.+ü muñkanıp

[=1]

öñdüü “gibi”

ö. keñ, Semetey

[=2]

öñör- “at ya da başka bir binek hayvanına binildiğinde ön tarafa başka birini ya da eşyayı almak”

ö.-üp çorom

[=1]

öödö “yokuş”

ö. cakında, karap, takandap

[=3]

örçü- “gelişmek, ilerlemek”

ö.-gön ölgön

[=1]

ördök “ördek”

ö. balapan, balapan, canıñda, çürök, koldon, köldön, menen, şabırda, türeköy

ö.+kö bildirip, caynap, kuşun, kuşuñ, üstündö

ö.+tü kalıñ

[=14]

örüg(k) “erik, kayısı”

ö.+ü çirip

[=1]

ört “yangın”

ö.+töy içi

[=1]

ös- “bitmek, yetişmek, büyümrk”

ö.-kön öküm, üydö

ö.-üp adepsiz, kulası

[=4]

öskön “büyümüş”

ö. bukara, kulan, öküm, üydö

[=4]

öt “öd, safra kesesi”

ö.+üñdü çingoco

[=1]

öt- “geçmek, bir yerden başka bir yere gitmek”

ö.-kön atası, atası, murun, tüşpöy

ö.-könbü tün

ö.-köndö kuşun, kuşun, ördök, tuura

ö.-öm kantip, suudan

ö.-pögöm astınan

ö.-pögön erkek

ö.-pös milte, otko

ö.-tü mundan, mundan, tuura

ö.-üp mundan, mundan

[=20]

ötköz- “geçmek, bir yerden başka bir yere gitmek”

ö.-düm abaylabay

[=1]

ötük “çizme”

ö. keñ

[=1]

ötö “ince”

ö. beli

[=1]

öz “kendi”

ö.+ü alda, alda, anık

ö.+übü kak

ö.+üm aytpadımbı, çalgındı, şoykonduu

ö.+ümö batırak, bir

ö.+ün çoñ

ö.+ündö kak, kak

ö.+ünö on, sır

ö.+ünön kak

ö.+üñ ańdabaysıñ, senin

[=17]

özön “çay, dere”

ö.+dö kak, kak

ö.+döy bolgon

ö.+dün çoñ

ö.+ö on

[=5]

parız Ar. “farz”

p. eki, eki

[=2]

pakta “pamuk”

p.+ga kebezden, mamıktan

[=2]

payda “kâr, kazanım, fayda”

p. caşırap

[=1]

paygambar Far. “peygamber”

p. ak, ak, tört

[=1]

pende Far. “bende, kul”

p. canına, cergelüü, çıdap, kaçan, kattap, keçerge, küyüttüü

p.+den eki

p.+nin körüp

p.+si adamzat

[=10]

perizat Far.+Ar. “peri gibi”

p.+tay meltirep

pil “fil”

p. terisin

[=2]

peri “peri, melek”

p. bu

[=1]

pir Far. “pir, akıl veren bilge kişi”

p.+ge altı, ceti

[=2]

pir Far. “evliye; hami”

p. suunun

[=1]

porum “dış görünüş”

p.+u adamdan

[=1]

reket Ar. “rekat”

r. tört

[=1]

saadak “yay kabı, yay”

s. sakalı

[=1]

sab(p) “sap”

s.+1 bolotton

s.+ınan bilegi

s.+ınday çoñ, çoñ

[=4]

saba- “dövmek”

s.-dı attardın, şaarımdı

s.-gan koco

[=3]

saga “sana”

s. ceñeke

s.+n abake

[=2]

sagızgan “saksığan”

s. ala

[=1]

sakal “sakal”

s.+1 saadak

s.+ının agı

[=2]

sakçı “bekçi”

s. koygon

[=1]

sal “sal, nehir akıntısının getirdiği ağaçlar, kütükler”

s. badaçı, kebin, kulagıñ, tötölöp, tübü

[=5]

sal- “koymak, sokmak, yerleştirmek”

s.-a akşumkar

s.-abı ak, Toltoygo

s.-alı ayanbay, çorom, kuş, tirilep

s.-am akşumkar, erteñ

s.-ar coyup, ketirip, kısıp, kuşun, kuşun, soyup
 s.-arsıñ akşumkardı
 s.-asıñ abañdı, azapka, bir, kaçan, kimge
 s.-at akşumkar, küyütkö
 s.-ayın ayabay, üy
 s.-ba ak, ak, sır
 s.-badım kuş
 s.-bagın akşumkar, kalender, sıñdı, tamtañdatıp
 s.-basam azapka, başımdı, bügündön, çaçıñdı, eliñe, er
 s.-basın çorom, kalkıña, kır
 s.-bastan ördökkö
 s.-bay kuşun
 s.-baybı karan
 s.-dı bek, bek, butun, casoo, çakırıp, çalkasınan, dürbü, eki, kara, kolun, kolun,
 koynuna, koynuna, kuyun, kuyun-şamal, Külçoro, oñ, suuga, şaldırata, şıbırgak,
 şıbırgak, tesmeni
 s.-dırıp er
 s.-gan ak, ak, alda, bakaydın, dalayga, kebezden, ortosun, tölbotodon, turar, turar,
 uçuna
 s.-ganbı aygırın
 s.-ganda kapçıgına, küülöp, ördökkö
 s.-ganday araga, koynuma, oyrotko, üydü
 s.-ganı butun, çunagiñ, kolun, kuş
 s.-ganın kolun
 s.-gın erte
 s.-ıp akşumkar, alım, bula, çatıraş, çulgur, kabağın, kabakka, kabar, kazı, kazı,
 kobul, korkkon, kumuraga, orun, oyun, özöndü, suroo, tabakka, tuura
 s.-ıptır bulayt, caba, körünö, Külçoro, okçun, oñ
 s.-sa arkan, çılbrı, otko, öödögö
 s.-sın çaçın, çuuga, erteñden, kazatka
 s.-uuçu başın
 [=127]

salakta- “sarkarak sallanmak”

s.-p üzöñgüdö

[=1]

salam Ar. “selam”

s. aytıp, erteñ, Akşumkar, koop, turup

s.+at soo

s.+ımdı aytıp

[=7]

salbıra- “aşağıya doğru sarkmak, sallanmak”

s.-p çaç

[=1]

saldır- “koydurmak”

s.-bay cazda, cazında

s.-ıp ak, ceti, er, köl, kuuga, küçala, mamıktı, sarayın

[=9]

salık “sarkık”

s. iyni, kardı

[=2]

salış- “koymak, sokmak, yerleştirmek”

s.-ıp araga, ayanbay, cip, kaçpay

[=4]

Samarkan “Semerkand”

s. ayak

[=1]

samay “kâkül”

s.+ıñ kuuday

[=1]

san “sayı”

s. akkar, altı, altı, altı, atışkan, kaçırğan, surgaluusu

s.+dan karoolçusu

s.+ga Külçoro

s.+ın attın

[=10]

sana- “saymak; varsaymak”

s.-dı barın, esep, kayta

s.-gan kas

k.-amdı aytar, aytar

s.-tı kırktay

s.-p külügün

[=8]

sandal- “serserileşmek”

s.-ıp bastıra

[=1]

sapar Ar. “sefer”

s.-ar alıska, keter

[=2]

sapta- “saplamak”

s.-gan altın, kak, kak, mizi

[=5]

saray Far. “saray”

s. andan, ayga, bolso

s.+ın atası, cakşı, törö

[=6]

sargar- “sararmak”

s.-gan karıgança

s.-ta öñün

[=2]

sargay- “sararmak”

s.-ıp tañ, tañ

[=2]

sargayt- “sarartmak”

s.-ıp cayı

[=1]

sargıl “Ak Sargıl atı”

s.+dı ak

[=1]

sarı “sarı renk”

s. abam, abama, altından, aykın, buu, cargak, cekendüü, cergenin, cibek, corgom,
ılaylanıp, kandın, Koldun, meyiz, sakçı

[=15]

Sarıala “atın adı”

s. alamambettin

[=1]

Sart “etnik ad”

s. tüşpöy

[=1]

sat- “satmak”

s.-pay atam

[=1]

say “nehir yatağı”

s. cer,

s.+dan çımı, suu

s.+ga suusu

[=7]

say- “saplamak”

s.-dın ogu

s.-gan törö

[=2]

saydır- “saptırmak”

s.-gan it

[=1]

sayılt- “uzatmak, yere dikey batırmak”

s.-ıp eliktey, eliktey

[=2]

sayın “her”

s. ay, bargan, ölgön

[=3]

sayın- “takmak”

s. ay, bargan, ölgön

s.-ıp oneki

[=4]

sayra- “ötmek”

s.-bay boyum

s.-p bulbulu, bulbulu, küküğü

[=4]

saz “bataklık; saz”

s. özöndöy

s.+1 çöptüü

[=2]

sebep Ar. “sebep”

s.+ten ne

[=1]

seki “seki; yaba”

s. mañday

[=1]

sekir- “zıplamak”

s.-geni bürgödöy

seksen “seksen”

s. özü

[=1]

selkinçeg(k) “salıncak”

s. kurup, teep, tenken

[=3]

Semeñ “Semetey’in kısaltılmış adı”

s. er, kankordun, Manastın, Manastın

s.+di izde-p

[=5]

Semetey “kişi adı, baş kahraman”

[=1]

ser Ar. “sihirbaz”

s. ce

[=1]

sergit- “serinletmek, dinlendirmek”

s.-ip at, at

[=2]

sıdır- “ağaç vb. sıvazlamak”

s.-ıp ak, alay, sömöy

[=3]

sımbattuu “güzel, endamlı”

s. suluulugu

[=1]

sın- “kırılmak”

s.-ganday düşmandın

s.-ıp aynegi

[=2]

sına- “sınamak”

s.-gan asmandan

s.-p külügün

[=2]

Sınçıbek “kişi adı”

s. Ancıyandın

[=1]

sındır- “kırmak”

s.-ıp karı

[=1]

sır Ar. “sır”

s. aldırıp, körsötüp, körüntüp, nayza, nayza, nayzanı,

s.+ın munun

s.+ıñdı oynoboy

[=8]

sır barañ “eski bir tüfek türü”

s. condo, sırtında

[=2]

sırda- “sırlamak, sır sürmek”

s.-gan altın, için, otuz

[=3]

sır nayza “Manas’ın kullandığı olağanüstü mızrak”

s. atamdan

[=1]

sırt “dış”

s.+1 arası

s.+ına altın

s.+ınan küzötçü

s.+tın suugu, suugu

[=5]

sıy “saygı, hürmet”

s. çooçun, sıyga

[=2]

sıyın- “tapmak”

s.-ıp kудayına

[=1]

sıyda “düz, pürüzlü olmayan”

s.+sı ak, kök

[=2]

sıyla- “saymak, değer vermek”

s.-p arbagın, kadırın

[=2]

siyiş- “işemek”

s.-ken ıştanına

[=1]

siz “siz”

s.+di kудay

[=1]

sok- “vurmak, örmek”

s.-kon altından, bilektey, burup, temirden

s.-moktuu külük

[=5]

solkulda- “titremek, sallanmak”

s.-gan cigitsiñ

s.-p oynop, sır

[=3]

solo- “tıka basa doldurmak”

s.-gon altı

[=1]

som “saf”

s. burma, sopol

[=2]

somdo- “kalıba dökmek”

s.-gon on

s.-p karış

[=2]

sonun “güzel”

s. cer, çorom

s.+u ar

[=3]

soñ “son, bir şeyin en arkası”

s. akılman, akırın, alda, aldıñdan, atabız, ataşkan, uktaganın

[=7]

soo-salamat “sağ, sağ salım, esen”

s. eceke

[=1]

soodager “tüccar, ticaret yapan kimse”

s. bizge, kötörmöçü

[=2]

sool- “çekilmek, azalmak, tükenmek, kurumak”

s.-gon köldün

[=1]

soolu- “çökmek”

s.-ptur abdan

[=1]

sooru “kalça”

s. boto, kazanday

s.+da may

s.+su keñ

[=4]

soot “zırh”

s. kiygen

[=1]

soy- “kesmek, boğazlamak”

s.-ulgan kök

s.-up at, salar

[=3]

soydur- “kestirmek, boğazlatmak”

s.-up ak, ak, ker, tay

[=4]

soyul- “kesilmek, boğazlatılmak”

s.-gan beesi, kök

[=2]

sömöy “işaret parmağı”

s. menen

[=1]

söykö “küpe”

s. altın, altın.da, altından, altından

[=4]

söz “söz”

s. altın, aytasın, bulbul, men

s.+dü baştap, ce

s.+ümdün bul

s.+ümö kulagiñ

s.+ün Akun, bakaydın

s.+ünö tobo

s.+üñ çorom

[=12]

sugalak “obur, doymak bilmeyen”

s. sugatçının

[=1]

sugar- “sulamak, toprak, bitki vb.ne su vermek”

s.-gan cetelep

[=1]

sugatçı “tarlayı sulayan kişi”

s.+nın sugalak

[=1]

sulat- “yatırmak; süslemek”

s.-kan arkı

[=1]

suluu “güzel, göze hoş gelen”

s. Aruuke, aytıluu, koykoygon, kunduzday, suktançu, tandasañ

s.+dan meltiregen, murunku

s.+lugu sımbattu, sumbatuu

s.+nu Ayçürök

[=11]

sumbatuu “beğenilen”

s. suluulugu

[=1]

sun- “uzatmak; sunmak”

s.-up arak, baldızı

[=2]

sundur- “uzattırmak; sundurtmak”

s.-gan kız

[=1]

sur “boz (at)”

s. doorongo

s.+dan aygırın

[=2]

sura- “sormak; istemek; yönetmek”

s.-bay başayagın

s.-gan bucardın

s.-p Ayçüröktön, ayta, buuruldu, coldu, coldu, kalkımdan, kebin, keçüü, küygüzüp, on, sırın, tegimdi, Toltoydon

s.-sa cetip

s.-sañ uzundugun

s.-ymın men

[=18]

suramak “sorgulama”

s. at, er, söz

[=3]

surat- “istetmek”

s.-kan buudayık

[=1]

Surçolok “at ismi”

s. baybiçenin

[=1]

Surtelki “at ismi”

s. er, kör

[=2]

suu “su”

s. agımı, buu, ılaylanıp, kara, keñ, ürgönç

s.+da kara

s.+dan cetelep, kara, kara, muz

s.+ga agın, basıp, butun, butun, kirip, kolun, kolun, köktelki, kuyrugun

s.+lar kanduu

s.+nu daratka, kürküröp, uşu

s.+nun akkan, akkan, arkıragan, teñir, tolkunu

s.+su burçunan, köldün

s.+sun ilenin, ürgönçtün

[=33]

suuru- “bir şeyi çekip çıkartmak, çekmek”

s.-p alıp, alıp, balır, balırdı, canınan

[=5]

suurul- “bir şeyi çekip çıkartmak, çekmek”

s.-up tamırı

[=1]

suykay- “güzel görünmek, güzelleşmek”

s.-gan külük

s.-ıp basıp

[=2]

sülöösün “vaşak”

s. kök

[=1]

sümbö “harbi, silahların içini temizlemekte kullanılan çubuk”

s.+dö ak-kıyanın, semirgeni

s.+döy semirgeni

[=3]

sünnöt Ar. “sünnet”

s. eki, eki

s.+tön at

[=3]

süröö “sure”

s.+nü casın

[=1]

sürül- “sürülmek”

s.-üp arkaday

[=1]

süy- “sevmek”

s.-düñbü ermekke, sağınbay

[=2]

süydür- “sevdirmek”

s.-üp abalkı

[=1]

süykö- “sürmek”

s.-p azuusun

[=1]

süylö- “konuşmak”

s. baçımırak

s.-p aykırıp, beybaş, erkin, şıpıldap

[=4]

süylön- “söylenmek,”

s.-üp Külçorogo, Külçorogo

[=2]

süylöş- “birlikte konuşmak”

s.-pöy kaytıp

s.-üp adam, kumar, kükük, şıbıraşıp

[=5]

süyrö- “sürüklemek”

s.-p seni, suudan

[=2]

süyröl- “sürüklemek”

s.-gön ceñi

[=1]

süyün- “sevinmek, sevinç duymak”

s.-göndön küldü

s.-üp adırañdap, canı, degele

[=4]

süyünçü “müjde, sevindirici haber”

s. abake, ceñeke

[=2]

süz- “yüzmek”

s.-üp barat, tuura

[=1]

süzdür- “akmak”

s.-üp baktay

[=1]

Şaamerden “koruyucu ruhun adı”

ş. Koldoçusu

ş.+im dep

[=2]

şaar Far. “şehir, kent”

ş. altı, altı, kara, kara, karargan, tünörgön

ş.+dan çıktı

ş.+dı uktap

ş.+ı tüptüü

ş.+ıma kaytıp

ş.+ımdan on

ş.+ımdı sabadı

ş.+ın altı, çüröktün

ş.+ına Akun, kan, temirkandın, temirkandın

ş.+ınan akun

[=19]

Şaartemir “kişi adı”

ş. oo

[=1]

şak “ağaç, dal”

ş. karoologon, karoolongon, tüntüygön

[=3]

şalkılda- “gevşemek, sallanmak”

ş.-p mas, tört

[=2]

şalpılda- “şapırdamak; takırdamak”

ş.-gan kanattuu

ş.-p bozkise

[=2]

şam “mum”

ş. kömürdön

[=1]

şamal Far. “rüzgar, yel, esinti”

ş. kayıragan, kuyun, kuyun, şıbırgak, şıbırgak, talaada, uça

ş.+day suugu, suugu

[=9]

şañkılda- “kahkaha atmak”

ş.+gan Ayçürök

ş.-p cez, katkırgı

[=3]

şar “suyun hızlı akımı”

ş. agını, buta, orugan

ş.+ınday tolkunu, tolkunu

[=5]

şariyat Ar. “şeriyat”

ş. çorom

[=1]

şark “şıkır şıkır ederek”

ş. açılsa, omuroodo

[=2]

şarkılda- “şıkır şıkır ses çıkarmak”

ş.-p altında, basıp, corgo, maysooruda

[=4]

şarkıra- “çağlamak, şakırdamak”

ş.-p süzüp

[=1]

şart Ar. “talep, istek”

ş. kıl, kızıl

[=2]

şartılda- “şiddetli ses çıkartmak, hızlı hareket etmek”

ş.-p cürüp, cürüp

[=2]

şaş- “acele etmek, sabırsızlanmak, telaş etmek”

ş.-kandan akılınan

ş.-kanı akılınan

ş.-kanımdan sagan

ş.-kaniñ akılıñdan

[=4]

şaşke “öğleden önceki zaman”

ş.+den kalba

[=1]

şattan- “şad olmak, sevinmek”

ş.-ıp kızdın

[=1]

şayı “ince bir kumaş türü”

ş. kokondon

[=1]

şayla- “hazırlamak”

ş.-gan ayda, kündö

[=2]

şayman- “donanım, donatı”

ş.-ıp bar

[=1]

şıbıra- “fısıldamak, fısıldayarak konuşmak”

ş.-p cardın

ş.-şıp süylöşüp

[=2]

şıbrgak “sık ve yoğun bir biçimde kuru kar veya yağmur”

ş. şamal, şamal, uça

[=3]

Şıgay “Çinkoco’nun babası”

ş.+dın uulu, uulu, uulu, uulu, uulu, uulu

[=6]

şıla- “okşamak”

s.-gan altinga

[=1]

şıldıñ “alay, şaka”

ş. çürökkö, çürökkö, karabet, kılıp, meni

ş.+dı çorom

[=6]

şımdan- “gömleğinin uçlarını pantolonun içine koymak”

ş.-ıp kandagay

[=1]

şıñgıra- “şingırdamak”

ş.-p aybalta, aybalta

[=2]

şıpılda- “çabuk çabuk, çeviklikle hareket etmek”

ş.-gan çoñ

ş.-p kırgıyek, süylöp, uçup, uçup

ş.-y basıp

[=6]

şıyrak “hayvanlarda ayağın alt bölümü”

ş. tutam

[=1]

şiber “sık olarak yetişen kalın ot”

ş. kara

[=1]

şirin Far. “tatlı, bal gibi”

ş. altın, şekerşerbet

[=2]

şok “yaramaz”

ş. bala, beybaş, erkin, köp, şoykonduu, urgaçıdan

[=6]

şor “tuzlu, çorak toprak”

ş.+umdan çorom

ş.+una men

[=2]

şorkura- “ağzı şıpırdatmak”

ş.-p burçunan

[=1]

Şoruk “kişi adı”

ş.+tun kızı

[=1]

şooşak “kamış”

ş.+tın başın

[=1]

şumkar “şahin”

ş. ak, ak, ak

ş.+dı ak, ak, cogotkon, çıkıratıp, çorom

ş.+dın ak, ak

ş.+ga arkasınan, cañı

ş.+ım ala

ş.+ın kolundagı, sala

ş.+ıñ torgoydoy

[=16]

Şumkar-Taş “yer adı”

ş. Almalduu

[=1]

şuñkar “sungur”

ş.+ın ayt-ıp

[=1]

şuu “sert nefes alıp verirken burnunu sertçe çekerken çıkan ses”

ş. kuyrugunan

[=1]

şuudura- “hışırdamak”

ş.-p atılas, kamıştın

[=2]

şüydür- “atın yelesini veya kuyruğunu düğümlemek, bağlamak”

ş.-üp at, kuyrugun

[=2]

şüyül- “at yelesi veya kuyruğunu toplu olarak bağlamak”

ş.-üp col

[=1]

taacı “taç”

t. altın

[=1]

taanı- “tanımak”

t.-bay kızdar

t.-sañ sen

t.-y albay albay

[=4]

taap (<tap-ıp) “bularak”

t. Ayçürök, bergin, kalptı

[=3]

tab “kıvam, olgunluk düzeyi”

t.+ı sala

t.+ıdır on

[=2]

tab(p)- “bulmak”

t.-am bir

t.-arsıñ akiynekten, kara

t.-asıñ kimdi

t.-ımda tolup

[=5]

tabarik “tebareke”

t.+ti cat

[=1]

tabış “ses, gürültü”

t.+ın at

[=1]

tagdır “taktır, yazgı kader”

t. azalda

[=1]

tagın- “takmak”

t.-ıp sarı

[=1]

tak “taht”

t. Beecinde, Beecinde

t.+tın altın

[=3]

tak- “takmak”

t.-kan şurudan

[=1]

taka “nal”

t. altın, san

t.+luu attın, attın

[=4]

takanda- “dayanmak”

t.-p öödö, tuu

[=2]

takçu “takılacak”

t. büldürkön

[=1]

takta “yükçük”

t.+ga altından

[=1]

taktı “taht”

t. altın

t.+ga kerebettüü, altından

t.+n altın

[=4]

taktır- “taktırmak”

t.-gan çiye, koş

t.-ıp cibekten

[=3]

tal “dal, budak, söğüt ağacı”

t. karagay

t.+ıma bulbul

t.+ıña bulbul

[=3]

tal boyu “esnek vücut”

t.+ña karasam

[=1]

tala- “dalamak, köpek vb.”

t.-p takır

[=1]

talaa “step, kır”

t. aykın

t.+da cergenin, kur

t.+dan beri, beri

[=5]

Talas “yer adı”

t. ceribiz, cerdegen, keñ

t.+ka arbagı, sarı

t.+tay keñdigin, keñdigin

t.+tı erteñ

t.+tın keñ, keñ

[=13]

talaş- “tartışmak, münakaşa etmek”

t.-ıp barıp

t.-kan alamın

[=1]

talkala- “kırmak, parçalamak”

t.-p kalaamdı

t.-şıp kalışıp

[=2]

taloo “talan”

t.+go başıñ

[=1]

tam “ev”

t.+ınan Bakaydın

[=1]

tam- “damlamak; tutuşmak”

t.-gan karçıtınan

[=1]

tamag(k) “boğaz, damak”

t.+ın ak, ak, ak, ak, Akşumkarday, aş

[=6]

tamak “yemek”

t. dayar, içip

[=2]

taman “ayak tabanı”

t. kaşka

t.+ga kagıp

t.+ın cerden

[=3]

tamanda- “üzerine ayağıyla basmak”

t.-p it

[=1]

tamaşa Far. “eğlence”

t. kepti, köröyün, meni

t.+ga batalı

[=4]

tanap Ar. “ip, düğümlenmiş ip”

t. sarı

t.+tarın tartırıp

[=2]

tanda- “seçmek, seçip almak”

t.-p argından, Nogoydon

t.-sañ suluu

[=3]

tanoo “atın burun deliği”

t.+sunap buu

t.+sunun tütünü

[=2]

tañ “şafak”

t.+day atkan

t.+ı arkadaşay

[=2]

tañda- “şaşırmak”

t.-nıp caş

t.-y türülüp

[=2]

tañdan- “hayret etmek, şaşırmak”

t.-ıp Semeteyge

[=1]

tañşı- “ötmek”

t.-gan bulbulu, küküğü

[=2]

tañtan- “hayret etmek, şaşırmak”

t.-ıp caş

[=1]

tap- “bulmak”

t.-kan çukuganday, köñülüñ

t.-kıs izdep

t.-pas akıl

t.-pay keçüü, keçüü, keñ, Semetey, Semetey, tiyerine

t.-sa çorom

t.-tı oşo

t.-tım akşumkar

[=13]

tapşır- “taktim etmek”

t.-dim arbagına, arbagına

t.-gan kiraanı

t.-ıp aldaga, kancıgaga

[=5]

tapta- “at veya alıcı kuşları eğitmek”

t.-dı kañoro

t.-p köñülüñ

[=2]

tar “dar”

t. keñ

[=1]

tara- “taramak; dağılmak”

t.-gan kara

[=1]

taran “serçe”

t.+çısı bürküttöy

[=1]

tarat- “taratmak; dağıtmak”

t.-ıp açuusun

[=1]

Taraza cıldız “Terazi bucu”

T. batkanda, batkanda, batkanda, battı

[=1]

tarı- “daralmak, küçülmek”

t.-gan tegeregin

[=1]

tars “tak, tahta vb. şeye vurulduğunda veya silahpatlayınca çıkan tok ses”

t. domburasın, domburasın

[=2]

tart- “çekmek”

t.-a bura, kayra

t.-ayın bir, kör

t.-ıp akşumkardı, Ayçürök, Ayçürök, bura, celeni, coboloñ, çımıldak, kamçı,

katinın, kayra, kinkaya, kıya, kologoy, meltirep, surnay, tomukka, tuura

t.-kan azap, küyüt

t.-sa karmap

[=24]

tartal- “çekmek”

t.-bay tamanın

[=1]

tartıl- “çekilmek”

t.-gan aragı

t.-uu köşögö

[=2]

tartır- “çektirmek”

t.-ıp tanaptarın

[=1]

tarttır- “çektirmek”

t.-ıp argamcı, basmayıldap, koyçu, surnayın

[=4]

tasma “kayış”

t. ak

[=1]

tastay- “saydam olmak, parlamak”

t.-ıp almaday, kalıyman

[=2]

tastorkon “sofra”

t.+go koyuldu

t.+un caydırıp

[=2]

taş “taş”

t. duusu, kazanday, özündöy, tegirmendey

t.+ı kırs

t.+ına kömürközdöy

t.+ınday ogu

t.+tan asıl

t.+tay çakmak, urgan

t.+tın çağır

[=11]

taşı- “taşmak”

t. kırs

t.-gan bulağı

t.-na kömürközdöy

t.-nday ogu

[=4]

Taşken “yer adı”

t. tuurası

t.+di ancıyan

[=2]

taştä- “bırakmak, atmak”

t.-dı tamaşa

t.-p kamçı, kelip

t.-n asıl

t.-y çakmak, urgan

[=6]

tatay kötök “argo kelime”

t. it

[=1]

tay “tay”

t. at, at, kızır

t.+dan baabedin

[=4]

tay- “kaymak”

t.-ıp koldon

[=1]

tayan- “dayanmak”

t.-ıp abasın, sır

[=2]

tay ata “dede (annesinin babası)”

t.+ñdın koluna

[=1]

Taybuurul “Semetey’in atının adı”

t. arıp, atın, balık, duldul, karan, kayık, kayıp, menen, sokmokuu

t.+ga çak, tokuluu

[=11]

tay ece “teyze”

t.+si Çüröktü

[=1]

taygan “taygan, tazi”

t. kardı

[=1]

taygan töş “tazi göğüslü”

t. kardı

[=1]

taylak “bir yaşını geçen deve yavrusu”

t. süt

t.+tay boto

[=2]

tayma “kayma”

t. koldon

[=1]

taypay- “geniş ve yassı görünmek”

t.-ıp nakeri

[=1]

taza Far. “temiz”

t. bermetey, çıkkın, tulpar

[=3]

teep “sallanarak”

t. selkinçek

[=1]

teg(k) “soy, köken”

t.+imden menin

[=1]

tegizde- “düzlemek”

t.-p tegeregin

[=1]

teke “teke, keçinin erkeği”

t. çoñ Opoldun

t.+çinin temir-kök

[=2]

teksiz “soysuz, soyu belli olmayan”

t. meni

[=1]

tel kozu “iki koyunu emen kuzu”

k.+day tel, tel

[=2]

telçiş- “çocuk veya hayvan yavrusu ilk adımlarını atmak, yürümeye başlamak”

t.-ıp tel

[=1]

telçit- “çocuk veya hayvan yavrusu ilk adımlarını atmak, yürümeye başlamak”

t.-ip tel

[=1]

telege “pahalı kumaş”

t.+y kiygen

[=1]

temir “demir”

t. burma, burma, conuna, eki, kara, tuşakçısı

[=6]

Temir-Kök “atın adı”

t. tekeçinin

[=1]

teñ “denk”

t. bargın, kara

t.+i Semetey

t.+im menin

[=4]

teñdүү “yaşıt”

t. atañ

[=1]

teñe- “denklemek”

t.-gen calkın

[=1]

teñet- “denklemek”

t.-ken oozu

[=1]

teñir “tanrı”

t. urgan

[=1]

teñiz “deniz”

t.+den kanca

[=1]

tep- “sallanmak”

t. selkinçek

[=1]

tepiş- “tepmek”

t.-ip selkinçegin

[=1]

ter “ter”

t. tayburuldu

[=1]

ter- “dermek, tolamak”

t.-ip kalkımdan, tegimdi

[=2]

terdik “teğelti”

t. altı, bulgarı, ceti, kızıl

[=4]

terdir- “derdirmek, toplatmak”

t.-gen basmal

t.-ip sabaktarın

[=2]

terek “kavak ağacı”

t.+ke basıp

t.+tin başı, başı, başın

[=4]

teri “deri, cilt, ten”

t. çılgıy

t.+sin ceti, eki, pil, pil

[=5]

ter kıl- “terletmek”

t.-ıp Taybuuruldu

[=1]

tespe Ar. “tespih”

t. mekeden

[=1]

teşil- “delmek, delik açmak”

t.-ip içi

[=1]

tetigi “öteki, şu”

t. mañdaydagı

[=1]

tez Far. “tez, çabuk olan”

t. topurak

[=1]

tın- “solumak, dinlenmek”

t.-ganday tuugandın

[=1]

tınar “alıcı kuş türü”

t.+day kara, kara

[=2]

Tınımkın “kişi adı”

t. sumbattuu

[=1]

tıñduusu- “kendini iyi, atik göstermek”

t.-p munda

[=1]

tırış- “kırışmak, çabalamak, direnmek”

t.-ıp ıyık

[=1]

tış “dışarı, dış çevre”

t.+ı içi, ketip

[=2]

tıyl- “dudurmak, yasaklamak”

t.-ıp kalaadan

[=1]

tiy- “ele geçirmek”

t.-bey turgan, turgan

t.-çü bürüdöy

t.-di izdep, karıga

t.-emin deerı

t.-er coogo, künüm, magan, magan

t.-erine er

t.-eyin ılaçınday

t.-gen barıp, burulup, ceri, ceri, ceri, ceri, ceri, ceri, koygo,

t.-gendey carkırap

t.-gizbe camandık

t.-ip aldı, çekege, çogultup

t.-se zañk

t.-yip calpı

[=28]

tig(k)- “giysi vb. dikmek”

t.-ip çatırdı, körünö, okçun, üydü

[=4]

tik “dik”

t. ayagı, kulagın

[=2]

tik- “giysi vb. dikmek”

t.-ken baatırdın, törö

[=2]

til “dil”

t. Çinkoco

t.+di cumşasa

t.+i börü, kızıl

[=4]

til- “dilmek, kesmek”

t.-ip bazarçı

[=1]

tileg(k) “dilek”

t.+eni bizbi

t.+im kabıl

[=2]

tilek “dilek”

t. çındap

[=1]

tilüülü “kesilmiş”

t. tiygen

[=1]

tim “öylesine”

t. men, söz

[=2]

tire- “diremek, dayamak”

t.-gen kayıñı

[=1]

tirile- “tuzak kurmak”

t.-p alıp

[=1]

tirüü “diri, canlı”

t. ölböy, ölböy, ölböy

[=3]

tiş “diş”

t. alakanday, kaalgaday, kaalgaday

t.+i bermettey, kaşka, kaşka

[=6]

tişte- “dişlemek, ısırarak”

t.-gen erikpesten

[=1]

tiştüü “dişli”

t. akak

[=1]

tiy- “değmek, temas etmek”

t.-çü koy.go

t.-di izde-p, karı.ga, kart.ka
 t.-e calañdap, kaçırıp, kaykırıp
 t.-er coogo, magan, magan
 t.-eyin ayanbay, ılaçınday
 t.-gen barıp, burulup, burulup, koygo
 t.-gendey ay
 t.-ip aybalta, cılkını
 t.-se çımın

[=20]

tiygiz- “değmek, temas etmek”

t.-be camandık

[=1]

tizgin “dizgin”

t. kara

[=1]

tobo “tövbe”

t. kaçan, kaçan, kılıp, kirip

t.+kel dep

[=5]

tobokel “tevekkül”

t. dep

[=1]

toburçak “yabani dağ atı”

t. atası

[=1]

toguz “dokuz”

t. topçuluğu

[=1]

tok “tok; koyu; elektirik akımı”

t. ümötöy

[=1]

tokoy “orman”

t. könkü

t.+dun barı

[=2]

tokson “doksan”

t. doorongo, üç

[=2]

tokto- “durmak, hareketsiz durumda olmak”

t.-gon ceri

t.-lup turup

t.-sun Bakay

[=3]

Toktombay “kişi adı”

t.+dın tormoluu

[=1]

toku- “eyerlemek, dokumak”

t. attardı

t.-p aydap, basa

[=3]

tokuluu “eyerli, eyer vurulmuş”

t. taybuurulga

[=1]

tokut- “eyerletmek”

t.-up alıp

[=1]

tol- “dolmak”

t.-boso köñülüñö

t.-gon kulası, ördök

t.-up catkan, emi, kermesinde

t.-uptur kak, özü

[=8]

tolgon “dolu, tam”

t. kulası, ördök

t.+doy kara

[=3]

tolgon- “çevirmek, dolanmak”

t.-up ak, koşo

[=2]

Tolgonay “kişi adı”

t. toptun

[=1]

tolgont- “dolandırmak, döndürmek”

t.-up ak

[=1]

tolkun “dalga”

t. toodoy

t.+u köldün, suunun

[=3]

Toltoy “kişi adı”

t. alıbı, attuu, cedigerdin, cedigerdin, colugarıñ, coluksa, Çınkoco, Çınkoco, Çınkoco, degen, er, er, menen, menen, uktooçu

t.+du Çınkoco

t.+dun er, kolu, korduk, zorduk

t.+don barıp,

t.+go aldırıp, buzuk, ce, cedigerdin, er

t.+u cedigerdin

t.+uñ Çınkoco

[=27]

toltur- “doldurmak”

t.-up kınabına

[=1]

tomogo “alıcı kuşlara giydrilen kösele başlık”

t. tordop

[=1]

tomuk “diz topuğu”

t.+ka tartıp

t.+tay kılıp

[=2]

ton “kürk; ton”

t. at, kadının, kiyeriñe, segiz, tozdurup

t.+un sıyga

[=6]

toñ- “donmak, buz tutmak, üşümek”

t.-orbu caşıl, kızıl

[=2]

too “dağ”

t. açuusu, ala, aşuusu, biz, cañırıp, tügönüp, tütündöy

t.+doy bolgon, bolgon, bolgon

t.+nun atası, murunu

[=12]

toom “dağlı, dağları olan”

t.+nan uluu

[=1]

top “grup”

t. bir, çubap

t.+oloñ uyup, üyüp

t.+top okup, okup

t.+urak uçup

[=6]

topçu “düşme; topçu”

t. on

t.+lanıp alganda

t.+lugu bir

t.+tun başı

[=4]

torgo- “yolunu kesmek”

t.-du aytar

[=1]

torgoy “tuygar, toygar”

t. kara

t.+doy baarı, bolgon

[=3]

torko “ipek”

t.+don kılğan

[=1]

tormoluu “?”

t. toktombaydın

[=1]

Torpoktoy “kişi adı”

t. eki, kızır

[=2]

tos- “bir şeyin veya birinin yolunu kesmek, engellemek, engel olmak”

t.-up aldıñdı, atasın

[=2]

totu kuş “papağan”

t.+tun kuyruğun

[=1]

toy “toy, düğün”

t.+du abalkı

[=1]

toy- “doymak”

t.-gondoy eki

[=1]

toyun- “doymak”

t.-up kargakuzgun

[=1]

toyuş- “doymak”

t.-up tamak

[=1]

toz “kirli, çamur”

t. topoloñ

[=1]

toz- “karşılamak”

t.-boduñ çorom

t.-boysuñ kol, kol

t.-gon coldu, colooçu, kerbençi

t.-so Ayçürök

t.-up astınan, astı.ñdan, at, colun, çelekti

[=12]

tozdur- “karşılatmak”

t.-up col, ton

[=2]

tozok Ar. “cehennem”

t.+ton azat, meltiregen

[=1]

töbö “kafanın üst kısmı”

t.+sü biyik

t.+sündö çoronun

[=2]

tögö- “?”

t. tökör

[=1]

tögül- “dökülmek”

t.+dü camgırday

t.-üp caylay, caymay, közünön, közünön

[=5]

tögült- “dökmek”

t.-üp közünün

[=1]

tömön “aşağı”

t. törtküldün, törtküldün, törtküldün

[=3]

töö “deve”

t. süt

t.+nün çoñdugu

t.+ñdü köçköndö

[=3]

tör “tör, başköşe”

t.+ündö Akun, atasının, atasının, atasının

t.+ünön Akun

[=5]

törö “efendi”

t. ademi, ademi, andagın, artık, eki, kirip, Manas, Manastın, Manastın, Semetey, sıypayı

t.+ödön kabar

t.+lörün uktatıp

t.+m aıdagın, aşkere, ayıluu, caşında, çüröktün, kabılan, kadırluu, külüstön, suktançu, suykaygan

t.+mö cür

t.+ñ erlik

t.+ñö belestegi

t.+ñüz catat, munu, munu

t.+ñüzdü eerçitip

[=29]

tört “dört”

t. alakan, ayagı, ayaktan, ayakta, aydaganı, aydaganım, bölünüp, böyrögünön, colgo, kazan, kırdagan, koş, koş, koştogonu, koştogonum, Küldün, Küldün, Küldün, menen, Nogoydon, Nogoydon, on, on, on, on, reket

[=25]

tört car “dört halife”

t. menen

[=1]

töş “döş, göğüs”

t. kardı

t.-tö çarayna

t.+ünö kayıp

[=3]

tötölö- “ayrıntılı anlatmak”

t.-p aytıp

[=1]

tubar “ipek kumaş türü”

t. altından

t.+dan kılğan

[=2]

tukum “soy”

t.+u a, kak, almambettin, ötkür, tübü

[=5]

tulañ “çim, taze ot”

t. kara

[=1]

tulpar “hızlı savaş atı”

t. kazatka, Nogoydon, taza

t.+dı çorom, kazatka

t.+ın astındagı

[=6]

tuman “sis”

t. keñ

[=1]

tumar “muska”

t. boy

[=1]

tumarça “küçük muska”

t. ortoluk

[=1]

tumşuk “gaga”

t. kızıl, kızıl

[=2]

tun- “durulmak; edinmek”

t.-a tuulbay

t.-ganday karaktap, karaktap

[=3]

tunarıkta- “bulanıklaşmak”

t.-p alıptır

[=1]

tundur- “köşeyi döndürmek”

t.-up asmandın, şaybırına

[=2]

tur- “durmak, beklemek; kalkmak”

t. arzımdı, asılım, atıñdın

t.-a asılım

t.-abı kuşun

t.-albay çıdap

t.-at akşumkar, köşögö

t.-ba añkayıp

t.-baçı suudan

t.-bagan dubana

t.-baybı Külçoro

t.-cu astında, çıdap

t.-çu kaşkayıp

t.-du Çaçıkey, çürök, çürök, ırgıp, Kalıyman, koşo, külgönün, Külçoro, taazim, takandap

t.-gan ala, ala, ala, aldıñda, bışırıp, bizden, bul, cırgalduu, cügünböy, kadırlap, kanday, karap, kararıp, karıy, karıy, kele, kele, kele, kele, kire, korkpoy, koşulbay, körüp, körünüp, ordoluu, ötpöy, ötkörböy, sala, sala, tiybey, tiybey, tolup, uruşa

t.-ganda uşu

t.-ganday kazan

t.-ganı buurul, çorogo, Kañçoro, Külçoro, Semetey

t.-sa üydö

t.-sun bara, cata, cata, ketmek, sarı

t.-r beken, beken, beken,

t.-up abası, abası, abaylap, ak, bakay, bayloodo, bayloodo, bibey, kaç-pay, karap, kaysını, kelip, körböy, körüp, körüp, Külçoro, mında, ölböy, toktolup

[=90]

tura “toynağın ortasındaki yumuşak yeri”

t. tuyagında

[=1]

turguz- “yapmak, dikmek”

t.-gan öñün

[=1]

turum “istikrar, denge”

t.+un ar

[=1]

Turum “kişi adı”

t. kız

[=1]

turuş- “kalkmak”

t.-tu aman

t.-up arkıterki, at, koo, tuu

[=5]

turuştuk “dayanma”

t. muz

[=1]

tuş “denk, bir şeyin yan tarafı”

t. munda, munda, munda

t.+unda abıkenin

[=4]

tuşakçı “tüfeğin altına konulan destek ayak”

t.+sı bir

[=1]

tutam “tutam”

t. altından, şıyrak

[=2]

tuu “bayrak”

t. ak, baatırdın, ılaba

t.+day kasaba

t.+gan baatır

t.+m çetelerge

[=6]

tuu- “doğurmak”

t.-gan ak, artık, başka, caydarı, coboloñ, çorom, kaşka, külüstön, sumbattuu

[=9]

Tuuçunak “atın adı”

t. sarı

[=1]

tuul- “doğurmak”

t.-bay tuna

t.-gan arstan, külüstön, muzburçaktan

t.-up üydö

[=5]

tuulga “miğfer”

t. başta

[=1]

tuur “alıcı kuşları kondurmak için hazırlanmış yer”

t.+uma buudayık

t.+uñä buudayık

[=2]

tuura “genişlik, doğru”

t. aldından, asili, basıp, çatırdın, keçip, keçip, kirip, salıp, süzüp, tartıp, ürgönçtü

t.+sı Taşken

[=12]

tuura- “doğramak”

t.-p küçala

[=1]

tuurul- “cilt çatlatmak”

t.-up cardın

[=1]

tuyag(k) “toynak”

t.+ı koş

t.+ında tura

[=2]

tuyak “toynak”

t. sopol

[=1]

tuygun “şahin”

t. cañı

[=1]

tuygun şumkar “şahin türü”

t.+ga cañı

[=1]

tüb(p) “dip, oyuk”

t.+ü kıtaydın, menen, menen

t.+ün oozu

t.+ündö koo, suu, tuu

t.+ünö suu, süü

[=9]

tügön- “tükenmek”

t.-böş ayta

t.-böyt aytkan

t.-üp cer, too

[=4]

tügöngür “yok olası, kahrolası anlamında kullanılır”

t. adis, bastırıp, enteñdegen, kara, kızdı, kızdı, könüp, mintip

[=8]

tülkü “tilki”

t. adırın, çıbırın, kızıl

[=3]

tümön “tümen, on bin”

t. tünörgön, tütündögön

[=2]

tün “tün, gece”

t. ay, iñir, körgönüm

t.+dö tün

t.+dü karan

t.+ü ay

[=6]

tün uykusu “gece uykusu”

t.+n bölüptür

[=1]

tüñül- “umudunu kesmek”

t.-dü kara

t.-üp karacandan

[=2]

tüñült- “umudunu kesmek”

t.-üp çaldırap

[=1]

tüp “dip”

t. atañdı

t.+tüü kandın

[=2]

tür- “dürmek”

t.-üp cerden, tüp

[=2]

türdüü “türlü, çeşitli”

t. saramcalduu

[=1]

türk “kuvvetli, sağlam”

t.+ün aybandan, cıgaçtın

[=2]

türkük “direk, sütun”

t.+töy taldarı

[=1]

türlön- “türlenmek, çeşitlenmek”

t.-üp alda

[=1]

türlüü “türlü, çeşitli”

t. altı, altı, ar, ar, on, oneki, otuz, segiz

[=8]

türül- “dürmek”

t.-üp atkan

[=1]

tüş “düş”

t. tündö

t.+ümdü bul, bul, bul, bul

t.+üñdü men

[=6]

tüş- “inmek”

t.-öt koldon

t.-pögön araga

t.-sö başına

t.-tü aşıp, opoldu, üstünö, zamana

t.-üp aşıktık, atıla, ayagı, barıp, cadal, caylay, caymay, çırgalay, emi, iyile,
kımtıya, olcogo, öñün, suuga, sürdügö, sürdügö, topoloñ, topurak, tört

t.-ür koştı

[=27]

tüşür- “indirmek”

t. koştı

t.-dü köktön

[=2]

tütün “tütün, duman”

t. asmandan, kırdan

t.+dön murun

t.+döy bolgon

t.+dögön tümön

t.+ü tanoosunun

[=6]

tüy- “dügümlemek”

t.-üp kıl, kızıl

[=2]

tüydür- “dügümlemek”

t.-üp at

[=1]

tüymö “kumaştan yapılmış düğme”

t. alma

[=1]

tüyrük “büzülmüş kalın”

t. erdi

[=1]

tüyül- “kaslar gerilmek”

t.-üp kaskanday

[=1]

tüz “düzlük, ova”

t. aykın, col

[=2]

uç “uç”

u. too

u.+u uñgusu

[=2]

uç- “uçmak”

u.-at ak

u.-tu ar, kaşkardı, kün, on

u.-tum kıdırıp

u.-u tügönüp

u.-una tüşkününün

u.-up andan, aralap, asmanda, asmandap, aşıp, Ayçürök, caynap, kanattuu, kantip, kukuldap, kukuluktap, şıpıldap, şıpıldap, topurak, üstünön

[=23]

uçtan- “sivri olmak”

u.-ıp cakut

[=1]

ug(k)- “duymak”

u.-a arzımdı

u.-alı şumkardın

u.-ar alıstan, Ayçürök

u.-up alıskı, Ayçürök, aydıñın, aydıñın, kabarıñ, kebin, Semetey

[=11]

uk- “duymak”

u.-kan anı, bakaydın, kabarın, kandan, kara, karılardan, katın-kızdan, kız-
kelinden, kızıl

u.-kanda at, Ayçürök, doolbas

u.-kanmın men

u.-kun karagım

u.-kus adam

u.-padım çorom

u.-pasa it

u.-pay ak, Çaçıkeyden

u.-sañ menden, menden

u.-sun bul, it, tatay

u.-tap talaada

u.-tum ceñip, çorom, çorom, tentek

[=29]

ukmuş “harika, mükemmel”

u.+ta mınday

u.+tan ukkan, ukkan

[=3]

ukta- “uyumak”

u.-p azırak, baarısı, talaada

[=3]

uktat- “uyumak”

u.-ıp törölörün

[=1]

ular “çil kekliği”

u.+day çımçığı

[=1]

ultan “ayakkabı tabanı”

u. uyalbas

[=1]

ur- “vurmak”

u.-abı kудay

u.-at kудay

u.-basın çındap

u.-baybı abañdı, salbasam

u.-çu dubana, koconu

u.-du alkıldatıp, attın, kудay, kuunu

u.-gan teñir

u.-ganday taş

u.-undu kaalgaga

u.-up baramın, coldu, domburasın, domburasın, doolbasın, san

[=20]

urat- “yuvarlanmak”

u. go

u.-ıp cardın

[=2]

urgaçı “dişi”

u. özü

u.+dan şok

[=2]

Urumkan “kadın adı”

u. suusar

[=1]

urun- “çarpmak”

u.-du çımı, kaalgaga

u.-up carga

[=3]

uruş- “dövüşmek”

u.-tu altı

u.-up astınan, koonu, tuu

[=4]

usta Far. “usta”

u. çandan, tökör, tökör

[=3]

uşint- “öyle yapmak”

u.-ip mına

[=1]

uşu “bu”

u. çorom, murunku, saray, Talas

u.+bu Semetey

u.+nday kak

u.+nu anıktap

u.+nun kak

[=8]

uşul “bu, şu”

u. ak, izdep, kaçıp

[=3]

uul “oğul”

u. aman, canıñda, ördökkö

[=3]

uzar- “uzamak”

u.-gan kulaç

[=1]

uzart- “uzatmak”

u.-ıp arkarday

[=1]

uzun “uzun”

u. bulak, kızıl, ordodon

u.+dugun surasañ

u.+u çenep

[=5]

üç “üç”

ü. amanat, aşuunu, attanıp, aydın, çıgaçtan, Çorom, Çorom, körsötüp, körünüp, körünüp, kubulgan, nayza, on, otuz

[=12]

Ümötöy “kişi adı”

ü. Kökcönün, menden

[=2]

ün “ses, seda”

ü.+ü akkelte, surnay, zırkırıp

ü.+ün doolbas

ü.+ündöy külgönü, külgönü

ü.+ünö çımçıktardın

[=7]

ündü “sesli”

ü. bulbul

[=1]

ündüü “sesli”

ü. kırgool

[=1]

Ürgönç “nehir adı”

ü. catkan, degen, keñ

ü.+kö alıstan, körünüp, özüñ

ü.+tü ken, tuura

ü.+tün çoñ, karañ, keñ, keñ, suusun

[=13]

ürtük “özenle süslenerek hazırlanmış at koşum takımı”

ü. colborston

[=1]

üstü “herhangi bir şeyin üstü”

ü. caldın, kemerden, köbük

ü.+ndö altın, catkan, namengendin, suu, süü

ü.+nö barıp, col, külüstön, tegetetip

ü.+ndögü Akolpok

ü.+nön namengendin, uçup

[=15]

üşkür- “oflamak, of çekmek”

ü.-üp üygö

[=1]

üy “ev”

ü.+dön attanıp

ü.+döy catkan, colum, colum, colum

ü.+dü ördö

ü.+gö beydarat, cılıp, meymankana, seni

ü.+ün bazar, kerben

ü.+üñ kötörüp

ü.+üñö kaytıp

[=14]

üy- “bir yeri toplamak, yığmak”

ü.-üp topoloñ

[=1]

üyrön- “öğrenmek”

ü.-gön celbegey

[=1]

üyül- “çoğalmak”

ü.-üp çatırına

[=1]

üz- “koparmak, kırmak”

ü.-bödün küdüründü

[=1]

üzöngü “üzengi”

ü. kuymaluu

[=1]

üzük “herhangi bir şeyin koparılmış parçası”

ü.+töy Bürküttörü

[=1]

zak Ar. “nem, rutubet”

z. köp, köp

[=2]

zañk “silahtan çıkan şiddetli ses, güm”

z. çımın

[=1]

zar Ar. “ukde, gerçekleşmemiş arzu”

z. ak, keçerge, keçüü, keçüü

[=4]

zarıl “gerek, gerekli”

z. başına

[=1]

zarkan- “tiksinmek”

z.-bay kabağın

[=1]

zarp “baskı, zulüm”

z.+ınan Çinkoco

[=1]

zayb “eş, hanım”

z.+ı al-a, murun.ku

[=2]

zayıp “eş, hanım”

z. üydökü

[=1]

zeer “sırt, bel”

z.+i örköçü

[=1]

zırkır- “hızlı esmek”

z.-p abanın, urgan

[=2]

zor “görünüş ve hacim olarak büyük”

z. at

z.+duk kılğan

z.+u ayagı

[=3]

SONUÇ

Manas destanı, dünya edebiyatının en uzun destanıdır. Destanda, Kırgızların bağımsızlık mücadeleleri ve özellikle dış düşmanları olan Çinliler ve Kalmuklar ile yapmış oldukları savaşları uzun uzun ve ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Destanın en hacimli ve sanatsallığı yüksek olan önemli varyantları genel olarak *Manas*, *Semetey* ve *Seytek* bölümlerinden oluşmaktadır. Destanda ayrıca sadece Kırgızların değil eski Türk, Moğol, Çin ve bazı İran halklarının geçmişi, kültürü ve yaşamı hakkında oldukça geniş bilgiler yer almaktadır.

Semetey destanı, *Manas* destanının ikinci bölümü olup, *Manas* destanının devamıdır. Türk halk edebiyatı, Türk kültür tarihi, dili açısından çok önemli bir eser niteliği taşıyan bu destan, *Manas*'ın oğlu *Semetey*'in halkı için vermiş olduğu mücadeleyi anlatır. *Manas* destanında olduğu gibi *Semetey* destanında da birçok benzer motifler kullanılmıştır.

Bu çalışmada “Tınıbek Capıyuulu’ndan Derlenen *Semetey* Destanından Bir Bölüm” metni önce Kırgızcadan Türkiye Türkçesine aktarılmış, ardından metinde geçen sözcüklerin sözlük-dizini oluşturulmuştur. Daha sonra ortaya çıkan dil verisi söz varlığı açısından ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde *Semetey* destanı ve metnin yazarı Tınıbek Capıyuulu hakkındaki bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise metinde geçen sözcükler sözcük türlerine (gramatikal işlevlerine) göre ayrıntılı olarak sunulmuştur. Bu bölümde isimlerin tematik sınıflandırılmasına da yer verilmiştir. Metnin transkripsiyonu ve Türkiye Türkçesine aktarımı çalışmanın üçüncü bölümünü oluşturmaktadır. Sözlük-dizin bölümü ise çalışmanın dördüncü bölümü olarak verilmiştir.

Çalışmanın sonucunda ele aldığımız metin ve metinde geçen sözcüklerle ilgili özetle şunlar söylenebilir:

- Metin tamamen nazım şeklinde olup toplam 3567 satırdan oluşmaktadır.
- Metnin dili oldukça sanatsal, akıcı ve anlatım gücü yüksektir.
- 7-8 hece ölçüsünde olan bu destan parçasının 631. satırdan sonra onlarca satırın eksi olduğu görülmektedir. Eseri yayına hazırlayan Raykul Sarıpbekov bu kısmın kaybolmuş olduğunu ve metnin kayıt altına alındığı orijinal el yazmasında bulunmadığını belirtmiştir.

•Metnin Kiril alfabesiyle yayımlanmış baskısında çokça yazım hatalarına ya da tutarsızlıklara rastlanmıştır. Örneğin aynı sözcüğün zaman zaman farklı şekillerde yazıldığı görülmektedir. *menen ~ meneñ ~ meken* “ile”, *baarı ~ barı* “hepsi”, *arkar ~ akkar* “dağ koyunu”, *eşek ~ eşen* “din bilgini”, *kuduret ~ kudret* “kudret”, *şimbattu ~ sumbattuu* “güzel, endamlı, göze hoş gelen”, *şumkar ~ şuñkar* “şahin, sungur”, *ıman ~ iman* “iman”, *ketkiñ ~ ketkin* “gidin”, *Kara ~ kara* “pek, tam”, *Keñ-Köl ~ Keñ-Kol* “göl ismi”, *Tel boto ~ Töl boto* “yağlı kil”, *buulum ~ bulum* “değerli kürk”, *Kaңçoro ~ Kan çoro* “Kaңçoro”, *Ak-kuu ~ Akkuu* “beyaz kuğu”, *çoro ~ Çoro* “yiğit”, *Kara saat ~ Karasaat* “uğursuz”, *añdagan ~ andagan* “fark edilen”, *karal ~ karar* “şüphe, kuşku”, *teniz ~ deñiz* “deniz”, *çoçun ~ çooçun* “yabancı”, *kün ~ küñ* “gün”, *nasat ~ nasaat* “nasihat”, *cayın ~ canın* “canını”, *orugan ~ orgugan* “fıskıran”, *sonun ~ sonunun* “güzelini”, *özün ~ özüñ* “kendin”, *kördün ~ kördüm* “gördüm”, *tilip ~ tilin* “dilini”, *candap ~ candan* “candan”, *eerip ~ erip* “eriyip”, *çoçun ~ çooçun* “yabancı”, *ayaktan ~ ayaktay* “kap kadar”, *Toltoyduñ ~ Toltoydon* “Toltoy’dan”, *keleli ~ keçeli* “vazgeçeli” vd.

•Metinde günümüz Kırgızcasında artık kullanımdan düşmüş olan eskicil sözcüklere bolca rastlanmaktadır: *açıt-* “dokundurmak, acıtmak”, *beyle-* “dikkat etmek, özen göstermek”, *bıştan* “eyerin üzerine konulan minderi bağlayan yassı kemer, kalon”, *bulan* “geyik türü”, *coro-* “hazırlanmak”, *çet bol-* “karşılaşmak, rast gelmek, çarpışmak”, *kaduula-* “dağ bağrında çapraz gitmek”, *çalma* “çamur”, *çaydos* “çaydanlık”, *surgaluu* “boz”, *boy-boylop* “boy boylamak”, *kattoo* “dolaşım”, *zarp* “baskı”, *çabar* “haberci”, *tirile-* “tuzak kurmak”, *tötölö-* “ayrıntılı anlatmak”, *aydıñ* “şöhret, etki”, *çabık* “vurma işlemi”, *tuşakçı* “tüfeğin altına konulan destek ayak”, *tüşkün* “kamçının örgü kısmı”, *cez komuz* “bakır kopuz”, *kusur* “kusur” vd.

•Ayrıca metindeki kimi eskicil sözcüklerin anlamı tespit edilememiştir: *künülük*, *cadal*, *kadıl*, *maşa-*, *kayım arız*, *kulamıştı*, *ılaba*, *beder*, *bila kaz*, *kuşmaş*, *tormoluu*, *tögö*, *kiysep*, *türeköy*, *tatay*, *atay*, *çandan*, *or koyon*, *solgon*, *sokmokuu* vd.

•Metinde mecazi anlamda kullanılmış birkaç sözcüğe rastlanılmaktadır: *meke* “öteki dünya”, *buhar* “öteki dünya” vd.

Metinde geçen aşağıdaki gibi bazı ifadeler anlamlandırılmamıştır. Bunun başlıca nedenini kanaatimizce derleme esnasındaki yazım yanlışlarıyla ilişkilendirmek mümkündür:

Kadıl kılbas er Çoro (119. sayfa) “..... yiğit Çoro”

Ilaba kara tuu menen (120. sayfa) “..... siyah bayrak ile”

Kızıl terdik, kuşmaş eer (132. sayfa) “kızıl teğelti eyer”

Aşaganda maşagan (134. sayfa) “.....?”

Alçayganda malçaygan (134. Sayfa) “.....?”

Tübü kıtaydın kızıl kırımı (135. sayfa) “Dibi Çin’in kızıl”

Ar mekenin cazılğan (135. sayfa) “Her yazılmış”

Kulamıştı koy közdü (136. sayfa) “..... ela gözlü”

Sokmoktuu külük Taybuurul (137. sayfa) “..... yürük Taybuurul”

Bargın çorom, teñ ele (139. sayfa) “Gidin yiğidim”

Arkaday tañı sürülüp (140. sayfa) “.....şafak sökülerek”

Duusu dese taş emes (140. sayfa) “..... derse taş değil”

Çagır taşın bulanbı? (148. sayfa) “.....?”

• Metinde birçok noktalama yanlışlarına da rastlanmıştır.

Bütün bunların yanı sıra metinde geçen sözcüklerin büyük bir kısmı günümüz Kırgızcasında biçim ve anlam olarak korunduğu söylenebilir. Burada ayrıca yukarıda vurguladığımız kimi eskicil sözcüklerin gerek biçim gerek anlam bakımından dikkat çekici olduğunu ve bu sözcükler üzerinde ileride ayrıntılı dilsel araştırmaların yapılabileceğini belirtmek gerekir.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, F., (2001), Semetey (İsa Cumabek varyantı) Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal Dizin, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s. 7-39
- Akmataliyev, A., (2004), Kırgız Edebiyatının Tarihi Manas ve Anlatıcıları, cilt 2, Bişkek, s. 66-103
- Akmataliyev, A. ed. (2019), Kırgız Tilinin Tüştürmө Sөzdügü, 1-2 cilt, Bişkek.
- Almasy, G., (1968), “Proçşaniye geroya Manasa s sınıom Semeteyem” (Kahraman Manas’ın Oğlu Semetey ile Vedalaşması), *Manas – geroiçeskiy epos kirgizskogo naroda*, Frunze.
- Arabay uulu, E., (1925), *Semetey Baatırdan Bir Bölüm. Tınıbek Comokçunuku*, Moskva.
- Arıkoğlu, E., (2023), Kırgızca-Türkçe Sözlük cilt 1-2, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Abdirahmanov, B., (1941), *Semeteydin Bukardan Talaska Kelişi (Semetey’in Buhara’dan Talas’a Gelişi)*, Frunze,
- Aytmatov, Ç., Kırbışev, K. Sarıpbekov, R. (ed.), (1987), *Semetey eposu*, Frunze.
- Budak, O. A., (1995), Manas 1000 Bişkek Bildirileri, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, cilt 1.
- Buran, A., (2019), Çağdaş Türk Yazı Dilleri 3, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Chan, V. K., (1943), *Manas (Manas dastanının ulandısı “Semetej”den bir bölüm)*, Berlin.
- Cumakunova, G. (2003), “Semetey Destanı”, *Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Ansiklopedisi*, c. 4, Ankara, s. 229.
- Çeribaş, M., (2012), Kırgız Türklerinin Destancılık Geleneğinde Efsanevi Manasçılar ve Akinlar, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum s. 65-67.
- Gölgeci, M., (1995), *Seytek (Külçoro’nun Semeteyge Colukkani) giriş metin-aktarıdizin*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul, 212 s.
- Gülensoy, T., (2016), Kırgız Türkçesi Grameri, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayın, s. 9.
- Hatto, A. T., (1995), “Semetey I”, Çev. Lütfiye Oktar – Nevin Yıldırım, Manas Destanı Üzerine İncelemeler (Çeviriler I), Ankara: TDK Yayınları., s. 73-106. 77.

- Hatto, A. T., (1995), “Semetey II”, Çev. Lütfiye Oktar, Nevin Yıldırım, Manas Destanı Üzerine İncelemeler (Çeviriler I), Ankara: TDK Yayınları., s. 107-152.
- Jirmunskiy, B. M. (1974), *Tyurkskiy Geroičeskiy Epos*, Leningrad.
- Karalayeve, S., (1945), *Kanıkeydin Taytorunu Çapkanı* (Kanıkey’in Taytoru’yu Yarışa Sokması), Frunze.
- Kaya, D., (2007), Kırgızların Yaşayan Dört Büyük Manasçısı, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları, Ankara, s.1-4.
- Kaya, D., (2007), “Semeteyci”, *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 645.
- Kerimcanova, B., (1961), *Semetey i Seytek*, Frunze.
- Kınacı, C., (2006), Manasçılık ve Kadın Manasçılar, Milli Folklor Yayınları, s.76-78.
- Koç, A., (1998), *Semetey*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 338 s.
- Küçükmehtemoğlu, Ö. , N. Şerimbekuulu (çev.), (2017). *Manas’ın Oğlu Semetey*, Ankara: Akademi Titiz Yayınları.
- Oğuz, M. Ö., (2004), Destan Tanımı ve Eski Türk Destanları, Milli Folklor, sayı 62.
- Sarıpbekov, R. (1994), Kökötöydün Aşı, Bişkek.
- Sevinç, C., (2018), Dimitri Karaçoban’ın Şiirlerindeki Söz Varlığı, Mugla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Şerifoğlu, Y., (2003), Manas’ın Semetey Kolunda (İsa Uulu Cumabek Varyantı) Çekimli Fiiller, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Şerimbekuulu, N., Küçükmehtemoğlu, Ö., (2017), Manas’ın Oğlu Semetey, Akademi Titiz Yayınları, cilt 1.
- Tınıbekov, A., (1991), Kökötöy Çeçen, (yay. haz.: Sooronov, O.) Bişkek.
- Useev, N., (2017), Manas (Semetey) Destanında Geçen Türk Kelimesi ve Kahraman At-Silah Bütünlüğü, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, sayı 6/1, s. 52-64.
- Ülger, A., (2019), Çıldır Karapapak Âşık Şenlik’in Şiirlerinde Söz Varlığı, Mugla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s. 19-137

Yıldız, N., (1995), Manas Destanı (W.Radloff) ve Kırgız Kültürü ile ilgili Tespit ve Tahliller, Ankara, s. 3-26.

Yudahin, K. K. (2011). *Kırgız Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (1993). *Derleme Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük* (11. baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

www.sozduk.manas.edu.kg

www.lugatim.com

www.ky.wikipedia.org/wiki/Жапый_уулу_Тыныбек

<https://sputnik.kg/20210404/tynybek-manaschy-tuuraluu-fakty-1051999509.html>

Kaya, C., Cibakaya 2.4.1. programı 2023

EKLER

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU FORMU

**ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU**

**ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

Tarih: 12/12/2025

Tez Başlığı: Tımbek Capıyuulu'dan Derlenmiş Semetey Destanından Bir Bölüm
(Söz Varlığı İncelenmesi-Metin-Aktarma-Dizin)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 404 sayfalık kısmına ilişkin, 12/12/2025 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3 'dür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- ☒ Kaynakça hariç
- 3- ☒ Alıntılar dâhil
- 4- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nde belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

12/12/2025

Adı Soyadı:	Eda ATICI
Öğrenci No:	2200600009
Ana Bilim Dalı:	Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
Programı:	Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
Statüsü:	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Prof. Dr. Mayrambek OROZOBAYEV

Detaylı Bilgi: <https://www.ardahan.edu.tr/birim.aspx?id=1002003>

Telefon: 0-4782117522

Faks: 0-4782117523

E-posta: sbe@ardahan.edu.tr

EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 12/12/2025

Tez Başlığı: Tınıbek Capıyuuulu'dan Derlenmiş Semetey Destanından Bir Bölüm
 (Söz Varlığı İncelenmesi-Metin-Aktarma-Dizin)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

12/12/2025

Adı Soyadı:	Eda ATICI
Öğrenci No:	2200600009
Ana Bilim Dalı:	Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
Programı:	Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
Statüsü:	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Prof. Dr. Mayrambek OROZBAYEV

Detaylı Bilgi: <https://www.ardahan.edu.tr/birim.aspx?id=1002003>

Telefon:

Faks:

E- posta:

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Eda ATICI

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :Ardahan Üni./Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Yüksek Lisans :Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Fakültesi

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce(A1), Rusça(A1)

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar : Pedagojik Formasyon Öğretmenlik Stajı

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih : Jüri Tarihi